กลุ่มไวยากรณ์หน้าที่และปริชาน
ทฤษฎีภาษาศาสตร์ ๓

วิโรจน์ อรุณมานะกุล
ภาควิชาภาษาศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

คำนำ

หนังสือเล่มนี้พัฒนาขึ้นมาเพื่อใช้ประกอบการสอนในรายวิชาทฤษฎีภาษาศาสตร์ (Linguistic Theories) มาตั้งแต่ปีพ.ศ. ๒๕๔๙ วิชานี้เป็นรายวิชาบังคับในหลักสูตรมหาบัณฑิตและดุษฎีบัณฑิตสาขาวิชาภาษาศาสตร์ ณ เวลานั้น ผู้เขียนได้ปรับแก้ไขและเพิ่มเติมเนื้อหาต่อเนื่องมาทุกปีการศึกษา ผู้อ่านควรมีความรู้พื้นฐานทางภาษาศาสตร์ทั้งในเรื่องสัทวิทยา วากยสัมพันธ์ และอรรถศาสตร์มาบ้าง หนังสือเล่มนี้ไม่ได้เน้นที่การกล่าวถึงทฤษฎีภาษาศาสตร์ทฤษฎีใดโดยเฉพาะ แต่ต้องการนำเสนอประวัติความเป็นมาและพัฒนาการของแนวคิดทางภาษาศาสตร์ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ผู้อ่านเข้าใจแนวคิดต่าง ๆ ที่เคยมีและมีอยู่ในทางภาษาศาสตร์ เพื่อให้เข้าใจความเป็นมา เงื่อนไข และบริบทความสนใจทางภาษาศาสตร์ในช่วงเวลาต่าง ๆ ว่าเป็นอย่างไร เหตุใดแนวคิดแบบต่าง ๆ จึงเกิดขึ้นมาได้ ผู้เขียนจะกล่าวถึงพัฒนาการและทฤษฎีที่สำคัญและเป็นที่รู้จักกันดี ทั้งนี้เพื่อให้ผู้อ่านเห็นภาพรวมของภาษาศาสตร์และพัฒนาการของภาษาศาสตร์ว่าเป็นมาอย่างไร

เนื้อหาแต่ละบทผู้เขียนเรียบเรียงขึ้นจากความเข้าใจของผู้เขียนหลังจากอ่านหนังสือ บทความ และเว็บไซต์ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง และอธิบายโดยยกตัวอย่างต่าง ๆ จากเอกสารต้นฉบับที่อ่านนั้นเป็นหลัก แต่ละบทจึงเหมือนเป็นบทแนะนำเบื้องต้นของแต่ละทฤษฎีหรือแนวคิดที่จะทำให้ผู้อ่านได้เข้าใจภาพรวมและแนวคิดพื้นฐานที่สำคัญของทฤษฎีนั้น เพื่อให้ผู้ที่สนใจทฤษฎีใดโดยเฉพาะสามารถศึกษาเพิ่มเติมเองในภายหลังได้ง่ายขึ้น ในแต่ละบท อาจจะมีการกล่าวถึงผลงานหนังสือหรืองานวิจัยภาษาไทยที่น่าสนใจมาเสริมในส่วนที่เกี่ยวข้องบ้างเพื่อให้เห็นภาพการประยุกต์แนวคิดทฤษฎีต่าง ๆ กับการศึกษาภาษาไทยด้วย หรือหากมีข้อมูลเพิ่มเติมอื่น ๆ ที่น่าสนใจ เช่น วิดีทัศน์หรือหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ ผู้เขียนก็จะให้ url หรือทำ QR code ไว้สำหรับให้ผู้สนใจไปศึกษาเพิ่มเติมต่อเองได้ อนึ่ง ผู้เขียนไม่ได้เขียนในลักษณะที่อ้างอิงที่มา

ของแต่ละตัวอย่างที่ยกมาใช้หรืออ้างอิงเนื้อหาแต่ละส่วนจากต้นฉบับโดยละเอียด เพราะจะทำให้การบรรยายความเต็มไปด้วยการอ้างอิงที่มา (citation) ไม่เหมาะสำหรับผู้ที่อยากอ่านความอย่างต่อเนื่อง รวมทั้งไม่ได้จัดลำดับตัวเลขรูปภาพหรือตัวอย่างให้เป็นระบบต่อเนื่องทั้งเล่มแต่อย่างใด เพราะถือว่าแต่ละบทเป็นเนื้อหาที่เป็นอิสระจากบทอื่น ๆ แต่ก็จะให้รายการอ้างอิงไว้ที่ตอนท้ายของแต่ละบท ผู้อ่านสามารถไปติดตามอ่านรายละเอียดต่าง ๆ จากรายการเอกสารอ้างอิงที่ให้ไว้เองได้ หรืออ่านเพิ่มเติมจากต้นฉบับภาษาอังกฤษเล่มอื่น ๆ หรือจากหนังสือที่มีผู้เขียนเกี่ยวกับทฤษฎีนั้น ๆ เป็นภาษาไทย เช่น “ทฤษฎีไวยากรณ์” (ศาสตราจารย์ ดร.อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์ และคณะ, 2554) และเนื่องจากแนวคิดและทฤษฎีภาษาศาสตร์นั้นมีอยู่มากมาย ผู้เขียนจึงเลือกนำเสนอเฉพาะแนวคิดและทฤษฎีที่สำคัญได้เพียงส่วนหนึ่งเท่านั้น ผู้อ่านพึงระลึกว่ายังมีแนวคิดและทฤษฎีภาษาศาสตร์ที่น่าสนใจอีกเป็นจำนวนไม่น้อยที่ยังไม่ได้นำมากล่าวในหนังสือเล่มนี้ เช่น Role and Reference Grammar, Relational Grammar, Stratificational Grammar, Operator Grammar เป็นต้น

นอกจากนี้ การศึกษาภาษาศาสตร์ยังมีส่วนเกี่ยวข้องกับศาสตร์อื่น ๆ จนเกิดเป็นแขนงวิชาต่าง ๆ ของภาษาศาสตร์ เช่น ภาษาศาสตร์สังคม (sociolinguistics) ภาษาศาสตร์ชาติพันธุ์ (ethnolinguistics) ภาษาศาสตร์คอมพิวเตอร์ (computational linguistics) ภาษาศาสตร์ประยุกต์ (applied linguistics) ภาษาศาสตร์จิตวิทยา (psycholinguistics) ภาษาศาสตร์วิพากษ์ (critical linguistics) ภาษาศาสตร์คลินิก (clinical linguistics) นิติภาษาศาสตร์ (forensic linguistics) ภาษาศาสตร์ประสาทวิทยา (neurolinguistics) เป็นต้น แขนงวิชาต่าง ๆ นี้ บางแขนงก็มีเปิดสอนในภาควิชาอยู่ แต่บางแขนงที่ไม่ได้มีวิชาเปิดสอนเฉพาะ เช่น ภาษาศาสตร์วิพากษ์ (critical linguistics) ผู้เขียนจึงได้นำมากล่าวไว้ในหนังสือนี้ด้วยให้ผู้เรียนเห็นภาพของภาษาศาสตร์ที่รอบด้านขึ้น

ทฤษฎีภาษาศาสตร์ ๓ : กลุ่มไวยากรณ์หน้าที่และปริชาน (ร่าง ๒๐ มี.ค. ๒๕๖๖)

เนื้อหาที่เขียนนี้ เรียบเรียงจากความเข้าใจของผู้เขียนเอง ซึ่งหลาย ๆ ทฤษฎีก็เป็นเรื่องใหม่ที่ผู้เขียนต้องศึกษาด้วยตนเองเป็นหลัก บางส่วนก็เป็นการเปรียบเทียบแสดงความคิดเห็นของผู้เขียนเอง จึงอาจมีความคลาดเคลื่อนหรือยังไม่ถูกต้องนัก หน้าที่ของผู้อ่านจึงไม่ใช่ยึดเอาสิ่งที่เขียนนี้เป็นสรณะ แต่ควรอ่านและคิดพิจารณาประเด็นต่าง ๆ ว่าเห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วย ด้วยเหตุผลใด เพราะการเรียนรู้ไม่ว่าจะเป็นศาสตร์ใด คือการฝึกให้รู้จักคิด และสร้างความคิดเป็นของตนเอง ผู้เขียนหวังว่า หนังสือเล่มนี้จะเป็นประโยชน์สำหรับนักศึกษาในสาขาภาษาศาสตร์ได้เห็นภาพโดยกว้างและความหลากหลายทางความคิดที่เกิดขึ้นในศาสตร์แห่งนี้ และสำหรับผู้อ่านที่ไม่ได้ศึกษาในสาขาวิชาภาษาศาสตร์ จะได้เห็นภาพและเข้าใจในความหลากหลายและความซับซ้อนของแนวคิดทางภาษาศาสตร์ ได้เข้าใจว่านักภาษาศาสตร์มีความคิดเกี่ยวกับภาษาและศึกษาภาษาในลักษณะใดบ้าง และท้ายที่สุดอาจจะมีใจชอบในภาษาศาสตร์ซึ่งเป็นศาสตร์ที่มีความน่าสนใจและมีความเชื่อมโยงกับศาสตร์อื่น ๆ อีกมากมาย

หลังจากปรับแก้เพิ่มเติมเนื้อหามานานกว่า ๑๔ ปี จำนวนหน้าจึงเพิ่มมากขึ้นกว่าห้าร้อยหน้า เพื่อความสะดวกสำหรับผู้อ่านและการจัดทำต้นฉบับ ผู้เขียนจึงแยกเนื้อหาออกเป็นสามเล่ม เล่มแรกแสดงให้เห็นถึงพัฒนาการขอภาษาศาสตร์ เล่มที่สองกล่าวถึงกลุ่มทฤษฎีที่เป็นไวยากรณ์เน้นรูปนัย และเล่มที่สามเป็นกลุ่มทฤษฎีไวยากรณ์หน้าที่และภาษาศาสตร์ปริชาน

๑๔ พฤศจิกายน ๒๕๖๔

สารบัญ

ไวยากรณ์หน้าที่ 7

ไวยากรณ์ระบบ-หน้าที่ 15

ไวยากรณ์การกและกรอบความหมาย 54

ภาษาศาสตร์ปริชาน 77

ไวยากรณ์คำ 127

ภาษาศาสตร์วิพากษ์ 155

ไวยากรณ์หน้าที่

กลุ่มไวยากรณ์หน้าที่โดยทั่วไปจะถูกมองว่าเป็นพวกที่มีแนวคิดแตกต่างจากกลุ่มไวยากรณ์รูปนัย นักภาษาศาสตร์เชิงหน้าที่ (functionalists) จะให้ความสำคัญกับหน้าที่การสื่อสารของภาษา ซึ่งตรงข้ามกับพวกเน้นรูปนัย (formalists) ที่มองเฉพาะเรื่องรูปแบบภาษาโดยไม่ผูกกับหน้าที่การใช้ภาษา แนวคิดของพวกไวยากรณ์โครงสร้างทั้งของโบแอสในอเมริกาและโซซูร์ในยุโรปถือเป็นการเปิดศักราชใหม่ทางภาษาศาสตร์ที่ทำให้มีการสนใจศึกษาระบบและโครงสร้าง และเสนอความคิดในการแยก langue ออกจาก parole ซึ่งต่อมาชอมสกีก็ยังคงแยกสามัตถิยะภาษา (competence) ออกจากกฤตกรรมภาษา (performance) ทำให้นักภาษาศาสตร์จำนวนมากมองว่า เรื่องหน้าที่ของภาษาเป็นเรื่องของ parole หรือกฤตกรรมภาษา (performance) ที่ไม่อยู่ในขอบข่ายการศึกษาภาษาศาสตร์ แต่กลุ่มนักไวยากรณ์หน้าที่มองว่าเรื่องหน้าที่เป็นเรื่องพื้นฐานของภาษา เราไม่สามารถอธิบายภาษาโดยละเลยเรื่องหน้าที่การใช้ไปได้ ทฤษฎีทางภาษาศาสตร์ควรจะต้องอธิบายความสัมพันธ์ระหว่างรูปภาษาและหน้าที่การใช้ได้

แนวคิดของสำนักไวยากรณ์หน้าที่นั้นมีอยู่หลายกลุ่ม โดยเริ่มต้นจากงานของพวกสำนักปราก (Prague School) ในยุโรป แล้วจึงแพร่หลายผ่านงานของฮัลลิเดย์ (Halliday), คูโน (Kuno) และเชฟ (Chafe) จนเป็นที่รู้จักในอเมริกา งานของกลุ่มไวยากรณ์เชิงหน้าที่มีหลากหลายแตกต่างกัน เช่น Generative Functionalism ของพริ้นซ์ (Prince) ที่ยังคงใกล้กับพวกเน้นรูปนัย (formalism), Functional Grammar ของดิ๊ก (Dik) และ Role and Reference Grammar ของแวนวาลิน (Van Valin) ซึ่งให้ความสำคัญกับการอธิบายหน้าที่หรือการใช้อยู่ในระบบของภาษาด้วย งาน Systemic Functional Grammar ของฮัลลิเดย์ ซึ่งให้ความสำคัญกับปริจเฉทและ

มองไวยากรณ์จากบนลงล่างมากกว่า ตลอดจนแนวคิดของนักไวยากรณ์เชิงปริชานก็สามารถมองได้ว่าเป็นกลุ่มที่ปฏิเสธความเชื่อพื้นฐานของนักไวยากรณ์กลุ่มรูปนัยและให้ความสำคัญกับการใช้ภาษา

ในบทนี้จะกล่าวถึงแนวคิดของกลุ่มไวยากรณ์หน้าที่กลุ่มแรกคือสำนักปราก (Prague school) และแนวคิดกลุ่มหน้าที่นิยมแถบชายฝั่งตะวันตกของอเมริกา (West Coast Functionalism) อย่างกิวอน (Givon) ซึ่งได้เสนอแนวคิดพื้นฐานบางส่วนของกลุ่มไวยากรณ์ปริชาน

แนวคิดพื้นฐานของนักไวยากรณ์หน้าที่นี้เชื่อว่าการสื่อสารเป็นหน้าที่สำคัญของภาษา เมื่อมองภาษาในรูปเพื่อการสื่อสารเป็นสำคัญ จึงมองแยกออกจากสถานการณ์การใช้ภาษาไม่ได้ จึงปฏิเสธความคิดที่มองไวยากรณ์เป็นแบบเอกเทศ (autonomous) (ปัจจัยภายนอกไม่มีผลต่อกฎไวยากรณ์ กฎต่าง ๆ เป็นเรื่องภายในหรือพูดง่าย ๆ ว่า วากยสัมพันธ์เป็นระบบปิดในตัว (self-contained system)) แต่มองแบบเชื่อมโยงกับสังคมวัฒนธรรม (sociocultural) และปริชาน (cognition) และมองไวยากรณ์ไปถึงระดับที่สูงกว่าประโยค นอกจากนี้ นักไวยากรณ์หน้าที่ยังมีความสนใจในแบบลักษณ์ภาษา (typology) ส่วนการเรียนรู้ภาษาก็มองว่าเป็นการสร้าง (constructionist) มากกว่าจะเป็นการรับ (acquire) แบบที่ชอมสกีเสนอ นักภาษาศาสตร์พวกแรก ๆ ที่สนใจเรื่องหน้าที่การสื่อสารของภาษาคือนักภาษาศาสตร์ทางยุโรป นักสัทวิทยาสำนักปรากอย่างเช่น คาร์ล บือลอร์ (Karl Bühler, 1931)

ทาลมี กิวอน

ทาลมี กิวอน (Talmy Givón, ค.ศ.1936-ปัจจุบัน) เป็นชาวปาเลสไตน์ เริ่มเรียนมาด้านชีวเคมี (biochemistry) แล้วมาเรียนภาษาศาสตร์ที่ UCLA ปัจจุบันอยู่ที่มหาวิทยาลัยโอเรกอน (Oregon) เป็นผู้ก่อตั้งภาควิชาภาษาศาสตร์ที่นี่ซึ่งเน้นแนวภาษาศาสตร์หน้าที่ แนวคิดเรื่องหน้าที่ของกิวอน (Givon, 1984) เป็นอะไรที่ตรงข้ามกับแนวคิดไวยากรณ์เพิ่มพูน-ปริวรรตของชอมสกี เช่น ความคิดเรื่องวากยสัมพันธ์เป็น

เอกเทศ (autonomous syntax) ที่มองว่าสามารถศึกษาวากยสัมพันธ์ แยกออกจากความหมายและหน้าที่ได้ ไม่มองว่าภาษาเป็นกลไกทางปริชานทั่วไป อธิบายภาษาได้ด้วยระบบปิดที่เป็นแบบรูปนัยนิยม (formalism) หมวดคำ (category) ในภาษามีลักษณะแยกชัดขาดจากกัน (discrete) แยกความต่างระหว่างสามัตติยะภาษา (competence) กับกฤตกรรมภาษา (performance) รวมถึงการแยกภาษาจากสังคมวัฒนธรรม กิวอนปฏิเสธแนวคิดดังกล่าวทั้งหมด กิวอนรับความคิดหน้าที่นิยมของสำนักปราก เขามองว่าถึงแม้การศึกษาในระดับประโยคจะเป็นสิ่งจำเป็น แต่การศึกษาในระดับปริจเฉทเพื่อหาความรู้ด้านการสื่อสาร (communicative knowledge) ก็เป็นสิ่งที่สำคัญด้วย การศึกษาทางวากยสัมพันธ์ทางโครงสร้างของประโยคในลักษณะของการหากฎ อาจบอกเราได้ว่าโครงสร้างแบบไหนที่เป็นไปได้ แต่ก็ไม่ได้บอกอะไรเกี่ยวกับด้านการสื่อสาร แต่หากศึกษาเรื่องของการใช้โครงสร้างประโยคแบบต่าง ๆ ในแต่ละสภาพการสื่อสาร (communicative setting) จะทำให้ได้สมมติฐานเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างโครงสร้างและหน้าที่ในภาษา และเมื่อได้ความสัมพันธ์นี้แล้วก็จะเป็นประโยชน์ต่อการทำงานร่วมกับสาขาจิตวิทยาปริชาน (cognitive psychology) ได้

ความคิดเรื่องกฎไวยากรณ์ ประเภท และต้นแบบ

กิวอนแย้งชอมสกีโดยพยายามชี้ให้เห็นว่ากฎไวยากรณ์ตามแบบที่ชอมสกีเสนอมานั้นมีลักษณะที่ใช้ประเภท (category) ที่แยกขาดชัดเจน (discrete) ซึ่งกิวอนมองว่าใช้อธิบายภาษาได้ในขอบเขตจำกัด ไม่สอดคล้องกับธรรมชาติของภาษา กิวอนไม่เห็นด้วยกับการมองภาษาแบบแยกขาดชัดเจนที่จะต้องตัดสินว่า ภายในประเภทนั้นมีสมาชิกอะไรบ้าง หรือตัดสินว่าหน่วยใดหน่วยหนึ่งจะต้องเป็นประเภทใดประเภทหนึ่ง ซึ่งเป็นการมองประเภทตามแบบเพลโต จนกระทั่งวิตเกนสไตน์ (Wittgenstein) เสนอความคิดว่า ประเภทในภาษามีลักษณะที่เป็นความคล้ายคลึงในเครือญาติ (family resemblance) มากกว่า เช่น a คล้าย b, b คล้าย c, c คล้าย d เป็นต้น นอกจาก

มุมมอง 2 ขั้วนี้ ก็มีคนมองอีกแบบ (รวมทั้งกิวอนด้วย) ที่เรียกว่าทฤษฎีต้นแบบ (prototype theory) คือมีต้นแบบกลางที่สมาชิกส่วนใหญ่มีร่วมกัน แต่ก็มีส่วนที่ต่างออกไปได้ ซึ่งก็เป็นการมองประเภทในแบบไร้ขอบเขตชัด (fuzzy) เช่นกัน

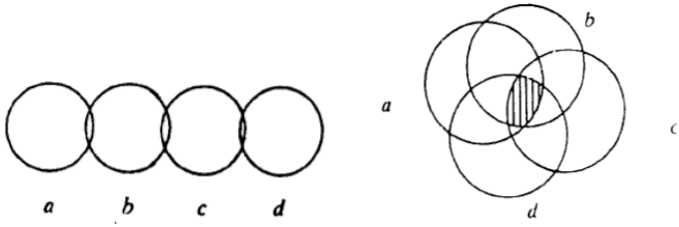

รูปแสดงความสัมพันธ์แบบคล้ายคลึงในเครือญาติและแบบต้นแบบ (Givón 1984:13-14)

ความคิดเรื่องต้นแบบนี้ นำมาใช้อธิบายความสัมพันธ์ทางความหมายที่ขยายจากเดิมได้ การขยายสมาชิกในกลุ่มไปยังสมาชิกใหม่เป็นความสามารถปกติของมนุษย์ เกิดจากลักษณะที่เป็นแบบไร้ขอบเขตชัดเจนของการจัดประเภทนั้นเอง กิวอนยกตัวอย่าง know กับ can ว่าเดิมมาจากรากเดียวกันมีความหมายว่า ‘know’ ต่อมามีการขยายความหมาย knowledge how to do X => better ability to do X จากรู้ขยายเป็นทำได้ดี ในที่สุด can ก็แยกความหมายต่างจาก know หมายถึง power to act ซึ่งก็มีการขยายความหมายต่อมา จาก having power to act => not being restrained by outside interdiction => being permitted เป็นการอนุญาต และ can ก็ยังขยายอีกความหมายหนึ่ง จาก being able to act => increased probability of acting เป็นความหมายว่า ”เป็นไปได้”

การขยายจากต้นแบบนี้ ยังอธิบายปรากฏการณ์การกลายเป็นคำไวยากรณ์ในภาษาได้ด้วย การเปลี่ยนประเภททางไวยากรณ์ (grammatical category) He rode on the horse => He rode the horse เป็นการมองแบบอุปลักษณ์ (metaphoric) ทำให้มีความสำคัญมากขึ้น (เปลี่ยนจาก location เป็น patient) หรือ

ตัวอย่างประโยคสกรรม (transitive) ซึ่งต้นแบบจะต้องมีประธานและกรรม แต่ก็อาจเปลี่ยนโดยลดความสำคัญของกรรมลงกลายเป็นประโยคแบบอื่น เช่น intransitive, passive

แนวคิดเรื่องต้นแบบนี้ ทำให้อธิบายปรากฏการณ์ที่ภาษาดูเหมือนมีลักษณะที่แยกชัดเจน (discrete) เวลาที่คนเราใช้ภาษา แต่ในขณะเดียวกันก็อธิบายความไร้ขอบเขตชัดเจน (fuzzy) ได้ สิ่งที่ดูเหมือนอธิบายเป็นกฎได้เป็นเพราะเป็นรูปแบบที่ปรากฏเป็นปกติและพบบ่อย

โดยสรุป กิวอนมองว่าองค์ประกอบของภาษาไม่ได้แยกขาดจากกัน (components of language are not independent of one another) คือ สัทวิทยา วากยสัมพันธ์ อรรถศาสตร์ วัจนปฏิบัติศาสตร์ (pragmatics) ไม่ได้เป็นอิสระจากกัน โครงสร้างของภาษาต้องโยงสัมพันธ์กับเรื่องหน้าที่ด้วย และมองว่าภาษาเป็นส่วนหนึ่งของความสามารถทางปริชาน (cognitive abilities) ภาษาเป็นระบบเปิดมากกว่าจะเป็นระบบปิด สามารถอธิบายได้ในลักษณะที่เป็นประเภท (category) ที่ไม่แยกขาดชัดเจน มีลักษณะเป็นต้นแบบ นอกจากนี้ กิวอนมองว่า ภาษาเป็นเรื่องของการส่งผ่านข้อมูล (transfer information) ซึ่งส่งออกเป็นสาย (sequence) ที่ต้องมีความเชื่อมโยงกัน (coherence) ปริจเฉทจึงมีลักษณะที่ถูกจัดขึ้นและมีโครงสร้าง ถ้ามองในแง่ของข้อมูล ปริจเฉทควรมีลักษณะใด ไม่ใช่แบบที่นำเสนอสิ่งที่ไม่มีข้อมูลอะไรใหม่เกิดขึ้น (tautology) หรือแบบที่นำเสนออะไรที่ไม่เกี่ยวข้องกับปริจเฉทขณะนั้น นอกจากเรื่อง ข้อมูลใหม่-เก่า (new-given) นี้แล้ว ยังมีเรื่องของข้อมูลพื้นหน้าข้อมูลพื้นหลัง (foreground, background information) ข้อมูลพื้นหลังของผู้ฟังจะมีขนาดใหญ่ เป็นเหมือนฐานความรู้ที่ช่วยให้เข้าใจเรื่องดีขึ้น กิวอนยังเสนอแนวคิดเรื่องความต่อเนื่องของหัวเรื่อง (topic continuity)

ตารางข้างล่างแสดงสรุปการเปรียบเทียบไวยากรณ์เน้นหน้าที่แบบต่าง ๆ ตั้งแต่ไวยากรณ์หน้าที่แบบเพิ่มพูน (Generative Functionalism) ของเอเลน พรินซ์

(Ellen Prince), ไวยากรณ์หน้าที่ (Functional Grammar) ของดิก (Dik), ไวยากรณ์บทบาทและการอ้างอิง (Role and Reference Grammar) ของแวนวาลิน (van Valin), ไวยากรณ์ระบบ-หน้าที่ (Systemic-Functional Grammar) ของฮัลลิเดย์, แนวคิดหน้าที่นิยมแถบชายฝั่งตะวันตก (West Coast Functionalism) อย่างกิวอน, และไวยากรณ์ปริชาน (Cognitive Grammar) โดยแจกแจงคุณสมบัติของแต่ละทฤษฎีว่ามีมากหรือน้อย โดยแสดงเป็นจำนวนเครื่องหมาย *

Table 2.1. Six approaches to language rated on seven properties

Approach	Language as communication	Rejection of autonomy of linguistic system, in favour of functional explanation	Centrality of semantics/pragmatics; rejection of autonomy of syntax	Centrality of text/context	Centrality of cognitive dimension/non-discreteness	Centrality of typological considerations	Constructionist approach to language acquisition
Generative functionalism	–	–	–	*	–	?–	–
FG	***	***	***	**(a)	**(b)	***	**
RRG	***	***	***	*	*	***	***
SFG	***	***	***(c)	***	*(d)	*	***
WCF	***	***(e)	***	***	***	***	**
CG	***	***	***	*	***	*	*

ตารางเปรียบเทียบไวยากรณ์เน้นหน้าที่ 6 ไวยากรณ์ FG, RRG, SFG, WCF, CG (Butler 2003)

ดังนั้น นักภาษาศาสตร์หน้าที่จึงมีความหลากหลาย เปรียบเหมือนคริสต์นิกายโปรแตสแตนซ์ที่มีความหลากหลาย แต่มีสิ่งร่วมกันคือไม่ใช่คาทอลิก แวนวาลิน (Van Valin, 2002) อ้างถึงการสำรวจงานภาษาศาสตรที่เน้นหน้าที่ของนิโคลัส (Nicholas, 1984) ที่จัดกลุ่มใหญ่ ๆ สามกลุ่ม กลุ่มหน้าที่แบบอนุรักษ์ (conservative

functionalism) เช่น งานของคูโน (Kuno) งานของพรินซ์ (Prince) มีลักษณะพื้นฐานแนวคิดแบบไวยากรณ์เน้นรูปนัย (formalism) เพียงแต่ขยายความคิดโดยผนวกโมดูลที่เป็นเรื่องหน้าที่เติมเข้าไปในไวยากรณ์ จึงไม่ได้ท้าทายวิธีคิดแบบเดิมของไวยากรณ์รูปนัย กลุ่มที่สองเป็นพวกเน้นหน้าที่แบบปานกลาง (moderate functionalism) เช่น ไวยากรณ์หน้าที่ (Functional Grammar) ของดิก (Dik) และไวยากรณ์บทบาทและการอ้างอิง (Role and Reference Grammar) ของแวนวาลิน (Van Valin) กลุ่มนี้ปฏิเสธความคิดที่เน้นเรื่องการใช้โครงสร้างไวยากรณ์ (grammatical structure) ที่เป็นพื้นฐานหลักของไวยากรณ์เน้นรูปนัย แต่ก็ไม่ได้ปฏิเสธการมีอยู่ของรูปโครงสร้างไวยากรณ์ เพียงแต่เสนอว่าโครงสร้างไวยากรณ์นั้นเกี่ยวข้องกับอรรถศาสตร์และวัจนปฏิบัติศาสตร์อย่างใกล้ชิด และจำเป็นต้องศึกษาปฏิสัมพันธ์ระหว่างเรื่องโครงสร้างและหน้าที่ทางภาษา วากยสัมพันธ์ไม่ใช่สิ่งที่เป็นเอกเทศในตัวเอง (autonomous) กลุ่มที่สามเป็นพวกเน้นหน้าที่สุดโต่ง (extreme functionalism) เช่น งานของฮอบเบอร์ (Hobber) พวกนี้ปฏิเสธการใช้โครงสร้างในระดับประโยค มองว่าจะต้องศึกษาจากโครงสร้างระดับปริจเฉทเป็นหลัก มองว่าไม่สามารถศึกษาความหมาย (semantics) แบบที่มองว่าเป็นการหาความหมายของรูปต่าง ๆ โดยอิสระจากหน้าที่ทางปริจเฉทได้ ไวยากรณ์ระบบ-หน้าที่ของฮัลลิเดย์ ที่จะกล่าวถึงในบทต่อไป สามารถจัดอยู่ระหว่างพวกที่เน้นหน้าที่แบบปานกลางกับพวกที่เน้นหน้าที่สุดโต่ง เพราะให้ความสำคัญกับปริจเฉทแต่ก็ไม่ได้ปฏิเสธการอธิบายในระดับโครงสร้างประโยคหรือปฏิเสธความคิดเรื่องโครงสร้างภาษาของโซซูร์ เพียงแต่ไวยากรณ์ระบบ-หน้าที่มีวิธีการศึกษาจากบนลงล่างคือมองจากปริจเฉทลงมายังระดับล่างไปเรื่อย ๆ แต่ถ้าเทียบกับไวยากรณ์หน้าที่และไวยากรณ์บทบาทและการอ้างอิง ไวยากรณ์สองอันหลังจะอธิบายไวยากรณ์ในระดับประโยคมากกว่า

อ้างอิง

Butler, C. S. (2003). Structure and function : a guide to three major structural-functional theories. Amsterdam ; Philadelphia, J. Benjamins.

Butler, C. S. (2005). Functionalist Theories of Language. In: Keith Brown (ed), Encyclopedia of Language and Linguistics, 2nd Edition. Oxford: Elsevier.

Givon, T. (1984). Syntax : A Functional Typological Introduction.John Benjamins [Introduction p1-27]

Hengeveld, Kees & J. Lachlan Mackenzie, (2005). 'Functional Discourse Grammar'. In: Keith Brown (ed), Encyclopedia of Language and Linguistics, 2nd Edition. Oxford: Elsevier. (http://home.hum.uva.nl/fg/working_papers/FDG.pdf)

Sampson, G. (1980). Schools of linguistics : competition and evolution. London: Hutchinson [Prague School 103-129]

Van Valin, Robert D., JR. (2002). "Functional Linguistics." The Handbook of Linguistics. Aronoff, Mark and Janie Rees-Miller (eds). Blackwell Publishing, 2002. Blackwell Reference Online. 30 November 2007

ไวยากรณ์ระบบ-หน้าที่

Systemic Functional Grammar
https://youtu.be/qC-y9PGioWc

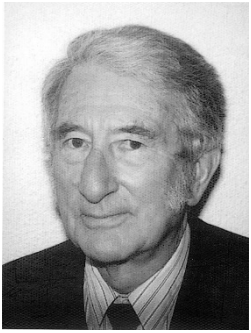

ไมเคิล ฮัลลิเดย์ (Michael Alexander Kirkwood Halliday, ค.ศ.1925-2018)[1] ศึกษามาทางด้านภาษาจีนและภาษาศาสตร์ภาษาจีนจากมหาวิทยาลัยลอนดอน มหาวิทยาลัยปักกิ่ง (Peking University), มหาวิทยาลัยหลิงหนาน (Lingnan University), และมหาวิทยาลัยเคมบริดจ์ ฮัลลิเดย์เริ่มต้นการศึกษาด้านวรรณคดีแต่เขาไม่เห็นด้วยกับวิธีการอธิบายภาษาแบบที่นักวรรณคดีมอง เขาได้ร่วมในโปรแกรมของวิทยาลัยบูรพคดีศึกษาและแอฟริกาศึกษา หรือ SOAS (The School of Oriental and African Studies) โดยเลือกศึกษาภาษาจีน เมื่อเข้าสู่ช่วงสงครามโลก SOAS ต้องการเพิ่มบุคลากร ฮัลลิเดย์จึงถูกเรียกตัวมาช่วยสอนภาษาจีน เมื่อออกจากราชการทหาร เขาตัดสินใจไปศึกษาต่อที่ประเทศจีนและสอนภาษาอังกฤษที่นั่น ฮัลลิเดย์เริ่มรู้จักภาษาศาสตร์ (ภาษาศาสตร์เชิงประวัติและเปรียบเทียบ สัทศาสตร์ สัทวิทยา วิทยาภาษาถิ่น ภาษาศาสตร์สังคม) จากนักภาษาศาสตร์ชาวจีนที่มหาวิทยาลัยปักกิ่งและมหาวิทยาลัยหลิงหนาน ซึ่งนักภาษาศาสตร์ชาวจีนเหล่านี้ก็ได้รับการศึกษามาจากทางยุโรปและมีพื้นความรู้ภาษาศาสตร์(โดยเฉพาะทางด้านสัทวิทยา)แต่เดิมของจีนที่มีมานานตั้งแต่ช่วงค.ศ.100

---

[1] รูปจาก https://en.wikipedia.org/wiki/Michael_Halliday

ในระหว่างอยู่ที่ประเทศจีน ฮัลลิเดย์ได้ทุนจากรัฐบาลอังกฤษ เขาจึงศึกษาและเก็บข้อมูลจากประเทศจีนเพื่อกลับไปทำปริญญาเอกที่อังกฤษ เดิมเขาตั้งใจจะกลับไปสอนภาษาจีนที่ SOAS และศึกษาภาษาศาสตร์กับเฟิร์ธ แต่ด้วยเหตุผลทางการเมืองที่เขาไปอยู่ที่ประเทศจีนมานาน ทำให้เขาไม่ได้งานที่ SOAS เขาจึงเลือกไปศึกษาต่อที่มหาวิทยาลัยเคมบริดจ์ ซึ่งปลอดจากการแทรกแซงทางการเมืองมากกว่า แต่ที่มหาวิทยาลัยเคมบริดจ์ ภาควิชาภาษาจีนมีแต่การศึกษาวรรณคดีเก่า ฮัลลิเดย์จึงทำวิทยานิพนธ์ปริญญาเอกกับอาจารย์ฮาล์เลม (Hallem) ซึ่งแนะให้เขาศึกษาข้อมูลหนังสือสอนภาษามองโกลที่ถูกเขียนด้วยภาษาจีน เพราะเป็นสิ่งที่ใกล้กับภาษาจีนปัจจุบัน (modern Chinese) แบบที่ฮัลลิเดย์สนใจมากที่สุด เดิมฮัลลิเดย์ตั้งใจจะขอให้เฟิร์ธเป็นที่ปรึกษาร่วม แต่ฮาล์เลมก็มาเสียชีวิตก่อน เขาจึงต้องเดินทางไปหาเฟิร์ธที่ลอนดอนเพื่อขอให้เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา ซึ่งเฟิร์ธก็ยินดีรับ ฮัลลิเดย์จึงเดินทางไปมาระหว่างเคมบริดจ์กับ SOAS เป็นประจำในระหว่างทำปริญญาเอก

ฮัลลิเดย์เริ่มต้นงานสอนที่มหาวิทยาลัยลอนดอนในปี ค.ศ.1965 พอปีค.ศ. 1976 ย้ายไปสอนที่มหาวิทยาลัยซิดนีย์ (University of Sydney) ออสเตรเลียตลอดชีวิต เนื่องจากฮัลลิเดย์เป็นลูกศิษย์ของเฟิร์ธ จึงมีความคิดแนวเดียวกันว่านักภาษาศาสตร์ต้องสนใจกับความหมายในทุกระดับของภาษา และต้องศึกษาภาษาในบริบทสถานการณ์ แต่ฮัลลิเดย์มุ่งความสนใจไปที่ระบบไวยากรณ์มากกว่าเพราะนี่คือสิ่งที่เขาสงสัยอยากรู้มาตั้งแต่เรียนภาษาจีน ในขณะที่เฟิร์ธไม่ได้สนใจกับระบบไวยากรณ์มากนักเพราะมองในเรื่องของสัทวิทยาและความหมายและตัวบทเป็นหลัก นอกจากเฟิร์ธแล้ว ฮัลลิเดย์ยังรับอิทธิพลความคิดเรื่อง language code จากเบซิล เบิร์นสไตน์ (Basil Bernstein) นักสังคมวิทยาที่ทำงานด้านการศึกษา โดยเบิร์นสไตน์มองว่าแต่ละกลุ่มสังคมมีลักษณะการใช้ภาษาเฉพาะซึ่งทั้งสะท้อนและกำหนดความเชื่อและความสัมพันธ์ของแต่ละกลุ่มสังคม เบิร์นสไตน์ศึกษาการใช้ภาษาของกลุ่มชนชั้นกลางและชนชั้นแรงงาน และว่าความแตกต่างของการแปรทางความหมาย (semantic

variation) ที่พบและการที่เด็กชนชั้นกลางมีการใช้ภาษาแบบ elaborated code หรือแบบทางการภายในกลุ่มมากกว่าเด็กชนชั้นแรงงาน ทำให้ประสบความสำเร็จในการศึกษามากกว่าเพราะการศึกษาในโรงเรียนเน้นการใช้ภาษาแบบทางการ

ฮัลลิเดย์มองว่าคำถามที่ว่า“ภาษาคืออะไร”นั้นกว้างเกินไป ไม่มีทางที่จะตอบให้ครอบคลุมได้ สำหรับเขามองว่า ทฤษฎีเป็นวิถีของการกระทำ (means of action) ดังนั้น เราต้องรู้ก่อนว่า เราต้องการศึกษา (take action) อะไรในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับภาษาเพื่อที่จะได้รู้ว่า อะไรที่เกี่ยวข้องและน่าศึกษา เช่น สนใจในธรรมชาติและหน้าที่ของภาษา ลักษณะรูปแบบที่ปรากฏ (formal properties) บทบาทภาษาในสังคม ความสัมพันธ์กับวัฒนธรรม ฯลฯ

ทฤษฎีเป็นเรื่องของการอธิบายปรากฏการณ์ที่พบ (phenomenon) เหมือนที่ทฤษฎีของดิมอคริตัส (Democritus) และทฤษฎีของบอร์ (Bohr) ที่สร้างขึ้นเพื่อใช้อธิบายเรื่องของอะตอม ในบทความของฮัลลิเดย์และแมทธิสเซน (Matthiessen and Halliday, 1997) พูดถึงไวยากรณ์ (grammar) ว่าเป็นส่วนหนึ่งของภาษาและเป็นปรากฏการณ์ (phenomenon) ไวยากรณ์เป็นระบบของการเรียงร้อยคำ (system of wordings) และทฤษฎีที่ใช้อธิบายไวยากรณ์ (grammar) คือ grammatic แต่คำว่า grammar มักถูกใช้ในสองความหมายคือเป็นทั้งปรากฏการณ์และเป็นทฤษฎี อย่างไวยากรณ์ดั้งเดิม (traditional grammar) ถือว่าเป็นทฤษฎีเพราะเป็นการพยายามอธิบายระบบภาษาด้วยกรอบความคิดแบบที่มองเป็นกฎการใช้ภาษา แต่ที่ไม่เหมาะเพราะอิงกับระบบภาษากรีกและละตินมากไป ฮัลลิเดย์ต้องการสิ่งที่เป็นไวยากรณ์หรือทฤษฎีแบบที่เป็นทั้งระบบและหน้าที่ (systemic-functional grammatics or systemic-functional theory) ที่จะใช้อธิบายภาษาอื่น ๆ อย่างจีน ญี่ปุ่น อังกฤษ ไทยได้ด้วย (ทฤษฎีไวยากรณ์ระบบ-หน้าที่เริ่มต้นขึ้นมาก็เพื่อใช้อธิบายไวยากรณ์ภาษาจีน) ทฤษฎีในความคิดของฮัลลิเดย์จะมีความเป็นระบบคือต้องสามารถอธิบายความรู้ทางภาษาออกมาในรูปของตัวเลือกต่าง ๆ ที่เป็นไปได้ในระบบภาษานั้น และต้องมีหน้าที่

เพื่ออธิบายได้ว่ารูปภาษาที่แสดงออกมานั้นถูกใช้เพื่อหน้าที่อะไรในบริบทการสื่อสาร ทฤษฎีนี้จึงใช้แนวคิดอีกแบบที่มองภาษาเป็นเหมือนขุมความรู้ที่สามารถนำมาใช้เพื่อสร้างความหมายต่าง ๆ (เป็นแนวคิดแบบวาทศาสตร์ (rhetoric) และชาติพันธุ์วรรณา (ethnography) ที่ศึกษาตัวบท (text) เป็นหลัก) ทฤษฎีนี้จึงมองไวยากรณ์เป็นเหมือนขุมความรู้ (resource) มากกว่ามองเป็นกฎ (rule) เป็นขุมความรู้ที่ทำให้เราสามารถเลือกใช้ภาษาเพื่อสื่อความหมายแบบที่ต้องการได้ เช่น ในหน้าที่บุคคลสัมพันธ์ (interpersonal) ก็มีระบบ MOOD ที่ให้เราเลือกได้ว่าจะเลือกใช้ประโยคแบบไหน เช่น ชักชวน ขอร้อง สั่ง แนะนำ ยืนยัน เป็นต้น

ฮัลลิเดย์เปรียบเทียบความสนใจ 2 แบบที่มีในทางภาษาศาสตร์ แบบภายใน (intrinsic) กับแบบภายนอก (extrinsic) แบบภายในต้องการศึกษาธรรมชาติของภาษาในลักษณะที่มองเฉพาะภายในตัวภาษาหรือมองภาษาเป็นเอกเทศของมัน (autonomous) โดยไวยากรณ์ (grammar) มีลักษณะเป็นเซตของกฎที่ใช้อธิบายโครงสร้างประโยคต่าง ๆ แบบภายนอกต้องการศึกษาและอธิบายความเกี่ยวข้องของภาษากับลักษณะบางประการในโครงสร้างสังคม (features of social structure through language) มองภาษาในลักษณะเป็นเครื่องมือบางอย่าง โดยไวยากรณ์เป็นเหมือนขุมความรู้ (resource) ที่ทำให้สื่อความหมาย (meaning) ด้วยวิธีการผูกคำต่าง ๆ เข้าด้วยกัน ฮัลลิเดย์สนใจภาษาในแบบหลังนี้ และบอกว่านักภาษาศาสตร์ที่ละเลยเรื่องของสังคมและวัฒนธรรมจะพลาดโอกาสศึกษาวิจัยงานสำคัญ ๆ อีกมากมาย และสิ่งที่เรียกว่ารูปที่ถูกต้อง (well-formedness) นั้น ในทางภาษาศาสตร์แบบเอกเทศ (autonomous) ก็ใช่ว่าจะกำหนดได้ง่าย ในขณะที่พวกที่สอง สามารถมองรูปที่ถูกต้อง (well-formedness) ว่าเป็นทางเลือกต่าง ๆ ที่เป็นไปได้ภายใต้เซตตัวเลือกที่ถูกกำหนดด้วยสมมติฐานบางประการเกี่ยวกับภาษาและพฤติกรรมการใช้

ในช่วงทศวรรษ 1960 ที่มีโต้เถียงกันเกี่ยวกับเรื่องไวยากรณ์โครงสร้างและไวยากรณ์เพิ่มพูน ฮัลลิเดย์ได้นำเสนอความต่างของไวยากรณ์แบบเน้นกลุ่ม

(paradigmatic) กับเน้นโครงสร้าง (syntagmatic) ในอีกรูปแบบหนึ่ง โดยที่ให้แบบเน้นกลุ่ม (paradigmatic) หรือไวยากรณ์แบบตัวเลือก (choice grammar) เป็นเรื่องของไวยากรณ์หน้าที่ (functional grammar) ที่มองภาษาเป็นเครือข่ายความสัมพันธ์ที่มีโครงสร้างแต่ละแบบแทนความสัมพันธ์ต่าง ๆ นั้น (network of relations with structures' that realize these relationships) และให้ยึดเอาความหมายเป็นพื้นฐาน ในขณะที่แบบเน้นโครงสร้าง (syntagmatic) หรือไวยากรณ์แบบผูกต่อ (chain grammar) เป็นเรื่องของไวยากรณ์รูปนัย (formal grammar) ซึ่งมีพื้นฐานมาจากตรรกวิทยาและปรัชญาที่มองภาษาเป็นเรื่องของโครงสร้างที่ผูกกันด้วยความความสัมพันธ์บางประการและยึดเอาไวยากรณ์ว่าเป็นพื้นฐานของภาษา

ฮัลลิเดย์บอกว่าไวยากรณ์ของชอมสกีเป็นไวยากรณ์รูปนัยแบบโครงสร้าง (syntagmatic formal grammar) ชอมสกีเรียกตัวเองว่าเป็นไวยากรณ์เพิ่มพูน (generative) เพื่อทำให้แตกต่างจากพวกไวยากรณ์โครงสร้าง แท้จริงแล้ว ที่เรียกว่าการปฏิวัติของชอมสกีเป็นเพียงการเปลี่ยนแนวทางจากจุดยืนแบบมานุษยวิทยา (anthropological) เป็นแบบปรัชญา (philosophical) ซึ่งทำให้การอธิบายภาษามีลักษณะที่เป็นอุดมคตินามธรรมมาก เรื่องของการพูดผิดต่าง ๆ เริ่มผิด (false start) เสียงติดลำคอ (clearing the throat) iron out เป็นต้น จะถูกมองว่าเป็นข้อมูลที่ผิดเพี้ยนปนเปื้อนใช้ไม่ได้ (contaminated) ในกระบวนการสร้างจาก langue มาเป็น parole และไม่ใช่เรื่องที่ควรสนใจ แต่ฮัลลิเดย์มองว่าพวกนี้มีความหมาย จึงไม่สนใจแยก langue กับ parole ซึ่งก็เหมือนกับที่เฟิร์ธทำมา

ไวยากรณ์ของฮัลลิเดย์ไม่ใช่ไวยากรณ์แบบโครงสร้างที่เน้นความสัมพันธ์แนวนอน (syntagmatic) แต่เป็นไวยากรณ์แบบเน้นกลุ่ม (paradigmatic) มากกว่าคือเป็นเรื่องของทางเลือก ตัวเลือกและการดำเนินการ (operations) ในแต่ละระดับ (rank) ในบทนำ เขาให้ภาพรวมว่าไวยากรณ์มีไว้เพื่อตีความตัวบท (text) ในบริบทวัฒนธรรม และการตีความ (interpretation) ของตัวบทของระบบและของหน่วยต่าง

ๆ ในภาษาอาศัยความเข้าใจว่าภาษาถูกใช้อย่างไร และเสนอว่า การศึกษาเรื่องปริจเฉทนั้นไม่สามารถแยกจากการศึกษาไวยากรณ์ ได้ ในขณะที่ภาษาศาสตร์กระแสหลักสนใจเรื่องของวากยสัมพันธ์เป็นหลัก ฮัลลิเดย์ไม่เห็นด้วยกับการศึกษาไวยากรณ์แล้วจบในตัวเอง และการวิเคราะห์ปริจเฉท (discourse analysis) โดยไม่มีพื้นฐานทฤษฎีหรือไวยากรณ์รองรับไม่ถือเป็นการวิเคราะห์ที่แท้จริง เป็นแค่การให้ความคิดเห็นบางส่วนเกี่ยวกับตัวบทนั้น ๆ

คำว่าความหมาย (meaning) ในความหมายของฮัลลิเดย์นิยามโดยเกี่ยวพันกับวัฒนธรรมมากกว่าที่จะเป็นเรื่องในจิต (mind) เหมือนอย่างที่ชอมสกีใช้ คือ เป็นเรื่องเกี่ยวกับสิ่งที่ผู้พูดสามารถทำและสามารถสื่อได้ (can do and can mean) ไม่ใช่เกี่ยวกับเฉพาะสิ่งที่รู้ (know)

ฮัลลิเดย์เห็นเหมือนกับเฟิร์ธที่ว่าภาษาเป็นเรื่องของพฤติกรรมในสังคม เป็นวิธีการที่มนุษย์ใช้ลื่อสารและสืบทอดทางวัฒนธรรม และควรเป็นสิ่งที่ภาษาศาสตร์ปัจจุบันต้องให้ความสนใจศึกษา บริบททางวัฒนธรรมเป็นตัวกำหนดว่าเรามีทางเลือกอะไรได้บ้าง (range of possibilities) ส่วนบริบทสถานการณ์จะเป็นตัวกำหนดว่าแล้วควรจะเลือกอะไร (choice ที่ถูกเลือก) ความสนใจของเฟิร์ธอยู่ที่เรื่องของการเลือกใช้ที่เกิดขึ้นในบริบทสถานการณ์ ซึ่งก็ไม่ได้มีลักษณะที่เป็นไปแบบสุ่ม แต่มีแบบแผนพฤติกรรมที่มักกระทำอยู่

ความคิดแบบนี้ จึงจำเป็นต้องมีทฤษฎีเกี่ยวกับความหมายเชิงสังคม (social meanings) หรืออรรถศาสตร์สังคม (socio-semantics) ที่อธิบายการเลือกใช้ภาษาที่เกิดจากปัจจัยทางโครงสร้างสังคม ความสัมพันธ์ระหว่างหน้าที่ทางสังคมของภาษา (social function of language) กับระบบภาษา (linguistic system) จะเห็นได้ชัดในกรณีการรับภาษาของเด็ก แรกเริ่มเรียนที่จะใช้ภาษาเพื่อหน้าที่เดียว โครงสร้างและรูปภาษาที่ใช้สะท้อนให้เห็นถึงหน้าที่โดยตรงได้

ในตอนแรกของเด็ก จะเป็นแบบระบบสองระดับ คือ ความหมายถูกใส่ (code) ไปพร้อมกับถ้อยคำที่เปล่งออกมา (expression) ต่อมาเมื่ออายุ 2 ปี เปลี่ยนเป็นระบบสามระดับ คือมีไวยากรณ์เพิ่ม ความหมายอยู่ที่คำซึ่งรวมกันตามหลักไวยากรณ์เป็นถ้อยคำ ทำให้สามารถโต้ตอบแลกเปลี่ยนความหมายกับคนอื่น ๆ ได้ซับซ้อนมากขึ้น และตอนหลังก็จะเรียนรู้การใช้อุปลักษณ์

ฮัลลิเดย์บอกว่าพัฒนาการรับภาษาของเด็ก อาจแสดงให้เห็นธรรมชาติของภาษาที่พัฒนาในมนุษย์ โดยช่วงแรกเป็นช่วงที่ไม่มีไวยากรณ์ (grammar) ความหมายถูกใส่ไปในถ้อยคำ ในช่วงนี้มีจะมีจำนวนความหมายที่ต้องการใช้น้อยซึ่งในช่วงต่อมาความเกี่ยวข้องระหว่างความหมายและเสียงจึงเริ่มเป็นแบบไม่มีกฎเกณฑ์ (arbitrary) มากขึ้น แต่ในกระบวนการเชื่อมโยงการเรียงร้อยคำกับความหมายจะไม่ได้เป็นแบบไม่มีหลักเกณฑ์ใด ๆ เลย เพราะหากเป็นเช่นนั้น เราก็คงจะไม่สามารถเรียนรู้และใช้ภาษาได้

นอกจากนี้ ฮัลลิเดย์ยังมองว่าถ้าเราจะเข้าใจเรื่องของภาษาได้สมบูรณ์ เราต้องนำเอาแบบจำลอง (model) ต่าง ๆ ที่ปรากฏในการรับภาษาของเด็กมาใช้ในการอธิบายภาษาด้วย แบบจำลองเหล่านี้ ได้แก่[2]

- instrumental model : ภาษาเป็นเครื่องมือให้ได้สิ่งที่ต้องการ เช่น อาหาร เครื่องดื่ม ตัวอย่าง ‘want juice’
- regulatory model : ภาษาเป็นวิธีการควบคุมพฤติกรรมบุคคลอื่น เช่น ร้องขอ สั่ง ชักชวน ตัวอย่าง ‘go away’
- interactional model : ใช้ภาษาเพื่อสร้างสัมพันธ์ระหว่างตัวเด็กกับผู้อื่น ตัวอย่าง ‘love you, mummy’

---

[2] ตัวอย่างได้จาก https://en.wikipedia.org/wiki/Michael_Halliday

ทฤษฎีภาษาศาสตร์ ๓ : กลุ่มไวยากรณ์หน้าที่และปริชาน (ร่าง ๒๐ มี.ค. ๒๕๖๖)

- personal model : ใช้ภาษาเพื่อบอกให้โลกรู้ถึงตัวตนและสิ่งที่ตัวตนต้องการ ตัวอย่าง 'me good girl'
- heuristic model : ใช้สำรวจสภาพแวดล้อมและเรียนรู้โลกภายนอก รวมถึงการถามตอบ ตัวอย่าง 'What is the tractor doing?'
- imaginative model : ใช้ภาษาเพื่อสร้างโลกส่วนตัวในจินตนาการ
- representational model : ใช้ภาษาเพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูล ความคิด หรือสารเกี่ยวกับบุคคล กระบวนการ สภาพ และความสัมพันธ์ต่าง ๆ ในโลก

พวกนี้เป็นแบบจำลอง (model) ที่อาจารย์ผู้สอนภาษาควรจะตระหนักถึงและรู้ว่าภาษาสำหรับเด็กนั้นมีหน้าที่หลากหลาย ในขณะที่เมื่อเป็นผู้ใหญ่แล้ว ภาษาจะมีหน้าที่น้อยกว่านี้มาก ความล้มเหลวด้านการศึกษาจึงอาจมีสาเหตุมาจากจุดนี้ ที่ไม่ได้สอนให้เด็กเรียนรู้ภาษาตามแบบ (model) ที่ควรจะเป็น ไปเน้นสอนเรื่องคำ เรื่องไวยากรณ์ โดยไม่คำนึงถึงบริบทการใช้ ฮัลลิเดย์มองว่าธรรมชาติของภาษาจะรวมหน้าที่ทั้งหมดที่กล่าวมานี้โดยที่หน้าที่ทางสังคมของภาษาจะสะท้อนออกมาให้เห็นในการจัดระบบภายในของภาษา (it is the nature of language to have all these functions built into its total capacity such that social functioning of language is reflected in the internal organization of language as a system) ดังนั้นฮัลลิเดย์จึงให้ความสนใจศึกษาภาษาโดยใช้ทฤษฎีหน้าที่ และอธิบายภาษาในลักษณะที่ตอบคำถามว่า ธรรมชาติและการจัดการภายในระบบภาษานั้นสัมพันธ์กับเรื่องหน้าที่อย่างไร

เมื่อโตขึ้น ภาษาผู้ใหญ่จะมีลักษณะซับซ้อนมากขึ้น โครงสร้างหนึ่งอาจมีหน้าที่ได้มากกว่าหนึ่งหน้าที่ หน้าที่ทั้งเจ็ดอย่างก็ได้กลายมาเป็นหน้าที่ในภาษาผู้ใหญ่ ซึ่งฮัลลิเดย์ได้แบ่งไว้เป็นสามหน้าที่ใหญ่ด้วยกัน คือ

- หน้าที่บุคคลสัมพันธ์ (Interpersonal function) เป็นหน้าที่ของภาษาในการแสดงความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในสังคม คือ สร้าง กำหนด และดำรงไว้ซึ่งความสัมพันธ์ของสมาชิกในสังคม
- หน้าที่สื่อความคิด (Ideational function) เป็นหน้าที่ของภาษาที่ใช้เป็นสื่อถ่ายทอดประสบการณ์และความคิด ระหว่างสมาชิกในสังคม
- หน้าที่เรียบเรียงความ (textual function) เป็นหน้าที่ของภาษาในการสร้างสาร (message) และจัดระบบความสัมพันธ์ระหว่างประโยค หรือความสัมพันธ์ระหว่างภาษากับบริบท (context)

ไวยากรณ์ของ ฮัลลิเดย์ จึงเป็นพวกไวยากรณ์หน้าที่ (functional grammar) ซึ่งอธิบายถึงว่า การใช้รูปภาษาต่างกันนั้นเป็นผลจากการเลือกใช้หน้าที่ต่างกัน แต่ละหน่วย (element) ในภาษาจะต้องสามารถอธิบายในเชิงหน้าที่ในระบบได้ และหน่วยในภาษาส่วนมากจะมีมากกว่าหนึ่งหน้าที่

นอกจากนี้ไวยากรณ์ของฮัลลิเดย์ยังเป็นไวยากรณ์ระบบ (systemic grammar) ทั้งนี้เพราะมองว่าความหมายเป็นเรื่องการเลือก (meaning as choice) และมองภาษาเป็นเครือข่ายของตัวเลือกต่าง ๆ ที่เกี่ยวพันกัน (networks of interlocking options) โดยที่ระบบถือเป็นเซตของลักษณ์ซึ่งจะต้องเลือก เมื่อมีเงื่อนไขครบ สิ่งที่ผ่านการเลือกออกมาจึงจะปรากฏเป็นโครงสร้าง และแต่ละหน่วยในโครงสร้างเป็นจุดตั้งต้น (point of entry) ไปยังเครือข่ายระบบอื่น (systemic network) ต่อไป เมื่อมีการเลือกในระบบหนึ่งก็จะนำไปสู่เซตของทางเลือกในอีกระบบ เป็นการเคลื่อนจากตัวใหญ่ไปตัวย่อยแบบนี้ต่อเนื่องไปทีละขั้น ๆ

การนำเสนอระบบ (system) หนึ่ง ๆ ขึ้นมาจะต้องแสดงให้เห็นว่าเป็นส่วนหนึ่งของไวยากรณ์ในภาษา เช่น ในระบบ MOOD มีการแยกระหว่าง indicative กับ imperative สองอย่างนี้ต่างกันเพราะ 1) เห็นได้ว่ามีความต่างอย่างเป็นระบบ indicative มีประธาน แต่ imperative ละประธานได้และส่วนใหญ่ก็มักจะละประธาน

และ 2) เมื่อดูในระบบถึงตัวเลือกที่มีได้ ใน indicative มีตัวเลือกเกี่ยวกับกาล (tense: past/present/future) ที่แสดงบน finite verb และมีตัวเลือกเกี่ยวกับบุรุษ (person) ที่แสดงอยู่บนประธาน ในขณะที่ imperative ไม่มีตัวเลือกแบบนี้ทั้งทางด้านกาลและบุรุษ ประธานที่ใช้ได้มีเพียง you และ 3) ถ้าดูความหมายก็จะต่างกัน indicative ใช้ในการแลกเปลี่ยนข้อมูล เป็นการบอกเล่า ถาม ตอบ ปฏิเสธ ส่วน imperative ใช้ในการสั่งเชื้อชวน ความต่างทั้ง 3 มุมมองนี้เป็นวิธีการมองระบบ (system) ต่าง ๆ ที่มีอยู่ในไวยากรณ์ดังแสดงด้วยรูป

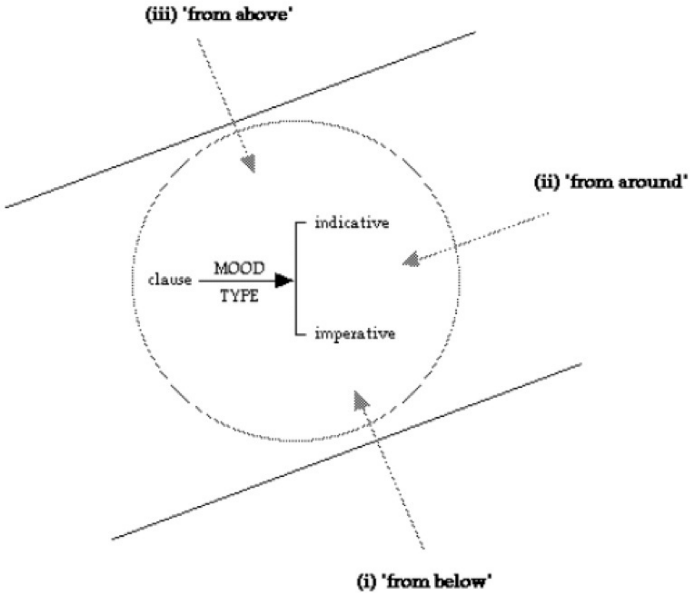

ภาพมุมมองสามมิติของระบบ (Matthiessen and Halliday 1997

ในมุม 1) มองจากด้านล่าง มองจากความต่างที่แสดงออกทางไวยากรณ์ว่าต่างอย่างไร ในมุม 2) มองโดยรอบภายในว่าในระบบนั้นมีตัวเลือกอะไรให้เลือกได้บ้าง โดยมองออกมาเป็นระบบตัวเลือกต่าง ๆ (system of choice) อย่างเช่น ในระบบ

MOOD indicative clauses สามารถเลือกเป็น 'declarative' (they rode horses) หรือ 'interrogative' (did they rode horses; who rode horses) ส่วน declarative clauses สามารถเลือกเป็น 'untagged' (e.g., they rode horses) หรือ 'tagged' (e.g., they rode horses, didn't they), และ interrogative clauses สามารถเลือกเป็นแบบ wh- (e.g., who rode horses?) หรือแบบ yes/no (e.g. did they ride horses?) ส่วนในมุม 3) มองจากด้านบนคือมองว่าความหมายที่ได้จากการเลือกนั้น ๆ ต่างกันอย่างไรหรือมีหน้าที่การใช้แตกต่างกันอย่างไร

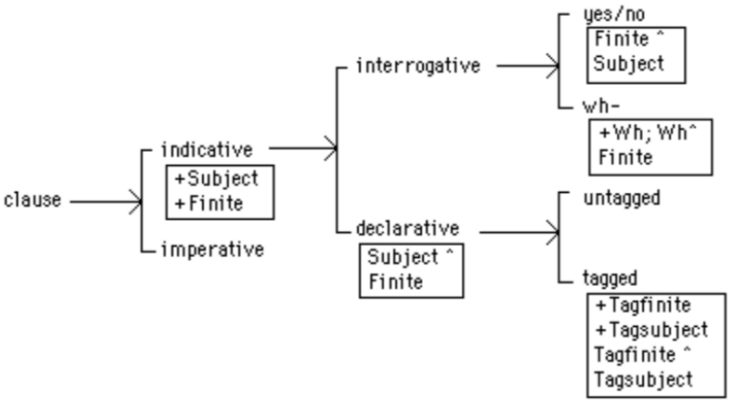

ภาพเครือข่ายแสดงทางเลือกของระบบ MOOD (Matthiessen and Halliday 1997)

ภาพของไวยากรณ์ระบบที่เป็นเคือข่ายทางเลือกนั้น ไม่จำเป็นต้องเป็นการเลือกแบบไล่จากซ้ายไปขวาในเส้นทางเดียว แต่เงื่อนไขเข้าอันหนึ่งอาจไปกระตุ้นระบบหลาย ๆ ระบบพร้อมกันได้ ตัวอย่างเช่น ระบบ MOOD สามารถเลือกไปได้พร้อม ๆ กันกับระบบ POLARITY ซึ่งเลือกว่าเป็น positive หรือ negative (บอกเล่าหรือปฏิเสธ)

ทฤษฎีภาษาศาสตร์ ๓ : กลุ่มไวยากรณ์หน้าที่และปริชาน (ร่าง ๒๐ มี.ค. ๒๕๖๖)

มุมมองทฤษฎีวากยสัมพันธ์ทั่วไปจะมองภาษาว่าเป็นระบบที่เน้นรูปภาษา (system of forms) ซึ่งความหมายถูกใส่ไว้ในรูปภาษา แต่ในมุมของไวยากรณ์หน้าที่ภาษาถูกมองว่าเป็นระบบที่เน้นความหมาย (system of meaning) ซึ่งแสดงออกในรูปภาษาต่าง ๆ รูปภาษาที่ปรากฏเป็นเพียงวิถีทางเพื่อสู่เป้าหมาย ไม่ใช่เป้าหมายโดยตรง (The forms are a means to an end, not an end in themselves) เราจึงไม่ถามว่ารูปแสดง (form) พวกนี้หมายความว่าอย่างไร แต่ถามว่า ความหมายพวกนี้จะแสดงออกมาในรูปใด

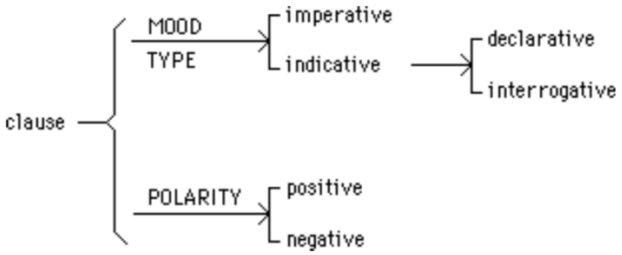

ภาพแสดงระบบที่ดำเนินไปพร้อมกัน (Matthiessen and Halliday 1997)

ฮัลลิเดย์ปฏิเสธการวิเคราะห์โดยใช้การวิเคราะห์หน่วยประชิด (immediate constituent analysis) โดยให้วงเล็บครอบส่วนแบบ maximal bracketing ซึ่งไม่ยอมให้มีมากกว่า 2 หน่วยในหนึ่งวงเล็บ แต่หันมาใช้การวิเคราะห์หน่วยลดหลั่น (ranked constituent analysis) โดยใช้ minimal bracketing แทน ซึ่งมองเป็นหน่วยสร้างที่มีหน้าที่ในโครงสร้างนั้น ในขณะที่ถ้าทำเป็นแบบ maximal bracketing จะพูดถึงลำดับที่หน่วยสร้างมารวมกัน บางอันจะเกี่ยวข้องกันมากกว่าอันอื่น แต่ไม่ได้พูดเรื่องหน้าที่ของแต่ละหน่วยสร้าง ใช้วิธีบอกหน้าที่โดยใช้ชื่อ (label) ติดไปกับโหนดในโครงสร้างต้นไม้นั้นเอา

a language is a system for making meanings การศึกษาความหมาย (semantics) ไม่ได้เป็นเพียงการศึกษาความหมายของคำต่าง ๆ ในประโยค แต่เป็น

การศึกษาระบบความหมายทั้งหมดที่แสดงผ่านทางไวยากรณ์และศัพท์ ความหมาย (semantics) เป็นตัวกลางระหว่างระบบทางสังคม (social system) ซึ่งอยู่นอกภาษา กับระบบไวยากรณ์ (grammatical system) ซึ่งอยู่ภายในภาษา

ระบบความหมาย (semantic system) สัมพันธ์กับระบบไวยากรณ์ผ่านทางเลือกต่าง ๆ ที่มีให้ (pre-selection of options) ซึ่งไม่ได้จำเป็นที่จะต้องเป็นความสัมพันธ์แบบหนึ่งต่อหนึ่ง แต่เป็นความสัมพันธ์แบบหลายต่อหลายได้ ในบางกรณี เราก็สามารถโยงความสัมพันธ์จากความหมาย (semantics) ไปที่ตัวรูปภาษา (formal items) ได้เลยไม่ต้องผ่านระบบไวยากรณ์ เช่น การใช้คำทักทาย, การซื้อขายตั๋วรถไฟ ซึ่งเป็นกรณีคล้าย ๆ กับระบบสัญญะที่ไม่ใช่ภาษา (non-linguistic semiotic system)

ภาษาเป็นระบบที่พัฒนา (evolve) ไม่ได้ถูกออกแบบ (design) ไว้ ไม่สามารถอธิบายด้วยวิธีคิดแบบมองส่วนประกอบ (composition) แต่ควรจะมองแบบเป็นระบบ (systematic) ที่พัฒนาเปลี่ยนแปลงได้ (evolve) โดยที่เมื่อกล่าวถึงส่วนใดส่วนหนึ่งก็จะต้องอ้างอิงถึงระบบทั้งหมด ต้องมองเห็นภาพรวมว่าแต่ละส่วนเชื่อมโยงกันอย่างไร ตารางล่างเป็นภาพรวมที่แสดงถึงมิติหรือการจัดลำดับรูปแบบ (forms of order) และกลไก (principle) ที่ใช้ในแต่ละมิติของภาษา

	dimension	**principle**	**orders**
1	structure (syntagmatic order)	rank	clause ~ group or phrase ~ word ~ morpheme
2	system (paradigmatic order)	delicacy	grammar ~ lexis [lexicogrammar]
3	stratification	realization	semantics ~ lexicogrammar ~ phonology ~ phonetics
4	instantiation	instantiation	potential ~ sub-potential or instance type ~ instance

5	metafunction	metafunction	ideational [logical ~ experimental] ~ interpersonal ~ text

The Dimensions (form of order) in language and their ordering principle (Matthiessen and Halliday 2004:20)

มิติด้านโครงสร้าง (structure หรือ syntagmatic order) จะอ้างถึงหน่วยประกอบต่าง ๆ กลไกที่ใช้คือ ระดับ (rank) ที่ใช้บอกถึงหน่วยในระดับต่าง ๆ เช่น จาก อนุพากย์ กลุ่มวลี คำ หน่วยคำ

มิติด้านระบบ (system หรือ paradigmatic order) ในขณะที่มิติด้านโครงสร้างบอกถึงว่าอะไรจะใช้ด้วยกันได้ มิติด้านระบบบอกถึงว่าอะไรจะใช้แทนกันได้ หรือคือทางเลือกอื่น ๆ ที่มี กลไกที่ใช้คือการแจงละเอียด (delicacy) จากระบบหนึ่งไปสู่ทางเลือกที่เป็นอีกระบบที่เจาะจงมากขึ้นเป็นลำดับไป

มิติด้านลำดับชั้น (stratification) เป็นมิติที่สะท้อนให้เห็นว่าภาษาเป็นระบบสัญญะที่มีความซับซ้อน (complex semiotic system) ที่จัดลำดับเป็นชั้น (level) หรือ strata ต่าง ๆ เช่น ระบบเสียง ระบบตัวเขียน ระบบไวยากรณ์ ระดับความหมาย มิตินี้ใช้กลไกการแสดงออก (realization) เป็นกลไกอธิบายความสัมพันธ์จากระดับชั้นหนึ่งไปยังอีกระดับชั้น เช่น ระบบความหมายมี realization หรือแสดงออกผ่านระบบไวยากรณ์ ระบบไวยากรณ์มี realization หรือแสดงออกผ่านระบบเสียง เป็นต้น

มิติด้านการแตกตัว (instantiation) เราต้องแยกระหว่างระบบ (system) ของภาษากับตัวบท (text) ของภาษา ตัวบทเป็นสิ่งที่แตกตัว (instantiated) ออกมาจากระบบ คือตัวบทเป็นสิ่งที่เกิดมาได้จากระบบภาษา ในขณะเดียวกันการปรากฏของตัวบทก็เป็นสิ่งที่ทำให้ระบบของภาษาดำเนินต่อไป มิตินี้ จึงว่าด้วยกลไกการแตกตัว (instantiation)

มิติด้านอภิหน้าที่ (metafunction) เป็นมิติที่ว่าด้วยหน้าที่หลัก ๆ ของภาษาในการสร้างความหมายขึ้นจากประสบการณ์ที่มี เรียกว่าหน้าที่สื่อความคิด (ideational metafunction) ภาษาจึงเป็นเหมือนภาพสะท้อนความคิด (language as reflection) นอกจากนั้น เรายังใช้ภาษาบ่งบอก (enact) ถึงความสัมพันธ์กับคนอื่น ๆ เช่น บอกเล่า ถาม หรือสั่ง เรียกว่าหน้าที่บุคคลสัมพันธ์ (interpersonal metafunction) ภาษาจึงเป็นเหมือนการกระทำ (language as action) และเพื่อให้หน้าที่ทั้งสองใช้งานได้ จึงมีหน้าที่ที่สามที่ว่าด้วยการเรียงร้อยถ้อยคำให้ต่อเนื่องเป็นตัวบท เรียกว่าหน้าที่เรียบเรียงความ (textual metafunction)

การวิเคราะห์ในระดับไวยากรณ์ (lexicogrammar)

ฮัลลิเดย์ถือว่าอนุพากย์ (clause) เป็นหน่วยทางไวยากรณ์ที่สำคัญสุด และเป็นตัวอย่างที่ชัดเจนที่แสดงให้เห็นถึงการใช้โครงสร้างภาษาแบบต่าง ๆ เพื่อใช้ในหน้าที่ต่าง ๆ กัน และในเรื่องของอนุพากย์นี้ ยังพูดถึงเรื่องความแปลกเด่น (markedness) โดยรูปที่เป็นปกติทั่วไปจะถือว่าไม่แปลกเด่น (unmarked) เมื่อเทียบกับรูปอื่น ๆ ฮัลลิเดย์พูดถึงเรื่อง good reason principle ว่าปกติเราจะเลือกใช้รูปที่เป็นปกติ (unmarked) ยกเว้นว่าเราจะมีเหตุผลอื่นที่ทำให้เราเลือกใช้รูปที่แปลกเด่น (marked) แทน

ข้อดีของทฤษฎีของฮัลลิเดย์ที่ยกมา คือ เรื่องของประธาน (subject) โดยทั่วไปประธาน (subject) จะพูดถึงใน 3 ความหมาย คือ ความสนใจในสาร (the concern of message) ผู้กระทำในเหตุการณ์ (the doer of action) สิ่งที่สัมพันธ์กับภาคแสดง (that of which something is predicated) ฮัลลิเดย์มองว่าเป็น

เพราะเราต้องการพูดถึงหน้าที่สามอย่างที่ต่างกัน[3] คือ ใจความหลัก (theme), ผู้กระทำ (actor), และประธาน (subject) ตามลำดับ ทั้งสามอย่างนี้ มาจากการวิเคราะห์อภิหน้าที่ (metafunction) สามอย่าง ผู้พูดเลือกให้อะไรเป็นใจความหลัก โดยมองเทียบส่วนหน้าที่เรียบเรียงความว่าอะไรสำคัญเป็นใจความหลักใจความรอง ส่วนผู้กระทำนั้นจะคงที่ในเหตุการณ์เพราะเป็นหน้าที่สื่อความคิดว่าใครเป็นผู้กระทำในเหตุการณ์นั้น ๆ และประธานคือสิ่งที่ผู้พูดเลือกว่าจะให้ผู้กระทำเป็นประธานหรือจะซ่อนผู้กระทำโดยเลือกผู้ถูกกระทำมาเป็นประธานแทน ส่วนนี้จึงเป็นหน้าที่บุคคลสัมพันธ์ที่ผู้พูดเลือกที่จะส่งสารถึงผู้ฟังในลักษณะใด อภิหน้าที่ทั้งสามอย่างนี้คือ หน้าที่เรียบเรียงความ (textual), หน้าที่สื่อความคิด (ideational), หน้าที่บุคคลสัมพันธ์ (interpersonal) ทั้งสามโครงสร้างนี้ทับซ้อนอยู่ในรูปภาษาเดียวกัน พูดอีกนัยหนึ่งคืออนุพากย์เป็นรูปปรากฏพร้อมกันของความหมายสามอย่าง:

- an exchange (meaning as a form of action)
- a representation (meaning in the sense of content)
- a message (meaning as relevance to the context)

1. หน้าที่บุคคลสัมพันธ์ (Interpersonal) เป็นอภิหน้าที่ (metafunction) ที่สนใจเรื่องรูปแบบการปฏิสัมพันธ์และการใช้ภาษาเพื่อทำหน้าที่เกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ความสัมพันธ์ทางสังคม ลักษณะและความรู้สึกส่วนบุคคล รวมไปถึงวัจนกรรม เป็นหน้าที่ที่แสดงออกถึงส่วนที่เป็นทั้งภายในและภายนอกของบุคคล ผู้พูดแสดงความคิดเห็นหรือทัศนคติของตนต่อผู้อื่น หน้าที่ส่วนนี้จึงเป็นได้หลายแบบ

---

[3] ฮัลลิเดย์เลือกใช้คำ metafunction แทนคำว่า function เพราะคำหลังนี้มักใช้กันทั่วไปในการบอกหน้าที่ลักษณะว่าใช้รูปภาษานั้น ๆ เพื่อมุ่งหมายอะไรไม่ได้เกี่ยวข้องกับวิธีการวิเคราะห์ภาษาแบบที่เขาต้องการใช้ในทฤษฎี (Halliday and Matthiessen 2004: 30)

เช่น ถามตอบ ขอร้อง อนุญาต สงสัย แสดงความไว้ใจ ทักทาย เป็นต้น ระบบไวยากรณ์ที่เรียกว่า MOOD ที่กล่าวมาแล้วก็เป็นส่วนหนึ่งที่ใช้ในหน้าที่นี้

2. หน้าที่สื่อความคิด (Ideational) เป็นส่วนที่มีความหมายมากและซับซ้อนที่สุด เป็นหน้าที่ส่วนที่แสดงออกถึงประสบการณ์ต่าง ๆ (experience) ทั้งภายนอกและภายในที่เรารับรู้ ในช่วงแรก ฮัลลิเดย์แยกหน้าที่สื่อความคิดออกเป็น 2 metafunction คือ ประสบการณ์ (experiential) กับตรรกะ (logical) จึงเห็นว่า ในส่วนนี้จะเกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์เชิงตรรกะ (logical relation) ในภาษา ในส่วนของหน้าที่ประสบการณ์ครอบคลุมเรื่องการตีความและรูปภาษาแสดงกระบวนการประเภทต่าง ๆ (interpretation and expression in language of different types of process) ในส่วนกระบวนการ (process) ก็ประกอบด้วย 3 ส่วน คือ ตัวกระบวนการเอง, ผู้ร่วมเหตุการณ์ (participant), และสิ่งแวดล้อม (circumstance) การตีความออกมาเป็น 3 แบบนี้ มาจากการแยกกลุ่มคำ เป็น คำกริยา คำนาม และอื่น ๆ

ระบบไวยากรณ์ระดับอนุพากย์ที่ใช้แสดงโครงสร้างภายในอนุพากย์ตามหน้าที่สื่อความคิดลักษณะต่าง ๆ นี้ที่สำคัญที่สุด คือ TRANSITIVITY ซึ่งไม่ได้หมายถึงความเป็นอกรรม-สกรรม (transitive – intransitive) แต่หมายถึงเซตของอนุพากย์ทุกประเภทที่แสดงให้เห็นทางเลือกต่าง ๆ ของ transitivity นี้ (set of clause types embodying a full range of possible transitivity distinction) ซึ่งมีตัวแปรสองตัวในระบบ TRANSITIVITY นี้ คือ ประเภทของกระบวนการ (process) กับผู้ร่วมเหตุการณ์ (participant) ที่เกี่ยวข้องในกระบวนการ (process)

ในภาษาอังกฤษ ระบบ PROCESS มี 4 อย่างคือ material, mental, verbal และ relational (ในงานเก่า ๆ จะมี 6 อย่าง คือ เพิ่ม behavioral กับ existential) ซึ่งสามารถอธิบายจากมุมมองสามด้านแบบที่กล่าวมาได้ ตัวอย่างเช่น ใน process mental เมื่อมองจากด้านบนคือมีความหมายอะไรบ้าง ก็จะมี perception,

cognition, intention, และ emotion เมื่อมองจากด้านล่างคือดูว่าระบบไวยากรณ์ที่แสดงออกเป็นอย่างไร จะมี Process + Senser + Phenomenon โดย Senser จะปรากฏเสมอ และเมื่อมองโดยรอบภายในก็พบว่ามีตัวเลือกต่อไปยังระบบอื่นอีกคือ PROJECTION หมายความว่า mental clause สามารถ project ความคิดเป็นอนุพากย์หนึ่งได้ เช่น *He thought the moon was a balloon.* ซึ่งอนุพากย์ นี้ไม่ใช่ส่วนหนึ่งของ mental (ดูได้จากความคิดที่ project นั้นไม่สามารถเป็นประธานในอนุพากย์ได้ **That the moon was a balloon was thought by him*) [ภาพข้างล่างตัดมาเฉพาะส่วนของ mental ในระบบ PROCESS]

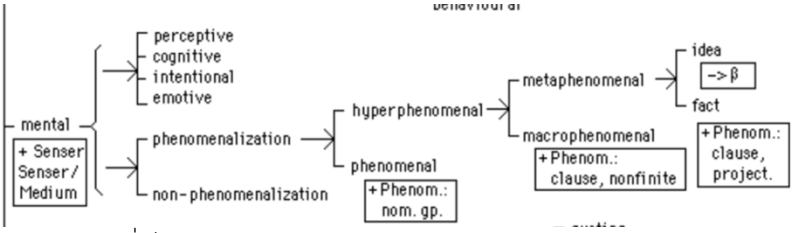

ภาพแสดงส่วนที่เป็น mental ของระบบ PROCESS (Matthiessen and Halliday 1997)

ในส่วน participant ซึ่งเป็นเรื่องว่า participant มีผลต่อกันอย่างไรในprocess นั้น เช่น ในส่วน process material ที่บอกว่าใครทำอะไรในเหตุการณ์ จะมี participant เป็น Actor ทำอะไรในรูปแบบประโยค transitive/intransitive ตามปกติ แต่ก็จะมีทางเลือกอีกแบบที่เป็น ergative กล่าวคือใน process material นี้มีทางเลือกระหว่าง effective กับ middle เช่น ใน material process effective แสดง doing คือมี [Agent:]the wind [Process:] opened [Medium:] the door ส่วน middle แสดง happening คือมี [Medium:] the door [Process:] opened โดยไม่ต้องพูดถึง Agent

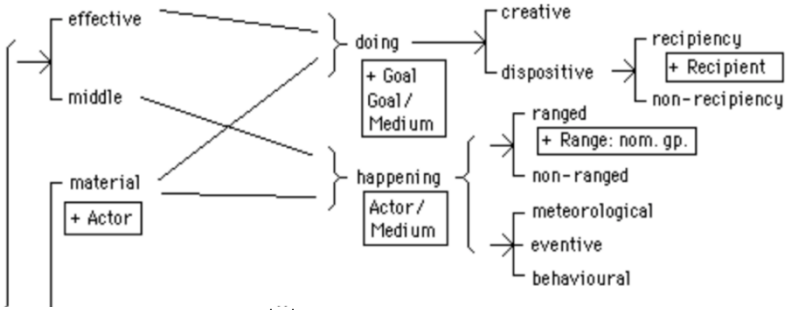

ภาพแสดงส่วน participant ที่เกี่ยวข้องกับระบบ PROCESS ‘material’ (Matthiessen and Halliday 1997)

ในส่วนอภิหน้าที่ (metafunction) ที่เป็นตรรกะ (logical) ที่เรียกว่า COMPLEXING ซึ่งเป็นความสัมพันธ์ทางตรรกะอย่างเช่น ‘และ’ ‘หรือ’ ‘เพราะ’ ‘ถ้า’ ที่มีอยู่ในทุกภาษาเพื่อเชื่อมโยงส่วนต่าง ๆ ในปริจเฉทเข้าด้วยกัน ซึ่งระบบนี้แสดงออก (realized) ในลักษณะเกิดซ้ำ ๆ ในระดับต่าง ๆ ระบบ COMPLEXING นี้ถ้าเกิดในระดับอนุพากย์เป็นอนุพากย์ซับซ้อน (clause complexes) ถ้าเกิดในระดับอื่นก็จะได้อย่าง group complexes, word complexes ก็ได้ แต่ละหน่วยใน complex เรียกว่า nexus

หน่วยประกอบที่ต่ำกว่าอนุพากย์ คือ group หรือ word complex และเหนือกว่าอนุพากย์ คือ clause complex ฮัลลิเดย์ก็อธิบายไวยากรณ์ที่ระดับเหล่านี้ในลักษณะเดียวกัน คือ ดูหน้าที่เป็นหลัก

ใน clause complex : ส่วนของ logical component มี หลายระบบ เช่น

- INTERDEPENDENCY: มี parataxis เชื่อมโยงอนุพากย์ที่มีสถานะเท่ากัน และ hypotaxis เชื่อมโยงอนุพากย์ที่มีสถานะไม่เท่ากัน
- LOGICAL-SEMANTIC: มีสองประเภทคือ expansion และ projection

- expansion คือขยายความทำให้อนุพากย์ข้างหลังสัมพันธ์กับอนุพากย์ข้างหน้า ซึ่งมีทางเลือกสามทางคือ elaborating อธิบายความซ้ำด้วยการพูดซ้ำหรือพูดใหม่ (rephrase) (*John didn't wait; he ran away.*) extending เติมความเพิ่มด้วยการใช้คำอย่าง and, or, but, instead (*John ran away and Fred stayed behind.*) enhancing ให้ความเพิ่มเติมในลักษณะบอกเหตุผล เงื่อนไข เวลา (*John was scared, so he ran way.*)
- projection คือทำให้อนุพากย์ข้างหน้า instate อนุพากย์ข้างหลังเป็นคำพูดที่อ้างถึง (locution) หรือความคิดที่อ้างถึง (idea) เช่น *John said, "I'm running away"* ซึ่งก็เป็นได้ทั้งประโยคแบบ direct และ indirect speech

(ในระดับที่เหนือจาก clause complex ฮัลลิเดย์พูดถึงการเชื่อมโยงความ (cohesion) ว่าเป็นความสัมพันธ์ในข้อความที่ยึดหน่วยต่าง ๆ เข้าด้วยกัน นับจาก คำ ๆ เดียวจนถึงข้อความยาว ๆ การเชื่อมโยงความที่พูดถึง ได้แก่ conjunction, reference, ellipsis, substitution, และ lexical cohesion (รวมถึง repetition) ซึ่งเป็นเรื่องของหน้าที่เรียบเรียงความ รายละเอียดศึกษาได้จากหนังสือ Cohesion in English (Halliday and Hasan, 1976)

3. หน้าที่เรียบเรียงความ (textual) เป็นอภิหน้าที่ (metafunction) เกี่ยวข้องกับตัวบทหรือข้อความในบริบทสถานการณ์ (texture in real contexts of situation) หน้าที่เรียบเรียงความแบ่งย่อยอีก เช่น เป็น INFORMATION FOCUS ในหน่วยทางข้อมูล (information unit) มองเป็นโครงสร้างที่ประกอบด้วย 2 หน้าที่ คือ ข้อมูลเก่า (given) กับข้อมูลใหม่ (new) ข้อมูลใหม่คือ ส่วนที่ยังไม่ได้กล่าวถึงในข้อความที่ผ่านมา ข้อมูลเก่าคือ ส่วนอื่นที่ไม่ใช่ข้อมูลใหม่ โดยปกติหน่วยทางข้อมูลจะมีทั้งข้อมูลเก่าและข้อมูลใหม่ แต่บางกรณี เช่น เมื่อเริ่มต้นปริจเฉทจะไม่มีข้อมูลเก่า ดังนั้น ข้อมูลใหม่เป็นตัวบังคับที่จะมี (obligatory) ส่วนข้อมูลเก่าอาจไม่มีก็ได้

(optional) ฮัลลิเดย์ยกตัวอย่างของทำนองเสียง (intonation) ในภาษาอังกฤษว่าบอกถึง tonal group ที่ชี้ถึงสถานะข้อมูลว่าเป็นข้อมูลเก่าหรือใหม่ได้

อีกมิติหนึ่งของเรื่องหน้าที่เรียบเรียงความ คือ ระบบ THEME ที่แยกใจความหลัก (theme) – ใจความรอง (rheme) เป็นเรื่องเกี่ยวกับการมองสถานะของหน่วยภาษาภายในข้อความ (status of elements as components of a message) ในภาษาอังกฤษ ใจความหลัก (theme) เป็นส่วนที่ปรากฏตอนต้นของประโยค เช่น [Theme:](marked) *In 1791* [Rheme:] *John Macarthur arrived in Sydney* [Theme:](unmarked) *John Macarthur* [Rheme:] *arrived in Sydney in 1791.* THEME กับ INFORMATION FOCUS ไม่จำเป็นต้องสัมพันธ์กัน ในประโยคปกติ (unmarked) ข้อมูลใหม่จะตรงกับส่วนท้ายของใจความรอง เช่น ในความที่ต่อเนื่องจาก *where did John Macarthur go in 1791?*

In 1791, John Macarthur arrived in Sydney

THEME [In 1791], RHEME [John Macarthur arrived in Sydney]

GIVEN [In 1791, John Macarthur arrived] NEW [in Sydney]

ในขณะที่ข้อมูลเก่าข้อมูลใหม่ (given-new) ใช้กำหนดโครงสร้างของการจัดเรียงตัวของข้อความ (organization of texts) เป็นหน่วยทางปริจเฉท ใจความหลัก-ใจความรอง (theme-rheme) เป็นเรื่องในระดับอนุพากย์ แนวคิดเรื่องใจความหลัก-ใจความรองนี้ พวกสำนักปราก (Prague school) ก็เห็นว่าลำดับของหน่วยต่าง ๆ ในอนุพากย์เป็นการเรียงตามสาระใจความ (thematic) มากกว่าจะเป็นการเรียงแบบผู้กระทำ-การกระทำ-จุดมุ่งหมาย (actor-action-goal) และเนื่องจากใจความหลักคือส่วนที่มาก่อนใจความรอง ในกรณีปกติ (unmarked) ใจความหลักก็จะตรงกับข้อมูลเก่า และเป็นประธาน (subject) ของอนุพากย์ด้วย

โครงสร้างข้อมูล (informational structure) มีลักษณะเป็นมุมมองจากผู้ฟัง (listener oriented) ในขณะที่โครงสร้างใจความ (thematic structure) มีลักษณะ

เป็นมุมมองจากผู้พูด (speaker oriented) คือ เมื่อพูดถึงข้อมูลเก่า-ข้อมูลใหม่เป็นมุมมองของผู้ฟังว่า ข้อมูลของส่วนไหนที่ใหม่หรือเก่าสำหรับผู้ฟัง ส่วนใจความหลัก-ใจความรองเป็นมุมของผู้พูดว่าจะเลือกอะไรมาเป็นใจความหลักของอนุพากย์นั้น

โดยสรุป หน้าที่บุคคลสัมพันธ์เป็นเรื่องของโลกทางสังคม (social world) หน้าที่สื่อความคิดเป็นเรื่องของโลกทางธรรมชาติ (natural world) ส่วนหน้าที่เชื่อมโยงความเป็นเรื่องภายในของภาษา เป็นการแสดงออก (presentation) ของหน้าที่สื่อความคิดและหน้าที่บุคคลสัมพันธ์ออกมาเป็นรูปภาษา หน้าที่ทั้งสามนี้มองแบบ systematic จะได้ดังรูปแสดงอภิหน้าที่สามด้าน

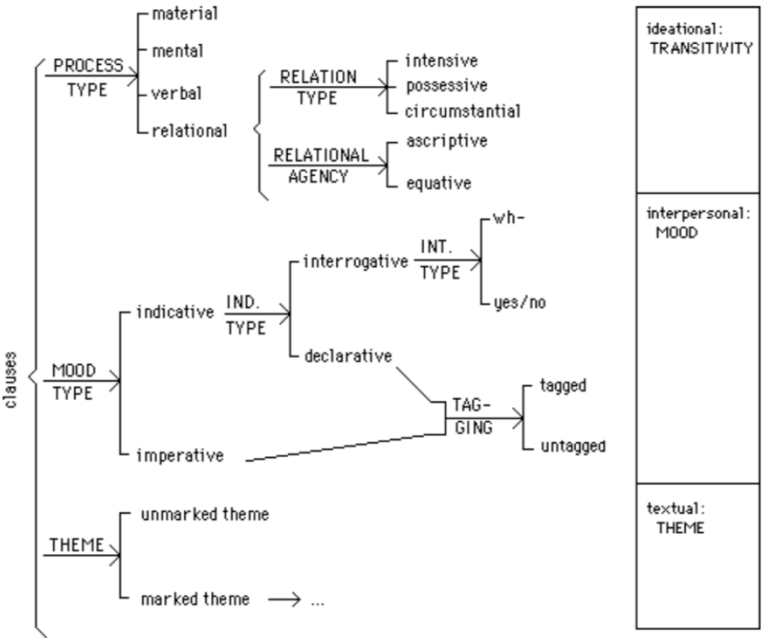

ภาพแสดงอภิหน้าที่สามด้านในระบบเกี่ยวข้องกับอนุพากย์ (Matthiessen and Halliday 1997)

นอกจากมิติด้านอภิหน้าที่แบบที่เป็นทางเลือกในระบบที่นำไปสู่ระบบย่อยไปเรื่อย ๆ แล้ว ยังมีมิติด้านโครงสร้างซึ่งมองภาษาในฐานะที่เป็นหน่วยประกอบ (constituent) เป็นองค์ย่อยองค์รวม (part-whole) ด้วย ซึ่งเป็นมิติด้านโครงสร้าง (structure) ที่กล่าวมาข้างต้น ภาษาจึงมีทั้งสิ่งที่เป็นระบบและสิ่งที่เป็นโครงสร้าง โครงสร้างมีลักษณะเป็นลำดับชั้นจาก clause เป็น group เป็น word เป็น morpheme ดังรูปแสดงโครงสร้างลำดับชั้นของหน่วยประกอบ (ranked constituency structure) ของประโยค *new born calves are easy prey* ที่แสดงให้เห็นหน่วยทางไวยากรณ์ (grammatical unit) ในระดับต่าง ๆ

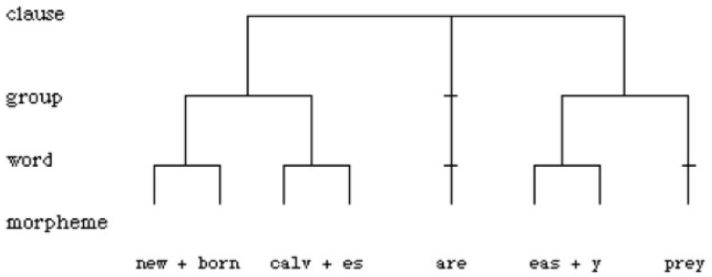

ภาพแสดงหน่วยประกอบตามลำดับขั้น (Matthiessen and Halliday 1997)

หน่วยประกอบบางครั้งก็สามารถเลื่อนลำดับ (rankshift) เป็นส่วนของระดับที่ต่ำกว่าได้ เช่น อนุพากย์ในเครื่องหมาย [[ ]] ในตัวอย่างประโยคนี้มีฐานะเป็น group ด้วย และอนุพากย์ที่เป็นหน่วยเลื่อนลำดับนี้ถ้าดูจริง ๆ ก็จะเห็นว่าโดยทั่วไปจะมีคุณสมบัติที่แตกต่างจากอนุพากย์ปกติด้วย เช่น ไม่สามารถยืนยันหรือปฏิเสธได้ ซึ่งทฤษฎีก็ควรจะสามารถแยกความแตกต่างนี้ด้วย

They'd send you a bill for a percentage of [[what they are worth]]

นอกจากมิติอภิหน้าที่ (metafunction) ซึ่งเป็นการถอดความหมายมาเป็นไวยากรณ์และมิติทางโครงสร้างผ่านกลไกลำดับขั้น (rank) ซึ่งเป็นการอ้างถึงหน่วยทางไวยากรณ์ขนาดต่าง ๆ ยังมีมิติของระบบ (system) การมีลำดับชั้นต่าง ๆ ทำให้

ระบบทั้งหมดเรียบง่ายและมีพลังมากขึ้น เพราะระบบจะมีการแยกเป็นระบบย่อยต่าง ๆ ซึ่งมีขอบเขตหน้าที่เฉพาะ กลไกที่ใช้ในมิติของระบบเรียกว่าการแจงละเอียด (delicacy) ซึ่งเป็นการจัดเรียงลำดับของระบบต่าง ๆ เช่น ระบบ PROCESS TYPE, TYPE-OF-BEING, และ RELATION จะเรียงตามลำดับเพื่อเพิ่มความละเอียดหรือ delicacy ตามลำดับ delicacy จึงเป็นเรื่องของการจัดลำดับระบบจากกว้างไปสู่ระบบที่เจาะจงมากขึ้นเรื่อย ๆ และคุณสมบัติการแสดงออกทางภาษา (realizational properties) สามารถรับทอด (inherit) จากระบบใหญ่สู่ระบบย่อยได้

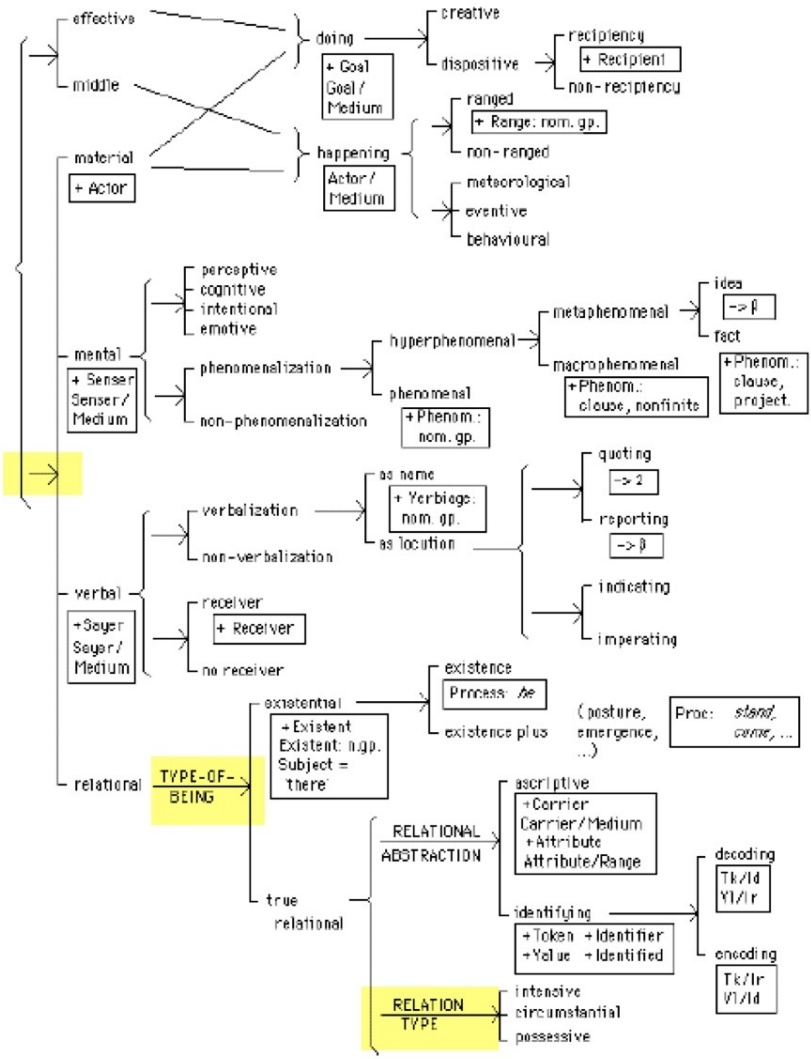

ภาพแสดงลำดับการแจงละเอียดจากระบบใหญ่สู่ระบบย่อย (Matthiessen and Halliday 1997)

การแจงละเอียด (Delicacy) ยังเป็นกลไกที่ทำให้เห็นการเชื่อมโยงระหว่างระดับคำ (lexis) กับระดับไวยากรณ์ (grammar) ได้ ในทฤษฎีไวยากรณ์นี้ ทั้งสองระดับไม่ได้แยกขาดจากกัน สามารถมองว่าคำ (lexis) เป็นไวยากรณ์ (grammar) ในระดับที่มีการแจงละเอียด (delicate) มากสุด ในขณะเดียวกันไวยากรณ์ ก็จะเป็นข้อมูลคำ (lexis) ที่ถูกแจงละเอียด (delicate) น้อยสุด รูปข้างล่างเป็นตัวอย่างหนึ่งที่แสดง lexical delicacy ของประโยคแบบ ascriptive relational clause (e.g. *His skin became feathers*.) ในภาษาอังกฤษที่จะเห็นการอธิบายประโยคลักษณะนี้โดยโยงไปถึงคำต่าง ๆ ที่จัดเป็นประเภทนี้

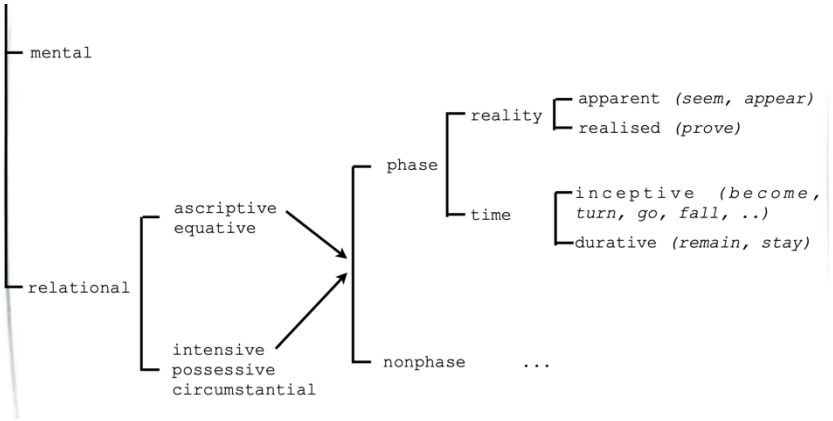

รูปแสดง lexical delicacy ของประโยคแบบ ascriptive relational clause ในภาษาอังกฤษ[4]

[4] รูปจาก http://www.coli.uni-saarland.de/~tania/CMGD/VerenaStein.SFG.pdf

ระบบและตัวบท (system and text)

ทฤษฎีไวยากรณ์ไม่ได้มีไว้เพียงเพื่ออธิบายระบบของภาษา แต่ต้องเชื่อมโยงจากระบบสู่ตัวข้อมูลจริง (instance) หรือคืออธิบายได้ว่าจากระบบที่มีอยู่จะนำไปสู่ตัวภาษาจริงอย่างไร ความสัมพันธ์จากระบบสู่ตัวบทนี้เป็นมิติที่เรียกว่าการแตกตัวหรือ instantiation แต่ระบบกับตัวบทไม่ใช่ของสองอย่างที่ต่างกัน แต่เป็นเพราะมองจากคนละแง่มุม เปรียบเหมือนภูมิอากาศ (climate) กับสภาพอากาศ (weather) ที่เป็นปรากฏการณ์เดียว (phenomenon) แต่เมื่อเราพูดเจาะจงถึงสภาวะอากาศ ณ ที่ใดเวลาใดก็เป็นสภาพอากาศ และใช้ภูมิอากาศถ้าเป็นการพูดถึงสภาวะอากาศในภาพระยะยาวหรือโดยรวม ภูมิอากาศจึงเป็นเหมือนทฤษฎีที่สามารถใช้อธิบายสภาพอากาศได้ ตัวบทจึงเป็นการแตกตัวหรือ instantiation ของระบบซึ่งแสดงถึงความรู้ร่วมกันของผู้พูดผู้ฟัง เป็นการพูดถึงภาษาที่เกิดขึ้น ณ จุดใดจุดหนึ่ง ในขณะเดียวกันระบบก็ดำรงอยู่ได้ก็ด้วยการแตกตัวมาเป็นตัวบทที่ทำให้ระบบนั้นดำรงอยู่ (alive)

ภาษามีลักษณะพลวัตและเป็นระบบเปิด มีการเปลี่ยนแปลงไปตามสภาพภายนอก ระบบมีลักษณะของความน่าจะเป็น (probabilistic) ด้วย เวลาที่เราพูดว่าในระบบมีตัวเลือกต่าง ๆ แต่ละตัวเลือกนั้นมีความน่าจะเป็นแตกต่างกัน ซึ่งสามารถประมาณค่าได้จากการปรากฏใช้ในคลังข้อมูลภาษาขนาดใหญ่ ระบบบางอย่างจึงสามารถหายไปได้เมื่อไม่มีการใช้และความน่าจะเป็นลดลงเป็นศูนย์

หน้าที่ของนักไวยากรณ์ไม่ได้มีเพียงแค่มองตัวบทเป็นหน้าต่างที่นำเราสู่ความเข้าใจในระบบของภาษา แต่ควรประเมินค่า (value) ของตัวบทในตัวมันเองในฐานะที่เป็นระบบสัญญะ คือไม่ได้เพียงแค่อธิบายว่าทำไมตัวบทนี้จึงมีความหมายแบบที่เป็นแต่ควรอธิบายด้วยว่าทำไมจึงมีการให้ค่ากับตัวบทนั้นมากหรือน้อยกว่าตัวบทอื่น และนักไวยากรณ์ควรอธิบายเรื่องทำเนียบภาษา (register) ซึ่งเป็นเรื่องการแปรของการใช้ภาษาในบริบทการใช้ที่แตกต่างกัน เช่น เป็นทางการ ไม่เป็นทางการ วิชาการหรือไม่

วิชาการ ตลอดจนเรื่องการแปรของภาษาที่แปรไปตาม code หรือการแปรตามปัจจัยทางผู้พูดหรือกลุ่มสังคม

แนวคิดพื้นฐานต่าง ๆ ที่ใช้ในทฤษฎีนี้ เช่น metafunction, realization, instantiation, delicacy, rank เป็นกลไกที่ใช้ในแบบจำลอง (model) ที่ใช้อธิบายภาษา ถึงแม้จะตรวจสอบแบบรูปธรรม (empirically verifiable) ไม่ได้ แต่แบบจำลองก็มีการตรวจสอบปรับแก้อยู่เสมอ สามารถบอกได้ว่าอะไรเป็น instance ที่ปรากฏในภาษานั้นได้ และอะไรที่มีอยู่ในระบบภาษา และในการหาข้อสรุปร่วม (generalization) ของภาษานั้นสามารถอธิบายได้ในเชิงสถิติ เช่น ในภาษาอังกฤษ Moodtag จะประกอบด้วย Tagfinite+ Tagsubject ตัวอย่างรูปแบบปกติ เช่น *Mary knew, didn't she?* แต่ก็มีการใช้แบบอื่น เช่น *She'll like fairy tales, does she?* (แทนที่จะใช้ *will/won't she?*) หมายความว่า 'I expect she likes fairy tales; will you confirm my expectation?' รูปแบบต่าง ๆ นี้ยืนยันการมีอยู่จริงได้จากคลังข้อมูลภาษา ซึ่งจะช่วยให้เรายืนยันความหมายต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นได้ อีกรูปแบบที่พบจากคลังข้อมูลคือมีการเปลี่ยนประธานได้ด้วย เช่น *But my husband heard it too, didn't you?* คำถามคือ ตัวอย่างนี้เข้ากับระบบที่มีหรือไม่ การใช้ *you* นี้เป็นการซ้ำประธานหรือไม่ คำตอบขึ้นกับมุมมองที่ใช้ ถ้ามองจากข้างล่าง ก็จะไม่ใช่เพราะถ้าซ้ำ *my husband* ก็ควรใช้ *he* แต่ถ้ามองมุมบนคือความหมายที่ได้ ก็จะใช่ เพราะ *you* ในที่นี้ก็อ้างถึงคนเดียวกับ *my husband* โดยผู้พูดอาจหันไปหาสามีตนในขณะที่พูดส่วนหลัง แต่จริง ๆ เราก็ดูความหมายได้จากบริบทข้างเคียงของตัวบทนั้นเอง ถ้ามองโดยรอบภายใน คือเรารู้ว่าระบบ MOOD เป็นอย่างไร เราก็พิจารณาได้ว่า ตัวข้อมูลที่เห็นนั้นเข้ากับระบบที่เป็นหรือไม่ นักไวยากรณ์ระบบ-หน้าที่จึงมีวิธีการมองข้อมูลที่หลากหลายกว่านักไวยากรณ์ดั้งเดิมที่มองจากด้านล่างอย่างเดียวว่าภาษามีหรือไม่มีรูปแบบอะไร

ระบบไวยากรณ์

ไวยากรณ์ (grammar) เป็นระบบของการใช้คำ (system of wordings) เป็นระบบที่ทำให้เราสามารถแสดง (realize) ความหมายออกมาเป็นคำพูดได้ ระบบความหมายคือส่วนของอรรถศาสตร์ (semantics) จึงพูดได้ว่า semantics is realized by grammar ในทำนองเดียวกัน คำพูด (wordings) แสดงออกมาเป็นเสียงพูด จึงพูดได้ว่า grammar is realized by phonology ทั้งสามระบบจึงรวมกันเป็นระบบภาษา (linguistic system) โดยมีระบบไวยากรณ์เป็นส่วนที่อยู่ภายในระบบภาษา ระบบความหมายและระบบเสียงเป็นส่วนที่เกี่ยวข้องกับระบบที่อยู่นอกภาษาได้ รูปที่ให้แสดงความทับซ้อนเป็นชั้นของทั้งสามระบบในส่วนอภิหน้าที่บุคคลสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ซึ่งระบบของ MOOD เป็นการแสดง

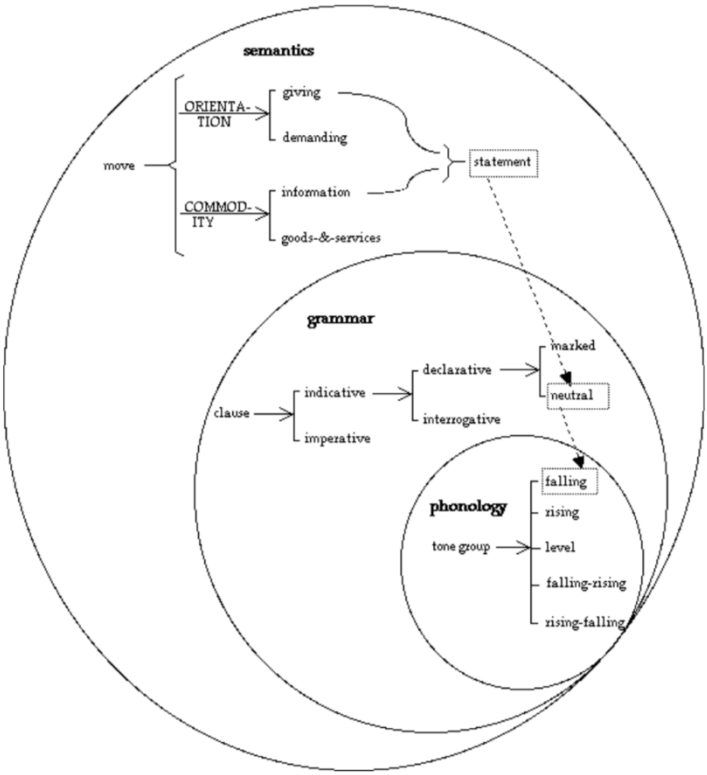

ภาพแสดง interstratal realization (ส่วนที่เป็นอภิหน้าที่บุคคลสัมพันธ์) (Matthiessen and Halliday 1997)

ระบบที่ใหญ่กว่าระบบภาษาคือ บริบท (context) ซึ่งสามารถแยกตามหน้าที่เป็นสามโดเมน คือ field, tenor และ mode field เกี่ยวข้องกับสิ่งที่เกิดขึ้นเป็นกระบวนการทางสังคม (social process) และโดเมนของเนื้อหาที่เกิดขึ้น tenor เกี่ยวกับผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง บทบาทหน้าที่และความสัมพันธ์ทางสังคม ส่วน mode เกี่ยวกับบทบาทของภาษาที่มีในบริบท สื่อและช่องทางที่ใช้ field มักแสดงออกโดย (realized by) ideational meaning tenor แสดงออกโดย interpersonal meaning

ส่วน mode แสดงออกโดย texual meaning ตารางข้างล่าง (Matthiessen and Halliday 1997) แสดงข้อมูลของประโยค *Skies will be clear to partly cloudy over the rest of California* ในรายงานอากาศ ระบบไวยากรณ์ (lexicogrammar) จึงไม่ใช่ระบบที่เป็นเอกเทศแต่ผนวกกับระบบภาษาในบริบท

	Functional diversification		
Stratification:	**Field ideational**	**Tenor interpersonal**	**Mode textual**
Context (of register: situation type)	Dissemination through media: daily newspaper; State of environment: natural: weather (present & immediate future)	Expert to lay audience; Expert: impersonal, with uncertainty; Audience: general public	Informative: reporting & forecasting; Written: print; Accompanied by other semiotics: maps etc.
Semantics	process configuration of being, ascription of graded quality, future time	move of giving information (statement), positive and temporal	message of unmarked information distribution, with physical feature as point of departure and place as news
Lexicogrammar (at clause rank)	relational: ascriptive & intensive & middle & locative: place Carrier (skies) + Process (will be) + Attribute (clear to partly cloudy) + Location (over the rest of California)	major: indicative: declarative: untagged & non-interactant & temporal & temporal Mood [Subject (skies) ^ Finite (will)] ^ Residue [Predicator (be) ^ Complement (clear to partly cloudy) ^ Adjunct (over the rest of California)]	unmarked theme & unmarked culmination Theme (skies) ^ Rheme (will be clear to partly cloudy over the rest of California)
Graphology	graphological features: e.g. clause realized as an orthographic sentence, grammatical words separated by spaces		

โดยสรุป

ทฤษฎีไวยากรณ์ระบบ-หน้าที่ของฮัลลิเดย์เป็นทฤษฎีที่เน้นเรื่องหน้าที่และความหมายมากกว่าที่จะเน้นรูปแบบและวากยสัมพันธ์ แนวคิดหลักของไวยากรณ์นี้คือ การเลือก ระบบในไวยากรณ์นี้เป็นเซตของตัวเลือกต่าง ๆ และเงื่อนไขที่จะเข้าระบบนั้น (entry condition) เมื่อเงื่อนไขตรง ตัวเลือกหนึ่งจะถูกเลือก ในงานระยะหลัง ฮัลลิเดย์พูดถึงทางเลือกต่าง ๆ ว่ามีความนิยมที่แตกต่างกัน สามารถดูได้จากการใช้ภาษาจริงที่พบในคลังข้อมูลภาษาขนาดใหญ่ จึงมีลักษณะของการนำเรื่องความน่าจะเป็นมาใช้อธิบายในทฤษฎีด้วยการกำหนดค่าความน่าจะเป็นของแต่ละทางเลือกได้

ฮัลลิเดย์พยายามสร้างไวยากรณ์ที่คลุมข้อมูลจริง ๆ หลากหลายประเภท งานของฮัลลิเดย์จึงเป็นการให้ชื่ออธิบายสิ่งต่าง ๆ (label thing) และแสดงว่าจะเชื่อมโยงสัมพันธ์มันเข้าด้วยกันอย่างไร ในขณะที่นักภาษาศาสตร์อย่างชอมสกีจะปลีกจากข้อมูลที่พบเห็น และสามารถทำการวิเคราะห์ในลักษณะที่เป็นรูปแบบจำกัดและชัดเจนได้ และจากการที่ฮัลลิเดย์ให้ความสำคัญกับตัวบทจริง และยอมรับว่าไม่ได้มีลักษณะที่มีลักษณะเดียวหมดหรือราบเรียบ ปริจเฉท (discourse) จึงเป็นกระบวนการหลากมิติ (multidimensional process) ตัวบทหรือข้อความสามารถจะทำหน้าที่ในระดับสูงที่อยู่นอกเหนือจากภาษา ทำให้การวิเคราะห์เคลื่อนไปสู่สิ่งที่เป็นสัญญะที่เป็นนามธรรม (abstract semiotic) งานแบบนี้ไม่สามารถจะทำออกมาแบบเป็นขั้นเป็นตอนคล้ายการเขียนอัลกอริธึมได้ ดังนั้น การที่จะทดสอบทฤษฎีนี้จึงทำได้เพียงดูว่าคำอธิบายในทฤษฎีที่มีอยู่สามารถใช้กับข้อมูลเท่าที่เห็นหรือไม่

ความแตกต่างตรงนี้เป็นความแตกต่างระหว่างการวิเคราะห์แบบลึก (depth) กับแบบกว้าง (breadth) : แบบลึกมีลักษณะที่มีรูปแบบขั้นตอนชัดเจนสำหรับงานอย่างหนึ่ง ส่วนแบบกว้างจะไม่ชัดเจนเท่าแต่ใช้ได้กับขอบเขตงานที่หลากหลายกว่า งานของฮัลลิเดย์มีลักษณะเป็นแบบกว้าง ซึ่งก็ทำให้ใช้การได้จริงสำหรับงานหลาย ๆ

อย่างที่เกี่ยวกับภาษาและวัฒนธรรม การวิเคราะห์ปริจเฉท บทสนทนา การศึกษา การแปรตามสังคมและหน้าที่ การวิเคราะห์วัจนลีลา (stylistic analysis) การประยุกต์กับการศึกษา (educational application)

หากเปรียบเทียบทฤษฎีหน้าที่-ระบบของ ฮัลลิเดย์ กับทฤษฎีภาษาศาสตร์อื่น ๆ จะเห็นความแตกต่างกันดังนี้

เน้น หน้าที่	ไม่เน้น รูป
เน้น ความสัมพันธ์เชิงความ (rhetoric)	ไม่เน้น ความสัมพันธ์ตรรกะ (logic)
เน้น ตัวบท	ไม่เน้น ประโยค
เน้น ความเป็นขุมความรู้	ไม่เน้น ความเป็นกฎ
เน้น การมีความหมาย	ไม่เน้น ความถูกต้องทางไวยากรณ์

เนื่องจากทฤษฎีของฮัลลิเดย์ให้ความสำคัญกับหน้าที่การใช้ภาษาจริงในปริบทสถานการณ์ต่าง ๆ แนวคิดของ SFG จึงเป็นที่แพร่หลายและใช้ได้อย่างเหมาะสมในหลากหลายวงวิชาการ เช่น ในการเรียนการสอนภาษา การรับภาษา การสื่อสารกลุ่มภาษาเฉพาะ และการวิเคราะห์วาทกรรมโดยเฉพาะวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ที่นอร์แมน แฟร์คลาฟ (Norman Fairclough) ได้นำทฤษฎี SFG ไปใช้ในการวิเคราะห์ตัวบทเพื่อหาอุดมการณ์ที่ซ่อนเร้นและดำเนินอยู่ผ่านการใช้ภาษาของชนกลุ่มต่าง ๆ ในสังคม

Michael Halliday - Language evolving: Some systemic functional reflections on the history of meaning, 2010 (https://youtu.be/nC-blhaIUCk)

An interview with Prof. M. A. K. Halliday (https://youtu.be/gBWeEnpiX44)

ไวยากรณ์ระบบ-หน้าที่กับภาษาไทย

ไวยากรณ์ระบบ-หน้าที่เป็นที่รู้จักแพร่หลายในออสเตรเลีย เนื่องจากฮัลลิเดย์สอนที่ประเทศออสเตรเลีย จึงมีงานวิทยานิพนธ์จำนวนไม่น้อยที่ใช้กรอบทฤษฎีนี้กับภาษาไทย เช่น วิทยานิพนธ์เรื่อง Thai Transitivity: A Functional Grammar Analysis ของ Sita Yiemkuntitavorn (2005), วิทยานิพนธ์เรื่อง A system functional interpretation of Thai grammar: An exploration of Thai narrative discourse ของ Pattama Patpong (2006), บทความวิจัย A Systemic Functional Approach to Analyzing Thai Pronouns ของ Pichai Uckaradejdumrong (2016), บางคนเลือกใช้เฉพาะเรื่องกับการวิเคราะห์ภาษาไทย เช่น วิทยานิพนธ์ Cohesion in Thai. ของ Wipah Chanawangsa (1986) ที่ใช้หนังสือ Cohesion in English ของ Halliday and Hasan (1976) เป็นต้นแบบ บางงานก็นำแนวคิดในทฤษฎีนี้ไปใช้อธิบายปรากฏการณ์ทางภาษาเช่นในการแปลอังกฤษเป็นไทยของ Pasakara Chueasuai (2013) ในงาน Translation shifts in multimodal text: a case of the Thai version of Cosmopolitan เป็นต้น

ผลงานของฮัลลิเดย์

2009. The Essential Halliday by M.A.K. Halliday and Jonathan J. Webster

2009. Halliday, M.A.K. (Edited by Jonathan J. Webster) (2009) Language and Society (Collected Works of MAK Halliday, vol. 10). London: Continuum.

2009. Halliday, M.A.K. (Edited by Jonathan J. Webster) (2009) Language and Education (Collected Works of MAK Halliday, vol. 9). London: Continuum.

2009. Halliday, M.A.K. (Edited by Jonathan J. Webster) Studies in Chinese Language (Collected Works of MAK Halliday, vol. 8). London: Continuum.

2008. Intonation in the Grammar of English: (Equinox Textbooks & Surveys In Linguistics S.) by M.A.K. Halliday and William S. Greaves

2007. Halliday, M.A.K. and Colin Yallop Lexicology: A short introduction. London: Continuum.

2006 Language of Early Childhood: (Collected Works Of M.A.K. Halliday) by M.A.K. Halliday and Jonathan Webster

2006 Halliday, M.A.K. (Edited by Jonathan J. Webster) The Language of Science (Collected Works of MAK Halliday, vol. 5). London: Continuum.

2006. Halliday, M.A.K. (Edited by Jonathan J. Webster) Computational and Quantitative Studies (Collected Works of MAK Halliday, vol. 6). London: Continuum.

2006. Halliday, M.A.K. (Edited by Jonathan J. Webster) Computational and Quantitative Studies (Collected Works of MAK Halliday, vol. 7). London: Continuum.

2006. Halliday, M.A.K. and C. Matthiessen. Construing experience through meaning: a language-based approach to cognition. London: Continuum (Re-release with new publisher).

2006. Intonation In The Grammar Of English (Equinox Textbooks and Surveys in Linguistics). Equinox

2005 On Grammar: (Collected Works Of M.A.K. Halliday) by M.A.K. Halliday

2005. Studies in English Language. (edited by Jonathan J. Webster. The seventh volume of a series of the Collected Works of M.A.K. Halliday). London/ New York: Continuum. YL

2005. Computational and Quantitative Studies. (edited by Jonathan J. Webster. The sixth volume of a series of the Collected Works of M.A.K. Halliday). London/ New York: Continuum. YL

2004. M.A.K.Halliday & Christian Matthiessen.An Introduction to Functional Grammar (3rd Edition). London: Arnold. YL

2004. The Language of Science. (edited by Jonathan J. Webster. The fifth volume of a series of the Collected Works of M.A.K. Halliday). London/ New York: Continuum. YL

2003. On Language and Linguistics. (edited by Jonathan J. Webster. The third volume of a series of the Collected Works of M.A.K. Halliday). London/ New York: Continuum. YL

2003. The Language of Early Childhood. (edited by Jonathan J. Webster. The fourth volume of a series of the Collected Works of M.A.K.

2002. Judge Takes No Cap in Mid-sentence (Sinclair Open Lecture S.) . University of Birmingham

2002. Linguistic Studies of Text and Discourse. (edited by Jonathan J. Webster. The second volume of a series of the Collected Works of M.A.K. Halliday). London/ New York: Continuum.

2002. On Grammar. (The first volume of a series of the Collected Works of M.A.K. Halliday) London/ New York: Continuum.

1994. An Introduction to Functional Grammar (2nd edition). London: Arnold.

1993. Language in a Changing World.(Occasional Papers 13). Australian Linguistics Association of Australia. (contents)

1985. An Introduction to Functional Grammar (1st edition). London: Arnold.

1985. Spoken and Written Language.Victoria, Australia: Deakin University. (This book was republished by Oxford University Press in 1989, with a Foreword added by Frances Christie, series editor).

1978. Language as Social Semiotic: The Social Interpretation of Language and Meaning. London: Arnold.

1977. Aims and Perspectives in Linguistics. (Occasional Papers 1). Australian Linguistics Association of Australia. (contents)

1976. System and Function in Language. (Selected Papers edited by Gunther Kress). London: Oxford University Press.

1975. Learning How to Mean: Explorations in the Development of Language. (Explorations in Language Study Series). London: Arnold.

1974. Language and Social Man. London: Longman. (Schools Council Progamme in Linguistics and English Teaching: Papers Series ll, Vol.3).

1973. Explorations in the Functions of Language. London: Arnold. (Explorations in Language Study Series).

1970. A Course in Spoken English: Intonation (with the accompanying tapes). Oxford: Oxford University Press.

1967. Intonation and Grammar in British English. (Janua Linguarum Series Practica 48). The Hague: Mouton.

1959. The Language of the Chinese "Secret History of the Mongols". (Publications of the Philosophical Society 17). Oxford: Blackwell.

อ้างอิง

Chanawangsa, Wipah. (1986). Cohesion in Thai. Ph.D. Disertation. Georgetown University, USA.

Christian Matthiessen & M. A. K. Halliday (1997). Systemic Functional Grammar: A First Step Into The Theory (http://www.ling.mq.edu.au/nlp/resource/VirtuallLibrary/Publications/sfg_firststep/SFG%20intro%20New.html)

Christian Matthiessen & M. A. K. Halliday. (2004). An Introduction to Functional Grammar. Third Edition. London: Hodder Arnold.

Chueasuai, Pasakara. (2013). Translation shifts in multimodal text: a case of the Thai version of Cosmopolitan. The Journal of Specialised Translation, Issue 20 – July 2013. (https://www.jostrans.org/issue20/art_pasakara.pdf)

De Beaugrande , R. (1991). Linguistic theory: the discourse of fundamental works. London ; New York: Longman [M.A.K Halliday p223-264]

Interview M.A.K. Halliday May 1986, by G. Kress, R. Hasan and J R Martin (http://sfs.scnu.edu.cn/Halliday/show.aspx?id=67&cid=101)

Interview with M. A. K. Halliday, Cardiff, July 1998. D.E.L.T.A., 17:1, 2001 (131-153) (http://www.scielo.br/pdf/delta/v17n1/a06v17n1.pdf)

Patpong, P. (2006). A system functional interpretation of Thai grammar: An exploration of Thai narrative discourse (Doctoral thesis). Linguistics Department, Macquarie University, Sydney, Australia. (http://hdl.handle.net/1959.14/23285)

Uckaradejdumrong, Pichai. (2016). A Systemic Functional Approach to Analyzing Thai Pronouns. Sage Open Journal. Volume: 6 issue: 3, August 12, 2016 (https://doi.org/10.1177%2F2158244016663801)

Yiemkuntitavorn, Sita. (2005).Thai Transitivity: A Functional Grammar Analysis ของ (2005). Ph.D. Dissertation. University of Tasmania, Australia. (https://eprints.utas.edu.au/22167/1/whole_YiemkuntitavornSita2005_thesis.pdf)

ไวยากรณ์การกและกรอบความหมาย

ชาร์ล ฟิลมอร์ (Charles J. Fillmore, ค.ศ.1929-2014)[5] จบทางภาษาศาสตร์จากมหาวิทยาลัยมิชิแกน ปีค.ศ.1961 ไปสอนที่มหาวิทยาลัยโอไฮโอ เป็นเวลา 10 ปี ภายหลังจึงมาสอนที่ภาควิชาภาษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยแคลิฟอร์เนีย เบิร์กลีย์ (University of California, Berkeley) ตั้งแต่ปีค.ศ. 1971 เป็นต้นมา ฟิลมอร์เป็นผู้เสนอความคิดเรื่องไวยากรณ์การก ซึ่งเป็นการเริ่มต้นให้ความสำคัญกับอรรถศาสตร์ (semantics) เป็นหลักสำคัญในไวยากรณ์ที่พัฒนาต่อมากลายเป็นกรอบความหมาย (Frame Semantics) นอกจากนี้ เขายังได้ทำงานร่วมกับพอล เคย์ (Paul Kay) และจอร์จ เลคอฟ (George Lakoff) ทำให้เกิดการพัฒนาทฤษฎีไวยากรณ์หน่วยสร้าง (Construction Grammar) ซึ่งต่อมาแยกเป็นสองแนวทาง แนวทางแบบพอล เคย์ ที่เข้ากันกับการทำเฟรมเน็ต (FrameNet) และแนวทางแบบเลคอฟที่มองอุปลักษณ์ (metaphor) เป็น embodied experience เหมือนอย่างเฟรม (frame) จนเกิดงาน “Woman, Fire, and Dangerous Thing” บทความที่เขาทำร่วมกับเคย์ (Paul Kay) และโอคอนเนอร์ (Cathy O'Connor) "Regularity and Idiomaticity in Grammatical Constructions: The Case of Let Alone" ในวารสาร Language (1988) เป็นรากฐานสำคัญของแขนงงานวิจัยทางภาษาศาสตร์ที่ต่อมารู้จักกันในชื่อของไวยากรณ์หน่วยสร้าง (Construction Grammar) ฟิลมอร์ยังได้ทำงานร่วมกับซู แอตคินส์ (Sue Atkins) ในการพัฒนาเฟรมเน็ต (FrameNet) ภาษาอังกฤษสำหรับงานด้านพจนานุกรมเชิง

---

[5] รูปจาก https://www.icsi.berkeley.edu/icsi/blog/chuck-fillmore-dies-at-84

คอมพิวเตอร์ (computational lexicography) ในปีค.ศ. 2012 เขาได้รับรางวัล ACL Lifetime Achievement ลูกศิษย์คนสำคัญที่ยังสืบทอดแนวคิดของเขาต่อมา เช่น อเดล โกลด์เบิร์จ (Adele Goldberg), ลอรา มิเคลลิส (Laura Michaelis), เลนาร์ด ทาลมี (Leonard Talmy)

ในปีค.ศ.1968 ฟิลมอร์นำเสนอแนวคิดเรื่องไวยากรณ์การกในบทความ The case for case อยู่ในหนังสือเรื่อง Universal in Linguistic Theory เป็นไวยากรณ์ที่นำเสนอให้การก (case) เป็นพื้นฐานของภาษาทุกภาษา ฟิลมอร์พูดถึงความเชื่อพื้นฐาน (assumption) 2 อย่างในงานเขา คือ วากยสัมพันธ์ควรเป็นศูนย์กลางของไวยากรณ์ ไวยากรณ์ไม่ควรเป็นแบบสมัยก่อนที่กล่าวถึงเฉพาะเรื่องคำและหน่วยคำแล้วกล่าวถึงวากยสัมพันธ์เพียงเล็กน้อย แต่ไวยากรณ์ต้องมองจากประโยคลงมาที่คำ และความเชื่อพื้นฐานที่สองคือ เรื่องการให้ความสำคัญกับ covert category หรือสิ่งที่ไม่ปรากฏรูป คือ ฟิลมอร์เชื่อว่าลึกลงไปแล้วทุกภาษาเหมือนกัน เพียงแต่บางภาษาเลือกแสดงรูปไวยากรณ์ บางภาษาเลือกที่จะไม่แสดง สิ่งที่ฟิลมอร์สนใจคือความสัมพันธ์ระหว่างนามและกริยาในประโยค ซึ่งบางภาษาอาจมีการกำกับรูปทางไวยากรณ์เป็นการกเพื่อบอกความสัมพันธ์นั้น แต่ถึงแม้ว่าบางภาษาไม่มีการกำกับรูปการก ความสัมพันธ์เหล่านี้ก็ยังมีอยู่

ฟิลมอร์เสนอเรื่องไวยากรณ์การกเพื่อบอกว่าโครงสร้างลึกควรเป็นอย่างไรและจะเป็นสากล (universal) ได้อย่างไร (นักภาษาศาสตร์อเมริกาในขณะนั้นกำลังสนใจเรื่องของไวยากรณ์สากล) ฟิลมอร์พูดถึงความหมายของการก แต่เดิมว่าหมายถึงวิภัติปัจจัย (inflection) ที่เกิดกับคำนาม ตัวอย่างเช่น ในไวยากรณ์ละตินกล่าวถึงวิภัติปัจจัยที่บอกการก 6 อย่าง คือ Nominative, Genitive, Dative, Accusative, Ablative, Vocative ฟิลมอร์มองว่า การกเหล่านี้เป็นเพียงการกรูปผิว (surface case) ใช้บอกความเป็นประธาน (subject) กรรมตรง (direct object) กรรมรอง (indirect object) ส่วนขยาย (modifier) และอื่น ๆ และการกรูปผิวในแต่ละภาษา

อาจแตกต่างกันไป แต่ฟิลมอร์ให้เรามองว่ายังมีการกที่อยู่ในระดับลึก ซึ่งเขาเชื่อว่าเป็นสิ่งที่เป็นสากลสำหรับทุกภาษาและมนุษย์มีมาแต่กำเนิด (innate) เพราะการกระดับลึก (deep case) นี้บอกความสัมพันธ์ทางความหมายระหว่างกริยากับคำนามในประโยค และถ้าจำนวนการกนี้มีจำนวนจำกัด เราก็จะสามารถศึกษาเปรียบเทียบระหว่างภาษาได้

ไวยากรณ์การกเป็นการปรับปรุงไวยากรณ์ปริวรรตของชอมสกีโดยนำเอาการกซึ่งปรากฏในระดับลึกมาใช้ ในไวยากรณ์การก ส่วนขององค์ประกอบพื้น (base component) ยังคงเริ่มจากการกระจาย S เหมือนอย่างไวยากรณ์ปริวรรต แต่มีการกเป็นหน่วยพื้นฐานในกฎที่ใช้ ดังนี้

S -> M + P (modal + proposition)

P -> V + C1 + ... + Cn (Ci = case-marked NP)

C -> K + NP (K = case mark)

การกที่ฟิลมอร์เสนอในปีค.ศ.1968 มี 6 การก ได้แก่ การกผู้กระทำ (Agentive) การกเครื่องมือ (Instrument) การกผู้รับสภาพ (Dative) การกผลลัพธ์ (Factitive) การกสถานที่ (Locative) การกผู้ถูกกระทำ (Objective) (ฟิลมอร์ไม่ได้จำกัดจำนวนการกว่าจะต้องมีจำนวนเท่านี้ เขายอมรับว่าอาจมีการกอื่น ๆ อีก) โดยกริยาแต่ละตัวจะมีข้อมูลภายในกำหนดว่าต้องการการกใดบ้าง เรียกว่า กรอบการก (case frame) เช่น break มีกรอบการกเป็น [_ O I A] หมายความว่า คำว่า break นี้สามารถเกิดกับนามวลีที่เป็นสิ่งที่ถูกกระทำ เป็นเครื่องมือที่ใช้ และเป็นผู้กระทำ นอกจากนี้ เราจะเห็นว่าโครงสร้างลึกที่ได้จากกฎเหล่านี้ไม่บ่งบอกถึงลำดับการปรากฏของนามวลีในโครงสร้างผิว ฟิลมอร์จึงใช้กรอบการกบอกลำดับการปรากฏของนามวลีต่าง ๆ ด้วย โดยเสนอสิ่งที่เรียกว่า ลำดับการเลือกเป็นประธาน (subject choice’s hierarchy) เพื่อเรียงลำดับความสำคัญของนามวลีที่ควรจะเป็นประธานในโครงสร้างผิว โดยกฎการเลือกประธานตามกรอบการกจะคล้ายดังนี้

- ถ้าประโยคนั้นมีการกผู้กระทำ ให้นามวลีนั้นเป็นประธาน แต่หากไม่เป็นเช่นนั้น
- ถ้ามีการกเครื่องมือ ก็ให้นามวลีของการกเครื่องมือนั้นเป็นประธาน แต่หากไม่เป็นเช่นนั้น
- ถ้ามีการกผู้ถูกกระทำ ก็ให้นามวลีนั้นเป็นประธานไป

เช่นตัวอย่าง

John broke the windows. มีการปรากฏเป็น (A V O)

A hammer broke the window เป็น (I V O)

จากตัวอย่างนี้ ก็จะเห็นด้วยว่าโครงสร้างผิวของสองประโยคนี้คล้ายกัน แต่ประธานของแต่ละประโยคมีการกต่างกันในโครงสร้างลึก เห็นได้จากที่เราไม่สามารถเชื่อมประธานทั้งสองตัวเป็นประโยค *John and a hammer broke the window ได้ เพราะนามวลีที่มีการกเดียวกันเท่านั้นจึงจะเชื่อมด้วยคำสันธานได้ และจะเห็นด้วยว่านามวลีเดิมไม่ว่าจะปรากฏในตำแหน่งใดในประโยคก็จะยังคงความสัมพันธ์ทางการกแบบเดิม ดังนั้นในประโยคเหล่านี้

John opened the door

The door was opened by John

The key opened the door

John opened the door with the key

ในประโยคเหล่านี้ John ก็เป็นการกผู้กระทำ the door เป็นผู้ถูกกระทำ และ the key เป็นการกเครื่องมือ และในประโยคความเดี่ยว (simple sentence) ความสัมพันธ์แต่ละการกจะปรากฏเพียงหนึ่งครั้งเท่านั้น ดังจะเห็นได้จากตัวอย่างข้างล่างที่มีนามวลีที่เป็นการกเครื่องมือ 2 ตัวในประโยค และขาดการกผู้กระทำซึ่งควรเป็น +animate จึงทำให้ผิดไวยากรณ์

*A hammer broke the windows with a chisel

ตัวอย่างข้างล่างก็อธิบายได้ว่า ประโยคแรกละเมิดกฎการที่การกผู้กระทำควรเป็น +animate แต่ในประโยคที่สองกลับใช้ได้ ทั้ง ๆ ที่ประธานของประโยคเหมือนกัน แต่ความต่างอยู่ที่ its fender ทำให้ car และ fender เป็นการกเดียวกัน เพราะสามารถเขียนในอีกแบบได้เป็นประโยคที่สามซึ่งเป็นประโยคที่ไม่มีผู้กระทำ มีเพียงการกเครื่องมือจึงขึ้นเป็นประธานของประโยคได้ ซึ่งแล้วแต่ว่าจะนำทั้งหมดเป็นประธาน (the car's fender) หรือนำเฉพาะส่วนเป็นเจ้าของ (the car) แล้วเหลือส่วนท้ายไว้ในตำแหน่งเดิม

*The car broke the window with a fender

The car broke the window with its fender

The car's fender broke the window.

คำกริยาจะมีกรอบการกแตกต่างกันไป ซึ่งบางครั้งการกที่ระบุก็อาจปรากฏไม่ครบทั้งหมดได้ การเขียนกรอบการกจึงควรบอกว่าการกใดเป็นตัวบังคับหรือตัวเลือกสำหรับกริยานั้นด้วย ฟิลมอร์ใช้วงเล็บในบอกว่าละได้หรือไม่ (optional) เช่น กริยา open มีกรอบการก +[_ O (I) (A)] หมายความว่า กริยานี้จะต้องมีการกผู้ถูกกระทำ ส่วนการกเครื่องมือและการกผู้กระทำสามารถละได้ในโครงสร้างผิว ในบางกรณี ก็เป็นการเลือกการกใดการกหนึ่ง ซึ่ง ฟิลมอร์ใช้เครื่องหมายวงเล็บที่ซ้อนกัน เช่น คำว่า kill มีกรอบการกเป็น +[—— D (I)(A)] ซึ่งหมายถึงให้เลือกระหว่างการกเครื่องมือกับการกผู้กระทำหรือจะให้มีทั้งสองการกก็ได้

กรณีกริยาที่ต้องการส่วนเติมเต็มเป็นประโยคด้วย ก็สามารถระบุในกรอบการก เช่น คำว่า want มีกรอบการกเป็น +[_ S + D] การใช้กรอบการกช่วยให้เราอธิบายกรณีคำพ้องความหมาย (synonym) ในสองลักษณะได้ คือ กรณีคำกริยาที่มีกรอบการกเดียวกัน แต่เลือกใช้ประธานที่แตกต่างกัน เช่น คำว่า cook มีกรอบการก +[_ O (A)] จึงปรากฏเป็นประโยคต่าง ๆ ได้ดังนี้

Mother is cooking the potatoes.

The potatoes are cooking.

Mother is cooking

โดยปกติจะมีทั้ง A และ O แต่เมื่อไม่มี A ประธานของประโยคก็เป็น O แต่ก็มีกรณีนี้ที่กริยามีลักษณะเฉพาะที่เราจะรู้ว่า object จะต้องเป็นของที่สามารถปรุงอาหารได้เป็นพวก food หรือ meal O จึงอาจละได้ในประโยคที่สาม และบางคนก็อาจมองว่าประโยคที่สองก็มีความกำกวมโดย potatoes อาจเป็นผู้กระทำได้ ที่เป็นได้ก็เพราะเราอาจยอมให้มีการละเมิดหลักที่การกผู้กระทำจะต้องมีลักษณ์เป็น +animate หรือบ้างก็ว่าประโยคที่สามกำกวมก็ได้ Mother อาจเป็น O เหมือนกับ potato ในประโยคสองก็คิดได้เช่นกัน แต่ทั้งหมดนี้ก็ไม่ได้เป็นเหตุผลให้จำเป็นต้องแยกคำว่า cook ให้มีหลายความหมาย เราสามารถอธิบายประโยคทั้งหมดนี้ด้วยกรอบการกเดียวตามที่กำหนดนี้ ในทำนองเดียวกัน กรณีคำพ้องความหมายที่มองดูเป็นคำที่มีความหมายเหมือนกัน แต่มีการใช้ต่างกัน เช่น die กับ kill ก็สามารถอธิบายได้ว่าเป็นเพราะมีกรอบการกต่างกัน die มีกรอบการก +[_ D] ส่วน kill มีกรอบการก +[_ D (I) A] หรือ hear กับ listen มีกรอบการกต่างกัน hear +[_ O + D] และ listen +[_ O + A] (ฟิลมอร์เขียนกรอบการกโดยใช้เครื่องหมาย + ภายในกรอบการกบ้างไม่ใช้บ้าง เข้าใจว่าการใช้ + น่าจะเป็นการกล่าวถึงเฉพาะตัวอย่างประโยคนั้น แต่กรอบการกโดยรวมจะไม่ใส่เครื่องหมาย + อย่างไรก็ตาม งานอื่น ๆ ที่กล่าวถึงไวยากรณ์การกก็ไม่ได้แยกความแตกต่างนี้ ในที่นี้จึงให้มองว่ามีหรือไม่มี + ระหว่างการกก็ไม่แตกต่างกัน)

จากโครงสร้างลึกสู่โครงสร้างผิว

โครงสร้างที่ได้จากส่วนพื้นฐาน (base component) ในไวยากรณ์การกเป็นโครงสร้างลึก ซึ่งต้องผ่านกระบวนการปริวรรตเป็นโครงสร้างผิว การกที่ต่างกันในโครงสร้างลึกเมื่อปรากฏในโครงสร้างผิวอาจใช้รูปการก (case form) เดียวกันได้ เช่น ในหลาย ๆ ภาษา D และ O ปรากฏเป็น accusative ส่วนรูปคำบุพบทที่ใช้ ใน

ภาษาอังกฤษ จะมีกฎว่า ถ้าเป็น A ให้ใช้คำ by, I ให้ใช้ by ถ้าประโยคนั้นไม่มี A อยู่ ไม่อย่างนั้นให้ใช้ with, O และ F ไม่ต้องใช้คำบุพบทใด ๆ , B ให้ใช้บุพบท for, D ปกติให้ใช้ to, ส่วน L และ T (Time) คำบุพบทที่ใช้จะแปรไปตามคำนามที่เกิด เช่น on Monday, at noon, in the morning, on the street, at the corner, in the room เป็นต้น

ส่วนคำนามที่จะเป็นประธานในโครงสร้างผิว ก็จะเป็นไปตามลำดับการเลือก ดังนี้

ถ้ามี A ให้ A เป็นประธาน ถ้าไม่เช่นนั้นให้เอา I เป็นประธาน ถ้าไม่มีก็ให้เอา O เป็นประธาน

กฎนี้ใช้ได้กับประโยคปกติ (unmarked) กรณีที่ประโยคไม่เลือกประธานตามลำดับนี้ก็เป็นประโยคที่แปลกเด่น (marked) ตัวอย่างข้างล่างแสดงโครงสร้างลึกและโครงสร้างผิวแบบต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น

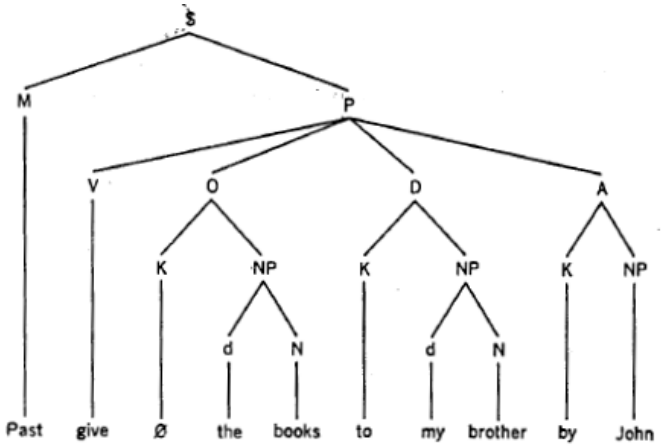

โครงสร้างลึกของประโยค John gave the books to my brother (Fillmore 1968: 35)

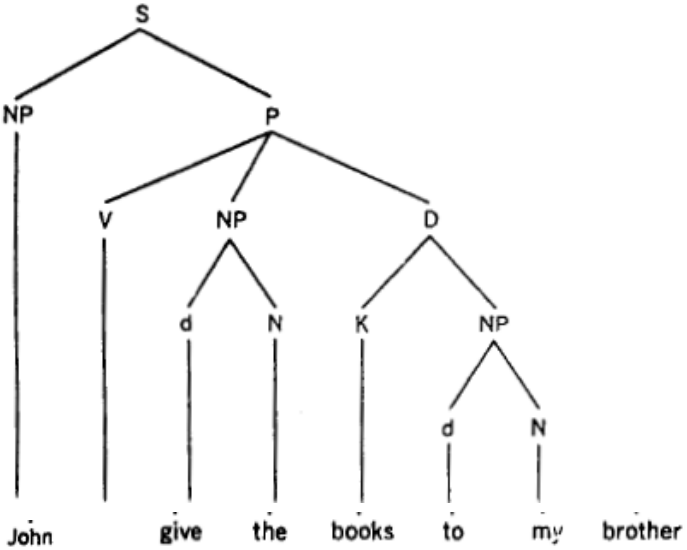

โครงสร้างผิวของประโยคที่เลือก Object เป็นกรรมตรง (Fillmore 1968: 35)

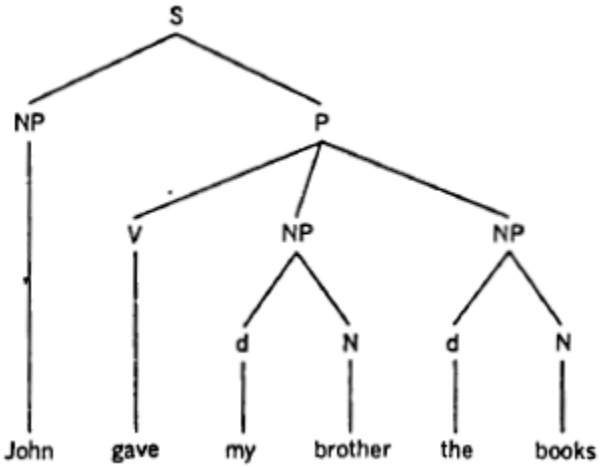

โครงสร้างผิวของประโยคที่เลือก Dative เป็นกรรมตรง (Fillmore 1968: 37)

โครงสร้างผิว John gave the books to my brother และ John gave my brother the books ได้มาจากการผ่านกฎปริวรรตต่าง ๆ ได้แก่ ย้าย A เป็นตำแหน่งประธาน, ตัด K ของประธานออก, ตัด K ที่ไม่มีรูปของ O ออก, หากเลือกย้าย D มาตำแหน่งกรรมตรง ให้ลบ K-to ออกไป (กรณีที่ประธานเป็น A แล้วจะเลือก D หรือ O เป็นกรรมตรงก็ได้) แต่หากเลือก O เป็นกรรมตรงก็ไม่ต้องย้าย D และยังคงบุพบท to ไว้ รวม past กับ V

ในกรณีที่คำกริยามีการใส่ลักษณ์พิเศษบางอย่าง เช่น +passive ก็จะทำให้การเลือกประธานไม่เป็นตามกฎ ไม่สามารถเลือก A แต่จะเลือก O แทน และไม่สามารถใช้กฎลบ object-preposition ได้ และคำกริยาไม่สามารถรับ tense ได้ (ทำให้ต้องเติม be ในโหนด M) และก็จะผ่านกฎการปริวรรตต่าง ๆ จนมาเป็นโครงสร้างในรูปสุดท้ายตามลำดับภาพด้านล่าง (แต่หากเลือก D เป็นประธาน ลำดับของการปริวรรตก็จะเป็นอีกแบบหนึ่ง)

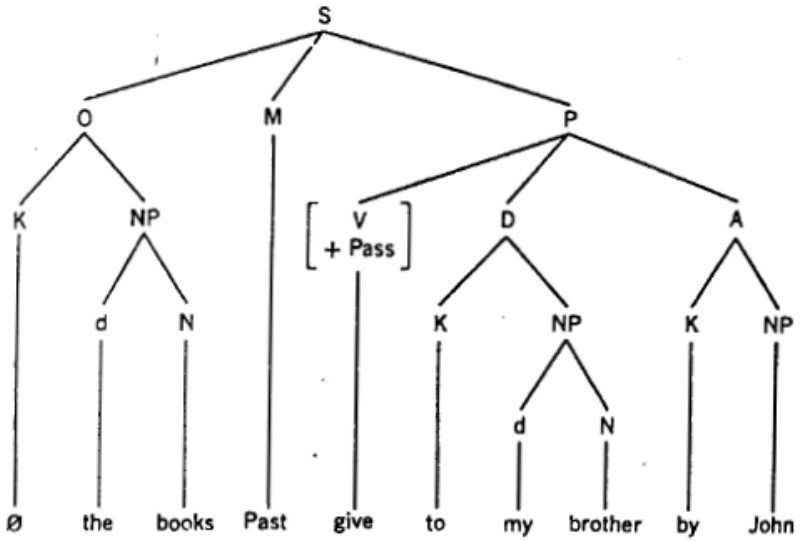

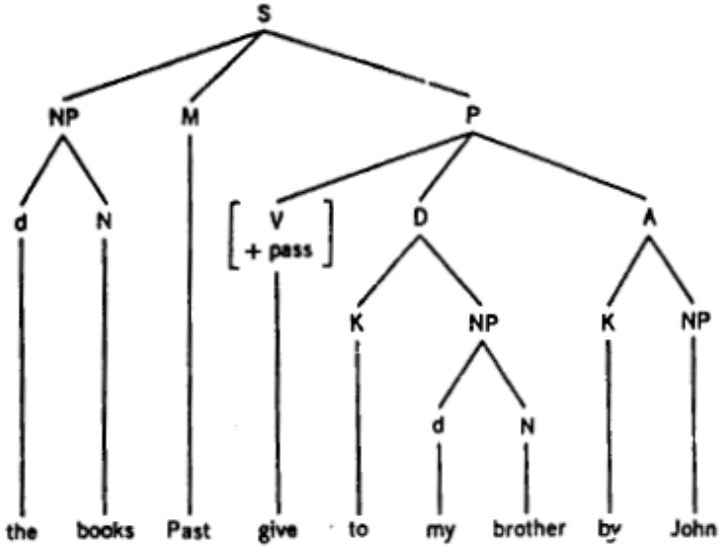
S
NP
M
P
d
N
V
+ pass
D
A
K
NP
K
NP
d
N
the
books
Past
give
to
my
brother
by
John

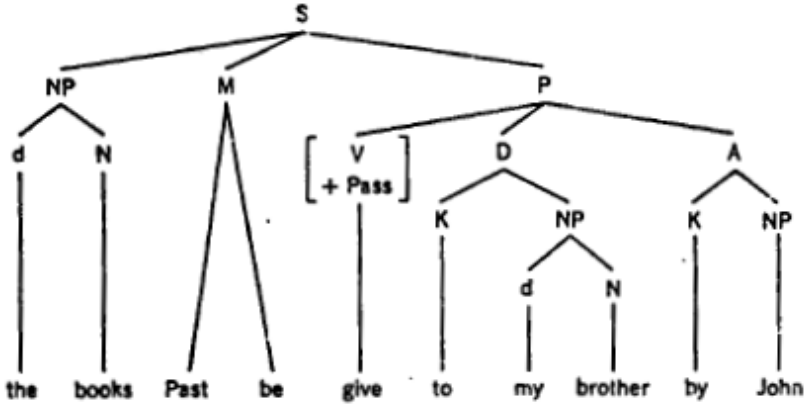
S
NP
M
P
d
N
V
+ Pass
D
A
K
NP
K
NP
d
N
the
books
Past
be
give
to
my
brother
by
John

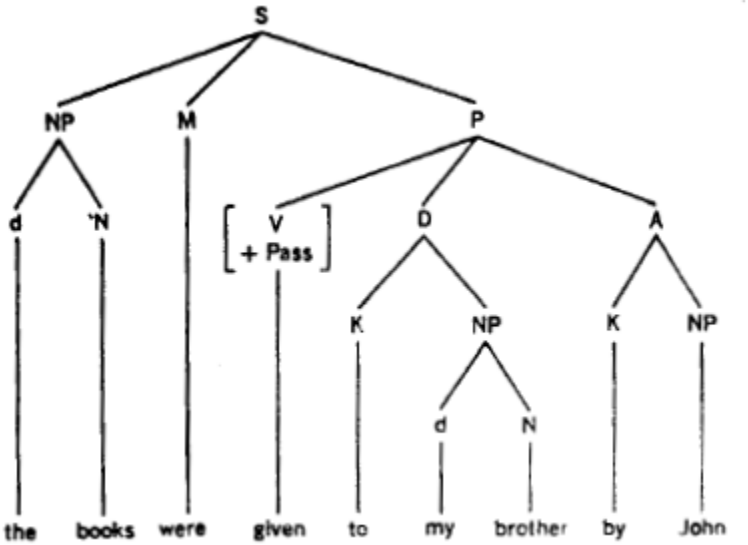

ภาพลำดับการปริวรรตประโยค The books were given to my brother by John (Fillmore 1968: 35-36)

หลักการปริวรรตจากโครงสร้างลึกตามแบบไวยากรณ์การกนี้ ใช้กับประโยคและวลีแบบต่าง ๆ ด้วย ฟิลมอร์ยกตัวอย่างการใช้ genitive form ในภาษาอังกฤษอย่าง John’s book ว่าเป็นรูปผิวที่มาจากโครงสร้างลึกที่มี NP -> N S (N = books, S = Pres books to John) แล้วผ่านการลบ M ลบ NP ที่ซ้ำกันจนได้ดังรูป

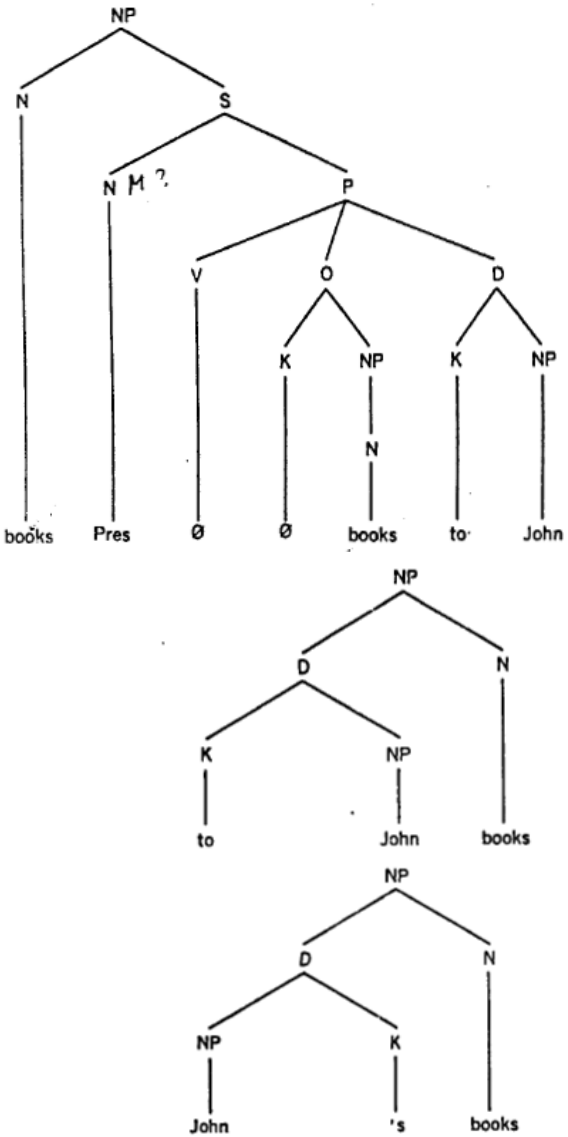

Fillmore (1968: 49-50)

การกกับแบบลักษณ์ภาษา

ฟิลมอร์นำเสนอประเด็นที่น่าสนใจในการนำการกมาใช้จัดประเภทภาษา โดยยกข้อมูลภาษาอเมริกาอินเดียนที่ ซาเพียร์วิเคราะห์ระบบการใช้สรรพนามไว้มาจัดเป็นกลุ่มภาษาต่าง ๆ โดยดูเฉพาะการก A และ O ในประโยคสกรรมกริยาและประโยคอกรรมกริยา 3 ลักษณะ

1. V + A intransitive sentences with active ‘subjects’
2. V + O + A transitive sentences with agents
3. V + O intransitive sentences with inactive ‘subjects’

เมื่อพิจารณาจากรูปการกที่ปรากฏในภาษานั้น ๆ ก็จะสามารถมองแบบลักษณ์ภาษาได้แตกต่างกันดังแสดงในรูปด้านล่าง กล่าวคือ บางภาษาแยก O ใน transitive ให้ใช้รูปการกต่างจาก A ใน transitive และ A, O ใน intransitive บางภาษาก็แยกความต่างที่ A ใน transitive บางภาษาก็แยกความต่างรูปการกตาม A หรือ O เลย บางภาษาก็แยก A กับ O ใน transitive ให้ใช้สองรูปการกที่ต่างไปจาก A, O ใน intransitive บางภาษาก็ไม่มีการแยกความต่างของรูปการกเลย

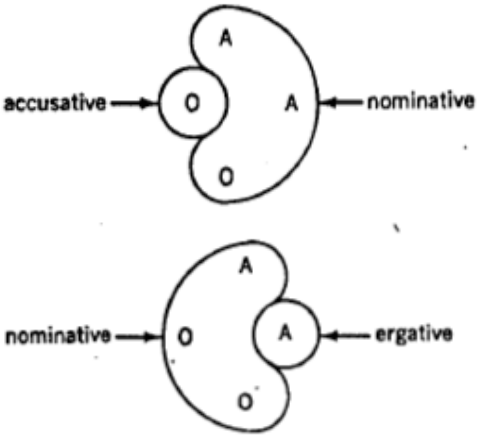

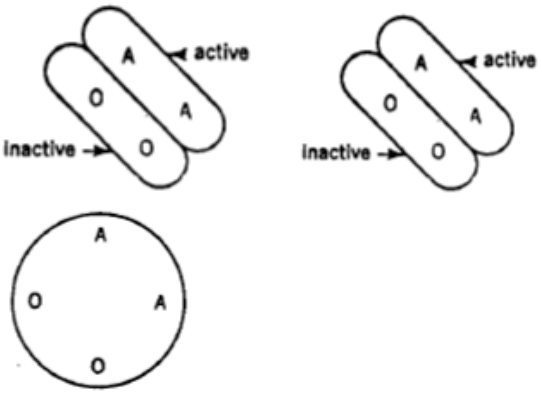

Fillmore (1968: 54)

สิ่งที่นำเสนอนี้ คล้ายกับความคิดทั่วไปที่ปัจจุบันเราใช้รูปประธาน กรรม ในการแยกภาษากรรมการก (accusative language) (A=S, O) และภาษาสาธกการก (ergative language) (A, O=S)

ปัญหาของไวยากรณ์การก

ปัญหาที่มีข้อถกเถียงมากสำหรับไวยากรณ์นี้ คือ จำนวนการกและนิยามของการกที่ใช้ นอกจากการกที่ฟิลมอร์เสนอในปีค.ศ.1968 ในปีค.ศ.1970 ฟิลมอร์ก็นำเสนอการกชุดใหม่เป็น ผู้กระทำ (Agent) ผู้ประสบ (Experiencer) เครื่องมือ (Instrument) ผู้ถูกกระทำ (Object) สถานที่ (Locative) ผู้ร่วม (Comitative) ผู้รับประโยชน์ (Benefactive) เวลา (Time) จุดเริ่มต้น (Source) จุดมุ่งหมาย(Goal) ในขณะที่คนอื่น เช่น เชฟ (Chafe, 1970) ก็นำเสนอชุดการกที่ต่างไป การตัดสินว่าควรมีการกใดบ้างที่เป็นสากลและการตัดสินว่าคำนามในประโยคนั้นเป็นการกใด บางกรณีก็เป็นสิ่งที่เห็นแย้งกันได้ หรือตัดสินใจได้ยาก เช่น John bought the car from Mary จะมอง John เป็นผู้กระทำ หรือ ผู้รับ หรือ จุดเริ่มต้น(ของเงิน) ก็ได้ โดยเฉพาะเมื่อมีการตั้งเงื่อนไขบังคับ (constraint) ว่าการกหนึ่งจะปรากฏเพียงหนึ่ง

ครั้งในประโยคเท่านั้น และคำนามหนึ่ง ๆ จะมีการกเพียงหนึ่งการก ประกอบกับการที่ความคิดเรื่องโครงสร้างลึกที่เป็นนามธรรมและห่างจากโครงสร้างผิวมาก ๆ เริ่มไม่เป็นที่ยอมรับในเวลาต่อมา ทำให้ความคิดเรื่องไวยากรณ์การกในรูปของแบบจำลองไวยากรณ์ปริวรรตไม่เป็นที่สนใจของนักภาษาศาสตร์ต่อมา แต่ตัวความคิดเรื่องการกระดับลึกก็ยังมีใช้เป็นส่วนหนึ่งในไวยากรณ์อื่น ๆ

อย่างไรก็ตาม ความคิดเรื่องการกในระดับลึกนี้ ถูกนำมาใช้ในการพัฒนาระบบคอมพิวเตอร์เพื่อวิเคราะห์ความหมาย การกถูกนำมาใช้ในรูปแทนความหมายของประโยค และถูกนำมาใช้ในการแปลภาษาด้วยเครื่องโดยเฉพาะการแปลแบบที่เป็นการแปลผ่านภาษากลาง (interlingua) ความคิดเรื่องการกในระดับลึกจึงเป็นแนวคิดพื้นฐานในการแทนความหมายของประโยคในงานภาษาศาสตร์คอมพิวเตอร์แม้กระทั่งในปัจจุบัน ฟิลมอร์เองก็นำความคิดเรื่องการกไปพัฒนาต่อเป็นกรอบความหมาย (Frame Semantics) ซึ่งเป็นการโยงความสัมพันธ์ระหว่างความหมายทางภาษา (linguistic semantics) กับความรู้เกี่ยวกับโลก (encyclopedic knowledge) เพราะเชื่อว่าการที่จะเข้าใจคำต้องใช้ทั้งความรู้ทางภาษาและความรู้เกี่ยวกับโลก ปัจจุบันก็มีโครงการทำทรัพยากรศัพท์แบบออนไลน์ (on-line lexical resource) สำหรับภาษาอังกฤษโดยใช้การวิเคราะห์กรอบความหมาย (frame semantics) นี้ เรียกว่าเฟรมเน็ต (FrameNet)

กรอบความหมาย

ฟิลมอร์นำเสนอความคิดที่มองได้ว่าเป็นการต่อเนื่องจากไวยากรณ์การก คือเรื่องของกรอบความหมายหรือ Frame Semantics โดยมองว่าความหมายของคำนั้นได้จากประสบการณ์ ความคิดเรื่องกรอบความหมายนี้คล้ายกับความคิดเรื่อง เฟรม (frame) ที่มินสกี (Minsky, 1975) ใช้ในสาขาปัญญาประดิษฐ์เพื่อเป็นโครงสร้างข้อมูลแสดงสถานการณ์โดยทั่วไป (stereotype situation) และคล้ายกับบทเรื่อง (script) ที่แชงค์และอเบลสัน (Shank and Abelson, 1975) ใช้เพื่อแทนความรู้เกี่ยวกับ

เหตุการณ์อย่างเช่น บทเรื่องเกี่ยวกับภัตตาคารว่ามีขั้นตอนการดำเนินไปตามปกติอย่างไรบ้าง กรอบ (frame) ที่ใช้ในกรอบความหมาย (frame semantics) พัฒนามาจากกรอบ (frame) ในกรอบการก (case frame) ที่จับภาพความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบต่าง ๆ ในเหตุการณ์ ในช่วงแรกของการพัฒนาแนวคิดเรื่องกรอบความหมาย ฟิลมอร์แยกความต่างระหว่างกรอบ (frame) และฉาก (scene) โดยแบบแรกเป็นเรื่องของภาษาในขณะที่แบบหลังเป็นเรื่องของปริชานหรือประสบการณ์การรับรู้ แต่ต่อมาก็ไม่แยกความแตกต่างนี้ ให้มีเพียงกรอบ (frame) ที่แสดงความสัมพันธ์ทั้งทางวากยสัมพันธ์และอรรถศาสตร์ของหน่วยพึ่งพาของคำนั้น ๆ (ดูว่ามี valence อะไรบ้างที่เป็นไปได้สำหรับคำนั้น ๆ) กรอบความหมายจึงแสดงความรู้เกี่ยวกับคำที่คนเรามีซึ่งได้ทั้งจากความรู้ทางภาษาและประสบการณ์ เป็นทฤษฎีความหมายเพื่ออธิบายความเข้าใจ (u-semantics) ไม่ใช่ทฤษฎีความหมายแบบอธิบายเงื่อนไขความเท็จจริง (t-semantics) ตัวอย่างที่มักถูกจะนำมาแสดงคือกรอบการซื้อขายสินค้า (Commercial Transaction Frame) ที่ประกอบด้วยผู้ซื้อ ผู้ขาย สินค้า และ เงิน คำกริยาที่โยงกับกรอบความหมายนี้ ได้แก่ buy, sell, pay, spend, cost, charge ซึ่งแต่ละคำก็จะกระตุ้นส่วนที่แตกต่างกันของกรอบความหมายนี้ เช่น คำ buy จะเน้น (focus) ที่ผู้ซื้อและสินค้า ส่วนผู้ขายและเงินเป็นพื้นหลัง (background) การเก็บข้อมูลกรอบความหมายนี้เกี่ยวกับเรื่องต้นแบบ (prototype) ด้วยเพราะสิ่งที่เป็นฐานความรู้เกี่ยวกับศัพท์นั้นคือต้นแบบของเหตุการณ์ที่เราเก็บไว้ในความรู้ของเรา

กรอบ (Frame) เป็นแนวคิดสำคัญที่ทำให้กลุ่มนักภาษาศาสตร์ปริชาน (cognitive linguists) พัฒนาความคิดเรื่องของ embodiment ที่มองว่าวิธีการรับรู้และเข้าใจโลกของมนุษย์เป็นความสามารถพื้นฐานทางปริชานที่ทำให้เราพัฒนาไวยากรณ์ขึ้นมาได้ โดยฟิลมอร์ทำให้เราเห็นว่าการรับรู้และเข้าใจโลกเป็นเรื่องของเฟรมที่เรามีต่อเรื่องต่าง ๆ เลคอฟเองก็ได้พัฒนาความคิดเรื่องการมองมโนอุปลักษณ์

(conceptual metaphor) ขึ้นจากความคิดในลักษณะเดียวกันที่มองอุปลักษณ์เป็นพื้นฐานในการเข้าใจความหมายสิ่งต่าง ๆ ซึ่งเชื่อมโยงจากเฟรมหนึ่งสู่เฟรมหนึ่งได้

แนวคิดนี้ถูกทำให้เป็นรูปธรรมผ่านโครงการเฟรมเน็ต (FrameNet) ของมหาวิทยาลัยเบิร์กลีย์ เฟรมเน็ตเป็นโครงการที่จัดทำพจนานุกรมสำหรับคอมพิวเตอร์โดยวิเคราะห์จากข้อมูลจริงที่พบในคลังข้อมูลภาษาอังกฤษ เช่น British National Corpus โดยใส่ข้อมูลคำที่มีคำพึ่งพาในประโยค ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นคำกริยา คำนาม และคำคุณศัพท์ ในเวอร์ชั่น 1.3 มีหน่วยศัพท์ (lexical unit) ประมาณ 10,000 หน่วย มีมากกว่า 6,000 หน่วยที่กำกับข้อมูลกรอบความหมายเกือบ 800 กรอบโดยมีการจัดลำดับชั้น (hierarchy) ของกรอบความหมาย โดยอาศัยตัวอย่างประโยคกว่า 135,000 ประโยค

หน่วยศัพท์ (lexical unit) เป็นคู่ (pair) ของคำกับความหมาย คำหลายความหมาย (polysemous) โดยปกติแล้วในแต่ละความหมาย (sense) จะมีกรอบความหมาย (semantic frame) ที่ต่างกัน ตัวอย่างเช่น กรอบ Applying_heat บอกถึงสถานการณ์ที่เกี่ยวข้องกับ COOK, FOOD, และ HEATING_INSTRUMENT (เรียกว่าองค์ประกอบของกรอบ หรือ frame elements) ซึ่งกรอบความหมายนี้จะถูกกระตุ้น (evoked) โดยหน่วยศัพท์หรือคำอย่างเช่น bake, blanch, boil, broil, brown, simmer, steam, เป็นต้น ตัวอย่างง่ายสุด คือ คำกริยาเป็นตัวกระตุ้น (evoke) กรอบความหมายและคำพึ่งพาทางไวยากรณ์ (syntactic dependent) จะเป็นองค์ประกอบของกรอบ เช่น ประโยคตัวอย่างข้างล่าง fry มีองค์ประกอบ Cook, Food, Heating_instrument

[$_{Cook}$ Matilde] **fried** [$_{Food}$ the catfish] [$_{Heating_instrument}$ in a heavy iron skillet].

Ruppenhofe et al. (2006: 5)

หรือคำกระตุ้นกรอบความหมายอาจเป็นคำนาม คำคุณศัพท์ เช่นตัวอย่างของ reduction และ asleep ข้างล่าง

...the **reduction** [$_{Item}$ of debt levels] [$_{Value_2}$ to $665 million] [$_{Value_1}$ from $2.6 billion]

[$_{Sleeper}$ They] [$_{Copula}$ were] **asleep** [$_{Duration}$ for hours]

Ruppenhofe et al. (2006: 6)

แต่ละหน่วยศัพท์จะโยงกับกรอบความหมายและจะโยงกับคำอื่น ๆ ที่สามารถกระตุ้นกรอบความหมายนี้ได้ ฐานข้อมูลของ FrameNet จึงมีลักษณะคล้าย ๆ กับอภิธานศัพท์ (thesaurus) ที่มีการจับกลุ่มของคำที่มีความหมายใกล้ ๆ กัน ในแต่ละกรอบจะเชื่อมโยงกับกรอบอื่น ๆ มีลักษณะที่จัดเป็นลำดับชั้น (hierarchy) ของกรอบความหมายได้

ตัวอย่างการวิเคราะห์ เช่น คำว่า bake ที่เป็นกริยาจะโยงกับสามกรอบ ดังนี้

Apply_heat : Michelle baked the potatoes for 45 minutes

Cooking_creation : Michelle baked her mother a cake for her birthday

Absorb_heat : The potatoes have to bake for more than 30 minutes

จึงจัดเป็นสามหน่วยศัพท์ (lexical unit) ที่มีนิยามต่างกัน (ในตัวอย่างการแยกนี้ ได้ผลคล้ายกับการกำหนดความหมายหรือ sense ต่าง ๆ ที่พบในพจนานุกรม แต่อาจไม่ตรงกันทีเดียว กรอบที่ 1 และ 3 ในพจนานุกรมอย่าง Longman และ Collins จะจัดให้เป็นความหมายเดียวกัน)

ปัจจุบัน โครงการเฟรมเน็ตก็ยังดำเนินการอยู่ และก็มีผู้ที่พัฒนาเฟรมเน็ตในภาษาอื่น ๆ อีกหลายภาษา ข้อมูลส่วนที่วิเคราะห์แล้วสามารถดูจากเว็บไซ้ต์โครงการได้ เช่น ตัวอย่างเฟรม DAMAGING ซึ่งมีคำนิยามและตัวอย่าง โดยที่องค์ประกอบกรอบ (frame element) แสดงด้วยคำสีต่าง ๆ มีทั้งที่เป็นองค์ประกอบ

หลักและองค์ประกอบรอง ความสัมพันธ์กับเฟรมอื่น ๆ และคำทั้งหมดที่ใช้เฟรมนี้ เช่น damage, dent, rip, sabotage, tear เป็นต้น

Damaging

Lexical Unit Index

Definition:

An Agent affects a Patient in such a way that the Patient (or some Subregion of the Patient) ends up in a non-canonical state. Often this non-canonical state is undesirable, and some lexical units (marked with the Negative semantic type) specifically indicate that the Patient is negatively affected. Compare this frame with Destroying, Cause_to_fragment, and Render_nonfunctional.

That idiot just DENTED my car!

Some ne'er-do-wells DEFACED the Park's wall with spray paint to show their anger at local natural resources allocation policy.

Please don't DAMAGE the goods.

FEs:

Core:

Agent [Agt] **Semantic Type:** Sentient **Excludes:** Cause	The conscious entity, generally a person, that performs the intentional action that results in the damage to the Patient.
Cause [cau]	An event which leads to the damage of the Patient. The crash DENTED my car pretty bad.
Patient [Pat]	The entity which is affected by the Agent so that it is damaged.

Non-Core:

Character_of_end_state [cha]	A description of the state of the Patient after the damaging has taken place, including descriptions of the severity and the permanence of the damaged condition. To a all appearances, she had permanently DAMAGED her right clavicle.
Degree [Degr] **Semantic Type:** Degree	The degree to which the Patient is damaged.
Instrument [Ins] **Semantic Type:** Physical_entity	An entity directed by the Agent that interacts with a Patient to accomplish the damage.
Manner [Mnr] **Semantic Type:** Manner	Any description of the action of damaging which is not covered by more specific FEs, including epistemic modification (probably, presumably, mysteriously), force (hard, softly), secondary effects (quietly, loudly), and general descriptions comparing events (the same way). It may also indicate salient characteristics of an Agent that also affect the action (presumptuously, coldly, deliberately, eagerly, carefully).
Means [Mns] **Semantic Type:** State_of_affairs	An intentional action performed by the Agent that accomplishes the damage.
Place [Place] **Semantic Type:** Locative_relation	This FE identifies the location of the scene where a Agent damages a Patient.
Purpose [Purp] **Semantic Type:** State_of_affairs	This FE identifies the purpose for which an Agent causes the damage to the Patient.
Reason [Reason] **Semantic Type:** State_of_affairs	A state of affairs that the Agent is responding to in performing the action. He RENT his garment out of the despair that only biblical character can feel.
Result [res]	Result of the Agent's action. She TORE the sugar packet open
Subregion [Subr] **Semantic Type:** Locative_relation	The part of the Patient which is directly affected by the damaging. The dog TORE his pants just below the seat.
Time [Time] **Semantic Type:** Time	This FE identifies the time when the Agent damages the Patient.

Frame-frame Relations:

Inherits from: Transitive_action
Is Inherited by: Reshaping
Perspective on:
Is Perspectivized in:
Uses:
Is Used by:
Subframe of:
Has Subframe(s):
Precedes:
Is Preceded by:
Is Inchoative of:
Is Causative of:
See also:

Lexical Units:

chip.v, damage.n, damage.v, deface.v, dent.v, key.v, mar.v, nick.v, rend.v, rip.v, sabotage.v, score.v, scrape.v, scratch.v, tear.v, vandalise.v, vandalism.n

Created by 664 on 10/17/2002 03:00:34 PDT Thu

Introduction to FrameNet
https://framenet.icsi.berkeley.edu/fndrupal/sites/default/files/FNintroCJF.ppt

Charles Fillmore Receives ACL Lifetime Achievement Award 2012
(https://direct.mit.edu/coli/article/38/4/701/2156/Encounters-with-Language)

ไวยากรณ์การกกับภาษาไทย

งานวิทยานิพนธ์และงานวิจัยจำนวนหนึ่งได้อาศัยแนวคิดเรื่องการกของฟิลเมอร์มาใช้วิเคราะห์คำกริยาภาษาไทย เช่น วิทยานิพนธ์ “Verb Phrases in Thai: A

Study in Deep-case Relationships” ของ Pongsri Lekawatana (1970), “คำกริยาอกรรมในภาษาไทย : การศึกษาและการจำแนกตามแนวไวยากรณ์การก” ของ เพ็ญแข วงษ์ศิริ (๒๕๒๕)

ผลงานบางส่วนของฟิลมอร์

"The Case for Case" (1968). In Bach and Harms (Ed.): Universals in Linguistic Theory. New York: Holt, Rinehart, and Winston, 1-88.

"Frame semantics and the nature of language" (1976): . In Annals of the New York Academy of Sciences: Conference on the Origin and Development of Language and Speech. Volume 280: 20-32.

"Frame semantics" (1982). In Linguistics in the Morning Calm. Seoul, Hanshin Publishing Co., 111-137.

"Towards a frame-based lexicon: the case of RISK". With B. T. Atkins. In Frames and Fields, edited by A. Lehrer and E. Kittay, Erlbaum Publishers, 75-102, 1992.

"Humor in academic discourse". In What's Going On Here? Complementary Studies of Professional Talk, edited by A. D. Grimshaw, Advances in Discourse Processes, XLIII, 271-310, Academic Press, 1994.

"Starting where the dictionaries stop: the challenge for computational lexicography". With B. T. Atkins. In Computational Approach to the Lexicon, edited by B. T. Atkins and A. Zampolli, Oxford University Press, 1994.

Fillmore, Charles J. & Paul Kay (1996). Construction Grammar. Manuscript, University of California at Berkeley Department of linguistics.

Lectures on Deixis (1997). Stanford: CSLI Publications. (originally distributed as Fillmore (1975/1971) Santa Cruz Lectures on Deixis by the Indiana University Linguistics Club)

อ้างอิง

Fillmore, Charles. (1968). The Case for Case. In Universals in Linguistic Theory. Bach E. and Harms, RT Holt, Rinehart and Winston Inc.

Cook, Water A. (1989). Case Grammar Theory. Washington DC: Georgetown University Press

Lekawatana, Pongsri (1970). Verb Phrases in Thai: A Study in Deep-case Relationships. Ph.D Dissertation. Universy of Michigan.

Petruck, Miriam R. L. (1996): Frame Semantics. In Jef Verschueren, Jan-Ola Ã–stman, Jan Blommaert, and Chris Bulcaen (eds.). Handbook of Pragmatics 1996. Philadelphia: John Benjamins. (http://framenet.icsi.berkeley.edu/~framenet/papers/miriamp.FS2.pdf)

Ruppenhofe, J. et al. (2006). FrameNet II: extended Theory and Practice. (http://framenet.icsi.berkeley.edu/book/book.pdf)

FrameNet Project http://framenet.icsi.berkeley.edu/

http://linguistics.berkeley.edu/charles-j-fillmore-1929-2014

เพ็ญแข วงษ์ศิริ ๒๕๒๕. คำกริยาอกรรมในภาษาไทย : การศึกษาและการจำแนกตามแนวไวยากรณ์การก วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต ภาควิชาภาษาศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาษาศาสตร์ปริชาน

งานทางภาษาศาสตร์ปริชานยุคบุกเบิกเริ่มมาจากงานในช่วงทศวรรษ 1970 แต่ในช่วงนั้นก็ยังไม่ได้เป็นที่ยอมรับของภาษาศาสตร์กระแสหลัก จนมาถึงต้นทศวรรษที่ 1990 จึงเริ่มมีผู้สนใจแนวทางภาษาศาสตร์ปริชานมากขึ้นในยุโรปและอเมริกา ก่อนหน้านี้ นักภาษาศาสตร์ปริชานหลาย ๆ คนไม่ได้ต่อสัญญาจ้างเพราะถูกมองว่าภาษาศาสตร์ปริชานไม่ใช่ภาษาศาสตร์ที่แท้จริง แต่ในปัจจุบัน มีผู้สนใจศึกษาแนวทางนี้มาก มีการจัดการประชุมวิชาการภาษาศาสตร์ปริชานจำนวนมาก การจัดการประชุมวิชาการทางด้านภาษาศาสตร์ปริชานเริ่มขึ้นครั้งแรกในปีค.ศ.1989 ซึ่งถือเป็นเหตุการณ์สำคัญที่ทำให้ภาษาศาสตร์ปริชานมีที่ยืนที่มั่นคง และทำให้มีการจัดตั้งสมาคม International Cognitive Linguistics Association ขึ้นมาด้วย นับตั้งแต่ปีค.ศ.1990 ก็มีวารสาร Cognitive Linguistics เกิดขึ้น

งานด้านภาษาศาสตร์ปริชานเริ่มจากผู้ที่สนใจเรื่องของภาษาและจิต (mind) และมองความสัมพันธ์ระหว่างภาษากับโลกภายนอกที่รับรู้มากกว่าจะมองภาษาแยกเป็นองค์ประกอบต่างหากออกมา และความหมาย (meaning) เป็นเรื่องพื้นฐานและสำคัญสำหรับภาษาจึงควรเป็นศูนย์กลางการศึกษาภาษา ความหมายเป็นเรื่องของการสร้างมโนทัศน์ (conceptualization) ที่ผูกไปกับรูปภาษา (linguistic expression) ความหมายไม่ใช่เป็นเพียงสิ่งที่ตีความ (interpretive) จากโครงสร้างวากยสัมพันธ์ตามแบบไวยากรณ์อย่างชอมสกี ผู้ที่บุกเบิกจากภาษาศาสตร์ปริชานตั้งแต่ช่วงทศวรรษ 1970 มีจำนวนมาก เช่น วอลเลซ เชฟ (Wallace Chafe), ชาร์ล ฟิลมอร์ (Charles Fillmore), จอร์จ เลคอฟ (George Lakoff), โรนัลด์ แลงแอคเคอร์ (Ronald Langacker), เอเลอนอร์ รอสช์ (Eleanor Rosch), เลนาร์ด ทาลมี (Leonard Talmy),

วิลเลียม ครอฟต์ (William Croft) ฯลฯ จนงานด้านนี้เป็นที่สนใจมากขึ้นเรื่อย ๆ ในปัจจุบัน งานอีกกลุ่มที่ใกล้เคียงกับภาษาศาสตร์ปริชาน คือ Stratificational Linguistics หรือชื่อใหม่ Neurocognitive Linguistics ของซิดนีย์ แลมป์ (Sydney Lamp) และไวยากรณ์คำ (Word Grammar) ของริชาร์ด ฮัดสัน (Richard Hudson)

ในช่วงทศวรรษที่ 1980 ฟิลมอร์พัฒนางานกรอบความหมาย (Frame Semantics) และในเวลาต่อมาได้ร่วมกับเคย์ (P. Kay), A. Kathol and L. Michaelis. พัฒนาไวยากรณ์หน่วยสร้าง (Construction Grammar) ภายหลังไอวาน แซก (Ivan Sag) มาร่วมพัฒนาโดยนำแนวคิดโครงสร้างลักษณ์จาก HPSG เกิดเป็น Signed-Based Construction Grammar, เลคอฟพัฒนางานด้านอุปลักษณ์ (metaphor) และนามนัย (metonymy) โดยเขียนหนังสือ Metaphor We Live By (1980) และ Women, Fire, and Dangerous Things (1987) ส่วนแลงแอคเคอร์ (Langacker) ก็พัฒนาทฤษฎี Space Grammar ซึ่งต่อมาพัฒนามาเป็นไวยากรณ์ปริชาน (Cognitive Grammar) (1987) ในช่วงนั้น Gilles Fauconnier (1985) ก็พัฒนาทฤษฎี mental space ซึ่งตอนหลังร่วมมือกับมาร์ค เทอร์เนอ Mark Turner พัฒนาทฤษฎี conceptual blending

ภาษาศาสตร์ปริชานเป็นแนวทาง (approach) ในการศึกษาภาษามากกว่าจะเป็นทฤษฎีเดียวที่มีรูปแบบชัดเจน ภาษาศาสตร์ปริชานไม่ได้เริ่มต้นศึกษาภาษาด้วยความคิดว่ามีโมดูลสำหรับส่วนต่าง ๆ เป็นวากยสัมพันธ์ วิทยาหน่วยคำ อรรถศาสตร์ และแยกอธิบายออกจากกัน แต่กลับมองหาว่าจะมีหลักการพื้นฐานอะไรที่จะสามารถใช้อธิบายในแต่ละระดับของภาษาได้เรียกว่าเป็น generalization commitment เช่น ความคิดเรื่องต้นแบบ (prototype) นอกจากใช้อธิบายในระดับคำ ก็นำความคิดนี้ไปใช้อธิบายในระดับวากยสัมพันธ์ ระดับวิทยาหน่วยคำได้ด้วย เป็นต้น เพราะนักภาษาศาสตร์ปริชานเชื่อในเรื่องการใช้ซ้ำที่ว่าหลักการหนึ่งเมื่อใช้แล้วก็มักมีการนำไปปรับใช้ในเรื่องอื่น ๆ ต่อไปได้ ซึ่งถือเป็นกลไกปกติทางชีววิทยาที่จะใช้อะไรที่มี

อยู่เพื่อทำสิ่งอื่นเพิ่มขึ้นได้ นอกจากนี้ ภาษาศาสตร์ปริชานยังมองว่าหลักการที่ใช้อธิบายเรื่องภาษานั้นไม่แตกต่างจากหลักการที่ใช้อธิบายระบบปริชานอื่น ๆ เรียกว่าเป็น cognitive commitment ซึ่งก็เป็นเหตุผลว่าทำไมงานกลุ่มนี้จึงมีชื่อเป็นภาษาศาสตร์ปริชาน อย่างไรก็ตาม นักภาษาศาสตร์กลุ่มไวยากรณ์เพิ่มพูนก็จะบอกว่าพวกเขาสนใจเรื่องปริชานของมนุษย์ด้วยเพราะสนใจองค์ความรู้ภาษาที่เป็นเรื่องอยู่ภายในของมนุษย์ แต่จริง ๆ แล้วมีพื้นแนวคิดที่แตกต่างจากกลุ่มนักภาษาศาสตร์ปริชานอย่างมาก

หากพิจารณาจากที่โซซูร์เคยพูดถึงเรื่อง langue กับ parole ว่า langue เป็นเรื่องของระบบทางสังคม (social system) ที่ทุกคนในสังคมมีร่วมกัน กับ parole ที่เป็นเรื่องการใช้ภาษาที่เกิดขึ้นจริงของแต่ละคน จะเห็นว่ามีช่องว่างระหว่าง langue กับ parole ที่ยังไม่ได้กล่าวถึง คือ ระบบภาษาของแต่ละคน ในขณะที่ความคิดเรื่อง competence กับ performance ของชอมสกี นั้น performance นั้นก็เหมือนกับ parole คือเป็นการใช้ภาษาจริงของแต่ละบุคคล ส่วน competence นี้ดูจะเป็นสิ่งที่มาเติมช่องว่างที่โซซูร์ไม่ได้พูดถึงคือระบบภาษาของผู้พูดแต่ละคน แต่ชอมสกีก็ให้ความสนใจอยู่เพียงแค่ competence กับ performance ไม่มีการกล่าวถึงระบบภาษาที่เป็นมิติทางสังคมที่ทุกคนมีร่วมกัน การมองแบบชอมสกีจึงเป็นการมองแบบแยกส่วนมิติทางสังคมออกไป (กลายเป็นมีช่องว่างใหม่ขึ้นมา) เมื่อไม่มีมิติทางสังคมมา แหล่งที่มาของความรู้ทางภาษาจะมาจากไหน คำอธิบายของชอมสกีจึงมุ่งไปที่เรื่องทางพันธุกรรมว่าความสามารถทางภาษามนุษย์นั้นมีมาแต่กำเนิด ซึ่งความคิดลักษณะนี้เองที่ทำให้เกิดการแยกไวยากรณ์ออกเป็นเอกเทศ (ชอมสกีต้องการแย้งพวกไวยากรณ์โครงสร้างที่มองแบบพฤติกรรมนิยมว่ามนุษย์เรียนภาษาจากการลอกเลียนแบบที่เห็นในบริบทสังคม แต่ชอมสกีว่าเป็นเพราะความรู้ทางภาษามีติดมาในพันธุกรรมอยู่แล้ว) การที่ความรู้ทางภาษาเป็นสิ่งที่มีติดตัวมา เรื่องทางอรรถศาสตร์และคลังศัพท์จึงไม่ใช่แก่นของความรู้ทางภาษาศาสตร์ เพราะพวกนี้เป็น

เรื่องของความหมายที่ได้จากการปฏิสัมพันธ์ในสังคม จึงไม่น่าจะเป็นสาระของไวยากรณ์สากล เมื่อความหมายและคลังศัพท์ไม่ใช่แก่นความรู้ทางภาษาศาสตร์ แก่นก็ไปอยู่ที่ระบบของกฎทางวากยสัมพันธ์ เมื่อเป็นแบบนี้ การใช้ภาษาที่สัมพันธ์กับบริบทภายนอกจึงไม่ใช่เรื่องน่าสนใจ ลักษณะแบบนี้นี่เองที่ทำให้ไวยากรณ์เพิ่มพูนไม่อิงกับบริบทภายนอกเลย (decontextualization)

อย่างไรก็ตาม กลุ่มคนที่ไม่เห็นด้วยกับชอมสกีโดยเฉพาะนักภาษาศาสตร์ปริชานก็มีการเสนอความคิดหลาย ๆ อย่างที่เป็นการให้ความสำคัญกับมิติทางบริบทภายนอกและสังคมมากขึ้น เช่น การให้ความสำคัญกับหน่วยศัพท์มากขึ้น (ซึ่งแม้แต่กลุ่มไวยากรณ์เพิ่มพูนเองในตอนหลังก็ให้ความสำคัญกับศัพท์ว่าเป็นหน่วยสำคัญ ดังที่เห็นจากคำอธิบายในรูปของ projection rule, การกำหนด theta role) กลุ่มนักภาษาศาสตร์ปริชานที่ให้น้ำหนักกับเรื่องหน่วยศัพท์มากคือพวกไวยากรณ์หน่วยสร้างที่มองเห็นความต่อเนื่องของระดับศัพท์กับระดับวากยสัมพันธ์ว่าทั้งหมดก็เป็นเรื่องของหน่วยสร้าง การให้ความสำคัญกับเรื่องความหมายว่าเป็นแก่นของไวยากรณ์ก็เป็นผลงานที่พบในนักภาษาศาสตร์ปริชาน ที่ไม่ได้มองความหมายว่าเป็นเพียงการอ้างถึงหรือการให้ค่าความเป็นจริงของเหตุการณ์ แต่มองกระบวนการสร้างความหมายว่าสัมพันธ์กับโครงสร้างทางภาษา เป็นเรื่องของการสร้างมโนทัศน์จากการรับรู้และทำความเข้าใจโลกภายนอก ภาษาจึงไม่ได้เป็นระบบเอกเทศ

Adele Goldberg on Linguistics and Grammar

(https://youtu.be/FVuyhx2msTI)

งานด้านภาษาศาสตร์ปริชานอาจจัดเป็นสองกลุ่มใหญ่ ๆ คือ กลุ่มที่สนใจเรื่องทางอรรถศาสตร์เรียกว่า อรรถศาสตร์ปริชาน (cognitive semantics) ซึ่งสนใจศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างประสบการณ์ โครงสร้างมโนทัศน์ โครงสร้างความหมายที่

ซ่อนอยู่ (encoded) ในภาษา ภาษาจึงเป็นเหมือนแว่นส่องดูระบบปริชานเพื่อเข้าใจแบบจำลองของจิต กลุ่มที่สองคือพวกที่สนใจเรื่องไวยากรณ์กับปริชาน คือสนใจสร้างแบบจำลองของภาษาหรือไวยากรณ์มากกว่า แต่อาศัยความรู้ทางอรรถศาสตร์ปริชานเป็นหลัก ไวยากรณ์กลุ่มนี้จึงเน้นที่ความหมายเป็นหลัก และมีแนวคิดหลักสองอย่าง คือ มองไวยากรณ์เป็นเรื่องของสัญญะ (symbolic-based) และเป็นเรื่องของการใช้ (usage-based) กลุ่มนี้มีไวยากรณ์ปริชาน (cognitive grammar) และไวยากรณ์หน่วยสร้าง (construction grammar) แต่นอกจากสองกลุ่มนี้ ก็มีคนที่นำแนวคิดทางภาษาศาสตร์ปริชานไปใช้ในเรื่องการรับภาษา (language acquisition) และในเรื่องภาษาศาสตร์เชิงประวัติ (historical linguistics) ด้วย

สมมติฐานเบื้องต้น

แนวทางภาษาศาสตร์ปริชานมีสมมติฐานหลักเกี่ยวกับภาษาอยู่สามประการ คือ ภาษาไม่ใช่องค์ประกอบที่แยกเป็นเอกเทศจากระบบปริชานอื่น ๆ (not autonomous), ไวยากรณ์เป็นผลจากการสรรสร้างมโนทัศน์ (grammar is conceptualization), ความรู้ทางภาษาได้มาจากการใช้ (emerge from language use) เป็นแนวคิดที่เกิดมาเพื่อโต้แย้งกับภาษาศาสตร์กระแสหลักที่มองเน้นวากยสัมพันธ์แบบไวยากรณ์เพิ่มพูนและมองอรรถศาสตร์แบบอรรถศาสตร์เงื่อนไขความจริง (truth-conditional semantics)

ตามความคิดของภาษาศาสตร์ปริชาน รูปแทนความรู้ทางภาษา (representation of linguistic knowledge) นั้นไม่แตกต่างจากรูปแทนความรู้ทางปริชานอื่น ๆ และกระบวนการประมวลผลก็ไม่แตกต่างกัน ความรู้ที่เรามีไม่ว่าจะเป็นเรื่องความหมายหรือรูปภาษาเป็นเรื่องของโครงสร้างมโนทัศน์ (conceptual structure) คือไม่ใช่แค่อรรถศาสตร์ แต่วากยสัมพันธ์ วิทยาหน่วยคำ สัทวิทยา ทั้งหมดก็เป็นเรื่องของโครงสร้างมโนทัศน์ (conceptual structure) ด้วย โดยพื้นฐานแล้วความสามารถในการใช้ภาษาไม่แตกต่างจากความสามารถทางปริชานอื่น ๆ แม้ว่าจะ

มีลักษณะบางอย่างที่เป็นเรื่องเฉพาะของภาษา เช่น การประมวลผลภาษาเป็นการประมวลผลสัญญะต่อเนื่องและสร้างโครงสร้างแบบทันที (real time) แต่ก็ไม่ได้หมายความว่าภาษาศาสตร์ปริชานปฏิเสธว่าภาษาไม่ใช่สิ่งที่มีแต่กำเนิด (innate) เพียงแต่ไม่มองภาษาเป็นสิ่งที่แยกออกจากระบบปริชานอื่น ๆ และจริง ๆ ประเด็นความมีมาแต่กำเนิด (innate) ก็ไม่ใช่เรื่องที่นักภาษาศาสตร์ปริชานสนใจ

ความคิดที่ว่าภาษาไม่ใช่ระบบปริชานที่แยกต่างหากออกไป งานภาษาศาสตร์ปริชานจึงพยายามวิเคราะห์โดยจับเอาความสามารถทางปริชานทั่วไปที่คนเรามีมาใช้อธิบายในเรื่องภาษาด้วย และพยายามอธิบายด้วยแบบจำลองที่น่าจะเป็นไปได้ในเชิงจิตวิทยาด้วย มีการนำแบบจำลองหน่วยความจำทางจิตวิทยามาใช้ในงานภาษาศาสตร์ปริชาน เช่น การใช้เฟรม การใช้เครือข่ายความสัมพันธ์ การใช้ความคิดเรื่องต้นแบบ (prototype) เป็นต้น

ส่วนการมองว่าไวยากรณ์เป็นเรื่องการสรรสร้างมโนทัศน์ หรือที่ แลงแอคเคอร์พูดว่า “Grammar is conceptualization” คือ โครงสร้างมโนทัศน์ไม่ใช่สิ่งที่จะอธิบายในลักษณะของอรรถศาสตร์แบบมองหาเงื่อนไขความจริง (truth-conditional semantics) ว่าประโยคนั้นจะเป็นจริงหรือเท็จในโลกลักษณะใด แต่โครงสร้างมโนทัศน์เป็นรูปแทนความรู้ที่คนเราได้จากการสร้างมโนทัศน์ (conceptualize) ของโลกและประสบการณ์ต่าง ๆ ที่เรารับรู้ผ่านทางปริชาน

แนวคิดพื้นฐาน

หากไม่มีภาษา กิจกรรมมากมายที่คนเราทำในแต่ละวันก็แทบเป็นไปไม่ได้ เราใช้ภาษาเพื่อถ่ายทอดความคิด ซึ่งเป็นการใช้ภาษาในลักษณะที่เป็น symbolic function ที่ประกอบด้วย รูปเสียง ตัวเขียน หรือสัญลักษณ์ (form) กับ ความหมาย (meaning) ความหมายที่สัมพันธ์กับรูปภาษานี้คือรูปแทนในจิต (mental representation) ที่เรียกว่ามโนทัศน์ (concept) มโนทัศน์เป็นภาพฉายของความจริง (projected reality) ที่ได้จากการรับรู้หรือสร้างหรือ construed ผ่านระบบการรับรู้

โลกและจัดมโนทัศน์ (perceptual and conceptual system) ด้วยจิตมนุษย์ (human mind) เมื่อเทียบดูว่าภาษานั้นมีลักษณะจำกัดมีจำนวนคำที่บอกได้ว่ามีประมาณเท่าใด แต่สิ่งต่าง ๆ ที่เรารับรู้และสร้างภาพความเข้าใจ (conceptualization) ได้นั้นมีไม่จำกัด สิ่งที่ภาษาเข้ารหัสไว้ (encode) จึงไม่ใช่ทั้งหมดของความคิด แต่เป็นเพียงคำสั่งพื้นฐานเพื่อสร้างภาพมโนทัศน์ที่ซับซ้อน เช่น ในประโยค *The cat jumped over the wall* ประโยคนี้ทำให้เรานึกภาพลักษณะที่ (d) มากกว่าอย่างอื่น ถามว่าเป็นเพราะคำว่า *jump* หรือไม่ ก็ไม่ใช่ เพราะ *jump* แบบกระโดดขึ้นโต๊ะแบบ (a) ก็ได้ *jump* อยู่บนกระดานบอร์ดแบบ (b) หรือ *jump* แบบกระโดดบันจี้จัมพ์ลงเป็น (c) ก็ได้ รูปแบบลักษณะการกระโดดแบบต่าง ๆ จึงไม่ได้อยู่ที่คำว่า *jump* โดยตรง อีกทางหนึ่งเราอาจคิดว่าเป็นเพราะคำ *over* ทำให้เราได้ภาพการกระโดดแบบ (d) แต่ก็ไม่น่าใช่ เพราะคำว่า *over* ก็ใช้กับลักษณะการเคลื่อนที่ได้หลายแบบ เช่น *fly over* ก็แค่อยู่ข้างบน ‘above’ ไม่จำเป็นต้อง ‘across’ แบบ *over the bridge* ก็ได้ การที่เราเข้าใจประโยคนี้ในลักษณะ (d) จึงใช้มากกว่าข้อมูลภาษาที่มีอยู่ เรารู้ว่าถ้าแมวกระโดด จะไม่ใช่แบบบันจี้จัมพ์ ไม่ใช่แบบกระดานกระโดด แต่เป็นเส้นโค้งและเราก็รู้ว่าจะต้องตกลงด้วยแรงดึงดูดของโลก ดังนั้น คำในภาษาแม้จะสื่อความหมายได้แต่ก็มีบทบาทเพียงส่วนหนึ่งในกระบวนการสร้างความเข้าใจความหมายของประโยคนั้น ความรู้ทางโลกก็มีบทบาทสำคัญในกระบวนการนี้ คำในภาษาจึงทำหน้าที่ไปกระตุ้นการสร้างภาพความเข้าใจโดยอาศัยความรู้อื่น ๆ ประกอบกัน

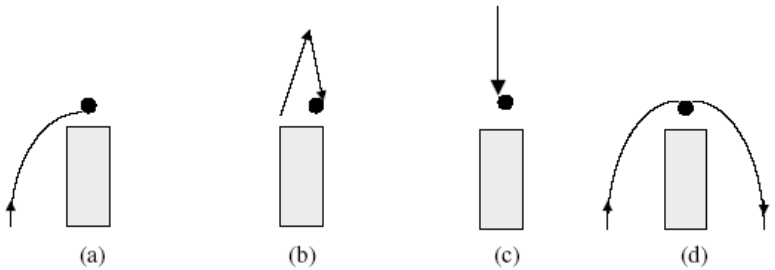

รูปจาก Evans and Green 2006:8

นอกจากเรื่องที่ภาษามีลักษณะเป็น symbolic function คือมีไว้เพื่อแทนมโนทัศน์ที่เรารับรู้ ภาษายังมีลักษณะเป็น interactive function คือมีไว้เพื่อสื่อสารแลกเปลี่ยนความคิดต่อกัน สิ่งที่ผู้พูดพูดทำให้ผู้ฟังสร้างภาพความเข้าใจขึ้นในใจ ภาษาจึงมีหน้าที่เพื่อสื่อความและช่วยให้มีปฏิสัมพันธ์กัน ข้อความที่พูดก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงสภาวะในโลกภายนอกได้ เช่น การพูดว่า *I now pronounce you man and wife* ในสถานการณ์บริบทและผู้พูดที่เหมาะสมคือการประกาศการสมรสระหว่างชายและหญิง เวลาที่ได้ยินคำพูดใด ๆ ผลที่เกิดตามาคือเรานึกถึงเฟรม (frame) หรือภาพเหตุการณ์ (scene) ที่เกี่ยวข้องขึ้นมาได้ เช่น เมื่อได้ยิน *once upon a time* ทำให้รู้ว่าเป็นการเริ่มเรื่องราวของเทพนิยาย

นักภาษาศาสตร์ปริชานเชื่อว่าระบบภาษา (systemic structure of language) สะท้อนระบบความคิดของมนุษย์ (systemic structure of though) แบบจำลองของภาษา (model of language) จึงควรสะท้อนถึงธรรมชาติของจิตมนุษย์ (human mind) เราสามารถเข้าใจระบบความคิดของมนุษย์ผ่านการดูรูปแบบภาษาที่เกิดขึ้นได้ เช่น *เทศกาลปีใหม่ใกล้เข้ามาแล้ว* บอกถึงระบบความคิดของมนุษย์ที่มองสิ่งที่เป็นนามธรรมอย่างเทศกาลปีใหม่เหมือนเป็นของรูปธรรมที่เคลื่อนที่เข้ามาหาเราได้ ทำให้เห็นได้ว่ามนุษย์พยายามสร้างความเข้าใจสิ่งต่าง ๆ โดยนำมาเทียบกับสิ่งที่ตนสามารถรับรู้เข้าใจได้ด้วยผัสสะของตน หน้าที่ของนักภาษาศาสตร์คือทำความเข้าใจกับระบบของภาษาและสร้างแบบจำลองที่อธิบายถึงระบบภาษา ส่วนที่จะรู้ว่าแบบจำลองที่สร้างนั้นใช้ได้หรือไม่ ให้ดูว่าแบบจำลองนั้นมีความสอดคล้องกับความรู้ความเข้าใจที่เรามีเกี่ยวกับระบบปริชานของมนุษย์ และสามารถสะท้อนให้เห็นถึงระบบความคิดระบบการรับรู้ของมนุษย์ เช่น ในเหตุการณ์ดังภาพ[6] เราจะพูดว่า *the*

[6] รูปจาก Evans and Green 2006: 17

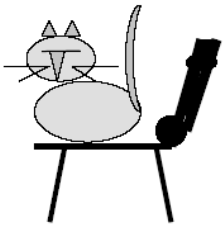

cat is on the chair มากกว่าที่จะพูดว่า *the chair is under the cat* ประโยคหลังโดยหลักไวยากรณ์อังกฤษก็ถือว่าถูกต้อง แต่เราจะรู้สึกแปลกหากมีการบรรยายเหตุการณ์ด้วยประโยคนี้ ทั้งนี้เพราะในเหตุการณ์นี้ จุดสนใจของเราคือ แมว ไม่ใช่เก้าอี้ เพราะโดยความรู้ที่เรามี แมวเป็นสิ่งที่เคลื่อนที่ได้เอง และมีแนวโน้มจะกระทำอะไรมากกว่าที่เก้าอี้จะทำอะไรได้ แมวจึงเป็นจุดสนใจหรือ figure ขณะที่เก้าอี้เป็นพื้นหลังหรือ ground รูปภาษาที่ปรากฏใช้จึงสะท้อนภาพการรับรู้ของคนเรานี้ด้วย ทฤษฎีภาษาศาสตร์ปริชานจะไม่ให้มีกระบวนการหรือโครงสร้างอะไรที่ขัดกับระบบปริชานของมนุษย์

อรรถศาสตร์ปริชาน

อรรถศาสตร์ปริชาน (cognitive semantics) มองความสัมพันธ์ระหว่างระบบปริชานกับโครงสร้างความหมายที่เข้ารหัส (encode) ไว้ในภาษา หรือมองความสัมพันธ์รูปแทนความรู้ (knowledge representation) กับการสร้างความหมาย (meaning construction) การศึกษาภาษาทำให้เราเข้าใจกลไกทางปริชานของมนุษย์ หลักการใหญ่ ๆ ของอรรถศาสตร์ปริชาน คือ

Conceptual structure is embodied โลกที่เราสร้างขึ้น (construal) เป็นผลจากปัจจัยภายในมนุษย์ที่มีมาแต่กำเนิด ความคิดเรื่อง embodied cognition thesis คือการเชื่อว่าจิต (mind) และโครงสร้างมโนทัศน์ (conceptual structure) ถูกสร้างขึ้นตามสิ่งที่เรามีที่เราจะสามารถรับรู้ (perceive) โลกและสร้างความเข้าใจ (conceive) ได้จากผัสสะของเรา โครงสร้างมโนทัศน์ และโครงสร้างภาษา (linguistic structure) ถูกกำหนดโดยโครงสร้างการรับรู้ (perceptual structure) เราจึงสามารถพูดถึงได้เฉพาะสิ่งที่เราสามารถรับรู้และเข้าใจได้ (ปรัชญาความคิดแบบนี้จึงไม่มอง

กาย (body) กับจิต (mind) ในลักษณะที่กายเป็นพาหนะของจิตแบบเดการ์ต (Descartes) แต่กายหรือผัสสะที่เรามีเป็นพื้นฐานกำหนดให้ตอบสนอง เรียนรู้ และสร้างภาพความเข้าใจโลก จิตจึงไม่ได้แยกขาดจากกาย จึงแตกต่างจากการมองแบบเดิมที่เน้นรูปแทน (representation) และการประมวลผล (computation) กลุ่มภาษาศาสตร์ปริชานสายนี้จึงเชื่อว่าคอมพิวเตอร์ไม่มีทางเข้าใจความหมายใด ๆ ได้ เพราะไม่มีผัสสะที่จะรับรู้และสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับโลกนี้ (เป็นแนวคิดเดียวกับจอห์น เซิร์ล (John Searle) ในบทความเรื่อง Chinese room) our construal of 'reality' is mediated, in large measure, by the nature of our embodiment. เราจึงพูดถึงเฉพาะสิ่งที่เรารับรู้ (perceive) และสร้างความเข้าใจ (conceive) ได้เท่านั้น

Semantic structure is conceptual structure คือมองว่า ภาษาอ้างถึงมโนทัศน์ที่อยู่ภายในจิตไม่ได้อ้างโดยตรงถึงสิ่งที่อยู่ในโลกภายนอก โครงสร้างทางความหมายหรือความหมายที่ได้จากรูปภาษาสามารถเทียบโยง (equated) กับโครงสร้างมโนทัศน์ในจิตได้ ซึ่งเป็นการมองอรรถศาสตร์แบบเน้นที่รูปแทน (representation) ไม่ใช่อรรถศาสตร์แบบบ่งชี้ (denote) ไปที่โลกภายนอกแบบพวกอรรถศาสตร์รูปนัย (formal semantics) อย่างไรก็ตาม ไม่ได้หมายความว่าโครงสร้างความหมายเป็นสิ่งที่เท่ากันกับโครงสร้างมโนทัศน์ ความหมายที่ผูกโยงกับคำในภาษานั้นเป็นเพียงส่วนหนึ่งของโครงสร้างมโนทัศน์ทั้งหมดที่เรามี เราอาจมีมโนทัศน์บางอย่างที่ยังไม่มีคำที่จะแทนมโนทัศน์นั้นก็ได้ เช่น เรามีมโนทัศน์หรือรับรู้ได้ว่ามีบริเวณผิวหนังที่อยู่ระหว่างจมูกกับริมฝีปากบน และเราก็เรียกขนที่ขึ้นบริเวณนั้นว่าหนวด แต่เราก็ไม่มีคำใช้สื่อมโนทัศน์ผิวหนังบริเวณนี้ มโนทัศน์ที่ได้จากคำจึงเป็นส่วนหนึ่งหรือเซตย่อยของมโนทัศน์ทั้งหมดที่มนุษย์มี

Meaning representation is encyclopedic รูปแทนความหมายมีลักษณะที่เป็นองค์ความรู้ทางโลก เพราะความหมายไม่ใช่เรื่องของสิ่งที่ใส่ไว้ในภาษาเท่านั้น

แต่รวมถึงความรู้เกี่ยวกับโลกและประสบการณ์ที่คนเราได้สร้างมโนทัศน์ (conceptualized) ไว้ คำจึงเป็นเพียงจุดเริ่ม (point of access) ที่ทำให้เราเข้าถึงความรู้ทางโลก (encyclopedic knowledge) ที่เกี่ยวข้องได้ เช่น คำว่า *safe* ในสองประโยคนี้ *The child is safe* กับ *The beach is safe* ให้ความหมายต่างกันไป safe ในประโยคแรกบอกว่าเด็กไม่ได้รับอันตราย แต่ประโยคหลังไม่ได้หมายความว่าชายหาดไม่ได้รับอันตรายใด ๆ แต่หมายความว่าชายหาดเป็นที่ปลอดภัย การที่เรารู้ความต่างก็เพราะเราอาศัยความรู้ทางโลกที่สั่งสมมาเกี่ยวกับคำต่าง ๆ มาเพื่อสร้างความหมายที่เหมาะสมกับบริบทที่พูดประโยคนั้น

Meaning construction is conceptualization ภาษาไม่ได้ถูกใช้เพื่อเข้ารหัส (encode) ความหมาย เนื่องจากคำในภาษาเป็นเพียงเชื้อเริ่มต้นความหมายเป็นเรื่องในระดับมโนทัศน์ การสร้างหรือเข้าใจความหมายของประโยคจึงเป็นกระบวนทางมโนทัศน์ที่เราสร้างภาพความเข้าใจโดยดึงเอาความรู้ต่าง ๆ ทางโลก (encyclopedic knowledge) ที่เกี่ยวข้องกับมโนทัศน์ของคำต่าง ๆ มาประกอบกันขึ้นมา ความหมายจึงไม่ใช่สิ่งที่ห่อมา (packaged) ตายตัวอยู่ในรูปภาษา แต่เป็นกระบวนการของการสร้างภาพมโนทัศน์ขึ้นมาจากข้อมูลคำที่ไปกระตุ้น

Table 5.1 The guiding principles of cognitive semantics

Conceptual structure is embodied	The nature of conceptual organisation arises from bodily experience
Semantic structure is conceptual structure	Semantic structure (the meanings conventionally associated with words and other linguistic units) is equated with concepts
Meaning representation is encyclopaedic	Words (and other linguistic units) are treated as 'points of access' to vast repositories of knowledge relating to a particular concept
Meaning construction is conceptualisation	Meaning construction is equated with conceptualisation, a dynamic process whereby linguistic units serve as prompts for an array of conceptual operations and the recruitment of background knowledge

Evans and Green (2006: 164)

แนวคิดทฤษฎีที่สำคัญทางอรรถศาสตร์ปริชาน ได้แก่

ทฤษฎีภาพร่าง

ทฤษฎีภาพร่าง (Image schema theory) (Mark Johnson 1987) The Body in the Mind: The Bodily Basis of Meaning, Imagination, and Reason,

Image schema เป็นโครงสร้างพื้นฐานของกระบวนการปริชาน (cognitive process) ที่เราใช้ร่างกายหรือผัสสะเราในการรับรู้และทำความเข้าใจเหตุการณ์ต่าง ๆ schema หรือภาพร่างเป็นความเข้าใจพื้นฐานที่เราสร้างขึ้นจากประสบการณ์การรับรู้ที่ผ่านมา เช่น เรื่อง containment, in/out, path, blockage ฯลฯ ภาพร่างเป็นมากกว่ารูปแทน (representation) แต่เป็นพื้นสำหรับการสร้างความหมายต่าง ๆ ที่ตามมา ตัวอย่างเช่น เราสามารถพูดว่า *in love* หรือ *in trouble* ได้เพราะเราใช้ความเข้าใจมโนทัศน์พื้นฐานอย่าง container มาทำความเข้าใจเรื่องที่เป็นนามธรรมอย่างความรัก ภาพร่างจึงเป็นพื้นฐานที่เราใช้เพื่อเข้าใจมโนทัศน์ที่ซับซ้อนมากขึ้นได้

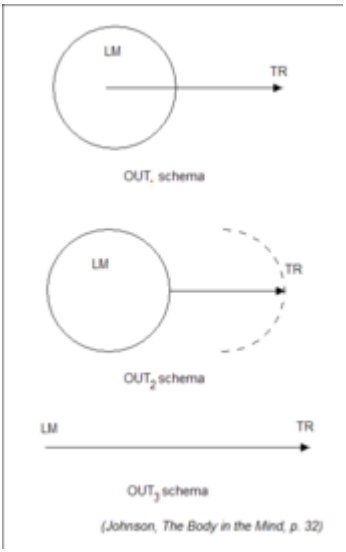

คำว่า *out* ภาษาอังกฤษมีรูปแบบย่อยของ containment image schema อยู่ 3 แบบ แบบแรกคือการที่สิ่งโคจร (trajector) เคลื่อนออกจากสิ่งอ้างอิง (landmark) เช่น *John went out of the room.* แบบสอง trajectory กระจายไปทั่ว เช่น *Roll out the carpet* แบบสามเป็นการเคลื่อนไปเป็นเส้นตรงโดยไม่ได้กำหนดขอบเขต landmark แน่ชัด เช่น *The train started out for Chicago.* และนอกจากจะใช้กับ spatial representation schema ยังนำไปใช้กับสิ่งที่เป็น non-spatial ได้ด้วยการใช้อุปลักษณ์ (metaphor) เช่น *She finally came out of her depression*

ตัวอย่างของ image schema ที่ Johnson เสนอปี 1987 เช่น

Spatial motion group: Containment, Path, Source-Path-Goal, Blockage, Center-Periphery, Cycle, Cyclic Climax

Force Group : Compulsion, Counterforce, Diversion, Removal of Restraint, Enablement, Attraction, Link, Scale

Balance Group : Axis Balance, Point Balance, Twin-Pan Balance, Equilibrium

ประเภท

การจัดประเภท (categorization) เป็นความสามารถพื้นฐานทางปริชานที่มนุษย์มี เรามองและจัดกลุ่มของ instance ต่าง ๆ เป็นประเภท (category) ขึ้นมาได้ เป็นเรื่องสำคัญที่ต้องทำความเข้าใจ เพราะมโนทัศน์ (concept) เป็นสิ่งที่ได้จากการจัดประเภท (categorization) ด้วย ประเภท (category) ในแบบที่มองกันทั่วไป

(classical view) เป็นแบบที่เป็นเซตของลักษณ์ที่ต้องมีและมีพอ (necessary and sufficient feature) ซึ่งเป็นวิธีการที่ใช้กันในหมู่นักอรรถศาสตร์โครงสร้าง (structural semantics) คือวิเคราะห์หาอรรถลักษณ์ของคำต่าง ๆ กลุ่มคำที่มีอรรถลักษณ์ร่วมกันครบตามที่กำหนดก็เป็นสมาชิกในประเภท (category) นั้นได้ ประเภท (category) ในภาษาจึงมีลักษณะที่แยกชัดเจน (discrete) หรือขาดจากกันชัดเจน ซึ่งก็เป็นปัญหาที่มีการพูดถึงมานาน นักจิตวิทยารอสช์ (Rosch, 1973) เสนอให้มองประเภท (category) ในลักษณะที่ลื่นไหลมากกว่า โดยเสนอทฤษฎีต้นแบบ (prototype theory) ที่มองว่าไม่ใช่สมาชิกทุกตัวในประเภท (category) นั้นจะมีคุณสมบัติเหมือน ๆ กัน แต่มีส่วนหนึ่งที่เป็นสมาชิกต้นแบบ ซึ่งกลุ่มนี้มีลักษณะที่คนส่วนใหญ่จะนึกถึงได้ เด็กจะเรียนรู้จักสมาชิกต้นแบบก่อน และมีลักษณะร่วมคล้าย ๆ กันมากกว่า

ประเภทหรือหมวด (category) มองเป็นระดับต่าง ๆ ได้ ระดับที่เป็นทั่วไป (generic) เรียกว่าประเภทพื้นฐาน (basic category) ซึ่งมีบทบาทสำคัญ เพราะเราเข้าใจมโนทัศน์ระดับนี้มากสุด เช่น อธิบายได้ง่ายว่าแมวมีลักษณะอย่างไร ประกอบด้วยส่วนต่าง ๆ อะไรบ้าง มีพฤติกรรมอย่างไร แต่ในระดับที่สูงขึ้น เช่น สัตว์ ก็จะอธิบายลักษณะต่าง ๆ ได้ยากขึ้น และระดับพื้นฐานนี้ก็เป็นสิ่งที่เราอ้างถึงในภาษามากกว่า เช่น เราอ้างถึงประเภทแบบทั่วไป (generic category) ‘dog’ มากกว่าจะพูดถึงประเภทที่สูงหรือต่ำกว่า เช่น *I can hear something outside. It’s just a dog/ ?poodle / ?animal* ความคิดนี้มีมานาน ที่สำคัญวิตเกนสไตน์ (Wittgenstein) เสนอว่าภาษามีลักษณะของความคล้ายคลึงต่อเนื่อง (family resemblance)

ในขณะที่ความคิดเรื่องต้นแบบเป็นความคิดที่ดูจะเป็นจริงตามนั้นว่ามนุษย์เราจัดประเภทสิ่งต่าง ๆ โดยมีบางอย่างที่เป็นตัวแทนที่ดีหรือต้นแบบของประเภทนั้น ในขณะที่สิ่งอื่น ๆ อาจไม่ได้เป็นตัวแทนที่ดีเท่าแต่ก็จัดอยู่ในประเภทเดียวกันนั้นได้ แต่ก็ไม่ได้อธิบายว่ากระบวนการนี้เกิดอย่างไรในจิต เลคอฟเสนอว่าการจัดประเภทสามารถอธิบายในมุมมองของภาษาศาสตร์ปริชานผ่าน idealized cognitive model

(ICM) โดยได้เสนอว่า ICM เป็นรูปแทนของสิ่งที่เป็นทฤษฎี (theories) เกี่ยวกับโลก ICM เป็นตัวกำหนดกระบวนการปริชานที่เกิดขึ้น เช่น ในตัวอย่าง ICM ที่เกี่ยวกับมโนทัศน์ BACHELOR จะดึงข้อมูลเกี่ยวกับการแต่งงานและช่วงอายุการแต่งงาน เมื่อพูดถึง Pope โดยหลักก็จะเข้ากับ ICM นี้เพราะ Pope ก็ไม่ได้แต่งงาน แต่ Pope ก็ไม่ใช่ตัวอย่างที่ดีสำหรับมโนทัศน์ BACHELOR นี้ เป็นเพราะ Pope นั้นไปสัมพันธ์กับ ICM ของ CATHOLIC CHURCH ซึ่งไม่สามารถแต่งงานได้ จึงมีความไม่สอดคล้องระหว่างสอง ICM นี้ แนวคิดเรื่อง ICM ของ เลคอฟ จึงเหมือนกับแนวคิดเรื่องกรอบความหมายของฟิลมอร์ (Fillmore)

กรอบความหมาย

กรอบความหมาย (Frame semantics) ฟิลมอร์เสนองานต่อจากไวยากรณ์การก โดยมองว่ามีกรอบความหมาย (semantic frame) ในโครงสร้างความรู้ (knowledge structure) ที่อยู่ในความจำระยะยาว (long term memory) เมื่อได้คำใดคำหนึ่ง ก็ทำให้เราเข้าถึงข้อมูลคุณสมบัติและความสัมพันธ์ที่เกี่ยวข้องกับมโนทัศน์นั้น ซึ่งไม่ใช่แค่ความสัมพันธ์แบบที่ทางอรรถศาสตร์คำศัพท์ (lexical semantics) ทั่วไปใช้ คือ เป็น hypernym, hyponym, antonym, synonym แต่รวมถึงความสัมพันธ์กับมโนทัศน์อื่น ๆ ที่รู้จากประสบการณ์ด้วย เช่น นึกถึงมโนทัศน์ RESTAURANT ก็จะนึกถึงมโนทัศน์อื่นที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ CUSTOMER, WAITER, ORDERING, EATING, BILL ซึ่งเป็นสิ่งที่จำเป็นในการเข้าใจ (understand) การวิเคราะห์อรรถลักษณ์แบบที่ผ่านมา เช่น มองคำอย่าง *boy, girl, man, woman* ผ่านอรรถลักษณ์ male/female, young/adult เป็นการมองแบบตายตัว ในการใช้ภาษาจริง เราอาจใช้ *girl* กับผู้หญิงที่ไม่ใช่เด็กได้มากกว่าที่จะใช้ *boy* กับผู้ชายโต หรือใช้ *woman* กับคนที่เป็นเด็กก็เป็นไปได้ ฟิลมอร์มองว่าการเลือกใช้คำไหน เป็นการดึงเอามโนทัศน์อื่น ๆ ที่เกี่ยวกับทัศนคติและพฤติกรรมบางอย่างมาด้วย หรือการวิเคราะห์ว่า *bachelor* มีอรรถลักษณ์ male unmarried adult ก็แคบเกินไป เพราะ

มีกรณีของคนที่มีคุณสมบัติแบบนี้แต่เราก็ไม่อยากเรียกว่าเป็น *bachelor* เช่น โป๊ป, ทาร์ซาน, เกย์, ชายที่อยู่กินกับหญิงโดยไม่แต่งงาน เพราะเมื่อพูดถึง *bachelor* เป็นการดึงกรอบความหมาย (evoke frame) ซึ่งไม่ได้รวมเอาคนเหล่านี้เข้าไว้ด้วย

	Adult	Young	Unmarried
Male	Man	Boy	Bachelor
Female	Woman	Girl	Spinster

และในบางครั้งการแยกอรรถลักษณ์ หรือ หมวดความหมาย (semantic class) ก็ไม่สามารถใช้อธิบายความต่างของคำที่พบได้ง่ายดายเสมอไป เช่น คำว่า *live* กับ *alive* ในตัวอย่างข้างล่าง ถ้าจะมองว่าเมื่อเป็นเรื่องของสิ่งมีชีวิตแบบตัวอย่าง (1) ให้ใช้ *live* หน้าคำนั้น ก็ใช้ไม่ได้กับกรณี *live naked girl* ซึ่งมีชีวิตเหมือนกันแต่จะหมายถึงเป็นการแสดงสดไป จะง่ายกว่าถ้าคิดว่าเป็นเรื่องของกรอบความหมาย (frame) ที่แตกต่างที่ทำให้มีการใช้ต่างกัน กลุ่มแรกเป็น frame ‘live’, กลุ่มสองเป็น frame ‘personality’ และกลุ่มสามเป็น frame ‘mode of performance’

1) Those are live lobster. Those lobsters are alive.

2) Her manner is very alive. She has a very alive manner

3) His performance was live. He gave a live performance.

การใช้ frame ช่วยอธิบายว่าทำไมประโยคแรกด้านล่างถึงใช้ได้ และสามารถ resolve definite NP ได้ว่าหมายถึง carburetor ที่อยู่ในรถ ในขณะที่ประโยคหลังถึงรถจะมีช่องที่เขี่ยบุหรี่ แต่ประโยคนี้ก็แปลก ซึ่งอธิบายได้ว่าประโยคที่บอกว่ามีปัญหากับรถได้ evoke frame ขึ้นมาซึ่งในนั้นมี carburetor อยู่ภายใน frame แต่ไม่มี ashtray อยู่ใน frame นั้น

I had trouble with the car yesterday. The carburetor was dirty.

I had trouble with the car yesterday. The ashtray was dirty.

ความคิดเรื่องกรอบความหมาย (frame semantics) มีส่วนคล้ายกับวงความหมาย (lexical field) ในทฤษฎีวงความหมาย (lexical field theory) มองว่าเราสามารถเข้าใจความหมายของคำโดยพิจารณาจากคำอื่น ๆ ที่มีความสัมพันธ์กับคำในวงความหมายนั้น หรือเป็นการจัดกลุ่มคำที่อยู่ในวงความหมายเดียวกันแล้วหาความสัมพันธ์ของคำใกล้เคียงในวงความหมายนั้น จึงต่างจาก frame semantics ที่อธิบายความสัมพันธ์ของคำโดยโยงกับ frame โดยตรง ไม่ใช่ความสัมพันธ์ระหว่างคำใน field ฟิลมอร์ว่าการอธิบายความหมายแบบ lexical field คำนั้น ๆ ต้องมีคำข้างเคียงในวงความหมายนั้น ซึ่งก็มีปัญหาในการอธิบายบางกรณี เช่น ภาษาเยอรมันมีคำ *hypotenuse* ที่ใช้แทนด้านยาวสุดของสามเหลี่ยมมุมฉาก(ด้านตรงข้ามมุมฉาก) ยังมีคำ *kathete* ที่เรียกด้านข้างสามเหลี่ยมมุมฉาก แต่สำหรับภาษาอังกฤษมีแต่คำ *hypotenuse* แต่ก็ไม่ได้หมายความว่าความเข้าใจในคำ *hypotenuse* ของคนอังกฤษจะต่างจากคนเยอรมัน แต่ถ้ามองแบบ frame semantics ก็ไม่มีปัญหานี้ เพราะความหมายคำไม่ได้ผูกโยงกับคำอื่น ๆ ใน field แต่ผูกโยงกับ frame RIGHT ANGLE TRIANGLE นอกจากนี้ การจะเข้าใจความหมายคำหนึ่ง ๆ ก็ต้องรู้เรื่องอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง เช่น *scar* ไม่ได้เป็นแค่เรื่องรอบแผลเป็น แต่เป็นผลจากการรักษาตัวของร่างกายจากแผล

ในประโยคข้างล่างระหว่างหมาบ้านกับหมาล่าเนื้อ ชุดแรกเป็นประโยคที่ปกติ แต่ชุดที่สองจะแปลก อธิบายได้ว่าเป็นเพราะคำนามและคำกริยาที่ใช้ในชุดหลังนั้น evoke frame คนละอย่างมาจึงรู้สึกว่าขัดกัน ไม่เป็นธรรมชาติ แต่ชุดแรกใช้ได้เพราะทั้งคำนามและกริยา evoke frame เดียวกัน [สุนัขล่าเนื้อมักจะหอนขณะล่า สุนัขปกติมักจะเห่า] ซึ่งถ้าจะอธิบายโดยใช้ semantic constraint ก็อาจเป็นเรื่องยุ่งยากมากกว่า

A dog was barking. A hound was baying

A dog was baying. A hound was barking

หรือกรณีมูลบท (presupposition) ที่ผูกกับคำ เช่น *John regretted signing the letter.* ซึ่ง presuppose ว่า John ได้เซ็นจดหมายไป แต่ถ้า John ไม่ได้เซ็นจดหมายนั้นประโยคนี้ก็ไม่มีเงื่อนไขค่าความจริง (truth condition) ที่จะใช้ตัดสิน หรือถ้าเป็นประโยคปฏิเสธ *John didn't regret signing the letter* ก็มีมูลบทเดียวกันว่าได้เซ็นชื่อไปแล้ว เพียงแต่ไม่เสียใจที่เซ็นได้ หรืออาจใช้ในอีกความหมายว่าไม่เสียใจเพราะยังไม่ได้เซ็นชื่อ ความหมายที่สองจึงไม่มีมูลบทนี้เกิดขึ้น มูลบทจึงถูกจัดเป็นเรื่องของวัจนปฏิบัติศาสตร์ไม่ใช่อรรถศาสตร์ แต่ก็เป็นเรื่องน่าแปลกเพราะจะเห็นว่ามูลบทนี้จะผูกกับคำว่า *regret* จึงน่าจะเป็นเรื่องระดับอรรถศาสตร์มากกว่า กรณีของมูลบทนี้ ฟิลมอร์ว่าสามารถอธิบายได้ง่ายกว่าถ้าใช้กรอบความหมาย (frame semantics) คือคำหรือมโนทัศน์ของ *regret* นี้จะไปกระตุ้น กรอบความหมายที่ภายในมีการกระทำบางอย่างที่เกิดหรือสัมฤทธิผลไปแล้วเป็นองค์ประกอบหนึ่งโดยที่ผู้กระทำรู้สึกเสียใจต่อการกระทำนั้น มูลบทจึงเกิดขึ้นมา ในกรณีประโยคปฏิเสธในความหมายที่ว่าเซ็นแล้วแต่ไม่เสียใจ การปฏิเสธนั้นปฏิเสธที่ตัวกริยา มูลบทจึงยังคงมีอยู่ แต่หากเป็นการปฏิเสธที่กรอบความหมาย ก็จะเป็นการปฏิเสธองค์ประกอบภายในด้วย มูลบทที่ว่าเซ็นไปแล้วจึงไม่เกิดขึ้น

Profile - Base

ความคิดเรื่องกรอบความหมายแม้น่าเชื่อถือ แต่ก็อาจมีปัญหาที่ตามมาว่าแล้วกรอบที่ evoke จากคำนั้นเป็นอะไรได้บ้าง ทำอย่างไรจึงจะไม่เป็นการวิเคราะห์ที่เป็นอัตวิสัยเกินไป แลงแอคเคอร์ (Langacker, 1987) เสนอให้ใช้คำและโครงสร้างที่ปรากฏในภาษาเท่านั้นเป็นตัวกำหนดกรอบความหมาย และ แลงแอคเคอร์ใช้คำว่า profile-base แทนโดยกำหนดให้ profile เป็นมโนทัศน์ (concept) ของคำที่สนใจอยู่ และ base เป็นความรู้ (knowledge) หรือโครงสร้างมโนทัศน์ (conceptual structure) ที่ presuppose ว่าต้องมีอยู่เพื่อให้เข้าใจมโนทัศน์ของ profile หรือมองว่า profile เป็นส่วนที่เด่นขึ้นมาในโครงสร้างมโนทัศน์ที่เป็น base นั้น เช่น เมื่อพูดถึง RADIUS

(RADIUS เป็น profile) สิ่งที่เป็น base คือ CIRCLE อีกคำหนึ่งคือ domain เป็นพื้นความรู้ที่เกี่ยวข้องซึ่งจะมีความที่กว้างกว่า เช่น ความหมายโดยทั่วไปของโดเมนจะคล้ายคลึงกับกรอบความหมาย (frame) ดังนั้น profile จะขาด base ไม่ได้ ความหมายของคำในภาษาจะต้องรวมทั้งสิ่งที่เป็น profile และ base (The meaning of a linguistic unit must specify both the profile and its base) และการที่ base รวมเอาหลาย ๆ profile ไว้ทำให้ base นั้นเป็น domain ซึ่งนิยามโดเมนได้ว่าเป็นโครงสร้างความหมาย (semantic structure) ซึ่งทำหน้าที่เป็นฐาน (base) ให้กับ profile อย่างน้อยหนึ่ง profile CIRCLE เป็นโครงสร้างมโนทัศน์ (conceptual structure) ที่เป็น base ให้กับหลาย ๆ profile เช่น RADIUS, ARC, CENTER, DIAMETER, etc. หรือพูดอีกอย่างว่าโดเมน CIRCLE รวม concepts ของ RADIUS, ARC, CENTER, DIAMETER, etc. ไว้ในโดเมนนั้น

คำ ๆ เดียวกัน เมื่อโยงกับ frame หรือโดเมนที่ต่างกันออกไปก็จะได้ความหมายที่ต่างกันไป เช่น คำ INNOCENT ในโดเมนกฎหมายก็จะมีความหมายต่างจากที่ใช้ในโดเมนอื่นของคนทั่วไป เพราะจะโยงกับเรื่องของการตัดสินของศาล หรือกรณีสิ่งเดียวกันแต่เรียกชื่อต่างกัน ก็เป็นเพราะโยงกันคนละโดเมน เช่น LAND กับ GROUND อ้างถึงสิ่งเดียวกัน แต่ LAND จะเป็นพื้นผิวที่แห้งที่ตรงข้ามกับ SEA ส่วน GROUND ก็เป็นพื้นผิวที่แห้งแต่เทียบตรงข้ามกับ AIR เป็นต้น คำที่เป็นคำหลายความหมาย (polysemous) หากมองจากมุมมองนี้ จะเห็นว่าเป็นความต่างที่เกิดจาก frame/domain มากกว่าที่ตัวคำหรือ profile เช่น MOUTH มี profile เหมือนกันคือส่วนที่เปิดของ container แต่ความหมายที่ต่างกัน มาจาก frame ที่ต่างกันคือ BODY, BOTTLE, CAVE, RIVER เป็นต้น

คำว่า frame หรือโดเมนจึงมีความหมายเหมือนกันและใช้แทนกันได้ นอกจากนี้คำ (term) อื่น ๆ ที่ใช้อย่าง script ของแชงก์ (Schank) ที่ใช้ในสาขาปัญญาประดิษฐ์ซึ่งหมายถึงลำดับของเหตุการณ์ (event) ที่ presuppose ว่าจะเกิดขึ้น

อย่างเมื่อพูดถึง RESTAURANT ก็จะมี script ที่เกี่ยวข้องติดมาด้วย script จึงไม่แตกต่างจาก frame หรือโดเมน

ความคิดเรื่อง profile-frame/domain ต่อมามีการขยายเพิ่มเติมให้มี configurational profile และ locational profile locational profile เป็นมโนทัศน์ (concept) ที่ผูกกับตำแหน่งที่อยู่ในโดเมน เช่น HERE ซึ่งจะ profile ตำแหน่งใน SPACE ซึ่งขึ้นกับตำแหน่งกำหนดโดยผู้พูด ไม่สามารถย้ายตำแหน่ง โดยไม่เปลี่ยนมโนทัศน์ของ profile นั้นไป หรืออย่าง MOUTH EVERES ก็เป็น locational profile ส่วน configurational profile นั้นสำคัญที่ตัว concept นั้นเอง เช่น RECTANGULAR ความเป็น RECTANGULAR เป็นเรื่องของโครงสร้างภายในว่าจะต้องมีเล้นต่อกันอย่างไรเท่านั้น ประเด็นที่ได้คือ บางโดเมนมีได้ทั้ง locational และ configurational เช่น ในโดเมนของ (musical) PITCH ตัวมโนทัศน์ C# profile ตำแหน่งใน pitch scale จึงเป็น locational ส่วน OCTAVE เป็นช่วง scale จึงเป็น configurational profile แต่บางโดเมนมี profile ได้แบบเดียว เช่น มโนทัศน์สีต่าง ๆ ในโดเมน COLOR เป็น locational profile เพราะการย้ายตำแหน่งในสเกลสีทำให้เปลี่ยนเป็นอีกสีได้

นอกจากการ evoke frame/domain สำหรับมโนทัศน์ขึ้นมา มโนทัศน์ที่เป็นโดเมนนั้นก็อาจเป็น profile สำหรับโดเมนอื่นต่อเนื่องไปได้ เช่น RADIUS เป็น profile ในโดเมน CIRCLE และ CIRCLE ก็เป็น profile ในโดเมน SPACE ด้วย ซึ่งไปสิ้นสุด ณ โดเมนที่เป็น embodied human experience เรียกว่า basic SPACE เป็นหนึ่งในโดเมนพื้นฐานนี้ และสิ่งที่ไม่ใช่โดเมนพื้นฐาน แลงแอคเคอร์ (Langacker, 1987) เรียกว่าเป็นโดเมนนามธรรม (abstract domain) ตัวอย่างของโดเมนพื้นฐานนี้ เช่น SPACE, MATERIAL, TIME, FORCE, รวมถึงสิ่งที่ร่างการรับรู้ได้อย่าง COLOR, HARDNESS, LOUDNESS, HUNGRY, PAIN เป็นต้น มโนทัศน์หนึ่งอาจเป็น profile (หรือ presuppose) ในโดเมนหลาย ๆ โดเมนพร้อมกันได้เรียกว่า domain matrix

ตัวอย่างข้างล่างแสดง domain matrix ที่ presuppose จากมโนทัศน์อักษร T ซึ่งนอกจากจะเป็น profile ใน SPACE ยังเป็น profile ในโดเมนนามธรรมอย่าง writing system ซึ่งเป็น profile ใน writing เรื่อย ๆ ไปจนไปถึงโดเมนพื้นฐานต่าง ๆ (ตัวพิมพ์ใหญ่ในภาพ)

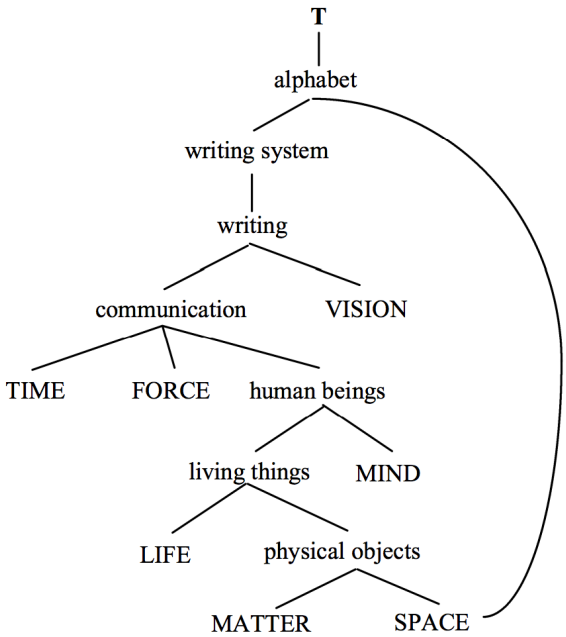

Croft and Cruse (2004: 26)

คำ ๆ หนึ่ง เป็น profile สำหรับโดเมนส่วนหนึ่งใน domain matrix เช่น PERSON เป็น profile ในโดเมนนามธรรม HUMAN BEING และ HUMAN BEING เป็น profile ใน domain matrix LIVING THING + MIND และ LIVING THING เป็น profile ของ PHYSICAL OBJECT และ LIFE แต่ในคำแทน BODY เป็น profile ใน HUMAN BEING ซึ่งเป็น profile ของ PHYSICAL OBJECT เท่านั้น

นอกจากนี้ โดเมนที่ evoke จาก profile นั้นคือสิ่งที่เลคอฟเรียกว่า idealized cognitive model คือเป็นสิ่งที่คาดว่าจะเป็นแบบที่ประสบพบเห็นในชีวิตทั่วไป ในประโยค *He is barely keeping his head over the water* เราจะนึกถึงสถานการณ์ที่กำลังจะจมน้ำ ซึ่งเป็น idealized cognitive model ที่เกิดขึ้น แต่ก็เป็นไปได้ว่าอาจเป็นสถานการณ์แบบอื่น ๆ

อุปลักษณ์

อุปลักษณ์ (Metaphor) งานของเลคอฟและจอห์นสัน (Lakoff and Johnson, 1980) Metaphor We Live By แสดงให้เห็นว่าอุปลักษณ์มีบทบาทสำคัญทำให้เราใช้มโนทัศน์ของคำข้ามโดเมนกันได้ อุปลักษณ์ที่สนใจไม่ใช่อุปลักษณ์ทั่วไปที่รู้จักกันและใช้ในการประพันธ์ เช่น ความรักคือการให้ ซึ่งเรียกว่า image metaphor แต่ เลคอฟและจอห์นสันมองว่าในประโยคทั่ว ๆ ไปก็มีการใช้อุปลักษณ์อยู่เป็นปกติ เช่น *He is in danger* (มองอันตรายเป็นสถานที่หรือ container ที่เขาเข้าไปอยู่ในปัจจุบัน) เรียกว่า conventionalized metaphor มีการโยงจากโดเมนต้นทาง (source domain) มาใช้กับโดเมนปลายทาง (target domain) ซึ่งโดยปกติมักใช้โยงโดเมนรูปธรรมมาใช้กับโดเมนที่เป็นนามธรรมมากกว่า และการโยงเป็นลักษณะทิศทางเดียว (asymmetry) เลคอฟและจอห์นสันให้เขียนอุปลักษณ์ในรูป TARGET DOMAIN IS SOURCE DOMAIN เช่นในตัวอย่างต่อไปนี้

He is in danger ใช้อุปลักษณ์ STATE IS CONTAINER

I'll see you at 2 o'clock ใช้อุปลักษณ์ TIME IS SPACE

ในการโยงข้ามโดเมนเกี่ยวข้องกับการโยงส่วน ontological และ epistemic เช่นในอุปลักษณ์ ANGER IS HEAT OF A FLUID ในข้อความ *to boil with anger*

Ontological correspondences

source: HEAT OF FLUID	target: ANGER
container	body
heat of fluid	anger
heat scale	anger scale
pressure in container	experienced pressure
agitation of boiling fluid	experienced agitation
limit of container's resistance	limit of person's ability to suppress anger
explosion	loss of control

คำถามสำคัญในเรื่องนี้ น่าจะเป็นคำถามที่ว่า ทำไมจึงต้องโยง (map) ข้ามโดเมน เมื่อไรจึงจะโยงได้ และเมื่อโยงแล้วเกิดอะไรขึ้น

เลคอฟพูดถึงเงื่อนไขว่าการใช้อุปลักษณ์จะเกิดได้ เมื่อการเชื่อมโยง (mapping) นั้นยังคงลักษณะ cognitive topology หรือ image-schema ของโดเมนต้นทางไว้ และเทอร์เนอร์ (Turner) ยังพูดถึงเรื่องการเขียนทับโดยโดเมนปลายทาง (target domain overrides) เช่น ในตัวอย่าง *give an idea* แม้ว่าจะให้ความเห็นไปแล้ว ผู้ให้ก็ยังคงมีความเห็นนั้นกับตัวอยู่ โดเมนเป้าหมายจึงเขียนทับ (override) ข้อมูลบางอย่างในโดเมนต้นทางในกรณีนี้ ซึ่งก็มีคำถามว่าถ้าเช่นนั้นแล้ว จะใช้อุปลักษณ์ไปทำไม เลคอฟอธิบายว่าก็เป็นเพราะในโดเมนเป้าหมายนั้นขาด image-schema บางอย่างที่ต้องการจากโดเมนต้นทาง

George Lakoff on how he started his work on conceptual metaphor (https://youtu.be/Eu-9rpJITY8)

แนวคิดเรื่องทฤษฎีหลอมรวม (blending theory) เป็นงานที่ขยายต่อจากอุปลักษณ์ (metaphor) มีลักษณะที่ไม่มีโครงสร้างตายตัวแบบอุปลักษณ์ แต่อาศัยแนวคิดของ mental space ซึ่งมีลักษณะเป็นพลวัตและขึ้นกับบริบท โดยที่ทั้งโดเมนต้นทางและโดเมนปลายทางจะหลอมรวม (blend) เข้าด้วยกันใน blended space สร้างเป็นโครงสร้าง (structure) ใหม่ใน space นี้ และสามารถมีข้อมูลมโนทัศน์

(conceptual information) ใหม่ใน space นี้ได้ เช่น *This surgeon is a butcher* Grady et al 1999 วิเคราะห์ว่ามีความหมายแฝง surgery is incompetent อยู่ซึ่งไม่ใช่สิ่งที่มีอยู่ไม่ว่าจะเป็นในโดเมนปลายทางหรือโดเมนต้นทาง ดังแสดงในการวิเคราะห์ข้างล่าง

Generic space:	Agent	
	Undergoer	
	Sharp instrument	
	Work space	
	Procedure: cutting flesh	
Input space I (Target):	Role: Agent:	Surgeon (X) (i.e. some individual)
	Role: Undergoer:	Patient (Y) (a different individual)
	Instrument:	Scalpel
	Work space:	Operating theatre
	Goal:	Healing
	Means:	Surgery
Input space II (Source):	Role: Agent:	Butcher
	Role: Undergoer:	Dead animal
	Instrument:	Butcher's knife etc.
	Work space:	Butcher's shop
	Goal:	Producing edible portions
	Means:	Cutting flesh
Blended space:	Role: Agent:	Butcher (X)
	Role: Undergoer:	Patient (Y)
	Work space:	Operating theatre
	Goal:	Healing
	Means:	Butchery

จินตเขต

จินตเขต (Mental Space) Fauconnier (1985, 1994) เสนอแบบจำลองจินตเขต (mental space) มาอธิบายการสร้างความหมาย (meaning construction)

ว่าเป็นเรื่องของการสร้างจินตเขตและการเชื่อมโยงระหว่างจินตเขตโดยอาศัยบริบทภาษา จินตเขตเป็นสิ่งที่สร้างขึ้นทันทีที่มีการประมวลผลภาษา คำหรือข้อความภาษาไม่ได้บรรจุความหมายทั้งหมดแต่เป็นเหมือนคำสั่ง (instruction) ให้สร้างความหมายขึ้นมา ซึ่งแบบจำลองนี้สามารถนำมาแก้ปัญหาของอรรถศาสตร์เงื่อนไขความจริง (truth-conditional semantics) ในประโยคต่อไปนี้

a. Gina bought a sports car.

b. Giorgio believes that Gina bought a sports car.

c. Paolo believes that Gina bought a pickup truck.

d. Gina wants to buy a sports car.

e. Gina will buy a sports car.

f. If Gina buys a sports car, then she will drive to Paris

ประโยค (a) ไม่มีปัญหาในการวิเคราะห์แบบอรรถศาสตร์เงื่อนไขความจริง (truth-conditional semantics) เพราะบอกได้ว่าเป็นจริงหรือเท็จ แต่ประโยคอื่น ๆ นั้นเป็นปัญหา จะเป็นจริงในโลกหรือเป็นจริงในความเชื่อของคน ๆ หนึ่ง ซึ่งที่ผ่านมาก็แก้ปัญหาโดยวิเคราะห์ให้เป็นเรื่องของโลกที่เป็นไปได้ (possible world) คือไม่จำเป็นต้องหมายถึงโลกจริง ๆ ที่เป็นอยู่ แต่อาจเป็นโลกซึ่งสถานการณ์แบบนั้นเป็นไปได้ เป็นความเชื่อของบุคคลได้ แต่ก็เป็นปัญหาทางอภิปรัชญาว่าโลกที่เป็นไปได้ (possible world) คืออะไร Fauconnier เสนอวิธีการใหม่ที่น่าสนใจกว่า คือให้เป็นจินตเขต (mental space) แทน โดยจินตเขตเป็นโครงสร้างปริชาน (cognitive structure) ประโยค (a) เป็นประโยคทั่วไปที่เป็นเหตุการณ์ในเขตพื้นฐาน (base space) ส่วนประโยคที่เหลือมีคำที่จัดว่าเป็นคำสร้างเขตแดน (space builder) สร้างจินตเขตใหม่ซ้อนเข้ามาซึ่งเป็นจริงเฉพาะภายในเขตแดน (space) ใหม่นั้น และมีการโยงระหว่างหน่วยภายในเขตแดน (space) ว่าเป็นหน่วยเดียวกันหรือไม่ ในประโยค

(d) Gina wants to buy a sports car จึงมีสองความหมายแบบเจาะจงรถหรือไม่เจาะจงก็ได้ ดังรูป

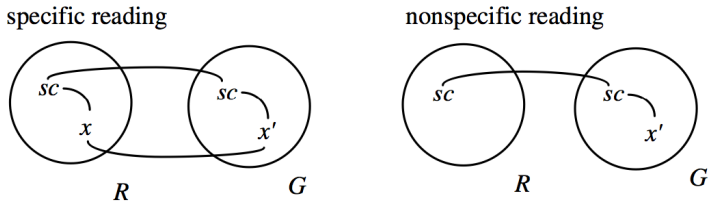

sc: sports car (role)
R: reality space
G: Gina's want space

Croft and Cruse (2004: 35)

หน่วยใน mental space เป็นได้ทั้ง role หรือ value role ก็คือ category ที่ไม่เจาะจงตัวอาจมี instance ได้มากมาย แต่ value เป็น individual หรือ instance ของ role เช่น sports car เป็น role หรืออย่างประโยค *Oedipus wants to marry his mother*. เป็นจริงสำหรับคนอื่นที่รู้ว่า Jocasta เป็นแม่ของ Oedipus แต่ไม่เป็นจริงสำหรับ Oedipus ซึ่งไม่รู้ว่า Jocasta เป็นแม่ตัวเอง เหตุการณ์นี้สามารถแสดงด้วย mental space ในรูปที่ value ของ Oedipus's mother ใน believe space ของ Oedipus ไม่ได้เป็นคนเดียวกับ Jocasta

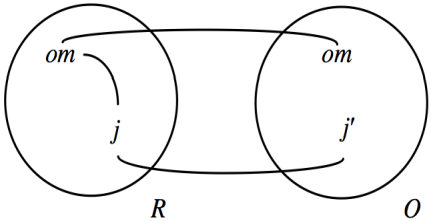

om: Oedipus' mother (role)
j: Jocasta (value in R)
j': Jocasta (value in O)
R: reality space
O: Oedipus' belief space

Croft and Cruse (2004: 36)

Mental space ยังใช้อธิบายเรื่องของ presupposition ได้ เช่น ในตัวอย่างข้างล่าง ประโยคแรกนั้น presuppose ว่า Max มีลูก เพราะการใช้คำอ้างถึง (referring expression) *Max's children* มี presupposition ว่าคน ๆ นั้นมีตัวตนอยู่ ซึ่ง presupposition นี้ลอย (float) หรือส่งต่อ (project) ขึ้นไปยัง base space ได้ แต่ประโยคหลังไม่มี presupposition นี้เพราะใน space ที่สร้างมีการกล่าวยืนยัน (assert) ว่า Max มีลูก presupposition จึงไม่สามารถลอยผ่านไปถึง base space

If Max has gone to the meeting, then Max's children are alone.

If Max has children, Max's children are American.

โดยสรุป แบบจำลอง mental space นี้อธิบายว่า ความหมายถูกสร้างผ่านสองกระบวนการ ขั้นแรกคือการสร้าง mental space ต่าง ๆ ขั้นที่สองเป็นการโยงสัมพันธ์ระหว่าง mental space โดยอาศัยข้อมูลจากปริจเฉทนั้น คำบางคำสามารถทำหน้าที่เป็นตัวสร้าง mental space ได้ เช่น *in 1990, at the house, probably,* เป็นต้น ในงานช่วงหลังของ Fauconnier ร่วมกับ Turner (2002) ข้อมูลระหว่าง mental space สามารถที่จะหลอมรวม (blend) เข้าด้วยกันได้ เกิดเป็น mental space ใหม่ เราเรียกแนวคิดนี้ว่า การหลอมรวมมโนทัศน์ (Conceptual Blending)

ซึ่งคล้ายกับ mental space เพราะมีลักษณะเป็นการสร้างความหมายในลักษณะที่เป็นพลวัต (dynamic) แต่การหลอมรวมมโนทัศน์ (conceptual blending) ถูกเสนอมาเพื่อแก้ปัญหาบางอย่างที่ mental space หรือแม้แต่อุปลักษณ์ก็อธิบายไม่ได้ หลักสำคัญก็คือ การสร้างความหมายอาศัยการรวม mental space ต่าง ๆ เข้าด้วยกัน โดยที่เชื่อว่าการหลวมรวมนี้เป็นกระบวนการพื้นฐานทางปริชานด้วย

George Lakoff: How Brains Think: The Embodiment Hypothesis, 2015 (https://youtu.be/WuUnMCq-ARQ)

The Neuroscience of Language and Thought, Dr. George Lakoff Professor of Linguistics 2011 (https://youtu.be/JJP-rkilz40)

ไวยากรณ์ปริชาน

แลงแอคเคอร์ (Ronald Langacker, ค.ศ.1942-ปัจจุบัน) (จบปริญญาเอกจากมหาวิทยาลัยอิลลินอยส์ (University of Illinois), ปัจจุบันอยู่ที่มหาวิทยาลัยแคลิฟอร์เนีย ซานดิอาโก (University of California, San Diego) แลงแอคเคอร์เป็นผู้บุกเบิกงานทางไวยากรณ์ปริชาน ไวยากรณ์ปริชานมีพื้นฐานจากการมองว่าภาษาเป็นเรื่องของสัญญะ (symbol) และมองว่ามีองค์ประกอบหลักสามส่วน คือ โครงสร้างทางเสียง (phonological structure) โครงสร้างทางความหมาย (semantic structure) และความสัมพันธ์แบบสัญญะระหว่างสองอย่างแรก ซึ่งเป็นแบบสองทิศทาง ความคิดแบบนี้จะเห็นว่าไม่มีส่วนวากยสัมพันธ์ที่เป็นตัวกลางระหว่างโครงสร้างเสียงและความหมายแบบไวยากรณ์อื่น ๆ แต่ก็ไม่ได้หมายความว่า จะปฏิเสธว่าไม่มีวากยสัมพันธ์ แต่มองว่าเป็นสัญญะ (symbolic) ที่เชื่อมโยงเสียงกับ

ความหมายแทน (เป็นเหตุผลว่าทำไมจึงบอกว่า ภาษาเป็นสัญญะ (symbolic)) คือ นอกจากคำเป็นหน่วยทางสัญญะ (symbolic unit) หน่วยที่เล็กกว่าคำหรือใหญ่กว่าคำก็เป็นหน่วยทางสัญญะเหมือนกัน เมื่อมีการใช้มาก ๆ หน่วยทางสัญญะก็จะถูกเก็บไว้ไม่ต้องสร้างขึ้นมาจากหน่วยย่อย ๆ และความเป็นสัญญะ (symbolic) ยังมองในลักษณะแนวดิ่งด้วย คือ นอกจากรูปคำ เช่น *tree* จะเป็นสัญญะ มโนทัศน์ noun, word ก็เป็นสัญญะ หรือ *the tree*, noun phrase หรือ (det noun) ก็เป็นสัญญะ ไวยากรณ์ (grammar) จึงเป็นเรื่องของการอธิบายว่าหน่วยสัญญะต่าง ๆ มาประกอบกันขึ้นเป็นสัญญะที่ซับซ้อนได้อย่างไร

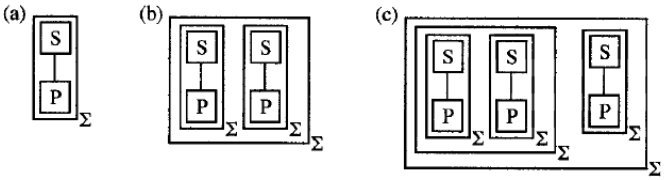

Langacker (2008: 15)

รูปที่ให้แสดงโครงสร้างสัญญะ (symbolic structure) ที่เป็นตัวเชื่อมโยงระหว่างโครงสร้างเสียง (phonological structure) และโครงสร้างความหมาย (semantic structure) ซึ่งสัญญะเหล่านี้มาประกอบกันเป็นสัญญะที่ซับซ้อนขึ้นดังในรูป (b) และ (c) ไวยากรณ์นี้จึงไม่มีการแยกขาดระหว่างระดับต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นคลังศัพท์ (lexicon) หรือวากยสัมพันธ์ หน่วยคำ (morpheme) เป็นหน่วยสัญญะที่ซับซ้อนน้อยสุดเพราะไม่สามารถแยกย่อยลงไปอีก หน่วยที่ใหญ่ขึ้น เช่น *moon-less* ก็เป็นสัญญะที่ประกอบจากสองสัญญะย่อย แต่หากมีการใช้ไปบ่อย ๆ เราก็จะรับรู้ว่าเป็นสัญญะหนึ่งที่พร้อมใช้งานมากกว่าที่จะเป็นการสร้างสัญญะใหม่ทุกครั้ง เช่น กรณีของสำนวน (idiom) ที่มีโครงสร้างเหมือนวลี (เช่น *bury the hatchet*) หรือประโยค (เช่น *A bird in the hand is worth two in the bush*) แต่เราไม่ต้องตีความจาก

องค์ประกอบย่อย ๆ ไวยากรณ์ปริชานจึงไม่มีเส้นแบ่งที่ชัดเจนระหว่างคลังศัพท์และไวยากรณ์

เราไม่ควรมองมโนทัศน์ (concept) ว่าเป็นจินตภาพ (mental image) แบบที่เข้าใจกันและมักยกตัวอย่างภาพต้นไม้และรูปคำ 'tree' เพราะคำจำนวนหนึ่งเช่นพวกไวยากรณ์ไม่ได้มีจินตภาพ (mental image) แต่ควรเป็นว่ามโนทัศน์ (concept) ทำให้เราสร้างจินตภาพ (mental image) ได้ต่างหาก คำเป็นสัญญะแทน (symbolize) มโนทัศน์ และการประกอบกันของคำก็เป็นสัญญะแทน (symbolize) มโนทัศน์ที่ซับซ้อนมากขึ้น

ไวยากรณ์ปริชานพยายามแสดงให้เห็นว่า โครงสร้างทางไวยากรณ์สัมพันธ์กับความหมายหรือกระตุ้น (motivate) โดยความหมาย นอกจากความหมายที่ได้ในระดับคำ ยังมีความหมายที่ได้จากการประกอบสร้างหน่วยภาษาที่ซับซ้อนขึ้นด้วย ไวยากรณ์จึงเป็นเรื่องของความหมายเป็นพื้นฐาน กระบวนการปริชานเดียวกันสามารถใช้ได้ทั้งกับระดับคำหรือระดับที่สูงกว่าคำ นอกจากเรื่องที่สัญญะสามารถประกอบกันเป็นสัญญะที่ซับซ้อนขึ้น (symbolic complexity) เรายังเห็นระดับของ schematicity หรือมองอีกทางคือการเจาะจงขึ้น (specificity) ตัวอย่างในระดับคำ เช่น thing -> creature -> animal -> dog -> poodle จะมีความเจาะจงมากขึ้นตามลำดับ ในระดับสูงกว่าคำก็พบ schematic นี้เช่นกัน เช่น Vs X in the Nb (Vs เป็นกริยาอย่าง hit, kick, strike และ Nb เป็นคำนามเกี่ยวกับร่างกายอย่าง shin, back, face, eye) -> kick X in the shin -> kick my pet giraffe in the shin ซึ่งก็เป็นตัวอย่างที่แสดงให้เห็นว่า schema นี้ไม่ใช่สิ่งที่อยู่ในระดับคลังศัพท์หรืออยู่ในระดับไวยากรณ์แบบทั่วไป ดังนั้น schema นอกจากใช้กับความหมายในระดับคำดังที่กล่าวมา ยังเป็นหน่วยพื้นฐานที่ใช้วิเคราะห์ไวยากรณ์ตามแนวปริชานด้วย (เมื่อเติมรายละเอียดให้กับ schema ก็จะได้ instance instance จะรับทอด (inherit) คุณสมบัติจาก schema) ความสัมพันธ์ระหว่าง DOG กับ ANIMAL ก็เป็นเรื่องของ

schema ที่ใช้คำนี้แทนคำลูกกลุ่ม (hyponym) เพราะคำหลังนี้ใช้กับความสัมพันธ์ทางความหมาย (semantic relation) เป็นหลัก แต่ schema เป็นความสัมพันธ์ที่ไม่จำกัดว่าเป็นเรื่องความหมาย(ทางภาษา)เท่านั้น (semantics)

แลงแอคเคอร์ยังกล่าวถึงความสัมพันธ์ของการมอง profile กับ base ว่าเป็นพื้นฐานเรื่องความหมายหรือการสร้างภาพความเข้าใจจากภาษา (imagery) profile เป็นสิ่งที่ผู้พูดสนใจส่วน base เป็นพื้นความรู้หรือโครงสร้างความหมายที่จำเป็นต่อความเข้าใจ profile นั้น เช่น เมื่อพูดถึง hypotenuse (ด้านตรงข้ามมุมฉาก) ก็ต้องมี rectangular (สามเหลี่ยมมุมฉาก) เป็น base ความหมายที่ได้จากภาษาจึงต้องอาศัยทั้ง profile และ base ในการเข้าใจ จากความคิดเรื่องนี้ ความหมายในภาษาจึงอธิบายผ่านภาพความเข้าใจของสิ่งต่าง ๆ ที่สัมพันธ์กันในข้อความได้ เช่น

(1) a. The picture above the sofa กับ

b. The sofa below the picture

ข้อความนี้มีคำ *picture* กับ *sofa* profile สิ่งของ ส่วน *above* กับ *below* profile ความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งของในแนวดิ่งของพื้นที่ ทั้งสองข้อความอ้างถึงสถานการณ์เดียวกันแต่ construe หรือสร้างภาพความเข้าใจออกมาต่างกัน ขึ้นอยู่กับว่าจะให้อะไรเป็น landmark อะไรเป็น trajector trajector เป็นส่วนที่เป็นจุดสนใจหลัก คำ *above* จะ profile ความสัมพันธ์ที่ trajector อยู่บน landmark อยู่ล่าง คำบุพบทแต่ละตัวก็มี schematic notion ใน profile ของตัวเองแตกต่างกันไป (มักแสดงเป็นภาพของ trajector และ landmark กับทิศทางความสัมพันธ์ และ schema อื่น ๆ)

(2) a. I think you should go now.

b. China is very far away.

c. When I arrived, he was already gone.

(Langacker in Geeraerts 2006: 34)

ในตัวอย่างที่ 2 คำว่า *go, away, gone* ให้ภาพความเข้าใจตามรูปที่แสดงข้างล่างนี้ *go* จะให้ภาพว่า trajector เคลื่อนออกห่างจากขอบเขตของ landmark ตามแกนเวลา ส่วน *away* ให้ภาพสุดท้ายเพียงว่า trajectory ห่างออกไปจากขอบเขตของ landmark และ *gone* ภาพจะเหมือน *go* แต่จุดสนใจหรือ profile อยู่ที่เวลาล่าสุด ความแตกต่างคือ *away* มี base เป็น space โดเมน ในขณะที่ *gone* มี base เป็น time โดเมน

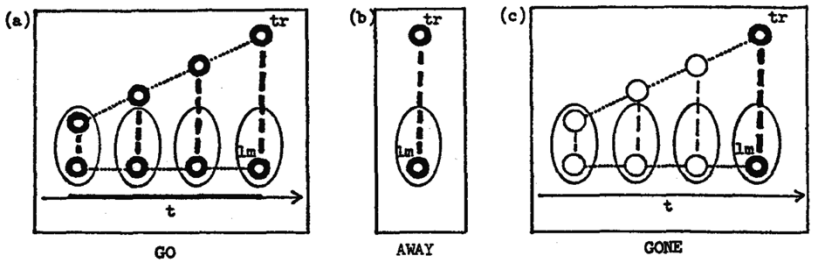

(Langacker in Geeraerts 2006: 37)

มิติที่เกี่ยวข้องกับการสร้างภาพความเข้าใจ คือ ระดับของการเจาะจง (level of specificity) เรื่องระดับการเจาะจงนี้เป็นกลไกที่เราใช้ทำความเข้าใจมโนทัศน์ต่าง ๆ จากทั่วไปสู่เจาะจงตามที่กล่าวมา (thing -> creature -> animal -> dog -> poodle) การสร้างภาพความเข้าใจก็อาศัยเรื่องนี้ ในตัวอย่าง (3) ประโยค (a)-(d) มีความเจาะจงมากขึ้นเรื่อย ๆ ด้วยข้อมูลคำที่เพิ่มมาทำให้เรามีภาพความเข้าใจที่ชัดขึ้น การประกอบกันนี้ต้องสอดคล้องกับความคาดหมายของมโนทัศน์ด้วย เช่น *break* รวมกับ *the cup* ได้เพราะ *break* มีภาพร่างที่ต้องการองค์ประกอบสองอย่าง แล้วได้ *the cup* มาเป็น *landmark* ในภาพความเข้าใจได้ เพราะ *the cup* มีความเจาะจงมากกว่า

(3) a. The palyer is tall.

b. That defensive player is over 6’ tall.

c. That linebacker is about 6’ 5" tall.

d. That middle linebacker is precisely 6’ 5" tall.

(Langacker in Geeraerts 2006: 35)

แลงแอคเคอร์ยังพูดถึงเรื่องของขนาดและขอบเขต (scale and scope of predication) ว่าเป็นอีกมิติที่มีความสำคัญต่อการสร้างภาพความเข้าใจ ตัวอย่างของขนาด เช่น เมื่อพูดถึงคำว่า *ใกล้* ระยะที่จัดว่าใกล้ไม่มีระยะแน่ชัด แปรไปตามขนาดของสิ่งที่กล่าวถึง เช่น *ใกล้กับบุคคล ใกล้กับประเทศ* ก็มีความต่างกันได้ ส่วนเรื่องขอบเขต ตัวอย่างเช่น เราพูดว่า *นิ้วมือหนึ่งนิ้วมีข้อ 3 ข้อและเล็บ 1 เล็บ* ได้ แต่พูดว่า *แขนหนึ่งแขนมีข้อนิ้ว 14 ข้อและเล็บ 5 เล็บ* ไม่ได้ เพราะแขนอยู่นอกขอบเขตหรือ scope ของ predication ของข้อนิ้วและเล็บ

เรื่องความเด่นชัด (salience) ก็เป็นอีกมิติที่ใช้ในการสร้างภาพความเข้าใจ เช่น *X resembles Y* กับ *Y resembles X* มีความต่างกันเพราะสิ่งที่เป็นตัวเด่นชัดต่างกัน คล้ายกับกรณี *X is above Y* กับ *Y is below X* ที่สร้างภาพจากเหตุการณ์เดียวกัน แต่ประโยคแรก *Y* เป็น landmark ในขณะที่ประโยคหลัง *X* เป็น landmark แทน (องค์ประกอบ trajectory/landmark ในที่นี้คือ subject/object ของประโยค)

ไวยากรณ์ตามแนวคิดแลงแอคเคอร์นี้จึงอธิบายผ่านความสัมพันธ์ของ profile – base, trajector – landmark, specificity และ scale and scope of predication ที่มาจากคำและองค์ประกอบในข้อความมาประกอบกัน คำอธิบายเรื่องการผิดไวยากรณ์ (ungrammatical) จะเป็นเรื่องภาพความเข้าใจหรือ schema ที่ไม่เป็นไปตามที่ควร เช่น PUT มี schema ที่ต้องการการเคลื่อนย้าย landmark ไปยังตำแหน่งหนึ่ง ดังนั้น ถ้าพูดว่า *put, put in the cupboard, put your clothes* ก็จะผิดไวยากรณ์ ต้องพูด *put your clothes in the cupboard* เพื่อให้ได้องค์ประกอบครบตามต้องการ (ไวยากรณ์อื่นมองให้เป็นเรื่องของ subcategorization) และเมื่อรวมเป็นโครงสร้างใหญ่ขึ้นเป็นวลีหรือประโยค ก็วิเคราะห์ให้เป็นการรวมของ schema ดังในรูปที่เป็น schema ของ *above the table* รูป (a) เป็นสิ่งที่ได้จากวลีนี้ ส่วนรูป (b) เป็นแบบการรวม schema จากบุพบทวลีทั่วไป หน่วยประกอบจึง

ไม่ใช่สิ่งที่สร้างแยกขึ้นมาโดยไวยากรณ์ แต่เป็นโครงสร้างสัญญะ (symbolic structure) ที่ได้จากการรวมหน่วยสัญญะอื่น ๆ เข้าด้วยกันเป็นแบบนี้ไปเรื่อย ๆ เป็นภาพร่างใหญ่ขึ้น เช่นตัวอย่างของ *The lamp above the table* กับ *The lamb is on the table* ในภาพด้านล่าง

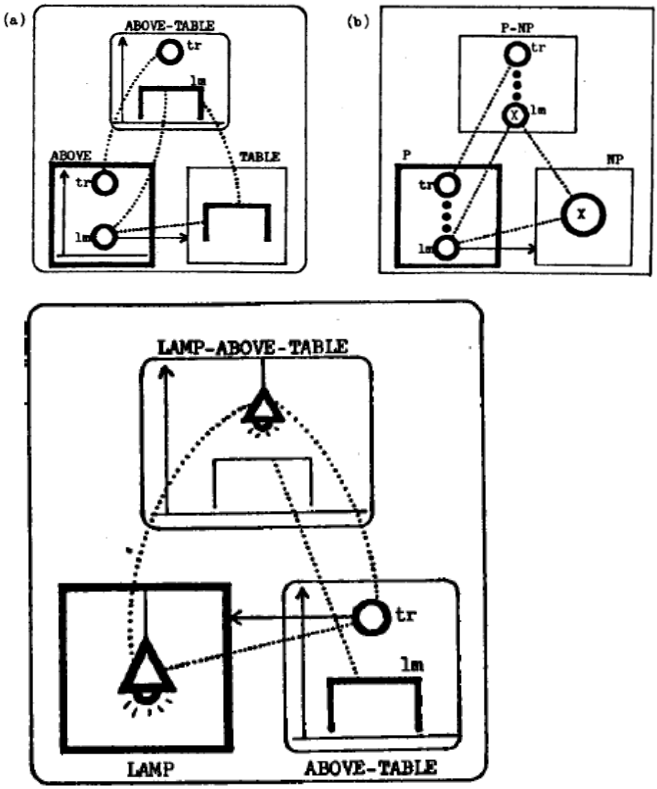

(Langacker in Geeraerts 2006: 54, 56)

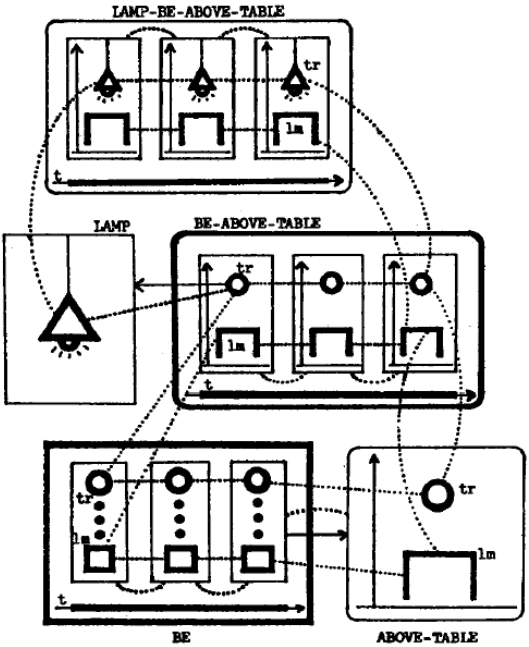

(Langacker in Geeraerts 2006: 60)

การใช้รูปไดอะแกรมเพื่ออธิบายไวยากรณ์นี้ถูกโจมตีจากนักภาษาศาสตร์บางคนว่าไร้กฎเกณฑ์ (ad hoc) แต่แลงแอคเคอร์อธิบายว่าไดอะแกรมเหล่านี้มีลักษณะที่เป็น heuristic เป็นเครื่องมือที่เหมาะสมในการอธิบายภาษา การใช้รูปแบบทางคณิตศาสตร์ตามไวยากรณ์อื่น ๆ เป็นแนวทางที่มองภาษาเป็นเหมือนกระบวนการคอมพิวเตอร์ แต่ที่เราไม่รู้สึกแปลกเพราะเรามีความคุ้นเคยกับการอธิบายด้วยภาพวาดต้นไม้มาก่อน แต่ไวยากรณ์ปริชานไม่ได้ยืนอยู่บนพื้นเช่นนั้น ถ้าจะเทียบไวยากรณ์ปริชานเป็นแนวทางที่ไปทาง connectionist หรือ neural network มากกว่าการจะเข้าใจและใช้ไดอะแกรมต่าง ๆ ได้เป็นเรื่องที่ต้องใช้เวลาทำความเข้าใจ แต่นั่นไม่ได้เป็นข้อเสียของมัน จุดมุ่งหมายของการอธิบายผ่านภาพไดอะแกรมนี้เพื่อใช้

รูปแบบที่ง่ายแก่การเข้าใจ (user-friendly) และชัดเจนพอที่จะนำมาใช้เพื่อการวิเคราะห์ทางไวยากรณ์หรือความหมาย

ที่กล่าวมาเป็นตัวอย่างเพียงเล็กน้อยของการวิเคราะห์แบบไวยากรณ์ปริชานในรายละเอียดของแต่ละเรื่อง เช่น เรื่องกาล เรื่องโครงสร้างแบบต่าง ๆ เรื่องลำดับคำ พวกนี้ก็เป็นเรื่องพื้นฐานที่ทฤษฎีไวยากรณ์นี้จะต้องหาคำอธิบายโดยอาศัยพื้นฐานความเชื่อและการมองภาษาแบบที่กล่าวมา ไวยากรณ์นี้แตกต่างโดยสิ้นเชิงจากไวยากรณ์ที่ผ่าน ๆ มา แลงแอคเคอร์เองเห็นว่าแนวคิดแบบเก่าที่เน้นวากยสัมพันธ์เป็นศูนย์กลางนั้นเป็นเรื่องที่ผิดพลาด เปรียบเหมือนเป็นการสร้างบ้านบนพื้นทราย เขาจึงเห็นว่าเราจำเป็นต้องเริ่มต้นสร้างบ้านใหม่ตั้งแต่แรก โดยเริ่มจากการสร้างให้มีพื้นที่มั่นคงเพื่อจะพัฒนาต่อไปได้อย่างยั่งยืน การอธิบายไวยากรณ์ของเขาก็ต่างจากพวกไวยากรณ์เพิ่มพูนโดยสิ้นเชิง บางคนก็ไม่ยอมรับการอธิบายในรูปที่เป็นภาพร่างต่าง ๆ นี้ แต่แลงแอคเคอร์กลับมองว่าการอธิบายสิ่งต่าง ๆ สามารถทำได้หลายลักษณะ แต่เป็นเพราะคนทั่วไปคุ้นกับการอธิบายด้วยรูปแบบทางคณิตศาสตร์จึงไม่คุ้นเคยกับสิ่งที่เขาเสนอ แต่ความจริงแล้วการเขียนโครงสร้างต้นไม้ที่นักภาษาศาสตร์คุ้นเคยก็เป็นการอธิบายด้วยภาพเช่นกัน

Ronald Langacker - Trees, Assemblies, Chains, and Windows, 2016 (https://youtu.be/6y07ieD2tyk)

ไวยากรณ์หน่วยสร้าง

ไวยากรณ์หน่วยสร้าง (Construction Grammar) มีผู้ที่เสนอหลายกลุ่ม ได้แก่ ไวยากรณ์หน่วยสร้างที่เสนอโดยฟิลมอร์และเคย์ (พอล เคย์ (Paul Kay, ค.ศ. 1934-ปัจจุบัน) จบปริญญาเอกด้านมานุษยวิทยาสังคม (Social Anthropology) จาก

มหาวิทยาลัยฮาร์วาร์ด (Harvard University) ปัจจุบันสอนอยู่ที่มหาวิทยาลัยแคลิฟอร์เนีย เบิร์กลีย์ University of California at Berkeley) ซึ่งต่อมาร่วมกับไอวาน แซกนำวิธีการรูปนับของ HPSG มาใช้และเนียกว่าเป็น Signed-based construction grammar และไวยากรณ์หน่วยสร้างที่เสนอโดยอเดล โกลด์เบิร์จ (Adele Goldberg จบปริญญาเอกจากมหาวิทยาลัยแคลิฟอร์เนีย เบิร์กลีย์ ปัจจุบันสอนอยู่ที่มหาวิทยาลัยพรินซ์ตัน (Princeton University) ไวยากรณ์หน่วยสร้างที่เสนอโดยวิลเลียม ครอฟต์ (William Croft, Radical Construction Grammar, จบปริญญาเอกจากมหาวิทยาลัยสแตนฟอร์ด ปัจจุบันสอนที่มหาวิทยาลัยนิวเม็กซิโก (University of New Mexico), และไวยากรณ์หน่วยสร้างที่เสนอโดยเบนจามิน เบอร์เกนและแนนซี ชาง (Benjamin Bergen and Nancy Chang, Embodied Construction Grammar) (เบนจามิน เบอร์เกนจบปริญญาเอกจากมหาวิทยาลัยแคลิฟอร์เนีย เบิร์กลีย์ ปัจจุบันเริ่มสอนที่มหาวิทยาลัยฮาวาย โมนา (University of Hawaii at Manoa) ส่วนแนนซี ชางเป็นนิสิตปริญญาเอกอยู่ที่มหาวิทยาลัยแคลิฟอร์เนีย เบิร์กลีย์ ปัจจุบันทำงานเป็นนักวิจัยที่บริษัทกูเกิล) นอกจากนี้ ยังมี Fluid Construction Grammar นำโดยลุซ สติลส์ (Luv Steels) ที่ VUB AI Lab ในบรัสเซล ทำมาเพื่อให้นักภาษาศาสตร์คอมพิวเตอร์ใช้ทดลองสร้างโมเดลไวยากรณ์หน่วยสร้าง

นักภาษาศาสตร์ปริชานกลุ่มนี้มองหน่วย (unit) ต่าง ๆ ที่ประกอบขึ้นมาเป็นภาษา จากหน่วยคำ เป็นคำ เป็นสำนวน เป็นวลีตายตัว แล้วดูว่ามาประกอบกันขึ้นได้อย่างไร เป็นงานในกลุ่มที่เรียกว่าไวยากรณ์หน่วยสร้าง (Construction Grammar) ความสนใจเริ่มแรกมาจากการตั้งคำถามว่ารูปภาษาที่เป็นสำนวน (idiom) ทั้งหลายนี้จะอธิบายอย่างไร เพราะคำอธิบายทางวากยสัมพันธ์โดยปกติ เช่น เรื่อง subcategorization นั้นใช้ไม่ได้ ทำให้สำนวน ถูกมองว่าเป็นกรณีปัญหา เช่น *The faster we run, the slower we run*. มีโครงสร้างที่ต้องขนานไปทั้งคู่ซึ่งยากที่จะอธิบายด้วยกฎโครงสร้างวลี หรือ *What's the fly doing in my soup?* เป็นประโยค

คำถามว่าทำไมจึงเกิดสภาพเช่นนี้ได้ ซึ่งไม่ได้มีความหมายตามรูปโครงสร้างที่เห็น คนกลุ่มนี้จึงสนใจศึกษาทำความเข้าใจเรื่องนี้ และการวิเคราะห์สำนวนเป็นหลักทำให้ต้องกลับมาตั้งคำถามว่ารูปแทนทางวากยสัมพันธ์เดิมที่ให้คำเป็นหน่วยพื้นฐานอย่างเดียวนั้นเหมาะสมแล้วหรือ ซึ่งในการวิเคราะห์สำนวนก็ได้ผลที่น่าสนใจหลายอย่าง เช่น ฟิลมอร์แยกสำนวน (idiom) ออกเป็นสำนวนทางไวยากรณ์ (grammatical idiom) คือสามารถวิเคราะห์โครงสร้างด้วยกฎทางวากยสัมพันธ์ได้ เช่น *blows X's nose* และเป็นสำนวนเหนือไวยากรณ์ (extragrammatical idiom) คือพวกที่ไม่สามารถวิเคราะห์แยกส่วนได้ เช่น *so far so good, all of a sudden*

การวิเคราะห์ความหมายตามแนวไวยากรณ์หน่วยสร้างนี้จะแตกต่างจากการวิเคราะห์ความหมายแบบกลุ่มไวยากรณ์เพิ่มพูนรวมถึง LFG, HPSG และ RRG เพราะกลุ่มหลังนี้มองความหมายอยู่ที่คำเป็นหลัก ความหมายของวลีหรือประโยคจะได้จากการ project ขึ้นไปของคำตามลักษณะโครงสร้างทางวากยสัมพันธ์ โครงสร้างวากยสัมพันธ์ไม่ได้มีความหมายใด ๆ จึงให้ความสำคัญกับ argument structure ของกริยาว่าจะประกอบด้วยอะไรได้บ้าง ซึ่งก็จะมีกฎ (linking rule) ที่ทำให้ argument เดียวกันสามารถปรากฏรูปประโยคที่ต่างกันได้ เช่น *Two women stood in the plaza.* กับ *In the plaza stood two women.* คำกริยา *stood* มี argument structure เดียวกันแต่แสดงในรูปประโยคต่างกันได้เพราะกริยา *stood* license ได้ทั้ง locative และ thematic argument จึงมีประโยคที่เป็น locative inversion ได้ (PP + V + theme NP) แต่ก็มีกรณีประโยคอื่น ๆ ที่มีผู้แย้งว่าวิธีการวิเคราะห์แบบเชื่อมโยง thematic role ที่คงที่มาเป็น syntactic argument ที่ต่างกันนี้จะมีปัญหา เช่นในประโยคข้างล่างที่ *sparkle* ซึ่งเป็นอกรรมกริยาไม่มีการ assign locative role หรือ theme role แต่ก็สามารถใช้ในประโยคแบบ locative inversion ได้

Down at the habor there is a teal-green clubhouse for socializing and parties. Beside it sparkles the community pool.

พวกไวยากรณ์หน่วยสร้างจึงมองว่าการรวมกันของหน่วยต่าง ๆ ก็มีความหมายที่เกิดจากการรวม (combination) ด้วย ความหมายจึงไม่ได้อยู่เฉพาะที่คำเท่านั้น ความหมายในไวยากรณ์หน่วยสร้างจึงมีลักษณะเป็น integrative ไม่ใช่ projection-based เปรียบเหมือนเวลาที่ดูข้อความคณิตศาสตร์ 2 x (3 + 4) ก็จะมีความหมายต่างจาก (2 x 3) + 4 ซึ่งความต่างไม่ได้อยู่ที่คำที่มาประกอบแต่อยู่ที่โครงสร้างที่ประกอบขึ้นมา (แต่พวกที่กล่าวแย้งไวยากรณ์หน่วยสร้างก็จะว่าคำอธิบายแบบนี้เป็นการเปรียบเทียบที่ใช้ไม่ได้ ภาษาไม่เหมือนสูตรคณิตศาสตร์ที่ตัวเลขไม่มีความต่างกัน แต่ความเป็นคำแต่ละคำมีความแตกต่างกันเพราะต้องการคำที่เกิดร่วมกันต่างกัน) หรือถ้ามองจากตัวอย่างภาษา ถ้าความหมายอยู่ที่ argument structure ของกริยาเป็นหลัก ประโยคอย่าง *A gruff 'policemonk' barks them back to work.* คำว่า *bark* ก็จะต้องให้มีความหมายว่า 'cause to move by barking' ลักษณะเช่นนี้ทำให้คำมีหลายความหมาย (polysemous) มากและมีลักษณะที่ไร้กฎเกณฑ์ (ad hoc) มาก ใน construction-based model ของ argument structure ที่เสนอโดยโกลด์เบิร์จ (Goldberg) จึงมองว่าความหมายที่อยู่ในกริยานั้นคงที่ แต่จะมีความหมายที่เสริมมาจากหน่วยสร้างต่าง ๆ ด้วย โดยมีกลไกการรวมความหมายจากคำและความหมายจากหน่วยสร้าง อย่างในตัวอย่างที่ยกมาความหมายของกริยา *bark* นั้นคงที่แต่จะมีความหมายจากหน่วยสร้างที่สัมพันธ์กับกริยามาเสริมทำให้ได้ความหมายอย่างที่เป็น ซึ่งก็อธิบายกรณีปัญหาที่กล่าวมาได้ว่า role ต่าง ๆ นั้นสามารถ license โดยหน่วยสร้างได้ด้วยไม่ใช่คำกริยาอย่างเดียว เช่นในรูป Figure 1 แสดงโครงสร้างที่ได้จาก ditransitive construction ซึ่งจะเห็นว่ามีการกำหนด complement ตัวหนึ่งว่าต้องเป็น oblique แต่ไม่กำหนดส่วนที่เป็น agent กับ recipient ข้อมูลจึงไม่ใช่อยู่ที่กริยาเป็นตัวกำหนดข้อมูลทั้งหมดแบบไวยากรณ์อื่น แต่อาศัยการซ้อนรวมข้อมูลจากคำและโครงสร้าง หรืออย่างในกรณีประโยคอย่าง *I bent the rock* โดยทั่วไปเราก็สามารถอธิบายว่า *rock* กลายมามี

คุณสมบัติที่ยืดหยุ่นได้เพราะกริยา *bent* เป็นตัว license ให้เป็นไปได้ แต่อย่างประโยค *I had a tea* ที่นามนับไม่ได้อย่าง *tea* กลายเป็นมองเป็นชิ้นได้ กรณีนี้ไม่สามารถอธิบายว่าเป็น lexical licensing ได้ เพราะคำว่า *a* ไม่ได้เป็นหน่วยหลัก (head) ซึ่งจะเป็นปัญหาสำหรับไวยากรณ์ที่อาศัยการ project จากคำ แต่ในไวยากรณ์หน่วยสร้างไม่มีปัญหานี้ เพราะมองว่า หน่วยที่ license ในที่นี้คือหน่วยสร้าง (นามวลี) หน่วยสร้างแต่ละแบบก็จะ license role ต่าง ๆ กัน เช่น NP V NP NP เป็นหน่วยสร้างที่เรียกว่า event แบบ transfer ซึ่งจะ license role 3 อย่างคือ agent, theme, recipient ซึ่งการรวมความหมายจากกริยาและหน่วยสร้างที่เกี่ยวข้องทำได้โดยใช้หลักการซ้อนรวม (unify) แบบที่ทำใน HPSG (ไวยากรณ์หน่วยสร้างจึงมีการใช้รูปนัยในแบบเดียวกับ HPSG ด้วย คือใช้เป็นโครงสร้างลักษณ์หรือ feature structure แต่ในรายละเอียดมีความต่างกันไปตามแนวคิดในไวยากรณ์นั้น ๆ)

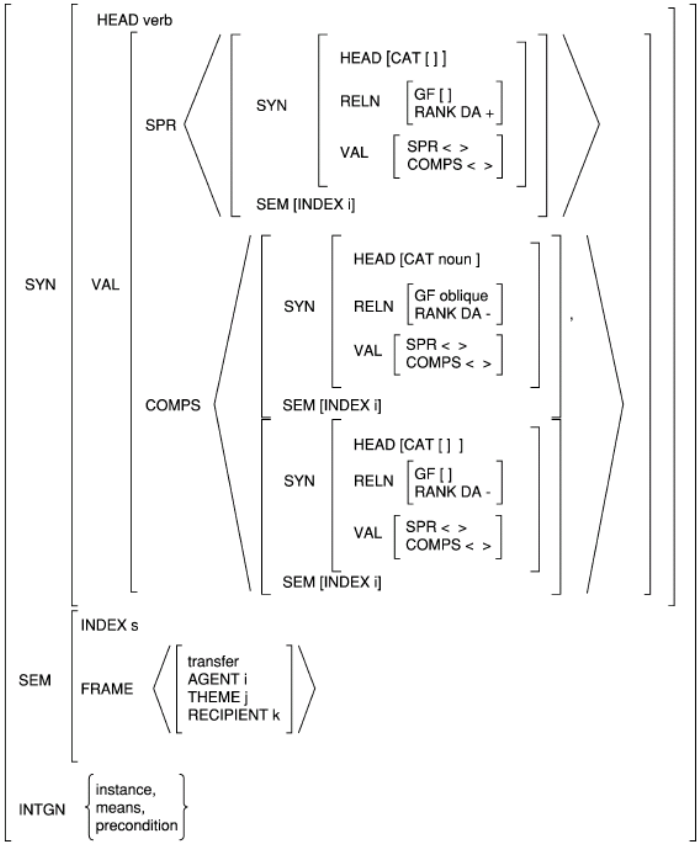

Figure 1 The ditransitive construction.

ความแตกต่างระหว่างไวยากรณ์แบบทั่วไป และไวยากรณ์หน่วยสร้างแสดงให้เห็นในรูปข้างล่าง โดยไวยากรณ์ทั่วไปมองเป็นส่วน ๆ เช่น ส่วนวากยสัมพันธ์ ส่วนอรรถศาสตร์ ซึ่งเชื่อมกันด้วยกฎบางอย่าง (linking rule) และมีคลังคำที่ให้ข้อมูลสำหรับส่วนต่าง ๆ ถ้ามองเป็นภาพก็จะเห็นการเน้นมองในแนวนอนมากกว่า แต่ในไวยากรณ์หน่วยสร้าง มองว่าไวยากรณ์ประกอบด้วยหน่วยสร้าง (construction) ต่าง ๆ ซึ่งแต่ละหน่วยสร้าง เป็นหน่วยทางสัญญะ (symbolic unit) ที่ประกอบด้วยรูป

(form) และความหมาย (meaning) หน่วยสร้างเป็นได้ทั้งแบบง่ายที่เป็นคำ หรือแบบซับซ้อนมากขึ้น ถ้ามองเป็นภาพจะเห็นการเน้นในแนวดิ่งมากขึ้น

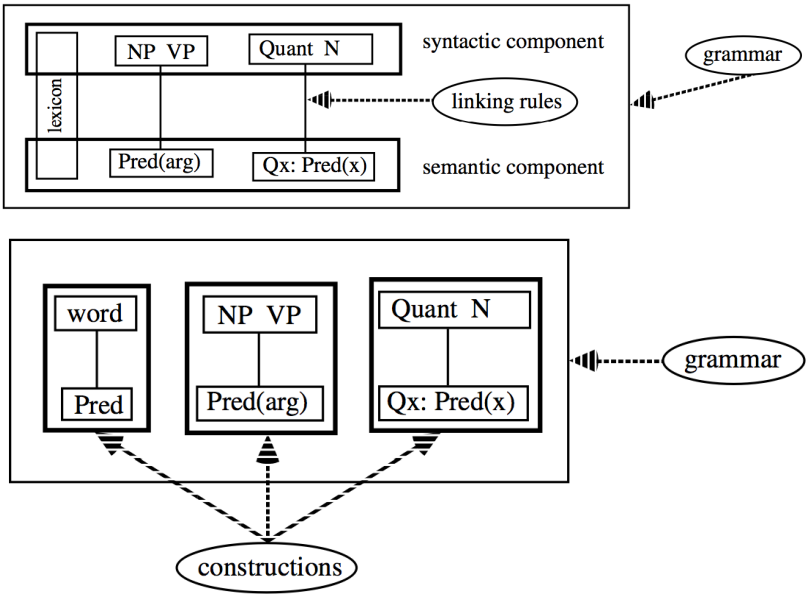

Croft and Cruse (2004: 258-259)

ภาพข้างล่างแสดงการเปรียบเทียบการวิเคราะห์แบบไวยากรณ์เพิ่มพูน (generative grammar) และไวยากรณ์หน่วยสร้างของประโยค *Heather sings* ซึ่งก็จะยังคงเห็นส่วนที่เป็นวากยสัมพันธ์และส่วนที่เป็นอรรถศาสตร์ แต่จะเป็นการโยงความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบภายในระหว่างวากยสัมพันธ์และอรรถศาสตร์ เป็นหน่วยทางสัญญะ (symbolic unit) ขึ้นมา หน่วยสร้างใหญ่ประกอบด้วยรูป ‘Heather sings’ และความหมาย HEATHER SING ภายในส่วนวากยสัมพันธ์ก็มีความสัมพันธ์ระหว่าง *Heather* กับ *sings* และในส่วนอรรถศาสตร์ก็มีความสัมพันธ์ระหว่าง HEATHER กับ SING หน่วยสร้างย่อยก็มีหน่วย (unit) ของ heather-HEATHER กับ

sings-SING และเพื่อความสะดวกจะเรียกส่วนที่เป็นวากยสัมพันธ์ (syntactic) ว่า element และส่วนที่เป็นอรรถศาสตร์ (semantic) ว่า component ดังรูปล่างสุด

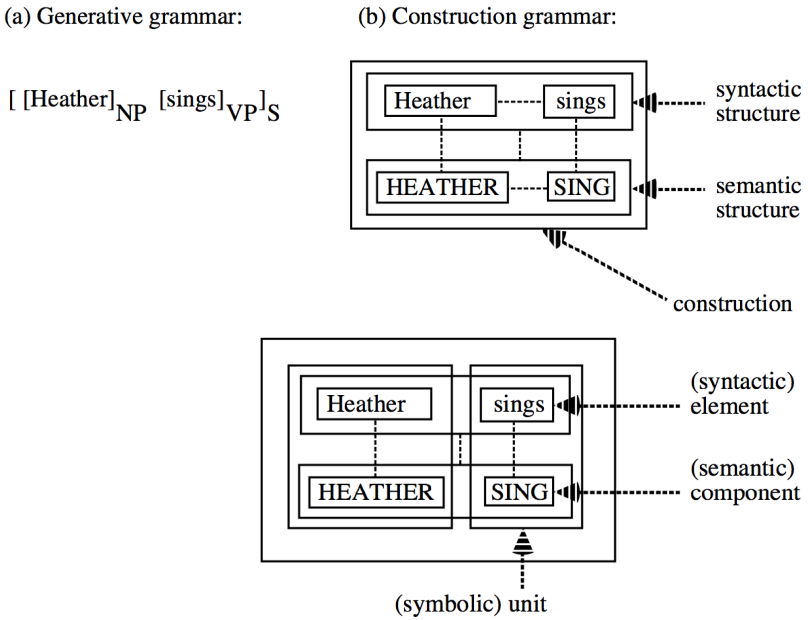

Croft and Cruse (2004: 260-261)

หน่วยสร้างไม่ได้เป็นเพียงการแจกแจง (list) แต่มีลักษณะเป็นโครงสร้างที่เป็นเหมือนความรู้ที่ผู้พูดมีเกี่ยวกับภาษาของตน ซึ่งสามารถแสดงในรูปของเครือข่ายการจัดจำพวก (taxonomic network) ได้ สิ่งที่เป็นสำนวนก็จะมองเป็นหน่วยสร้างหนึ่งในเครือข่ายนี้ เช่น [SBJ kick the habit] เป็นหนึ่งหน่วยสร้างเพราะมีความหมายเฉพาะ ในขณะเดียวกัน [SBJ kick OBJ] [SBJ TRVERB OBJ] ก็เป็นหน่วยสร้างด้วยซึ่งแสดงเป็น ลำดับชั้นของการจัดจำพวก (taxonomic hierarchy) ได้ดังรูป

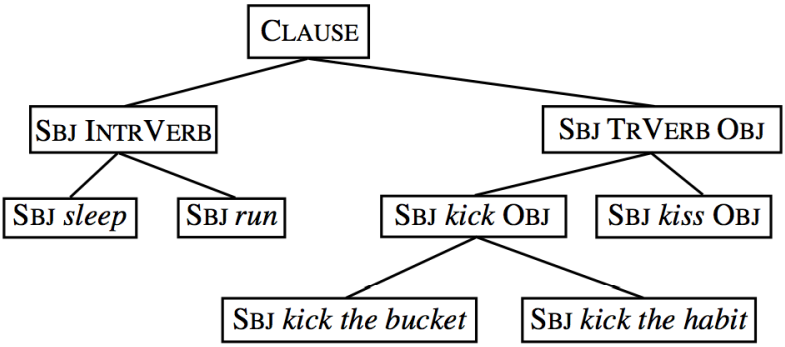

Croft and Cruse (2004: 264)

การจัดจำพวก (taxonomy) ของหน่วยสร้างไม่จำเป็นต้องมีลักษณะเป็นต้นไม้อย่างตัวอย่างซ้าย เพราะหน่วยสร้างหนึ่งอาจ instantiate มาจากหลายหน่วยสร้างได้ เช่น *I didn't sleep* เป็น instantiate ของ Intransitive verb construction และ Negation construction อย่างดังรูป หน่วยสร้างอันหนึ่งจะให้ข้อมูลส่วนหนึ่งของถ้อยคำ (utterance) เท่านั้น ถ้อยคำหนึ่ง ๆ จึงมองว่าเกี่ยวข้องกับหน่วยสร้างหลาย ๆ อัน

ไวยากรณ์หน่วยสร้างของกลุ่มฟิลมอร์และเคย์ และไวยากรณ์หน่วยสร้างของสตีลส์ (Fluid Construction Grammar, Steels 2011) มีลักษณะที่เน้นรูปนัย (formal) มากและคล้ายกับ HPSG คือมีการใช้โครงสร้างลักษณ์ (feature structure) ซึ่งมีความหมายเหมือนการแสดงเป็นกล่องในรูปแสดงหน่วยสร้างกริยาวลีประกอบด้วย v เป็น head และอีกส่วนเป็น complement, loc + หมายถึงส่วน complement นั้นไม่แยกออกจาก v,

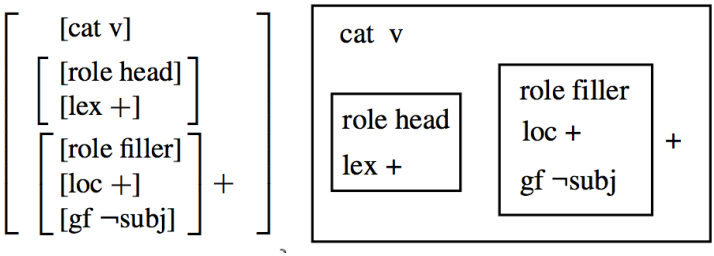

Croft and Cruse (2004: 266-267)

element ในไวยากรณ์หน่วยสร้างนี้เป็น atomic category type ไม่กี่อย่าง เช่น [cat v] [gf sbj] และหน่วยสร้างจะมองว่าเป็น complex combination ของ primitive atomic unit เหล่านี้ และสามารถแปลง (derive) ต่อไปเป็นหน่วยสร้างใหญ่ได้ แต่ก็มีกรณีที่บางประโยคถูกมองเป็นหน่วยสร้างที่ไม่สามารถแปลง (derive) มาจากส่วนย่อยได้ เช่น หน่วยสร้าง *What's X doing Y?*

ลักษณ์สำคัญที่ใช้หลักมี 3 อย่าง role, rel, และ val role ใช้บอก role ของ syntactic element ใน หน่วยสร้างซับซ้อน (complex construction) เช่น เป็น head, filler, mod(ifier) ส่วน val และ rel นั้นใช้กับส่วนที่เป็น predicate และ argument ตามลำดับ ค่าของ val จะเป็นเซต {...} บอกจำนวน argument ส่วน rel ใช้บอกว่าแต่ละ argument ในหน่วยสร้างซับซ้อนสัมพันธ์กันอย่างไร เช่น หน้าที่ทางไวยากรณ์ (grammatical function) เป็น subject, บทบาท (theta) เป็น agent และมี Valence Principle ที่จะจับคู่หน่วยใน rel เข้ากับหน่วยใน val นอกจากนี้ ก็มีลักษณ์แบบที่ใช้ใน HPSG เช่น syn, sem, phon ภาพข้างล่างเป็นเค้าโครงของโครงสร้างลักษณ์ที่เป็นได้

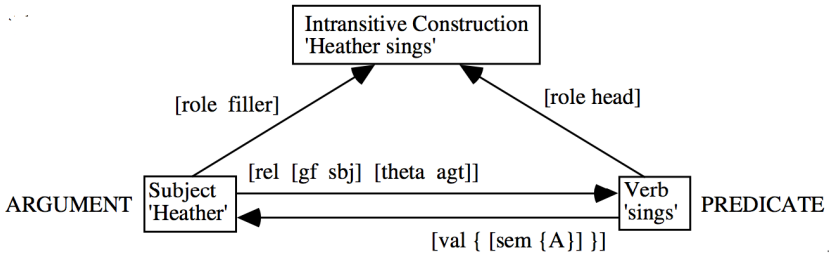

Croft and Cruse (2004: 268)

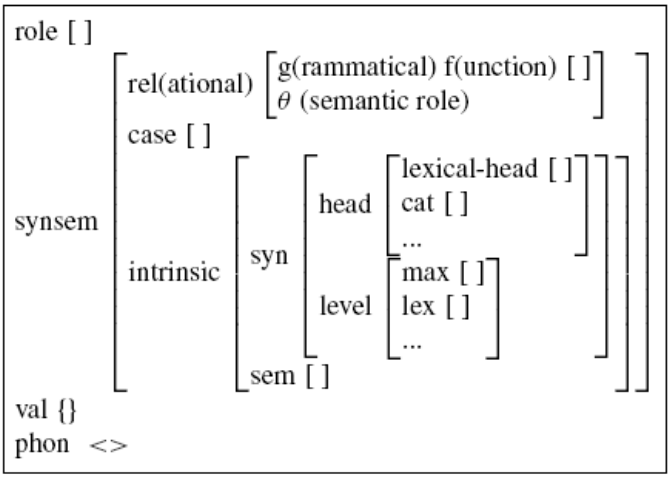

Kay (2002: 7)

ไวยากรณ์หน่วยสร้างแบบนี้ใช้โครงสร้างการจัดจำพวก (taxonomy) ของหน่วยสร้างแบบที่กล่าวมาเป็นหลัก และหน่วยสร้างสามารถรับทอด (inherit) คุณสมบัติต่าง ๆ ของหน่วยสร้างแม่มาได้ ส่วนไวยากรณ์หน่วยสร้างตามแบบของเลคอฟ (Lakoff, 1987) หรือของโกลด์เบิร์จ (Goldberg, 1995) ก็มีรายละเอียดที่ต่างไป แต่ความคิดหลัก ๆ นั้นคล้ายคลึงกับที่กล่าวมา ตัวอย่างเช่น มีการจัดจำพวก (taxonomic) ของหน่วยสร้างเหมือนกัน แต่เพิ่มให้มี polysemy link ระหว่างหน่วยสร้าง คือ มีหน่วยสร้างที่เป็นศูนย์กลางแล้วมีบางหน่วยสร้างที่เบี่ยงเบนจากศูนย์กลาง

เล็กน้อย เช่น *There's Harry* เป็น Central Deitic There-construction ซึ่งสามารถขยายด้วยกลไกอุปลักษณ์เป็นหน่วยสร้างแบบอื่น ๆ เช่น *Here comes the beep. There's the beep.* (NONVISUAL PERCEPTUAL SPACE IS PHYSICAL SPACE)

ไวยากรณ์หน่วยสร้างในกลุ่มต่าง ๆ จะมีความแตกต่างกันในประเด็นที่สนใจ เช่น Embodied Construction Grammar จะสนใจเรื่องของการประมวลผลทั้งในด้าน production และ perception, Fluid Construction Grammar สนใจการใช้รูปนัยและการประยุกต์ใช้ไวยากรณ์หน่วยสร้างในงานภาษาศาสตร์คอมพิวเตอร์ ส่วน Radical Construction Grammar สนใจเรื่องแบบลักษณ์ภาษา โดยมองความหลากหลายทางไวยากรณ์แล้วพยายามหาแบบจำลองไวยากรณ์ที่สามารถอธิบายความหลากหลายทางแบบลักษณ์ที่พบได้ ปฏิเสธแนวคิดที่มองประเภทและความสัมพันธ์ทางวากยสัมพันธ์ (syntactic categories and relations) เป็นสากล แต่ว่าเป็นเรื่องเฉพาะของภาษาและหน่วยสร้าง สิ่งที่เป็นสากลมีเพียงวิธีการโยงสัมพันธ์ความหมายเข้ากับรูป

Adele Goldberg : Items and Generalizations at Work 2008
(https://youtu.be/EO6F8esp5cI)

บทสรุป

ภาษาศาสตร์ปริชานเป็นแนวทางการศึกษาภาษาศาสตร์ในอีกรูปแบบหนึ่ง ไม่ได้มีทฤษฎีหรือแนวทางเดียวที่ชัดเจน แต่มีการศึกษาและนำเสนอแบบจำลองต่าง ๆ แต่ก็มีความเชื่อพื้นฐานร่วมกันว่าภาษาไม่ได้เป็นระบบที่แยกออกจากระบบปริชาน อย่างไรก็ตาม มีคนที่วิจารณ์ภาษาศาสตร์ปริชานในเรื่องที่ว่าเป็นการนำเสนอทฤษฎีหรือแบบจำลองไม่สามารถพิสูจน์ถูกผิดได้ (falsify) และอาศัยญาณทัศน์ (intuition)

มากกว่าใช้ข้อมูลจริง (empirical based) ปัจจุบันจึงมีความสนใจศึกษาแบบเชิงประจักษ์ (empirical) มากขึ้น เช่น มีการใช้เครื่องมือสแกนสมองประกอบการศึกษา แต่ถ้ามองภาพผลงานในสาขานี้ ก็จะเห็นว่างานภาษาศาสตร์ปริชานช่วยให้คำอธิบายเรื่องภาษาและความคิดและโครงสร้างมโนทัศน์ได้อย่างเป็นระบบ และก็มีการทำให้เป็นรูปนัย (formalism) มากขึ้น

อ้างอิง

About Cognitive Linguistics. (http://www.cognitivelinguistics.org/cl.shtml)

Blending and Conceptual Integration (http://markturner.org/blending.html)

Construction Grammar (http://www.constructiongrammar.org/)

Croft, W. (2001). Radical construction grammar : syntactic theory in typological perspective. Oxford ; New York: Oxford University Press.

Croft, William and D. Alan Cruse. (2004). Cognitive linguistics. Cambridge : Cambridge University Press [p1-39, 257-289]

Evans, Vyvyan and Melanie Green. (2006). Cognitive Linguistics: An Introduction (http://www.brighton.ac.uk/languages/research/vyvevans/EvansGreenCh1.pdf)

Evans, Vyvyan, Ben Bergen, and Joerg Zinken. (2006). An overview of Cognitive Linguistics. (http://www.brighton.ac.uk/languages/research/vyvevans/CLoverview.pdf)

Fauconnier, G. (1985). Mental spaces: Aspects of meaning construction in natural language. Cambridge University Press.

Fauconnier, G. (1994). Mental Spaces. Cambridge: Cambridge University Press.

Geeraerts, D. (2006). Cognitive linguistics : basic readings. Berlin ; New York: Mouton de Gruyter.

Kay, Paul and Fillmore, Charles J. (1999). Grammatical Constructions and Linguistic Generalizations: the What's X Doing Y? Construction In Language, MAY 1999. (http://www.icsi.berkeley.edu/~kay/wxdy.ps)

Kay, Paul. (2002). An Informal Sketch of a Formal Architecture for Construction Grammar. in Grammars 5, 1-19. (http://www.icsi.berkeley.edu/~kay/cg.arch.pdf)

Langacker, R. (1991). Cognitive Grammar. In Droste. F.G. and Joseph, J.E. Linguistic Theory and Grammatical Description. John Benjamins Publishing.

Langacker, R. (2008). Cognitive Grammar: An Introduction. Oxford: Oxford University Press.

Michaelis, L A. (2005). Construction Grammar. In Keith Brown (Ed.): Encyclopedia of Language and Linguistics, Second Edition. Oxford: Elsevier.

Steels, Luc (ed.). (2011). Design patterns in Fluid Construction Grammar (Constructional Approaches to Language 11). Amsterdam: John Benjamins Publishing Co.

Taylor, John R. (2002). Cognitive Grammar. New York: Oxford University Press.

ไวยากรณ์คำ

Intro to Word Grammar

https://youtu.be/iN-fBuTDvO8

LING THEO

ริชาร์ด ฮัดสัน (Richard Hudson, ค.ศ.1939-ปัจจุบัน)[7] จบภาษาศาสตร์จาก School of Oriental and African Studies (SOAS) ปัจจุบันเป็นศาสตราจารย์กิตติคุณ (Emeritus Professor) ที่ภาควิชาสัทศาสตร์และภาษาศาสตร์ ที่ UCL (University College London) นำเสนอไวยากรณ์คำ (word grammar) ในช่วงทศวรรษ 1980 (Hudson 1984) ฮัดสันทำวิทยานิพนธ์ปริญญาเอกกับฮัลลิเดย์ที่ SOAS ในปีค.ศ. 1961 ศึกษาเกี่ยวกับภาษา Beja ในตระกูล Cushitic ตามกรอบทฤษฎีของฮัลลิเดย์ขณะนั้น จากนั้นฮัดสันพยายามนำเสนอให้ไวยากรณ์ระบบ (systemic grammar) เป็นแบบแนวไวยากรณ์เพิ่มพูน (ฮัดสันเขียนหนังสือ English Complex Sentences: An introduction to Systemic Grammar 1971) โดยทำเป็นระบบเครือข่าย (system network) ขนาดใหญ่ ต่อมาก็นำความคิดเรื่องการพึ่งพา (dependency) กับแนวคิดที่ชอมสกีพูดถึงเรื่อง subcategorization มาใช้ใน daughter dependency grammar (เขียนเป็นหนังสือ Arguments for a Non- transformational Grammar 1976)

---

[7] รูปจาก https://dickhudson.com/

และความที่เขาสนใจในปริชานศาสตร์ (cognitive sciences) ก็ทำให้ได้รับแนวคิดการรับทอดโดยปริยาย (default inheritance) มาใช้ด้วย ฮัดสันสอนวิชาภาษาศาสตร์สังคมด้วย หนังสือภาษาศาสตร์สังคมของเขาจึงออกมาในแนวที่เป็นปริชาน (cognitive) ค่อนข้างมาก บทความของชอมสกีเรื่อง Remarks on nominalization ซึ่งออกมาในแนวสมมติฐานศัพทนิยมก็เป็นที่มาที่ทำให้ฮัดสันสนใจมองคำเป็นสำคัญและพัฒนาแนวคิดแบบ pan-lexicalism คือมองทุกอย่างในไวยากรณ์เป็นเรื่องของคำหมด ทั้งคลังคำและไวยากรณ์ในภาษาจึงถูกมองเป็นแบบเครือข่ายหมด ในเรื่องของความหมายก็ไม่ได้ใช้ความหมายแบบตรรกะแต่มองแบบไลออนส์, ฮัลลิเดย์ และฟิลมอร์ ฮัดสันยังเห็นด้วยกับเบรสแนนที่ว่าระบบไวยากรณ์ที่เสนอนั้นควรจะสอดคล้องกับการประมวลผลภาษาจริง จึงมีความสนใจที่จะทดสอบทฤษฎีของเขาด้วยการพัฒนาระบบการแจงส่วน (parser) ตามกรอบทฤษฎีของเขาด้วย ทั้งหมดเป็นที่มาของความคิดที่เสนอในไวยากรณ์คำที่ปรากฏในหนังสือของเขาซึ่งก็มีพัฒนาการและปรับเปลี่ยนเรื่อยมามาจนถึงปัจจุบัน นับตั้งแต่ Word Grammar (1984), English Word Grammar (1990), Word Meaning (1995), English Grammar (1998), Language Networks. The new Word Grammar (2007), และ An introduction to word grammar (2010) ความที่ฮัดสันสนใจภาษาศาสตร์ในเชิงประยุกต์มากกว่าพรรณนา จึงมองว่าการศึกษาภาษาควรเป็นไปเพื่อประโยชน์ที่เป็นรูปธรรมชัดเจนและทำให้เขาสนใจในเรื่องของภาษาศาสตร์เพื่อการศึกษา (educational linguistics) ด้วย

ความต่างของไวยากรณ์คำ (WG) ที่สำคัญจากไวยากรณ์อื่น ๆ คือ WG อธิบายวากยสัมพันธ์โดยใช้เพียงแค่คำในการอธิบาย ไม่มีสิ่งที่เป็นวลี อนุพากย์ประโยค WG ปฏิเสธการใช้กฎโครงสร้างวลี ใน WG ความสัมพันธ์แบบพึ่งพาเป็นความสัมพันธ์พื้นฐานที่ใช้เชื่อมโยงคำเข้าด้วยกัน และความสัมพันธ์ทางไวยากรณ์อย่างประธาน (subject) พวกนี้ ก็ถือเป็นเรื่องพื้นฐานของทฤษฎีด้วย ไม่เหมือนทฤษฎี

อื่นที่อาจมองว่าความสัมพันธ์ทางไวยากรณ์เป็นสิ่งที่สร้างขึ้น (derive) มาอีกที WG มองในลักษณะเดียวกับพวกภาษาศาสตร์ปริชานว่า ภาษาไม่ได้เป็นลักษณะเฉพาะแยกต่างหากจากระบบปริชานอื่น ๆ ไม่ได้เป็น “instinct” เหมือนอย่างที่พิงเคอร์ (Pinker) ว่าไว้ ความรู้ทางภาษาเป็นเนื้อเดียวไปกับความรู้ทางโลก

ภาษาคือเครือข่ายมโนทัศน์

WG มองภาษาว่าเป็นเครือข่ายของมโนทัศน์ต่าง ๆ (network of concepts) ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งในเครือข่ายมโนทัศน์ที่อยู่นอกขอบเขตของภาษา มโนทัศน์อะไรที่ไม่ได้เชื่อมโยงกับคำก็ไม่ถือเป็นส่วนของภาษา WG ผนวกเอาแนวคิดไวยากรณ์ 2 อย่างเข้าด้วยกัน คือความสัมพันธ์แบบพึ่งพา (dependency) กับ ความสัมพันธ์ทางไวยากรณ์ (grammatical relation) ซึ่งปกติจะถูกมองแยกจากกันในทฤษฎีอื่น แต่ WG นำมาเข้าด้วยกันโดยใช้วิธีการของ isa hierarchy ทำให้มีลักษณะที่เป็น inheritance network ภาษาจึงมีลักษณะเป็นเครือข่าย (network) และน่าจะเป็นแบบไร้ขอบเขต (scale-free) คือบางโหนดอาจมีการเชื่อมโยงมาก บางโหนดอาจมีการเชื่อมโยงน้อย ความคิดว่าภาษาเป็นเครือข่ายของคำก็ไม่แตกต่างจากที่โซซูร์มองว่าภาษาเป็นระบบของสัญญะที่ค่าของสัญญะแต่ละคำขึ้นอยู่กับความแตกต่างจากสัญญะอื่น ๆ ซึ่งก็เป็นการมองแบบเป็นเครือข่ายความสัมพันธ์ทั้งหมด “language is a system of interdependent terms in which the value of each term results solely from the simultaneous presence of the others” (Saussure 1959:114) แต่ทฤษฎีอื่น ๆ มักจะไม่มองภาพภาษาเป็นเครือข่ายใหญ่อันเดียว แต่มองแยกเป็นส่วน ๆ จึงมีโมดูลที่แยกเป็น วิทยาหน่วยคำ (morphology), วากยสัมพันธ์ (syntax), อรรถศาสตร์ (semantics) อีกทฤษฎีที่พยายามอธิบายภาษาเป็นเครือข่ายใหญ่ทั้งหมดคือ stratificational grammar ของแลมป์ (Lamp, 1966) ซึ่งภายหลังเปลี่ยนมาเป็น neurocognitive linguistics (1998)

ทฤษฎีภาษาศาสตร์ ๓ : กลุ่มไวยากรณ์หน้าที่และปริชาน (ร่าง ๒๐ มี.ค. ๒๕๖๖)

การใช้ลำดับชั้น isa (isa hierarchy) จัดจำแนกหมวดหมู่ (classification) ทำให้แสดงลักษณะร่วม (generalization) ในภาษาได้ด้วยวิธีการที่เรียกว่า inheritance คือการรับทอดคุณสมบัติจากสิ่งหนึ่งไปสิ่งหนึ่งผ่านโครงสร้าง isa นี้ เช่น ไม่จำเป็นต้องบอกว่ารูปพหูพจน์ของ dog คือการเติม –s เพราะสามารถรู้ได้โดยการรับทอด (inherit) จาก noun ซึ่งเป็น superordinate entity ของคำว่า dog นี้ การรับทอด (inheritance) นี้ใช้กันมากในสาขาปัญญาประดิษฐ์ (Artificial Intelligence) ในทางภาษาศาสตร์ มีอีกทฤษฎีที่ใช้การรับทอดคือทฤษฎีเกี่ยวกับภาษาศาสตร์ปริชาน WG จึงจัดเป็นงานภาษาศาสตร์ปริชานยุคบุกเบิกอันหนึ่ง การรับทอดนี้มีบทบาทสำคัญมาใน WG จนถึงกับเสนอว่าการรับทอดโดยปริยาย (default inheritance) นี้อธิบายเรื่องความซับซ้อนต่าง ๆ ในภาษาได้

WG มองภาษาเป็นเครือข่ายปริชาน (cognitive network) ที่เป็นเครือข่ายของมโนทัศน์ (concept) ทุกอย่างทางภาษาศาสตร์ ไม่ว่าจะเป็นคำ หน่วยเสียง วิทยาหน่วยคำ วากยสัมพันธ์ ความหมาย และทฤษฎีภาษา (theory of language) เป็นส่วนหนึ่งของทฤษฎีความรู้ (theory of knowledge) ซึ่งสิ่งที่เป็นความรู้ต่าง ๆ (knowledge) นั้น มนุษย์เก็บในลักษณะที่เป็นเครือข่ายความสัมพันธ์ (associative knowledge) อยู่แล้ว ภาษาอาจเป็นเครือข่ายย่อยหนึ่งของเครือข่ายความรู้ แต่ไม่มีลักษณะที่ต่างจากเครือข่ายความรู้ ภาษาไม่ใช่โมดูลที่แยกต่างหากออกไปจากระบบเครือข่ายความรู้ของมนุษย์ แต่ในขณะเดียวกัน ถ้าจะมองว่าภาษาไม่ได้เป็นโมดูล ก็จะมีข้อโต้แย้งในกรณีผู้ป่วยที่สูญเสียความสามารถบางอย่างทางภาษา เช่น ผู้ป่วยแบบ Pure Word Deafness ที่ยังสามารถพูดและอ่านได้แต่ไม่เข้าใจความหมายของคำ หรือบางกรณีที่สูญเสียความรู้เกี่ยวกับคำกลุ่มหนึ่งไป เช่น คำที่เกี่ยวข้องกับร่างกาย ความรู้ทางภาษาจึงควรมีลักษณะเป็นโมดูลที่สามารถแยกจากความรู้อื่น ๆ ได้ แต่ความเป็นโมดูลนี้จะลงลึกไปถึงการแยกระดับต่าง ๆ แบบที่ทฤษฎีภาษาศาสตร์โดยทั่วไปแยกเป็น วิทยาหน่วยคำ วากยสัมพันธ์ อรรถศาสตร์แบบทฤษฎีหรือไม่ ใน

ไวยากรณ์นี้ไม่มีเส้นแบ่งที่ชัดเจนเพราะคำอธิบายข้อมูลในทุกระดับเป็นในรูปของเครือข่ายความสัมพันธ์ ความเป็นโมดูลจึงอาจมองแบบอ่อน ๆ (weak-sense) ว่าเป็นลักษณะเครือข่ายที่เชื่อมโยงหนาแน่นซึ่งเห็นได้ว่าห่างจากส่วนอื่น ๆ ในเครือข่าย

WG ใช้ความสัมพันธ์แบบ isa และการรับทอดโดยปริยายเป็นส่วนสำคัญในทฤษฎี (แสดงด้วยเส้นและเครื่องหมายสามเหลี่ยม) ลำดับชั้น isa ใช้สำหรับจำแนกความสัมพันธ์เป็นหมวดหมู่ตามลำดับชั้น คือการจัดหมวดใหญ่แล้วแยกย่อยลงไป เช่น noun isa word, pronoun isa noun, etc. ลำดับชั้นการรับทอด (inheritance hierarchy) นี้ใช้ได้ทั้งกับสิ่งที่เป็นโหนดและสิ่งที่เป็นลิ้งก์ ดังในรูป TAKE isa verb isa word, Object isa Complement isa Dependent

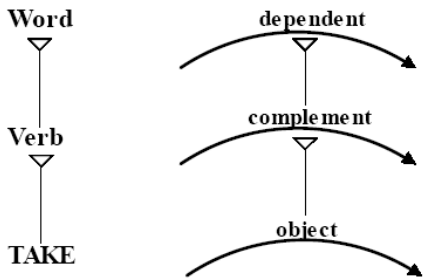

Figure 1: Inheritance hierarchies for nodes and links

Hudson (2006:635)

โหนดในเครือข่ายถูกเชื่อมโยงกันด้วยลิ้งก์ ตัวโหนดเองไม่มีเนื้อหา (content) อะไรภายใน ลิ้งก์จึงทำหน้าที่กำหนดคุณสมบัติ (property) ให้กับโหนด ลิ้งก์ในที่นี้มีการกำหนดชื่อด้วย จึงแตกต่างจากเครือข่ายความสัมพันธ์แบบทั่ว ๆ ไป ลิ้งก์จึงเป็นเหมือนฟังก์ชั่นทางคณิตศาสตร์ที่มีแตกต่างกันได้และจะให้ค่าเดียวออกมา (uniquely defined) เช่น the referent of the subject of the verb จะมีค่าเดียวออกมา หรือในรูปข้างล่าง บอกว่า complement ของ Word นั้นมีจำนวน (#) เป็น 0, object ของ Verb คืออะไรบางอย่าง (?) ที่เป็น (isa) Noun, TAKE ต้องมีอะไรสัก

อย่างจำนวนเป็น 1 ? คือสิ่งที่เป็นตัวแปร (variable) การใช้ ? หรือตัวแปรนี้ช่วยให้มองเห็นถึงลักษณะร่วม (generalization) ในภาษาได้ เครือข่ายนี้จึงหมายความว่า TAKE เป็น Verb ที่ต้องการ object จำนวน 1 ตัวที่เป็น Noun

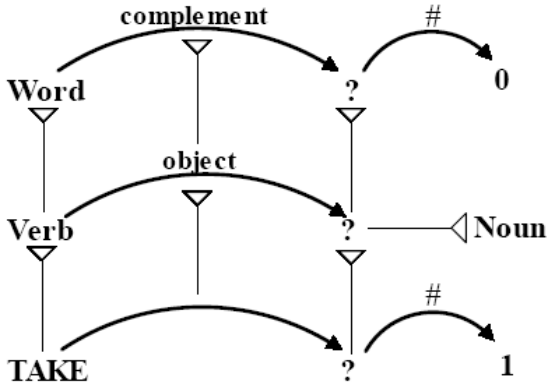

Figure 2: A network for TAKE and its object

Hudson (2006:635)

การใช้เครือข่ายการรับทอด (inheritance network) ทำให้สามารถแสดงลักษณะร่วมของภาษา (generalization) ผ่านกลไกของการรับทอดโดยปริยาย (default inheritance) ได้ ตัวอย่างของการรับทอดโดยปริยาย เช่นเมื่อพูดถึงแมว เราจะถ่ายรับคุณสมบัติว่ามีสี่ขาได้โดยปริยาย (default) แต่ถ้ามีอะไรมาแย้งกับสิ่งที่รับมาโดยปริยายนี้ คุณสมบัตินั้นก็ไม่รับทอดให้ เช่น ถ้าพูดถึงแมวที่พิการมีสามขา คุณสมบัติการมีสี่ขาก็จะไม่รับทอดมา แนวคิดของการรับทอดโดยปริยายนำมาใช้ใน WG ในกรณีที่มีการรับทอดโดยปริยายในหลายระดับ ระดับที่ต่ำหรือย่อยสุดจะมีความสำคัญมากกว่า เช่น ในกรณีเครือข่ายตัวอย่างข้างล่าง go ที่เป็น past tense มีรูปเป็น went แม้ว่าโดยปริยาย (default) past เป็นการเติม suffix ed แต่ข้อมูลอันล่างสุดหรือที่เป็นข้อยกเว้นจะเขียนทับ (overridden) สิ่งที่ได้จากอันบน หรือในรูป

บน แม้ว่า complement ของ Word จะต้องไม่มี (# เป็น 0) แต่ข้อมูลจาก TAKE ที่บอกว่าต้องการ object 1 ตัวก็จะเขียนทับข้อมูลเดิม แต่ในงานช่วงหลังของ WG จะไม่บอกว่าเป็นการเขียนทับแต่อธิบายในรูปของการเลือกทางเดินที่สั้นสุด {went} อยู่ใกล้กับ GO:past มากกว่า goed เพราะต้องโยงผ่าน isa past และ stem กับ suffix ซึ่งคำอธิบายนี้จะเข้ากับการมองแบบเครือข่ายมากกว่า

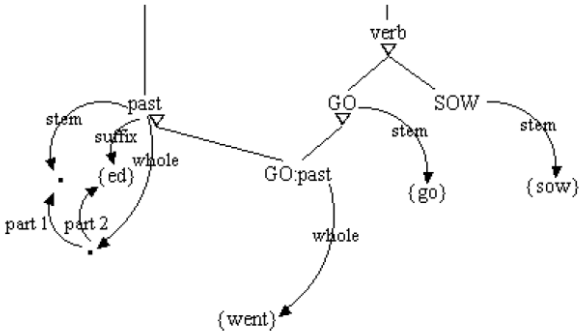

Hudson (2008)

การใช้การรับทอดโดยปริยายเป็นเรื่องที่นักตรรกศาสตร์บางกลุ่มไม่ชอบ เพราะเป็นการใช้ตรรกะในลักษณะที่เรียกว่า non-monotonic สิ่งที่อ้างอิงมาได้อาจจะถูกยกเลิกในภายหลังที่ข้อมูลใหม่เข้ามาแย้งกับที่ได้โดยปริยาย และในทางภาษาศาสตร์คอมพิวเตอร์การต้องตรวจสอบและเขียนทับการรับทอดโดยปริยายอยู่ตลอดก็เป็นเรื่องที่เสียเวลา แต่ฮัดสันก็ว่าการใช้รูปแบบเป็นเครือข่ายจะไม่ทำให้ต้องตรวจสอบมาก (ใช้ search space น้อย) นอกจากนี้ การรับทอดโดยปริยายยังเป็นการรับทอดพร้อมกันได้จากหลาย ๆ แหล่ง (multiple inheritance) เช่น ‘dog’ รับทอดคุณสมบัติจาก ‘mammal’ และ ‘pet’ ได้พร้อมกัน เพราะ ‘dog’ เป็นได้ทั้งสองอย่าง ในกรณีที่การรับทอดได้ข้อมูลที่ขัดแย้งกันโดยไม่มีทางออกประโยคนั้นก็จะผิดไวยากรณ์ ซึ่งก็คล้ายกับกลไกการซ้อนรวม (unify) ที่ใช้ใน HPSG, LFG

โครงสร้างภาษาใน WG

เราสามารถแสดงสถาปัตยกรรม (architecture) ทั้งหมดของภาษาได้ดังในรูปด้านล่าง ซึ่งจะเห็นสิ่งที่เคยจัดเป็นระดับต่าง ๆ เช่น สัทวิทยา วิทยาหน่วยคำ วากยสัมพันธ์ และอรรถศาสตร์ ในไวยากรณ์อื่น ๆ แต่ใน WG โครงสร้างทั้งหมดของภาษาเป็นเครือข่ายเดียวเชื่อมโยงกันหมด word มี realization เป็น form, form มี realization เป็น sound เป็น letter ฯลฯ

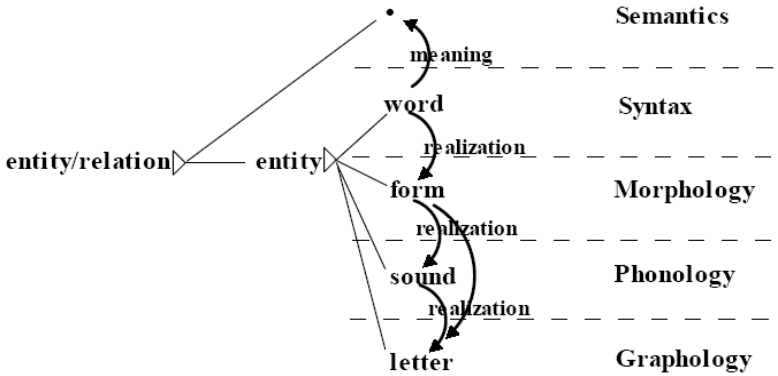

Figure 4: The architecture of language

Hudson (2006:636)

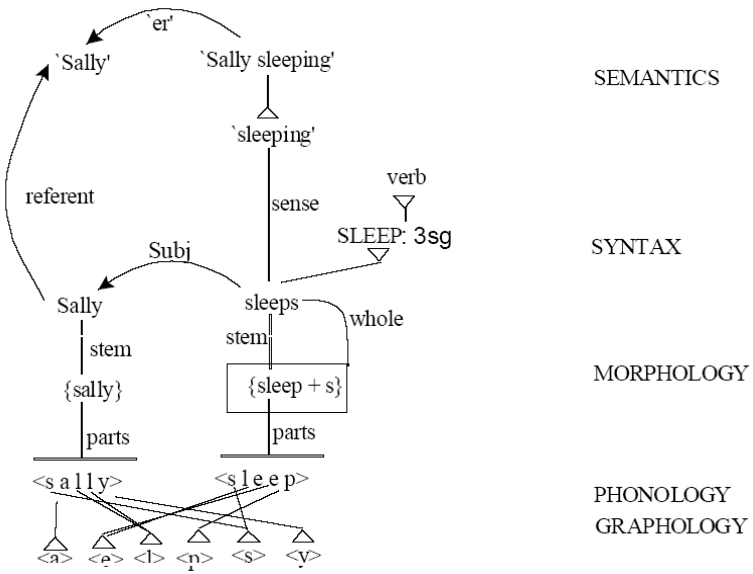

Hudson (2002: 14)

รูปข้างบนแสดงเครือข่ายของประโยค Sally sleeps ซึ่งถ้าจะมองแยกเป็นโมดูลต่าง ๆ ทางภาษาศาสตร์ ก็พอจะเห็นได้ว่ามีส่วนที่เป็นรูปเขียน/รูปเสียง ส่วนวิทยาหน่วยคำ วากยสัมพันธ์ และอรรถศาสตร์ แต่ก็ไม่ได้หมายความว่าโมดูลต่าง ๆ นั้นแยกจากกันโดยเด็ดขาดดังที่กล่าวมาแล้ว แต่โครงสร้างทั้งหมดแสดงในรูปที่เป็นเครือข่ายความสัมพันธ์ได้ทั้งหมด

วิทยาหน่วยคำ

การใช้ลำดับชั้น isa (isa hierarchy) ขยายต่อลงจนไปถึงระดับของคำ (lexical item) ในไวยากรณ์นี้จึงไม่มีความจำเป็นต้องแยกความแตกต่างในส่วนของกฎกับคลังคำ (lexicons) เพราะคำก็คือส่วนที่อยู่ด้านล่างของโครงสร้างลำดับชั้น isa นั่นเอง ยิ่งไปกว่านั้น เรายังสามารถไล่ลงโครงสร้าง isa ต่อจากคำเป็นองค์ประกอบย่อยในระดับวิทยาหน่วยคำได้ด้วย คำ (word) ซึ่งเป็นหน่วยนามธรรมเชื่อมโยงกับสิ่ง

ที่เรียกว่า form ซึ่งเป็นหน่วยรูปธรรม (เห็นหรือได้ยินได้) และ form เชื่อมโยงกับหน่วยเสียงหรือตัวอักษร (ซึ่งก็คล้ายคลึงกับการแยกสามระดับในไวยากรณ์ทั่วไป) คือ คำ หน่วยคำ (morpheme) และหน่วยเสียง (phoneme) หน่วยเสียงหรือตัวอักษรเป็น part-of form (form เขียนแทนด้วยเครื่องหมาย { } ส่วนหน่วยเสียงหรือตัวอักษรจะอยู่ในเครื่องหมาย < > หน่วยคำ (morpheme) ก็คือ form ซึ่งมาประกอบกันเป็น form ที่ใหญ่ขึ้นได้ เช่น {sleep+s} (+ แสดงขอบเขตหน่วยคำ)) ในระดับวิทยาหน่วยคำนี้ ความสัมพันธ์ไม่ได้เป็นแบบพึ่งพาแต่เป็นส่วนประกอบ (constituent) ที่แจกแจงว่าประกอบด้วยอะไรบ้าง

ในรูปที่ 6 แสดงตัวอย่างของ derivational morphology และ inflectional morphology จะเห็นว่า plural isa inflection, สิ่งที่เป็น base ของ plural เมื่อผ่าน inflectional morphology ‘s-variant’ ได้สิ่งที่เป็น fully-inflected-form (fif) ของ plural ส่วน form {farmer} เป็น base ของ lexical FARMER, เป็นสิ่งที่ได้จาก derivational morphology ‘er-variant’

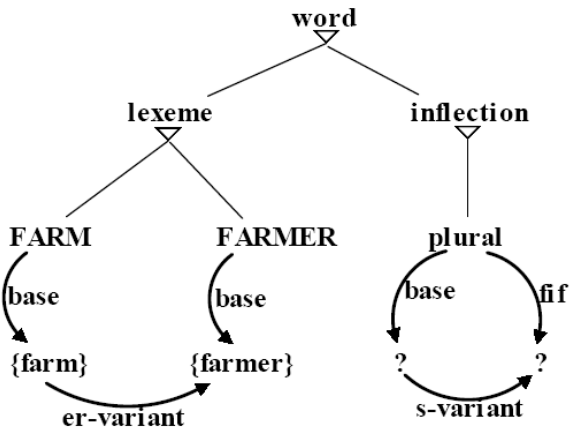

Figure 6: Morpho-syntactic relations between words and variants

Hudson (2006:637)

Variant เป็นส่วนเชื่อมต่อจากคำไปสู่โครงสร้างระดับวิทยาหน่วยคำ โดยปกติ variant ของ form ใด ๆ จะประกอบด้วยตัว copy ของ form นั้นกับ affix เช่น {farm} + {er} ซึ่งแสดงเป็นเครือข่ายดังนี้ er-variant ของ form isa form, part1 ของมัน isa form, และ part2 ของมัน isa {er}

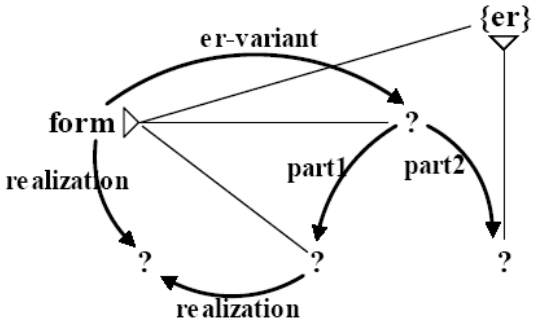

Figure 7: Variation by affixation

Hudson (2006:637)

รูปด้านล่างแสดงเครือข่ายความสัมพันธ์ของคำ ‘goose’ กับ ‘duck’ และ inflection morphology ของพหูพจน์ คำว่า GOOSE และ DUCK เป็น noun และ noun isa lexeme GOOSE ที่เป็นพหูพจน์ isa GOOSE มี form {geese} ซึ่งเชื่อมโยงไปยังหน่วยเสียงต่าง ๆ ซึ่งหน่วยลำดับ 2,3 นี้ isa <e> หน่วยแรก isa <g> ฯลฯ

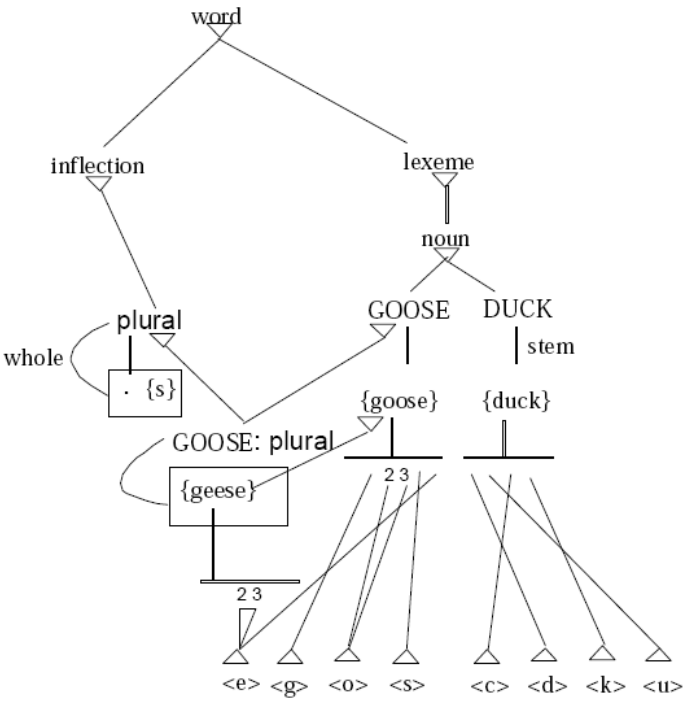

Hudson (2002: 19)

วากยสัมพันธ์

ใน WG คำเป็นหน่วยเดียวในระดับวากยสัมพันธ์ ไม่มีหน่วยที่ใหญ่กว่าหรือเล็กกว่าในระดับวากยสัมพันธ์นี้ WG จึงถือได้ว่าเป็น morphology-free syntax (ในระดับวิทยาหน่วยคำ จะมองเป็นโครงสร้างหน่วยประกอบของ form อย่างเช่น {cycle+ed}) คำจึงเป็นส่วนที่เป็นแกนกลางของภาษา เป็นโหนดที่เชื่อมโยงส่วนต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับภาษา ดังตัวอย่าง cycled ในประโยค I cycled to UCL จะเห็นในรูปว่า cycled เป็นศูนย์กลางของเครือข่ายโยงความสัมพันธ์แบบต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นวากยสัมพันธ์ วิทยาหน่วยคำ อรรถศาสตร์ ไปยังส่วนอื่น ๆ ของภาษา (แต่ละโหนดคือ

แต่ละ concept ส่วน { } บอกถึง wordform เส้นตรงระหว่างคำกับ form แทนความสัมพันธ์ stem เส้นโค้งลงจาก cycled แทนความสัมพันธ์ whole เส้นโค้งขึ้นแทนความสัมพันธ์ referent)

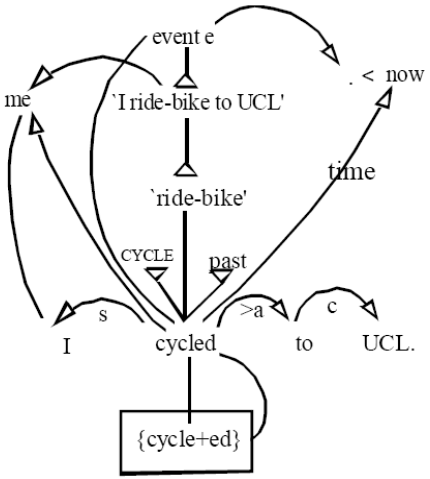

Hudson (2002: 4)

ใน WG ไม่มีการใช้โครงสร้างวลี แต่เป็นเครือข่ายความสัมพันธ์แบบพึ่งพาระหว่างคำที่เป็นคำหลักและคำพึ่งพา ซึ่งก็มองเป็นลักษณะเครือข่ายความสัมพันธ์ได้ โดยมีความสัมพันธ์พึ่งพาแบบต่าง ๆ เช่น subject, complement, preposition, adjunct ดังตัวอย่างในรูปประโยค The syntactic structure of a sentence consists of dependencies ลูกศรแสดงความสัมพันธ์จากหน่วยหลักไปหน่วยพึ่งพา structure เป็นหน่วยหลักที่มี syntactic เป็นคำพึ่งพาและมีความสัมพันธ์แบบ adjunct the เป็นคำหลักที่มี structure เป็นคำพึ่งพา คำทุกคำในประโยคจะมีความสัมพันธ์พึ่งพาแบบต่าง ๆ กับคำอื่น ๆ เสมอ โดยจะมีคำเดียวที่เป็นหลักกลางหรือ head ของประโยคนี้ คือ consists เพราะไม่ต้องพึ่งพาคำใด

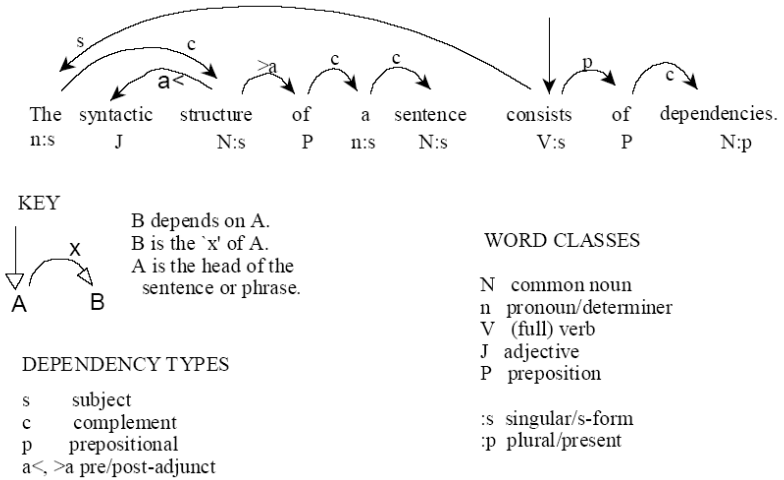

Hudson (2002: 22)

โครงสร้างวากยสัมพันธ์จะมีความซับซ้อนมากขึ้นในกรณีบางประโยคที่มีการใช้โครงสร้างร่วมกัน (structure-sharing) และในกรณีโครงสร้าง coordination การใช้โครงสร้างร่วมคือกรณีที่คำบางคำพึ่งพาคำหลักมากกว่าหนึ่งคำ หรือพูดอีกอย่างว่าคำหลักสองคำมีคำพึ่งพาเป็นคำเดียวกัน ซึ่งไวยากรณ์พึ่งพาอื่น ๆ เช่น ไวยากรณ์ศัพทการกไม่ยอมให้คำหนึ่งพึ่งพาคำหลักมากกว่าหนึ่งคำแบบนี้ ในตัวอย่างประโยคข้างล่าง you ถูก share โดยมี head เป็น do และ think we ถูก share โดยมี should และ wait เป็นคำหลัก หรือกรณีคำที่เป็น wh-word ก็จะมีคำหลักจำนวนมาก ซึ่งแสดงความสัมพันธ์ extractee ที่เป็นวิธีการที่ไวยากรณ์นี้ใช้ในการอธิบายกรณีที่ GB มองว่าเป็น wh-movement นี้ (รายละเอียดคำอธิบายอยู่ในหัวข้อด้านล่าง) การยอมให้คำมีคำหลักมากกว่าหนึ่งคำได้ ทำให้เวลาเขียนเส้นเชื่อมโยงความสัมพันธ์จะมีการเกยกัน (tangling) ซึ่งปกติเป็นหลักในไวยากรณ์พึ่งพาอื่น ๆ ว่าไม่ควรจะมี ในไวยากรณ์คำนี้จึงเขียนเส้นไว้สองระดับ ระดับบนแสดงสิ่งที่เป็นระดับผิวจริง ๆ จะไม่มีการเกยกัน แต่ในระดับล่างจะมีการเกยกันได้ คือในกรณีที่มีการใช้คำพึ่งพา

ร่วมกัน จะมีแค่ความสัมพันธ์เดียวเท่านั้นที่ปรากฏในระดับผิวได้ ด้วยหลักเกณฑ์นี้ ข้อห้ามของไวยากรณ์พึ่งพาที่ว่าประโยคจะถูกต้อง (well-formed) ก็ต่อเมื่อไม่มีการเกย (tangling) การเกิน (dangling) ก็ยังคงใช้ได้ใน WG

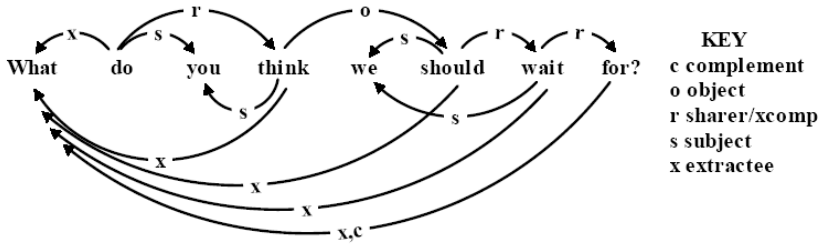

Hudson (2005: 639)

โครงสร้างซับซ้อนอีกอย่าง คือ coordination ซึ่งคำเชื่อม (conjunct) จะต้อง share คำพึ่งพาให้กับคำข้างนอกที่อยู่นอกโครงสร้าง coordination ตัวอย่างข้างล่างแสดงความสัมพันธ์พึ่งพาในประโยคที่เป็น coordination coordination ในรูปกำกับในเครื่องหมาย { } และจะเห็นคำกริยามีความสัมพันธ์กับแต่ละส่วนของ coordination drink->coffee, drink->at 11.00, drink->tea, drink->in the afternoon

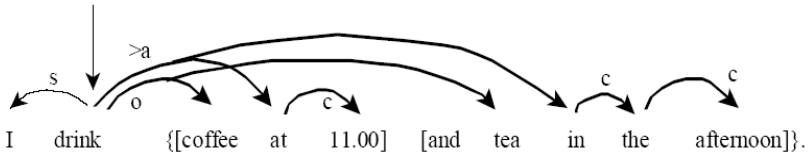

Hudson (2002: 24)

นอกจากนี้ ในขณะที่ทฤษฎีอื่นมองคำที่ปรากฏและเรียกคำนั้นเหมือนเป็น lexical item หนึ่ง แต่ WG มองว่าคำที่ปรากฏเป็น instance หรือ token ของ lexical item เพราะไม่ใช่สิ่งเดียวกัน เช่น คำที่ปรากฏมีคุณสมบัติอื่น ๆ อย่างเช่นเป็นคำแรกใน string ที่ปรากฏ ในขณะที่ถ้าเป็น lexical item จะไม่มีคุณสมบัตินี้ WG จึง

อ้างถึงคำที่ปรากฏใน string โดยอ้างลำดับที่ปรากฏอย่างเช่น ในประโยค I agree I made a mistake จะมี instance 2 ตัว คือ w1 กับ w3 ที่มีความสัมพันธ์ isa 'I' แต่เป็นคนละ token กัน ด้วยวิธีมองลักษณะนี้ ถ้อยคำที่ใช้จึงเป็นส่วนหนึ่งของระบบไวยากรณ์ เพราะมองว่าเป็นเครือข่ายความสัมพันธ์ที่เชื่อมโยงกับความรู้ทางภาษาโดยตรง

อรรถศาสตร์ และภาษาศาสตร์สังคม

WG สามารถใช้วิเคราะห์มากไปกว่าวากยสัมพันธ์ได้ คือใช้อธิบายเรื่องทางอรรถศาสตร์ และภาษาศาสตร์สังคมก็ได้ ในทางอรรถศาสตร์ ความหมายของประโยคมาจากความหมายที่ได้จากคำต่าง ๆ ซึ่งอธิบายในรูปของเครือข่ายความสัมพันธ์ ไม่มีเส้นแบ่งที่ชัดเจนระหว่างความหมายที่ได้จากภาษา (linguistic meaning) และความหมายที่ได้จากความรู้เกี่ยวกับโลก (encyclopedic meaning) เช่น ความหมายของคำ EAT กำหนดในรูปของความสัมพันธ์ที่เกี่ยวข้องกับมโนทัศน์อื่น ๆ เช่น 'put', 'mouth', 'chew', 'swallow', 'food' ซึ่งก็เป็นการมองลักษณะเดียวกับที่ฟิลมอร์ใช้ในเรื่องกรอบความหมาย (frame semantics) ความสัมพันธ์ทางความหมายที่ใช้ใน WG มี sense และ referent ซึ่งก็เป็นลักษณะเดียวกับที่ในวงการปัญญาประดิษฐ์ใช้ในรูปแทนความหมาย sense บอกถึง มโนทัศน์ที่เป็น general concept ของคำนั้น ในขณะที่ referent เป็นการอ้างถึง instance ของสิ่งที่พูดถึง

ภาพเครือข่ายที่เห็นเป็นตัวอย่างที่แสดงความหมายของคำ dogs จะเห็นว่าคำนี้คือ DOG:plural ซึ่งเป็น (isa) plural และเป็น DOG ซึ่งสัมพันธ์กับ sense 'dog' ทั่วไป และความเป็น plural ทำให้ได้ referent มากกว่าหนึ่งหรือเป็น set และ referent ของ DOG: plural ก็คือ set s ซึ่ง set s isa set และใน set s มีสมาชิก (member แทนด้วยลูกศรตรงลงล่าง) เป็นบางอย่าง (แทนด้วยจุด) ซึ่งเป็น (isa) 'dog'

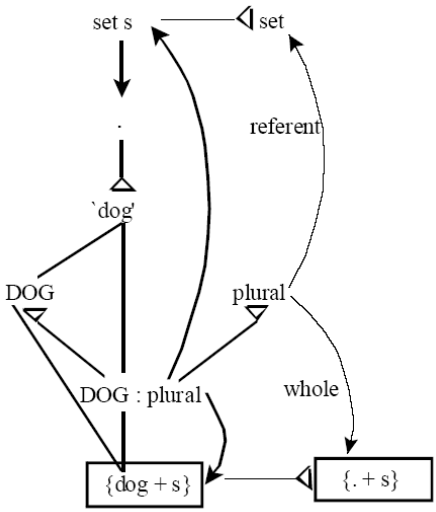

Hudson (2002: 25)

วิธีการที่ความหมายของส่วนต่าง ๆ ในประโยคประกอบกันขึ้นมาเป็นความหมายรวมนั้น จะเป็นไปตามลักษณะทางวากยสัมพันธ์ ในรูปข้างล่างแสดงให้เห็นว่าประโยค *John will obviously love Mary* เป็นสิ่งที่ได้จากการวิเคราะห์ว่า ‘John loving Mary’ isa ‘X loving Mary’ และ ‘X loving Mary’ isa ‘X loving Y’ ซึ่งมาจาก sense ของคำ LOVE (ในลักษณะเช่นนี้ ถึงแม้ว่าเมื่อมองทางวากยสัมพันธ์เราจะไม่เห็นโครงสร้าง VP แบบไวยากรณ์อื่นเนื่องจากความสัมพันธ์แบบพึ่งพา ทำให้ไม่เห็นความต่างระหว่างคำพึ่งพาที่ทำหน้าที่ประธานกับกรรม แต่เราจะเห็นสิ่งที่มองว่าเป็น VP ได้จากลำดับการประกอบสร้างทางความหมาย)

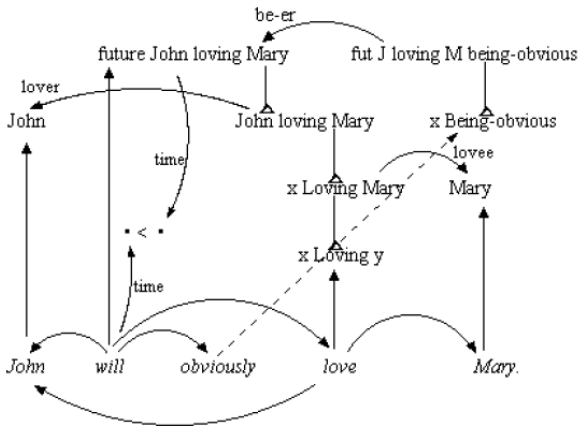

Hudson (2008)

นอกจากข้อมูลทางอรรถศาสตร์ ข้อมูลทางภาษาศาสตร์สังคมก็สามารถกำหนดได้ในลักษณะเดียวกัน เช่น คำว่า *sidewalk* จะใช้เฉพาะคนอเมริกัน ก็กำหนดให้มี (actor of w-sidewalk) isa American WG สามารถทำเช่นนี้ได้เพราะไม่ได้มีเส้นแบ่งระหว่างความรู้ทางภาษากับความรู้ทางโลก

รูปข้างล่างเป็นอีกตัวอย่างที่แสดงการวิเคราะห์คำซึ่งมีอ้างถึงคนเดียวกันแต่สถานะต่างกัน คือคำว่า *Mummy* ในประโยค *Mummy will be back soon* นั้นมีสองความหมาย หมายถึงแม่เป็นคนพูดเอง หรือลูกอ้างถึงแม่ MUMMY เป็น speaker (พูดกับ)ของคนที่เป็น child หรือเป็น addressee คือคนที่เด็กอ้างถึง

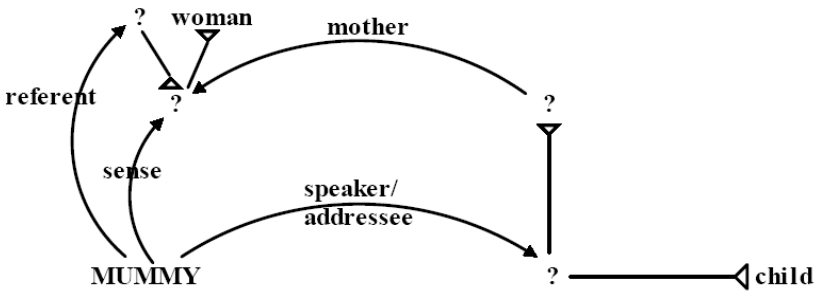

Figure 13: Referential and social meaning of MUMMY

โครงสร้างแบบพึ่งพาและโครงสร้างแบบหน่วยประกอบ

ในหนังสือ Word Grammar (1984) ซึ่งเป็นช่วงแรกของการนำเสนอแนวคิดไวยากรณ์ของเขา ฮัดสันจะให้ความสนใจอธิบายความสัมพันธ์แบบพึ่งพามาก เพราะเป็นแนวคิดที่ไม่ใช่กระแสหลักของการวิเคราะห์เหมือนการวิเคราะห์หน่วยประกอบ กล่าวคือ นับตั้งแต่งานของพวกนักภาษาศาสตร์โครงสร้างอเมริกาเผยแพร่ในช่วงทศวรรษ 1930 นักภาษาศาสตร์จำนวนมากก็ถือกันต่อมาว่าโครงสร้างพื้นฐานทางวากยสัมพันธ์ คือ สิ่งที่เป็นแสดงความสัมพันธ์แบบ part-whole ของหน่วยสร้างต่าง ๆ แต่ความจริงแล้ว โครงสร้างวากยสัมพันธ์ในมุมมองแบบพึ่งพา (dependency) มีมานานก่อนการมองเป็นหน่วยประกอบ (constituency) แต่เป็นเพราะวิชาพื้นฐานวากยสัมพันธ์มักสอนกันแต่เรื่องของหน่วยประกอบ นักเรียนก็เลยเข้าใจผิดคิดว่านี่เป็นวิธีเดียวที่จะวิเคราะห์โครงสร้างทางวากยสัมพันธ์

ความสัมพันธ์แบบพึ่งพา (dependency) เป็นความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยหลัก (head) – หน่วยพึ่งพา (dependent) คุณสมบัติของหน่วยหลักในทางด้านความหมาย สิ่งที่ (H,D) อ้างถึงนั้นเป็นหน่วยหลักไม่ใช่หน่วยพึ่งพา เช่น *jam sandwich* พูดถึง *sandwich* ไม่ใช่ *jam* ในทางด้านวากยสัมพันธ์ (H,D) เกิดในตำแหน่งที่เป็นหมวดคำ (word class) เดียวกับ H เช่น *big books* เกิดตำแหน่งของ *books* ไม่ใช่ *big* ทางด้านวิทยาหน่วยคำ ลักษณ์ต่าง ๆ จะอยู่ที่ H เช่น เติมพหูพจน์ของ *jam sandwich* ที่ *jam sandwiches* ไม่ใช่ *jams sandwich*

คำที่เป็นคำพึ่งพาสามารถเป็นคำหลักของคำอื่น ๆ ได้ จึงเกิดเป็นสายของการพึ่งพา (chain of dependency) WG นิยาม subordination ว่าเป็นสายของการพึ่งพานี้

X is subordinate to Y : X is a dependent of, Y or X is a dependent of Z and Z is subordinate to Y.

คำแต่ละคำสามารถมีหน่วยพึ่งพาได้มากหนึ่ง เช่น *big black cats* ทั้ง *big* และ *black* เป็นหน่วยพึ่งพาของ *cats* ทฤษฎีแบบพึ่ง (dependency theory) โดยทั่วไปจะถือเอาว่าแต่ละคำจะมีหน่วยหลักได้เพียงตัวเดียว “one head per one word” แต่ใน WG ยอมให้มีหน่วยหลักมากกว่าหนึ่งได้ในบางกรณี เช่น ในประโยค *people who live in glass house* *who* เป็นหน่วยพึ่งพาของทั้ง *people* และ *live* โดยให้เหตุผลว่า *who* อ้างถึงบุคคลเดียวกับ *people*, ได้ตำแหน่งมาจาก *people* ในขณะเดียวกัน *who* ก็เป็นหน่วยพึ่งพาของ *live* เพราะเป็นประธานของกริยา *live*

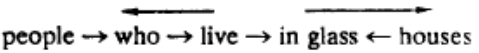

Hudson and Langendonck (1991:316)

นอกจากนี้ ในตัวอย่างยังเห็นความสัมพันธ์แบบพึ่งพาซึ่งกันและกัน (interdependent) ระหว่าง *who* กับ *live* เพราะในการวิเคราะห์คุณานุประโยค (relative clause) WG วิเคราะห์ให้ประพันธสรรพนาม (relative pronoun) มีกริยาเป็นหน่วยพึ่งพาด้วย ซึ่งต่างไปจากไวยากรณ์พึ่งพาอื่น ๆ อย่างไวยากรณ์ศัพทการก ในกรณีปกติ ลิ้งก์ที่เชื่อมโยงระหว่างกันจะห้ามไม่ให้เกยกัน (ยกเว้นกรณี coordination และประโยคที่มีการใช้คำพึ่งพาร่วมในบางประโยคดังที่กล่าวมาแล้วข้างต้น) ตัวอย่างข้างล่างแสดงประโยคที่ผิดไวยากรณ์

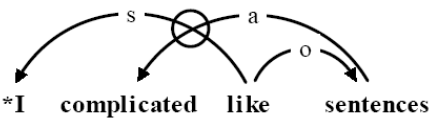

กล่าวโดยสรุป ในไวยากรณ์ WG จะมีความสัมพันธ์ระหว่างคำเป็นแบบคำหลักคำพึ่งพา ซึ่งในกรณีปกติมีลักษณะดังนี้ : แต่ละคำเป็นคำหลักหรือไม่ก็เป็นคำพึ่งพาของอีกคำ, แต่ละคำมีคำหลักเพียงหนึ่งคำ, คำหลักสามารถมีคำพึ่งพาได้มากกว่าหนึ่งคำ

และถ้าจะเปรียบเทียบความสัมพันธ์แบบพึ่งพากับความสัมพันธ์แบบหน่วยประกอบ เราก็สามารถมองความสัมพันธ์แบบพึ่งพาให้เป็นหน่วยประกอบได้ โดยมองว่าในแต่ละคำ หน่วยสร้างคือคำหลักและคำพึ่งพาที่อยู่ภายใต้คำหลักนั้น (subordinate) ตัวอย่างข้างล่างแสดงการเทียบโครงสร้างแบบพึ่งพาเป็นโครงสร้างหน่วยประกอบด้วยหลักที่ว่านี้

Boys → with → spots often ← prefer → girls → with → freckles

((Boys* (with* spots)) often prefer* (girls* (with* freckles)))

Hudson and Langendonck (1991:317)

ทฤษฎีอื่น ๆ ที่ใช้หน่วยประกอบเป็นหลัก ในปัจจุบันก็หันมาให้ความสำคัญกับความสัมพันธ์แบบคำหลักคำพึ่งพาแล้ว เช่น ใน x-bar theory มีความสัมพันธ์ระหว่างโหนดแม่กับโหนดหลัก (head) ในไวยากรณ์อย่าง GPSG, HPSG ก็กำหนดชัดว่าข้อมูลของโหนดหลัก (head) จะเหมือนกับข้อมูลในโหนดแม่ แต่ในส่วนที่เป็นความสัมพันธ์พึ่งพาแบบเป็นพึ่งพาซึ่งกันและกัน (interdependence) หรือเป็นการพึ่งพาซ้อน (double dependence) ตรงนี้การวิเคราะห์หน่วยประกอบปกติไม่สามารถทำได้ เพราะถ้าจะแสดงความสัมพันธ์แบบพึ่งพาซ้อนกันนี้อาจทำได้แต่ต้องยอมให้มีการทับซ้อนของหน่วยประกอบ (overlapping constituents)

ความสัมพันธ์แบบพึ่งพาและลำดับคำ

บางคนอาจคิดว่าหน่วยประกอบดีกว่าในแง่ที่สามารถแสดงความต่อเนื่องของหน่วยต่าง ๆ ได้ในตัว แต่ในความสัมพันธ์แบบพึ่งพา เราพบสิ่งที่น่าสนใจกว่า มีหลักว่า คำพึ่งพานั้นต้องอยู่ใกล้คำหลักมากที่สุดเท่าที่จะเป็นได้ ที่เป็นอย่างนี้ เพราะ คำหนึ่งอาจมีคำพึ่งพามากกว่าหนึ่งคำ จึงเป็นไปไม่ได้ที่คำพึ่งพาทุกคำจะอยู่ติดกับคำหลักได้ แต่การที่คำพึ่งพาถูกแยกจากคำหลัก ก็แสดงว่าคำที่แทรกนั้นก็ต้องเป็นคำพึ่งพาของคำหลักนั้นด้วย เช่นในตัวอย่างข้างล่าง *Fred very other eats really fresh*

fruit นั้นใช้ได้เพราะเข้าหลักที่ว่า แต่ **Fred fresh eats fruit* นั้นไม่ถูกไวยากรณ์ เพราะระหว่าง *Fred* กับ *eats* มี *fresh* ซึ่งไม่ใช่คำพึ่งพาของ *eats* มาแทรก

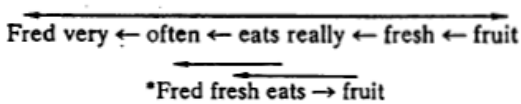

Hudson and Langendonck (1991:320)

แต่ก็มีบางตัวอย่าง เช่น *Fred keeps sniffing* ที่ *Fred* เป็นคำพึ่งพาของทั้ง *keeps* และ *sniffing* *Fred* กับ *sniffing* จึงถูกแทรกด้วยคำที่ไม่ได้เป็นคำพึ่งพาของ *Fred* หรือ *sniffing* จึงกำหนดให้มีสองเงื่อนไขไว้ใน Adjacency Principle คือ ถ้ามีคำอยู่ระหว่าง H กับ D คำนั้นจะเป็น subordinate ของ H หรือไม่คำนั้นก็จะเป็น head ที่มี H เป็น subordinate อยู่ใต้คำนั้นอีกที

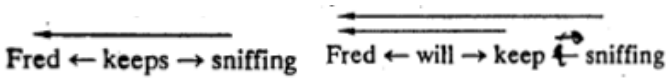

The Adjacency Principle:

If a word D depends on word H, then any word between D and H must be either a subordinate of H, or (a subordinate of) another head of D whose subordinates include H.

Hudson and Langendonck (1991:321)

ตัวอย่างที่จะแย้งกับหลักการนี้ได้ ก็เช่นในกรณีภาษาที่เป็นภาษาไม่มีลำดับคำ (free word order) ซึ่งฮัดสัน (Hudson, 1984) ก็ได้อภิปรายถึงกรณีแบบนี้ไว้ในหนังสือเขาและให้แนวการวิเคราะห์ไว้

อีกประเด็นหนึ่งระหว่างความสัมพันธ์แบบพึ่งพาและลำดับคำ คือ เทสเนียร์ (Tesnière, 1959) ซึ่งเป็นผู้เสนอความคิดเรื่องการวิเคราะห์แบบพึ่งพายุคแรก ได้ตั้งข้อสังเกตว่าหน่วยพึ่งพาในภาษามักจะปรากฏอยู่ข้างเดียวกันของหน่วยหลัก เช่น ใน

ภาษาญี่ปุ่น หน่วยพึ่งพามักปรากฏอยู่ก่อนหน่วยหลัก แต่ในบางภาษาก็ไม่เป็นแบบเดียวกันในทุกกรณี

ความสัมพันธ์ทางไวยากรณ์

เนื่องจากว่า คำอาจมีคำพึ่งพาได้มากกว่าหนึ่งคำ จึงต้องแยกความแตกต่างระหว่างคำพึ่งพา ซึ่งทำได้โดยการกำหนดประเภทความสัมพันธ์ทางไวยากรณ์ เช่น subject, object, complement, adjunct, เป็นต้น

เนื่องจากความสัมพันธ์แบบพึ่งพาเป็นเรื่องพื้นฐานของ WG ความสัมพันธ์ทางไวยากรณ์จึงเป็นเรื่องพื้นฐานของ WG ด้วย ไม่เหมือนกับไวยากรณ์อื่นที่มองหน่วยประกอบเป็นพื้นฐาน และมองความสัมพันธ์ทางไวยากรณ์และความสัมพันธ์แบบพึ่งพาเป็นสิ่งที่สร้างขึ้น (derive) มาอีกที ความสัมพันธ์ทางไวยากรณ์แสดงในความสัมพันธ์แบบพึ่งพาด้วยการกำหนดชื่อความสัมพันธ์ทางไวยากรณ์ไว้ดังในรูป

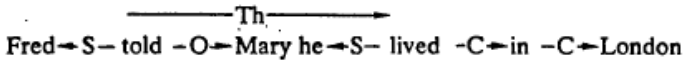

Hudson and Langendonck (1991:324)

การใช้ความสัมพันธ์ทางไวยากรณ์ใช้ในลักษณะการกำหนด valency ซึ่งคล้ายกับ strict subcategorization แต่แตกต่างกันเพราะ subcategorization ที่ใช้กันมานั้นจะจำกัดว่าต้องระบุหน่วยที่พึ่งพาเป็นประเภททางวากยสัมพันธ์ (syntactic categories) แต่ใน WG หน่วยพึ่งพาเป็นอะไรก็ได้ เช่นเป็นกรรมทางไวยากรณ์ (grammatical object) ใน w-discuss has (an object), เป็นหมวดคำ (category) เช่น (object of w-discuss) isa noun, เป็นคำ (lexical item) เช่น (oblique-complement of w-depend) isa w-on, เป็นหน่วยความหมาย เช่น (referent of (subject of (w-addled))) isa egg จะมีที่ไม่อาจเป็นได้ก็คือการอ้างถึงส่วนภายในคำ เช่น X of Y must contain /b/

Long extraction and visitors

ใน WG ช่วงแรก (Hudson 1984) อธิบายถึงโครงสร้างที่ GB มองกันว่ามี wh-movement หรือโครงสร้าง topicalization โดยใช้วิธีการสร้างความสัมพันธ์ทางไวยากรณ์ที่ชื่อ visitor มาอธิบายการนย้ายตำแหน่งนี้ โดยที่ความสัมพันธ์ทางไวยากรณ์ใหม่นี้ไม่ไปมีผลกับความสัมพันธ์ทางไวยากรณ์เดิมที่มีอยู่ ทฤษฎีอื่น ๆ อาจให้มีการย้ายที่และมีการเปลี่ยนความสัมพันธ์ทางไวยากรณ์ไป และอาจมีโหนดสุญรูป (empty node) ไว้ แต่ใน WG ไม่มีโหนดสุญรูป (empty node) [ปัจจุบัน มีแนวโน้มว่าจะยอมให้มี empty node ได้ในบางภาษา] มีเพียงการเพิ่มความสัมพันธ์ผู้มาเยือน (visitor relation) ขึ้นมา เช่นในตัวอย่างข้างล่าง คำที่เป็นกรรมของ like ไม่ได้อยู่ตำแหน่งหลังคำ like แต่มาอยู่ข้างหน้า จึงอธิบายว่าในกรณีแบบนี้ จะมีความสัมพันธ์ผู้มาเยือน (visitor relation) ระหว่าง like กับ Beans ทำให้ Beans ไม่ต้องอยู่ในตำแหน่งหลัง like ได้ และถ้าดูรูปจะสังเกตว่ามี visitor relation ระหว่าง bean กับ know ด้วย ทั้งนี้เพราะ Adjacency principle กำหนดให้ต้องมีความสัมพันธ์ระหว่าง Bean กับ like ที่ตั้งชื่อความสัมพันธ์นี้เป็น visitor เพราะมองว่าคำนั้นจะต้องเดินกลับไปบ้านเดิมของเดิม ระหว่างทางจะเดินไปคำหลักที่ใกล้สุดพักเยี่ยมที่นั้น หากไม่ใช่บ้านที่แท้จริงก็จะเดินต่อไปยังคำพึ่งพาของคำหลักนั้นจนกว่าจะพบบ้านจริง การวิเคราะห์แบบนี้ก็คล้ายกับที่ GB มีการย้ายที่คำไปตำแหน่ง Comp ต่อเนื่องไปเรื่อย ๆ แต่ใน WG เป็นการโยงกลับไปที่คำหลัก (head) เรื่อย ๆ ไปจนถึงคำที่เป็นคำหลัก (head) จริง

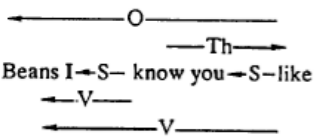

Hudson and Langendonck (1991:327)

ในการสร้างโครงสร้างสำหรับประโยค *Beans I know you like* มีการใช้กฎ 2 ส่วน ส่วนแรกสำหรับโยงคำที่ย้ายมานั้นไปยัง finite verb (know) อีกส่วนใช้ส่งต่อ visitor ไปตามสายการพึ่งพา (dependency chain) จนมาเจอคำที่เป็นคำหลัก (head) ประโยคที่มี wh-word ก็เป็นไปในแบบเดียวกัน กฎส่วนแรกในประโยคต่าง ๆ จะต่างกัน จึงมีกฎสำหรับ topicalization, กฎสำหรับ wh-pronoun ตัวอย่างของกฎแรกสำหรับ wh-pronoun เป็นดังนี้

wh-pronoun is (predependent of (complement of wh-pronoun))

ใน *what did you say?* (ซึ่งวิเคราะห์ให้ *what* เป็น head ของ *did*) กฎนี้ยอมให้ wh-pronoun ไม่อยู่ในตำแหน่งที่ควรจะอยู่แต่มาเป็นหน่วยพึ่งพาข้างหน้า (predependent) ของ *did* ได้ จากนั้นมีกฎที่กำหนดให้ visitor เป็นหน่วยพึ่งพาข้างหลัง (postdependent) อย่าง

(visitor of word) isa (postdependent of word)

ทำให้ visitor หา normal head ได้ อีกกฎที่จะใช้ได้คือ

(visitor of word) is (visitor of (a (postdependent of word)))

กฎนี้บังคับให้มีการไล่หา visitor ต่อเนื่องและเป็นไปในทิศทางไปข้างหลังเรื่อย ๆ จึงสามารถกันกรณีของการดึงออกจากประธาน (extraction from subject) และจากบุพบท (from preposition) ได้ เช่น **Who was a picture of hanging in his office?* ผิดไวยากรณ์เพราะมีการ hop visitor ย้อนกลับ (was->hanging, picture<-hanging) แต่กฎเหล่านี้ยังไม่คลอบคลุม extraction of a subject คือไม่อธิบายว่าทำไม *Who do you think came?* จึงใช้ได้ เพราะ *came* ต้องการหน่วยพึ่งพาข้างหน้าไม่ใช่หน่วยพึ่งพาข้างหลัง *came* จึงไม่สามารถเป็น visitor ได้ จึงต้องปรับกฎใหม่ จึงทำให้ *came* สามารถโยงกลับไปหา *who* ด้วย subject relation ได้

(visitor of word) is ((a visitor) or (a subject of (a (postdependent of word)))

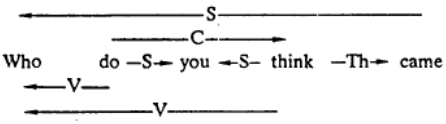

Hudson and Langendonck (1991:330)

ในตอนหลังดูเหมือนชื่อ visitor อาจถูกแทนที่ด้วย extractee แทน แต่ยังคงหลักการเดียวกันคือ wh-word นั้นมองหา head ที่จะเป็นบ้านที่แท้จริงของตนเองไปเรื่อย ๆ ตามสายการพึ่งพา

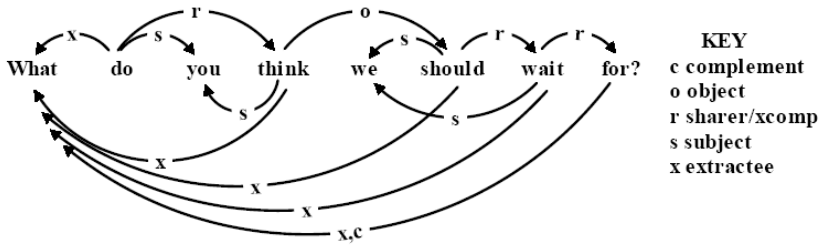

Hudson (2005: 639)

สรุป

WG เป็นไวยากรณ์ที่ใช้หลักการพึ่งพา ไม่ใช้หน่วยประกอบ, ใช้การรับทอดโดยปริยาย (default inheritance) ของลำดับชั้น isa, [เดิมไม่มีโหนดสำหรับสุญรูป (empty node) ใด ๆ แต่ปัจจุบันยอมรับว่ามีได้], ความสัมพันธ์ทางไวยากรณ์เป็นหน่วยพื้นฐานของทฤษฎี และแสดงในรูปของหน่วยพึ่งพา, ข้อมูล (information) บอกในรูปของเครือข่ายความสัมพันธ์, ไม่มีเส้นแบ่งระหว่างความรู้ทางภาษากับความรู้ทางโลก ฮัดสันมองภาพทฤษฎี WG ว่ามีความใกล้กันกับไวยากรณ์หน่วยสร้าง (construction grammar) ซึ่งทั้งสองทฤษฎีมีลักษณะที่เชื่อมต่อระหว่างภาษาศาสตร์เพิ่มพูนและภาษาศาสตร์ปริชาน

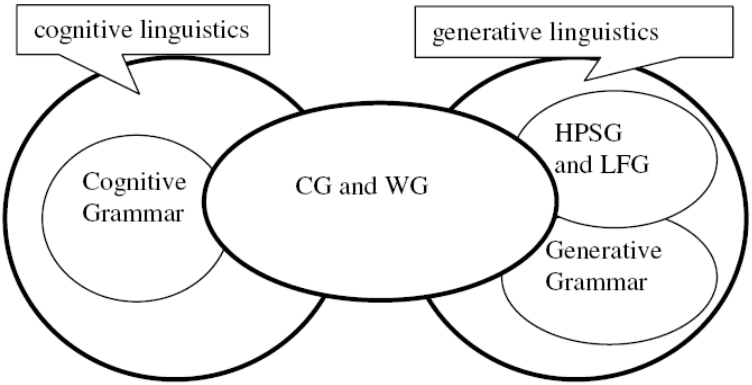

https://dickhudson.com/wp-content/uploads/2013/07/wgcg.pdf

อ้างอิง

Hudson, R. (2006). Word Grammar. In: Keith Brown, (Editor-in-Chief) Encyclopedia of Language & Linguistics, Second Edition, volume 13, pp. 633-642. Oxford: Elsevier.

Hudson, R. (2008). Word Grammar for Graduate Students. (http://www.phon.ucl.ac.uk/home/dick/WG/WG4PG/WG4PG.htm)

Hudson, R. (2002). What is Word Grammar? In Kensei Sugayama (ed) 2002. Studies in Word Grammar (Kobe: Research Institute of Foreign Studies, Kobe City University of Foreign Studies) pp 7-32.

Hudson, R. (1984). Word Grammar. New York : Basils Blackwell

Hudson and Langendonck (1991) Word Grammar In Droste. F.G. and Joseph, J.E. Grammatical Theory and Grammatical Description. John Benjamins Publishing. [p307-335]

Richard Hudson Home page: (http://dickhudson.com/word-grammar/)

ภาษาศาสตร์วิพากษ์

Introduction to Critical Linguistics

https://youtu.be/sowwqXJj3Bs

LING THEO

ภาษาศาสตร์วิพากษ์ (critical linguistics) ไม่ใช่การศึกษาส่วนใดส่วนหนึ่งของภาษาอย่างการศึกษาสัทวิทยา วากยสัมพันธ์ หรืออรรถศาสตร์ แต่เป็นการประยุกต์ใช้ความรู้ทางภาษาศาสตร์ในงานที่เกี่ยวข้องกับสังคม แต่ก็แตกต่างจากงานภาษาศาสตร์สังคม เพราะงานทางภาษาศาสตร์สังคมมุ่งตอบคำถามทางภาษามากกว่าคือศึกษาว่าปัจจัยทางสังคมมีผลต่อภาษาอย่างไร แต่งานทางภาษาศาสตร์วิพากษ์มุ่งตอบคำถามทางสังคมโดยใช้ภาษาเป็นข้อมูลสนับสนุนการวิเคราะห์ปัญหานั้น งานภาษาศาสตร์วิพากษ์ส่วนใหญ่เริ่มต้นในช่วงปลายทศวรรษ 1970 แถบสหราชอาณาจักรและออสเตรเลีย

บุคคลที่จัดเป็นผู้บุกเบิกโดยเฉพาะในส่วนที่เป็นนักภาษาศาสตร์ ได้แก่ นอร์แมน แฟร์คลาฟ[8] (Norman Fairclough, ค.ศ.1941-ปัจจุบัน), โรเจอร์ ฟาวเลอร์ (Roger Fowler, ค.ศ.1939-1999), ตวน อา ฟานไดก์[9] (Teun A. van Dijk, ค.ศ.1943-

[8] รูปจาก http://lancaster.academia.edu/NormanFairclough

[9] รูปจาก http://www.discourses.org/

ปัจจุบัน), รูท วูดัก[10] (Ruth Wodak, ค.ศ.1950-ปัจจุบัน) เป็นต้น แฟร์คลาฟสอนอยู่ที่ Department of Linguistics and English Language มหาวิทยาลัยแลนคาสเตอร์ สหราชอาณาจักร แฟร์คลาฟสนใจเรื่องของภาษาและความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่เกิดในสังคม (power and ideology) หนังสือที่เป็นที่รู้จักของแฟร์คลาฟ ได้แก่ Language and Power (1989) Critical Discourse Analysis (1995) และในมหาวิทยาลัยแลนคาสเตอร์นี้ก็มีวูดัก (Ruth Wodak) อีกคนที่ทำงานด้าน CDA เป็นจำนวนมาก ส่วนฟาวเลอร์ (Roger Fowler) เป็น Professor of English and Linguistics ที่มหาวิทยาลัยอีสแองเกลีย (University of East Anglia) สหราชอาณาจักร มีผลงานหนังสือเรื่อง Language and Control (1979) Language in the news (1991) (น่าสังเกตว่าทั้งสองคนนั้นอยู่ในสหราชอาณาจักร ทั้งนี้ ศูนย์กลางของศาสตร์ด้านวัฒนธรรมศึกษา (Cultural Study) แห่งหนึ่งที่มีบทบาทสำคัญตั้งแต่ปีค.ศ. 1964 นั้นเริ่มต้นที่มหาวิทยาลัยเบอร์มิงแฮม (Birmingham) โดยนำแนวคิดวิพากษ์แบบมาร์กซิสต์มาใช้ศึกษาวัฒนธรรมและสื่อกับบทบาทความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างกลุ่มคนต่าง ๆ กลุ่มนี้เป็นที่รู้จักในชื่อของกลุ่มวัฒนธรรมศึกษาสำนักอังกฤษ (British Cultural Studies) ส่วนฟานไดก์ (Teun A. van Dijk) เป็นชาวเนเธอร์แลนด์ เดิมสอนอยู่ที่มหาวิทยาลัยอัมสเตอร์ดัม (University of Amsterdam) ปัจจุบันย้ายมาสอนอยู่ที่มหาวิทยาลัยปุมเปวฟาบรา (Universitat Pompeu Fabra) เมืองบาร์เซโลนา (Barcelona) ประเทศสเปน มีผลงานแนววาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ เช่น News as Discourse (1988) Racism and the Press (1991) เป็นต้น ฟานไดก์ เริ่มต้นความสนใจทางภาษาศาสตร์ในระดับไวยากรณ์ตัวบท (Text Grammar) ต่อมาจึงสนใจในเชิงจิตวิทยาและได้ร่วมงานกับนักจิตวิทยาเพื่อศึกษาการประมวลผลภาษาระดับ

[10] รูปจาก http://lancaster.academia.edu/RuthWodak

ปริจเฉทว่าเป็นอย่างไร และนำเสนอแบบจำลองระดับปริจเฉท แต่หลังจากที่ได้ไปสอนในประเทศเม็กซิโกในปีค.ศ. 1980 ฟานไดก์ก็สนใจเรื่องการเหยียดเชื้อชาติ (racism) และบทบาทของภาษาในเรื่องดังกล่าว ซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นที่ทำให้เขาเปลี่ยนความสนใจมาทำงานภาษาศาสตร์วิพากษ์เป็นหลัก เพราะเห็นว่าเป็นการทำประโยชน์แก่สังคมได้มากกว่าและเป็นรูปธรรมกว่างานที่ผ่านมาซึ่งเป็นประโยชน์เฉพาะในแวดวงภาษาศาสตร์

งานภาษาศาสตร์วิพากษ์จึงมีส่วนเกี่ยวข้องอย่างมากกับทฤษฎีวิพากษ์ (Critical Theory) และวัฒนธรรมศึกษา (Cultural Studies) โดยรับพื้นฐานแนวคิดจากนักทฤษฎีกลุ่มมาร์กซิสต์และจากนักปรัชญาอย่างมิเชล ฟูโกต์ (Michel Foucault) ทฤษฎีวิพากษ์คือทฤษฎีที่มุ่งปลดปล่อยมนุษย์จากพันธนาการที่ครอบงำมนุษย์อยู่ “to liberate human beings from the circumstances that enslave them” เป็นกลุ่มนักปรัชญา นักทฤษฎีสังคมวิทยาจากเยอรมันและยุโรปตะวันตกซึ่งเป็นที่รู้จักในชื่อกลุ่มสำนักแฟรงเฟิร์ต (Frankfurt School)

Full Circle talks to Ruth Wodak – Short interview (25/04/2018)
https://youtu.be/Lyq8jEulhdo

ความหมายของ discourse

คำว่า discourse เป็นคำที่ใช้ร่วมกันอยู่ในหลายสาขาวิชา เช่น ทฤษฎีวิพากษ์ (critical theory) สังคมวิทยา ภาษาศาสตร์ ปรัชญา จิตวิทยาสังคม ฯลฯ เป็นคำพื้นฐานที่มักถูกละเลยไม่นิยามให้ชัดเจน แม้แต่ในสาขาภาษาศาสตร์เอง คำว่า discourse นี้ก็ใช้กันหลายความหมาย บางคนก็ตั้งใจให้ discourse แทนภาษาพูดที่เกิดในการสนทนา การสัมภาษณ์ การกล่าวสุนทรพจน์ และใช้คำว่า text สำหรับ

ภาษาเขียน แต่บางคนก็ใช้ discourse ทั้งกับภาษาพูดและภาษาเขียน บางที discourse ก็ใช้ในความหมายที่กว้างกว่านั้น โดยมองเป็นหน่วยภาษาทั้งหมดที่เป็นบริบทการสื่อสารนั้น discourse ในความหมายทางภาษาศาสตร์นี้มักใช้คำไทยว่า "ปริจเฉท" หรือ "สัมพันธสาร"

นอกจากความหมายที่เกี่ยวข้องกับภาษาโดยตรง discourse ยังถูกใช้ในความหมายที่เกี่ยวข้องกับอุดมการณ์ (ideology) คือเป็นภาษาพูดหรือเขียนที่สะท้อนให้เห็นถึงอุดมการณ์ ความเชื่อของกลุ่มคนในสังคม จึงเป็นคำที่ใช้กันในทางสังคมศาสตร์มากด้วย ผู้ที่ใช้คำว่า discourse และมักจะถูกอ้างถึงงานของเขาอยู่เสมอ คือ มิเชล ฟูโกต์ (Michel Foucault, ค.ศ.1926- 1984) ฟูโกต์ใช้คำว่า discourse ในสามความหมาย ความหมายแรกหมายถึงถ้อยคำหรือข้อความ (the general domain of all statements) ที่มีผลต่อโลกภายนอกซึ่งก็เป็นความหมายทั่วไปของภาษา ความหมายที่สองเป็น discourse ของกลุ่มคน (an individualizable group of statements) ซึ่งมีแบบแผนของกลุ่มที่สามารถอธิบายได้ เช่น discourse of femininity และในความหมายที่สาม จึงหมายถึงแบบแผนปฏิบัติที่เป็นมูลเหตุให้เกิดวิถีและการใช้ภาษาแบบที่เห็น (a regulated practice which accounts for a number of statements) หมายรวมถึงความคิดความเชื่อที่อยู่เบื้องหลัง discourse ในความหมายทางสังคมศาสตร์จึงไม่จำกัดที่ตัวภาษาแต่หมายรวมถึงแบบแผนปฏิบัติ คำไทยที่มักใช้แทน discourse ในทางสังคมศาสตร์คือ "วาทกรรม"

Discourse มีลักษณะที่มีปฏิสัมพันธ์ต่อ discourse อื่น ๆ สิ่งที่ยอมรับกันว่าเป็นจริง (truth) ที่เป็นอยู่เป็นผลจากการที่ discourse หนึ่งมีบทบาทกำหนดมากกว่า discourse อื่น ๆ ว่า อะไรคือความจริง (เป็น dominant discourse) เรื่องอำนาจ (power) และความรู้ (knowledge) จึงเป็นสิ่งที่พูดถึงในการอภิปรายเกี่ยวกับ discourse สิ่งเหล่านี้ไม่ได้มีลักษณะตายตัวหรือมีความจริงแท้ของมัน แต่เป็นผลจากชุดของวาทกรรมที่สร้างขึ้นในแต่ละยุคแต่ละสมัย ความคิดของฟูโกต์ทำให้มีการมอง

เรื่องของอำนาจใหม่ คือแทนที่จะมองว่า อำนาจเป็นของใครกลุ่มหนึ่งที่ใช้ละเมิดสิทธิของกลุ่มอื่น ๆ เช่น ใช้อำนาจห้ามกระทำการอย่างใดอย่างหนึ่ง (เหมือนอย่างที่พวกมาร์กซิสต์มองว่า ปัจจัยเศรษฐกิจเป็นตัวกำหนดอำนาจของชนชั้นในสังคม) ซึ่งเป็นการมองความสัมพันธ์ทางอำนาจในทิศทางเดียวและเป็นไปในแง่ลบที่กระทำต่อบุคคล แต่อำนาจเป็นเรื่องของเงื่อนไขที่ทำให้เกิด discourse ต่าง ๆ ไม่ได้มีลักษณะเป็นทิศทางเดียว และแต่ละบุคคลแต่ละกลุ่มก็เป็นหน่วยหนึ่งในความสัมพันธ์เชิงอำนาจนี้ สิ่งที่ยอมรับกันว่าเป็นความรู้เป็นผลจากการต่อสู้ของ discourse ต่าง ๆ ที่เปลี่ยนไป ซึ่งหากย้อนดูเชิงประวัติศาสตร์ก็จะเห็นว่าแต่เดิมความรู้ความเชื่อที่เรามีไม่ได้เป็นอย่างที่เป็น แต่มีการ shift เกิดขึ้นจาก discursive structure ตามกาลเวลา ฟูโกต์ไม่ได้สนใจหาว่า discourse นั้นแทนความเป็นจริงที่เกิดขึ้นหรือไม่ แต่สนใจว่าทำไม discourse หนึ่งจึงมีบทบาทเหนือ discourse อื่น ๆ

งานทางด้านทฤษฎีวัฒนธรรม (cultural theory) ก็นำแนวคิดของฟูโกต์มาใช้ค่อนข้างมากและให้ความสำคัญต่อทวิวัจน์ (dialogue) ว่าเป็นเงื่อนไขหลักของ discourse ที่ทำให้ discourse ที่กำหนดโดยสถาบัน (institute) ในสังคมมีการโต้ตอบกับ discourse อื่น ๆ (ซึ่งมักเป็น discourse ฝ่ายตรงกันข้าม) เช่น discourse ของกลุ่มอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมมีทวิวัจน์กับ discourse ของรัฐบาลที่ว่าด้วยเรื่องนโยบายการพัฒนาเศรษฐกิจ เมื่อมีการทวิวัจน์ต่อกัน discourse กลุ่มอนุรักษ์จึงเปลี่ยนลักษณะจากเดิมที่ออกมาในลักษณะข้อความที่ไม่เป็นทางการนักและต่อต้านทางการเมืองมาเป็นแบบที่เป็นทางการและแสดงเหตุผลทางวิทยาศาสตร์มากขึ้น ในขณะที่ discourse ของรัฐก็จะเปลี่ยนมาออกลักษณะที่พยายามแสดงความเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมมากขึ้น

Discourse ที่ปรากฏในสังคมในเรื่องใดเรื่องหนึ่งจึงเป็นการสะท้อนชุดความคิดที่เกิดขึ้นในสังคม เช่น discourse เกี่ยวกับประจำเดือนของผู้หญิงจะมีลักษณะบ่งบอกว่าเป็นสิ่งที่ไม่พึงปรารถนา ต้องปกปิดซ่อนเร้น เป็นช่วงเวลาที่ลำบากไม่สบายกาย การปรากฏซ้ำ ๆ ของ discourse ลักษณะนี้ยิ่งตอกย้ำความคิดดังกล่าว

และไม่เปิดโอกาสให้ความคิดด้านบวกได้ปรากฏ เช่น การเป็นสิ่งน่ายินดี ภูมิใจ แสดงถึงความพร้อมในการเจริญพันธุ์ เป็นต้น

งานที่น่าสนใจอีกคนคืองานของมิเชล เปเชอซ์ (Michel Pêcheux, ค.ศ. 1938-1983) นักภาษาศาสตร์มารก์ซิสต์ ซึ่งมองว่าภาษาไม่ได้มีความหมายโดยอิสระของมันเอง เขาทดลองนำบทความเดียวกันให้นักศึกษาสองกลุ่มอ่าน โดยบอกกลุ่มแรกว่าเป็นบทความฝ่ายซ้าย และบอกนักศึกษาอีกกลุ่มหนึ่งว่าเป็นบทความฝ่ายขวา โดยที่บทความที่อ่านเป็นบทความทางเศรษฐกิจแบบกลาง ๆ ที่ไม่ชัดเจนว่าเป็นแนวคิดแบบซ้ายหรือขวา ผลก็คือนักเรียนแต่ละกลุ่มอ่านแล้วเข้าใจบทความไปตามที่ได้รับการบอกไว้ล่วงหน้า นั่นแสดงว่า การตีความที่เกิดขึ้นไม่ได้เป็นไปอย่างอิสระ แต่อยู่ภายใต้กรอบโครงสร้างใหญ่ของความคิดนำ งานของเปเชอซ์ที่ออกมาแสดงให้เห็นว่านอกจากการโต้ตอบและขัดแย้งกันของ discourse ตามที่ฟูโกต์พูดถึงแล้ว การแย่งกันนำเสนออุดมการณ์ (ideology) ยังเป็นหัวใจสำคัญของ discourse ด้วย

งานด้านวรรณกรรม (literature) ก็ได้ประโยชน์และใช้แนวคิดเรื่อง discourse ของฟูโกต์มาก ทำให้สามารถวิเคราะห์ความเหมือนหรือต่างกันของงานเขียนต่าง ๆ และผูกโยงว่าเป็นผลผลิตของชุดความเชื่อต่าง ๆ ที่มีอยู่ เป็นการศึกษางานวรรณกรรมเพื่อเข้าใจสังคม วัฒนธรรม และความเชื่อที่ดำเนินอยู่และสะท้อนผ่านวรรณกรรม

PHILOSOPHY - Michel Foucault
https://youtu.be/BBJTeNTZtGU

วาทกรรมและอุดมการณ์

กลุ่มมาร์กซิสต์มองพัฒนาการสังคมในลักษณะที่แบ่งแยกชนชั้นชัดเจน มีการเปลี่ยนแปลงจากการต่อสู้ระหว่างชนชั้นตลอดมา และเชื่อว่าท้ายสุดจะนำไปสู่

สังคมแบบยูโทเปีย โดยที่ชนชั้นแรงงานจะเข้าใจการกดขี่ที่เกิดในระบบทุนนิยมและบริโภคนิยมและลุกขึ้นร่วมขบวนการปฏิวัติ จึงเป็นมุมมองแบบที่มีทิศทางชัดเจน ในขณะที่มุมมองของทฤษฎีวาทกรรม ไม่มองการกระทำและผลแบบชัดเจนเช่นนั้น แต่จะมองความเป็นไปได้ต่าง ๆ ที่เป็นผลต่อการกระทำที่เกิดขึ้น เช่น การเคลื่อนไหวชุนนุมต่อต้านการส่งออกเนื้อลูกวัวที่ท่าเรือ ไม่ได้เกิดผลเฉพาะหน้าจากการต่อต้านเพียงอย่างเดียว แต่อาจเกิดผลอื่น ๆ ตามมา เช่น มีตำรวจลับถ่ายรูปทำประวัติเก็บเข้าแฟ้มพวกหัวรุนแรง บริษัทอาจเพิ่มมาตรการรักษาความปลอดภัยมากขึ้น รัฐอาจออกกฎหมายควบคุมการชุมนุมห้ามไม่ให้เกินจำนวนหนึ่ง เป็นต้น

งานของฟูโกต์เกิดขึ้นในช่วงที่คนเริ่มตั้งคำถามว่า จะนำแนวคิดวิพากษ์แบบลัทธิมาร์กซมาใช้ โดยไม่ต้องรับชุดความเชื่อแบบลัทธิมาร์กซทั้งหมดมาใช้ได้หรือไม่ ฟูโกต์มองว่าการใช้คำอุดมการณ์ (ideology) ในงานกลุ่มลัทธิมาร์กซนั้นแฝงความหมายว่าเป็นสิ่งที่ตรงข้ามกับความจริงความถูกต้อง (truth) อยู่ และอ้างถึงสิ่งที่เป็นองค์ประธาน (subject) ว่ามีบทบาทกำหนดอุดมการณ์ (ideology) และอุดมการณ์สำคัญเป็นรองเรื่องโครงสร้างปัจจัยทางเศรษฐกิจที่เป็นตัวกำหนดอุดมการณ์อีกที

อุดมการณ์จึงถูกมองว่าเป็นความรับรู้ที่ถูกบิดเบือน (false consciousness) ซึ่งจะเห็นและเข้าใจได้ถ้าถอยออกห่างแล้วมองเข้ามา (we have the truth, they have ideologies (van Dijk 2013)) แต่งานของกลุ่มศึกษาวาทกรรมมองว่า ความเห็นหรือคำวิจารณ์ใด ๆ ที่มีนั้นก็ไม่ได้ปลอดจากอิทธิพลของชุดความคิดต่าง ๆ ที่มีต่อกันในช่วงเวลานั้นที่มีต่อตัวเขาเองซึ่งเป็นองค์ประธาน (subject) ของวาทกรรม นั้น จึงไม่มีคู่ตรงข้ามของอุดมการณ์ที่เป็นความจริงที่ถูกต้อง แต่ทั้งนี้ ก็ไม่ได้หมายความว่าแต่ละคนจะมีความเห็นหรือวิพากษ์อะไรไม่ได้ เพียงแต่ให้ตระหนักว่า สิ่งที่เรียกว่าความรู้ (knowledge) รวมถึงทฤษฎีต่าง ๆ นั้นก็ถูกจำกัดด้วยผลพวงของแรงผลักดันจากสังคม จากสถาบันต่าง ๆ ที่มีต่อกัน

นอกจากนี้ ฟูโกต์ยังตั้งคำถามเรื่อง subject ซึ่งเดิมเชื่อกันว่ามีลักษณะเป็นปัจเจก มีอิสระและเป็นผู้กำหนดการกระทำต่าง ๆ ในสังคม ฟูโกต์ไม่เชื่อในความมีอยู่ของ subject แบบคาร์ทีเซี่ยนที่มองว่าตนเองรู้ตัวเองและเลือกที่กระทำการต่าง ๆ ซึ่งเป็นแนวคิดของพวกยึดอุดมการณ์แบบมนุษยนิยมเสรี (liberal humanist) พวกเน้นอุดมการณ์ก็มองว่า subject มีบทบาทในการมีปฏิกิริยาต่อต้านกับการกระทำหรืออุดมการณ์ใดที่มาควบคุมตัวเองอยู่ แต่ฟูโกต์มองว่าเราสามารถศึกษาถึงการก่อสร้างความรู้หรือวิทยาการ (knowledge) วาทกรรม (discourse) และอื่น ๆ โดยไม่ต้องอ้างอิงถึง subject (death of the subject) เพราะ subject ก็เป็นผลจากการกระทำต่าง ๆ และเปลี่ยนแปลงได้ แต่จะมองภาพเป็นกลุ่มคนที่หล่อหลอมด้วยอุดมการณ์บางอย่างร่วมกัน (การลดความสำคัญของ subject นั้นมีมาตั้งแต่พวกโครงสร้างนิยม (structuralist) ซึ่งได้อิทธิพลมาจากโซซูร์ ปัจเจกไม่ได้มีเสรีแบบที่เคยคิดแต่เป็นเรื่องของระบบโครงสร้างสังคมที่กำหนดความเป็นไป ตัวตนแต่ละคนเป็นเพียงผลิตผลอันหลากหลายของระบบสัญลักษณ์ในสังคมวัฒนธรรมนั้น ๆ)

นอกจากนี้ ฟูโกต์ก็ไม่เชื่อเรื่องเศรษฐกิจเป็นตัวกำหนด (economic deterministic) ไม่มองว่าเศรษฐกิจ (economic), โครงสร้างสังคม (social structure) และวาทกรรม (discourse) จะมีความสัมพันธ์กันแบบง่าย ๆ ที่เศรษฐกิจเป็นตัวกำหนดโครงสร้างอำนาจในสังคม แต่ปัจจัยเศรษฐกิจเป็นเพียงหนึ่งในความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่ซับซ้อน ฟูโกต์ไม่เชื่อว่าอำนาจ (power) มีลักษณะง่าย ๆ แบบที่มองว่าเป็นการกดขี่ชนชั้นหนึ่งและเป็นสิ่งที่ยึดครองหรือเปลี่ยนมือกัน ซึ่งเป็นมุมมองอำนาจในภาพแบบจำลองเชิงลบ (negative model) อำนาจจึงไม่ใช่เรื่องของการควบคุมโดยรัฐ ซึ่งเป็นความสัมพันธ์แบบบนลงล่างเพียงอย่างเดียว อำนาจเป็นเรื่องของความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นและต่อรอง (negotiate) ได้ในการทวิวัจน์ของหน่วยงานหรือกลุ่มคนในสังคมอยู่ตลอดเวลา ตัวอย่างเช่น มีผู้วิเคราะห์การสนทนาระหว่างเจ้านายกับเลขา ซึ่งโดยโครงสร้างอีกฝ่ายน่าจะมีอำนาจเหนือกว่าอย่างเต็มที่ แต่การสนทนา

สั่งงานก็ไม่ได้ออกมาในลักษณะแบบสั่งงานกันโดยตรง แต่ดูเป็นการขอร้องมากกว่า วาทกรรมที่พบจึงแสดงให้เห็นว่าความสัมพันธ์ทางอำนาจไม่ได้เป็นไปแบบทิศทางเดียว การมองแบบวาทกรรม ทำให้ประเด็นความสนใจเรื่องความสัมพันธ์เชิงอำนาจมีได้หลากหลายกว่าและช่วยให้เข้าใจปรากฏการณ์ในสังคมได้มากขึ้น

อุดมการณ์ (Ideology) ในความหมายแนวลัทธิมาร์กซ จึงเป็นชุดความคิดที่ครอบงำในสังคม เบียดบังความคิดแบบอื่น ๆ ส่วนฟานไดก์มองอุดมการณ์เป็นเหมือนวิธีการมองโลกที่ก่อให้เกิดสิ่งที่เขาเรียกว่าปริชานของสังคม (social cognition) แบบที่ดำเนินอยู่ เป็นเหมือนกรอบหรือเค้าโครงความคิด (schema) ที่กลุ่มคนในสังคมมีร่วมกันต่อเรื่องหนึ่ง ๆ

Introduction to CDA

https://youtu.be/L_RazaEUG_U

LING THEO

วาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์

งานด้านวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ (Critical Discourse Analysis - CDA) เป็นการวิเคราะห์วาทกรรมเพื่อมองหาความสัมพันธ์เชิงอำนาจซึ่งส่งผลต่อภาษาที่ปรากฏ ฟานไดก์มอง CDA เป็นงานที่เกี่ยวข้องกับวาทกรรม (discourse), อำนาจ (power), การครอบงำ (dominance), ความไม่เท่าเทียมในสังคม และความสัมพันธ์เกี่ยวกับตัวผู้วิเคราะห์เอง เพื่อมองหาบทบาทของวาทกรรมในการทำซ้ำและในการท้าทายการครอบงำ คำสำคัญที่มักกล่าวถึงใน CDA เช่น "power," "dominance," "hegemony," "ideology," "class," "gender," "race," "discrimination," "interests," "reproduction," "institutions," "social structure," "social order,"

แฟร์คลาฟและวูดัก (Fairclough and Wodak 1997) กล่าวถึงหลักการแปดอย่างของ CDA ได้แก่

ทฤษฎีภาษาศาสตร์ ๓ : กลุ่มไวยากรณ์หน้าที่และปริชาน (ร่าง ๒๐ มี.ค. ๒๕๖๖)

1. CDA สนใจปัญหาสังคม ไม่ได้สนใจเรื่องตัวภาษาหรือการใช้ภาษาแต่ต้องการแสดงให้เห็นถึงปัญหาสังคม ความเหลื่อมล้ำที่ซ่อนอยู่ภายใต้ความสัมพันธ์เชิงอำนาจ
2. ความสัมพันธ์เชิงอำนาจในสังคมมีลักษณะที่เป็น discursive มีการแสดงออกและต่อรองผ่านทางวาทกรรมต่าง ๆ
3. วาทกรรมกำหนดสร้างสังคมและวัฒนธรรม (discourse constitutes society and culture) การใช้ภาษามีส่วนสำคัญในการสร้างหรือเปลี่ยนแปลงสังคมวัฒนธรรมตลอดจนความสัมพันธ์เชิงอำนาจ
4. อุดมการณ์ (ideology) ถูกสร้างขึ้นผ่านทางวาทกรรม การจะเข้าใจในอุดมการณ์ไม่ใช่เพียงแค่วิเคราะห์ตัวบทแต่ต้องเข้าใจว่าวิถีที่ตัวบทถูกตีความและรับรู้ตลอดจนผลกระทบต่อสังคม (discursive practice)
5. การจะเข้าใจวาทกรรมก็ต้องเข้าใจถึงความเป็นมาของบริบทที่เกี่ยวข้อง (discourse is history)
6. ความเชื่อมโยงระหว่างตัวบทและสังคมเป็นสิ่งที่ประสานกลมกลืน (mediated) CDA จึงเป็นการหาความสัมพันธ์ระหว่างโครงสร้างและกระบวนการทางสังคมวัฒนธรรมกับลักษณะของตัวบทที่เกี่ยวข้อง
7. CDA เป็นเรื่องของการตีความและการอธิบาย มีลักษณะเปิดและเป็นพลวัตสามารถมองมุมใหม่หรือตีความใหม่เมื่อมีข้อมูลใหม่มาประกอบได้
8. วาทกรรมเป็นรูปแบบหนึ่งของการกระทำทางสังคม (a form of social action) จุดมุ่งหมายของ CDA ก็เพื่อเปิดให้เห็นถึงความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่ซ่อนเร้นอยู่และนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงวิถีปฏิบัติที่เป็นอยู่

วาทกรรมวิเคราะห์ตามแนวของแฟร์คลาฟจะเน้นการวิเคราะห์สามส่วน ส่วนแรกเป็นการวิเคราะห์ภาษาโดยใช้กรอบทฤษฎีไวยากรณ์ระบบหน้าที่ของฮัลลิเดย์ เพื่อช่วยวิเคราะห์การเลือกใช้คำ วิเคราะห์หน้าที่ทางไวยากรณ์ และหน้าที่ในมิติต่างๆ

ของตัวบทนั้น ส่วนที่สองเป็นการตีความโดยจะต้องวิเคราะห์ตัวบทร่วมกับองค์ประกอบต่าง ๆ และวิถีปฏิบัติที่เกี่ยวข้องกับการสร้างและการเข้าใจข้อความที่เกิดขึ้น ส่วนที่สามเป็นการอธิบายความเกี่ยวพันของตัวบทกับวิถีปฏิบัติในทางสังคม เพื่อให้เข้าใจถึงผลกระทบที่เกิดในสังคมซึ่งเป็นการวิเคราะห์ในเชิงสังคมเป็นหลัก

Figure 4.1. Dimensions of discourse and critical discourse analysis (Titscher, Meyer, Wodak, & Vetter, 2000, p.152) (based on Fairclough's 1992a, p.73)

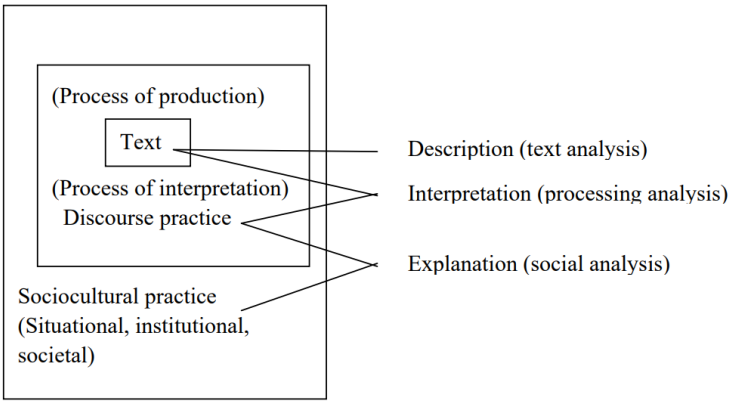

ส่วนวาทกรรมวิเคราะห์ตามแนวของฟานไดก์จะสนใจมองวาทกรรม และการรับรู้หรือปริชานทางสังคม (social cognition) จึงมีการวิเคราะห์ทั้งในระดับจุลภาค (micro) และมหภาค (macro) ระดับจุลภาคเป็นการวิเคราะห์ตัวภาษา ส่วนระดับมหภาคเป็นการวิเคราะห์ในเชิงสังคม เป็นการวิเคราะห์เพื่อให้เข้าใจว่าการสร้างการรับรู้ร่วมกันในสังคมเกิดได้อย่างไร ซึ่งการใช้ภาษาหรือวาทกรรมที่เกิดขึ้นก็มาจากรับรู้หรือปริชานทางสังคมนี้ และก็มีผลตอกย้ำหรือสร้างการรับรู้หรือปริชานทางสังคมให้ดำเนินต่อไป ฟานไดก์สนใจประเด็นว่าชนชั้นอภิชน (elite) ใช้ discursive strategy อย่างไรในการดำรงสภาพความไม่เท่าเทียมไว้ได้ งาน CDA จึงตอบประเด็นทางสังคมมากกว่าประเด็นทางภาษาศาสตร์ เป็นงานแบบสหสาขา คนทำงาน CDA จึงเสมือน

เป็นนักกิจกรรมเคลื่อนไหวทางสังคมด้วย แต่งานของ CDA ไม่ได้เป็นเหมือนนักการเมืองที่ทำเรื่องเฉพาะหน้า เรื่องเร่งด่วนต่าง ๆ CDA สนใจที่รากของปัญหาสิ่งที่ซ่อนเร้นปิดบังอยู่

อำนาจสามารถดูได้จากพื้นฐานว่าชนกลุ่มใดมีสิทธิเข้าถึงทรัพยากรและความมั่นคั่ง การศึกษา ฐานะสังคม ข้อมูลข่าวสาร ฯลฯ มากกว่า อำนาจมาพร้อมกับการควบคุม (control) ที่ชนกลุ่มหนึ่งมีเหนืออีกกลุ่ม ซึ่งก็เป็นได้ทั้งการจำกัดการกระทำของอีกกลุ่มและการปลูกฝังให้ยอมรับความเชื่อในสภาพที่เป็นอยู่ ผ่านกระบวนการชักจูง ล่อลวง ชักใย (manipulate) อีกฝ่ายเพื่อประโยชน์ฝ่ายตน การครอบงำนี้ดำเนินไปด้วยการทำซ้ำผ่านกลไกภาษาอย่างเป็นธรรมชาติ การครอบงำทางความคิดอย่างแยบยลนี้เรียกว่า hegemony ชนที่ครอบงำจึงเป็นผู้ที่มีบทบาทสร้างวาทกรรม (discourse) มากกว่า

งาน CDA ของฟานไดก์มองต่างจากคนอื่นโดยมองว่ามีสิ่งที่เป็นปริชานทางสังคม (social cognition) ซึ่งเป็นสิ่งที่รับรู้ร่วมกันของคนในสังคมว่าแบบแผนการดำเนินชีวิตควรเป็นอย่างไร ปริชานทางสังคมเป็นตัวเชื่อมระหว่างวาทกรรมและการครอบงำ (dominance) เพราะปริชานทางสังคมนี้คือตัวอธิบายว่าทำไมชนกลุ่มหนึ่งยอมรับการครอบงำจากชนอีกกลุ่มได้ ทำไม discourse ลักษณะที่พบจึงเกิดขึ้นได้ อุดมการณ์ เป็นปริชานสังคม พื้นฐานที่กลุ่มชนต่าง ๆ มี การสร้างตัวบท (text) ต่าง ๆ จึงได้อิทธิพลจากภาพความเข้าใจที่เรามีอยู่ก่อนจากประสบการณ์ และความคิดเห็นที่คนเรามีต่อเรื่องนั้น ๆ

การศึกษาทาง CDA จึงเป็นการมอง discourse เพื่อหาโครงสร้างของข้อความหรือถ้อยคำที่ปรากฏ ดูว่ากลุ่มชนที่มีอำนาจนั้นแสดงถึงอำนาจนั้นอย่างไร สร้างอิทธิพลครอบงำอย่างไร กลยุทธ์ที่ใช้เป็นอย่างไร การวิเคราะห์จึงมีสองส่วน ส่วนของการสร้างและส่วนของการรับรู้หรือผลที่เกิดขึ้น ในมุมของการสร้างมองจากระดับใหญ่ คนที่มีอำนาจเหนือกว่ามักเป็นผู้กำหนดบริบทกำหนดวาทกรรม เช่น หมอ

เป็นผู้กำหนดวันตรวจ อาจารย์เป็นผู้กำหนดวันเวลาให้คำปรึกษา ควบคุมหัวข้อเรื่องงาน CDA จึงมองหาจุดนี้ว่ามีการกำหนดหรือกีดกันกลุ่มใดออกหรือไม่ เช่น ผู้หญิง คนดำ การถูกกีดกันออกทำให้เสียงหรือความคิดเห็นของชนกลุ่มนี้ขาดหายไป และการถูกกีดกันอาจรวมถึงการไม่มีโอกาสเข้ามามีส่วนรับรู้ด้วยก็ได้ ซึ่งคนที่มีอำนาจด้อยกว่ามักไม่มีบทบาทผู้กระทำ (active) เช่น ตำรวจมักปฏิเสธไม่สนใจฟังคำอธิบายผู้ต้องหา

เมื่อมองจากระดับย่อย ก็จะเป็นอีกส่วนที่จะพบการแสดงการครอบงำปรากฏอยู่ ตั้งแต่ในเรื่องของการเลือกใช้คำ วลี โครงสร้างประโยค คำบ่งชี้ต่าง ๆ น้ำเสียง การหยุด เป็นต้น แม้ผู้พูดจะตั้งใจหรือไม่ก็ตาม สิ่งเหล่านี้เป็นสิ่งที่เราสามารถสังเกตเห็นได้ และก็ต้องดูต่อว่าสิ่งที่พบนั้นเป็นลักษณะร่วม (generalization) ของวาทกรรมระหว่างกลุ่มชนหรือไม่

อำนาจจึงเป็นเรื่องของการควบคุม การควบคุมวาทกรรมสาธารณะ (control of public discourse) แบบที่กล่าวมา ตลอดจนถึงการควบคุมความคิด (mind control) เพราะผู้รับวาทกรรมมีแนวโน้มที่จะยอมรับในความเชื่อ ความรู้ ความคิดเห็นที่แฝงในวาทกรรมของผู้ที่สังคมยอมรับให้มีอำนาจหน้าที่ในเรื่องนั้น นอกจากส่วนของบริบทแล้ว ส่วนของวาทกรรทเองก็มีลักษณะที่มีการใช้วาทะนำเสนอข้อมูล ข้อโต้แย้งต่าง ๆ ชักจูง โน้มน้าวภายในวาทกรรมเพื่อให้เกิดการยอมรับในความคิดเห็นที่กำหนดด้วย การผสมผสานระหว่างบริบทและโครงสร้างวาทกรรมเหล่านี้ทำหน้าที่แบบ discursive

ภาพของการสื่อสารสมมติระหว่างคนผิวขาวและคนผิวดำเป็นดังต่อไปนี้ 1) คนขาวรับรู้และตีความสถานการณ์การสื่อสารเบื้องหน้า รับรู้ตัวเองในฐานะคนขาวและคู่สนทนาในฐานะคนดำ 2) ทัศนคติทั้งหลายเกี่ยวกับคนดำถูกเรียกขึ้นมา ซึ่งถ้าเป็นทัศนคติเชิงลบก็อาจจะแสดงออกในรูปคำที่เรียกคนดำนั้น 3) ความอคติที่มีทำงานอยู่เบื้องหลังและส่งผลต่อโครงสร้างวาทกรรมที่ปรากฏได้ อาจมีการใช้คำไม่สุภาพ ส่วนเรื่องว่าจะตั้งใจหรือไม่ตั้งใจนั้นไม่ใช่ประเด็นมากนักสำหรับ CDA เพราะ

วาทกรรมที่ปรากฏแม้เป็นไปแบบไม่ตั้งใจแต่ก็จะสะท้อนความคิดเบื้องหลังที่ผู้พูดเองอาจไม่รู้

ในส่วนของการรับรู้หรือเข้าใจ เป็นเรื่องทางวัจนปฏิบัติ ผู้ฟังคนดำอาจเข้าใจและตีความถ้อยคำที่ได้ยินว่าเป็นการแสดงอำนาจเหนือหรือเป็นการเหยียดผิวก็ได้ แต่ถ้าผู้ฟังเป็นอีกกลุ่มเช่นเป็นคนขาว ก็อาจไม่รู้สึกเช่นนั้นก็ได้ การดำรงอยู่ของความไม่เท่าเทียมนั้นจำเป็นต้องอ้างว่ามีความชอบธรรม ซึ่งกลยุทธ์ที่ใช้อาจเป็นการแยกระหว่าง เรา (us) กับ เขา (them) และนำเสนอภาพเชิงบวกฝ่ายเรากับภาพเชิงลบของฝ่ายเขา ความอดทนและเห็นอกเห็นใจของฝ่ายเรา ความไม่เข้าใจความแตกต่างของฝ่ายเขา ซึ่งทำให้เป็นที่น่าเชื่อถือด้วยกลวิธีต่าง ๆ เช่น ภาพเชิงลบนั้นเป็นข้อเท็จจริง เน้นการกระทำฝ่ายเขาที่เป็นเรื่องลบหรือเน้นการกระทำฝ่ายเราที่เป็นแง่บวก ถ้าเป็นข่าวก็อาจมีเรื่องการเลือกนำเสนอลำดับไหน เช่น เป็นหัวข้อข่าว หัวข้อรอง ปฏิเสธการกระทำใด ๆ แง่ลบของเรา เลือกใช้คำที่มีน้ำเสียงดีหรือไม่ดีแล้วแต่กรณี อ้างอิงการสนับสนุนจากแหล่งต่าง ๆ เช่น ผู้เชี่ยวชาญ พยาน รายงานข่าว เป็นต้น การนำเสนอด้วยกลวิธีและรูปแบบต่าง ๆ เป็นไปก็เพื่อให้ผู้ฟังหรือผู้อ่านสร้างภาพความเข้าใจแบบที่เราต้องการ

นอกจากการวิเคราะห์แบบฟานไดก์ ซึ่งใช้วิธีการมองทั้งในระดับภาพรวม (macro) และภาพย่อย (mciro) ของโครงสร้างวาทกรรมตามแนวไวยากรณ์ตัวบท (Text Grammar) ของเขา ฟาวเลอร์ (Fowler) ก็เป็นอีกผู้หนึ่งที่ทำงาน CDA แต่อาศัยแนวการวิเคราะห์ตามแบบทฤษฎีไวยากรณ์ระบบ-หน้าที่ของฮัลลิเดย์ ทั้งนี้เพราะทฤษฎีไวยากรณ์หน้าที่นั้นไม่ได้มองภาษาเป็นระบบเอกเทศ (autonomous) แต่ภาษาเกี่ยวพันกับหน้าที่การใช้โดยตรง

แนววิธีการวิเคราะห์ของ CDA เป็นสิ่งที่ยังไม่มีรูปแบบวิธีการชัดเจน การวิเคราะห์บทสนทนาก็จะแตกต่างจากการวิเคราะห์ข่าวในหน้าหนังสือพิมพ์ แต่ก็มีจุดสนใจร่วมกันเพราะสนใจนำเสนอความคิดโดยรวมเพื่อวิพากษ์สิ่งที่ซ่อนเร้นอยู่ในวาท

กรรม ความสัมพันธ์ระหว่างภาษา อำนาจ อุดมการณ์ แต่ในวิธีการวิเคราะห์นั้นไม่ได้มีขั้นตอนเป็นระบบระเบียบชัดเจนแบบการวิเคราะห์ภาษาศาสตร์แบบอื่น ๆ อย่างที่มองเป็นขั้นตอนเทียบหาหน่วยเสียง หาหน่วยคำ โครงสร้างต่าง ๆ เพราะสิ่งที่ศึกษาและ CDA ต้องการจะเปิดเผยนั้น โดยหลักเป็นสิ่งที่ซ่อนเร้นและคนทั่วไปไม่ตระหนักถึง จึงตอบไม่ได้ว่าขั้นตอนหนึ่งสองสามเป็นอย่างไร ไม่สามารถบอกว่าถ้าใช้รูปแบบนี้แล้วจะสรุปได้ว่าหมายถึงแบบนี้ตลอดไป แต่ก็สามารถใช้ความรู้ทางภาษาศาสตร์ที่เกี่ยวข้องมองดูข้อมูลในระดับต่าง ๆ เช่น การใช้คำในบริบทสถานการณ์ ความหมายชี้บ่งเป็นนัย (implicature), มูลบท (presupposition), เฟรมหรือกรอบความหมาย (frame), อุปลักษณ์, ต้นแบบ (prototype) เป็นต้น

ฟาวเลอร์ใช้แนวทางไวยากรณ์หน้าที่ซึ่งทำให้มองความหมายที่แฝงในระดับต่าง ๆ ตั้งแต่ระดับย่อย การลงน้ำหนัก การใช้ตัวเอียงตัวเข้ม การเลือกคำก็บอกทำเนียบภาษา การเลือกใช้โครงสร้างวากยสัมพันธ์แบบต่าง ๆ หน้าที่ภาษา 3 ลักษณะที่ฮัลลิเดย์พูดไว้ คือ หน้าที่สื่อความคิด (ideational), หน้าที่บุคคลสัมพันธ์ (interpersonal), หน้าที่เรียบเรียงความ (textual) ซึ่งฟาวเลอร์นำมาใช้ใน CDA ตัวอย่างเช่น เรื่อง transitivity ในหน้าที่สื่อความคิด (ideational function) เป็นการเลือกนำเสนอรูปประโยคต่าง ๆ ตามมุมมองของผู้พูด อย่างการนำเสนอหัวข้อข่าว การโปรยข่าว การรายงานข่าว เหล่านี้หนังสือพิมพ์แต่ละฉบับจะเลือกรูปประโยคเลือกวลีขยายลำดับเหตุการณ์แตกต่างกันไป โดยเฉพาะเมื่ออยู่ในยุคที่มีการแบ่งค่ายความเห็นกันชัดเจน การใช้ nominalization ก็มีผู้วิเคราะห์ว่าเป็นรูปแบบที่ย่อจากประโยคเต็มทำให้ละผู้มีส่วนในเหตุการณ์ออกไป ไม่แสดงเวลา ทัศนภาวะ ชัดเจน ซึ่งทำให้ซ่อนความสัมพันธ์เชิงอำนาจและทัศนคติผู้เขียน การวิเคราะห์ CDA จึงไม่ใช่เพียงแค่ดูสิ่งที่ปรากฏ แต่ต้องตั้งคำถามว่าสิ่งที่ขาดหายไปคืออะไร ความหมายที่ซ่อนอยู่คืออะไร ทำไมจึงเป็นเช่นนั้น

ส่วนของหน้าที่บุคคลสัมพันธ์ (interpersonal function) โดยเฉพาะเรื่องทัศนภาวะ (modality) เป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อการวิเคราะห์ CDA เพราะสะท้อนให้เห็นถึงทัศนคติ ความเชื่อของผู้พูดว่าสิ่งนั้นเป็นอะไร เป็นความจริงแท้ (truth) เป็นสิ่งที่ควรทำ (obligation) เป็นการอนุญาต (permission) เป็นความปรารถนา (desirability) หรือหน้าที่บุคคลสัมพันธ์ (interpersonal function) ในเรื่องของวัจนกรรม ก็ช่วยให้เข้าใจวาทกรรมได้ดีมากขึ้น

แนวคิดเรื่องการใช้คำอ้างถึงบุคคลของแวน ลูววีน (van Leeuwen, 2008) เป็นอีกตัวอย่างของการวิเคราะห์รูปภาษาที่ปรากฏในงาน CDA โดยการดูคำแทนบุคคลในข้อความแล้วตีความถึงความหมายที่สะท้อนผ่านการใช้รูปแทนของผู้นั้น แวน ลูววีน เสนอให้พิจารณาทั้งการละรูป และการใช้รูปต่าง ๆ ตามผังแสดงคำแทนบุคคลตามรูปนี้ ตัวอย่างเช่น impersonalization เป็นการอ้างถึงโดยนำบางสิ่งมาอ้างถึงบุคคลนั้น เช่น เอ็มสิบหกคลั่ง หรืออ้างถึงโดยตรง (personalization) ก็แยกย่อยเป็นแบบระบุตัวตนได้ (determination) หรือไม่ได้ (indetermination) ตัวอย่างของการระบุตัวตนได้ เช่น แยกตาม functionalization อย่างคำ นักฆ่า แยกตามสภาพทางกาย physical identification อย่าง สาวพิการ หรือบอกตามทัศนะที่มีต่อคนนั้น (appraisement) อย่าง ไอ้หื่น คำแทนบุคคลต่าง ๆ แสดงให้เห็นถึงการเลือกใช้ตำแหน่งว่าเป็นไปได้หลากหลาย การเลือกใช้คำแทนบุคคลที่พบจึงสามารถนำมาวิเคราะห์เพื่องาน CDA ได้

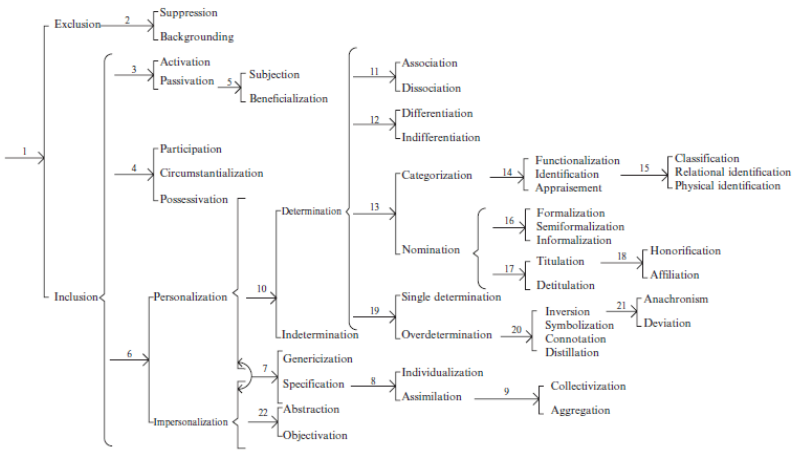

Social Actor Network (Van Leeuwen, 2008: 52)

ฟานไดก์สรุปภาพงานวิจัยด้านภาษาศาสตร์วิพากษ์ว่าเป็นงานที่สนใจประเด็นต่อไปนี้

- ความไม่เท่าเทียมทางเพศ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นงานของกลุ่มสตรีศึกษา (feminist) ที่ศึกษาความไม่เท่าเทียมของสตรีในสังคม
- วาทกรรมผ่านสื่อ เป็นการศึกษาวาทกรรมที่แฝงไว้ในข่าวที่นำเสนอผ่านสื่อ ข่าวไม่ใช่การรายงานความจริง แต่เป็นการสร้างขึ้นด้วยแรงผลักจากการเมือง เศรษฐกิจ วัฒนธรรม เรื่องที่ศึกษาเป็นได้หลากหลาย เช่น ความรุนแรง การเหยียดเชื้อชาติ เพศ สงคราม ฯลฯ ที่ปรากฏทั้งในเนื้อข่าว ในการเสนอรูปภาพ วิธีการศึกษาเป็นได้ตั้งแต่การดู คำที่เลือกใช้ การแยกความต่างระหว่างเขาและเรา การจัดรูปประโยค การแสดงทัศนภาวะ วัจนกรรม
- วาทกรรมการเมือง เพราะเป็นวาทกรรมที่มีบทบาทโดยตรงต่อการครอบงำและอำนาจ จึงไม่ใช่เรื่องแปลกที่งานภาษาศาสตร์วิพากษ์จะสนใจศึกษาวาทกรรมการเมือง

- ชนกลุ่มน้อย ชาตินิยม เป็นการศึกษาการเหยียดเชื้อชาติที่ปรากฏในสื่อต่าง ๆ เช่น สื่อสารมวลชน วรรณกรรม ภาพยนตร์

Teun van Dijk. Discourse and Knowledge (2013)
https://youtu.be/sxfc-WJRKEM

The Politics of Fear: Charting the Rise of Populist Movements (2018) https://youtu.be/VQJ1RRMEKxs

ภาษาและการสื่อสารมวลชน

ประเด็นที่พูดกันในเรื่องการนำเสนอข่าวสารในสื่อสารมวลชนนั้น ไม่ได้เป็นเพียงการใช้ภาษาเพื่อรายงานข่าวอย่างไม่มีอคติ แม้นักสื่อสารมวลชนจะกล่าวว่าตนเองนำเสนอข่าวอย่างเป็นกลาง เป็นข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้น (ยกเว้นคอลัมน์บรรณาธิการที่โดยปกติจะแสดงจุดยืนทางกลางเมืองอย่างชัดเจน) แต่งานด้านการศึกษาสื่อสารมวลชน (media studies) แสดงว่าข่าวเป็นสิ่งที่ถูกกำหนดโดยสังคม (social construct) ได้ การเลือกและรูปแบบการนำเสนอนั้นก็เป็นผลจากชุดความเชื่อลึก ๆ ที่มีอยู่ในเรื่องนั้น เช่น งานวิจัยของกลุ่มศึกษาสื่อของมหาวิทยาลัยกลาสโกว์ (Glasgow University Media) ที่พบว่าการนำเสนอข่าวในปีค.ศ. 1975 เป็นไปในลักษณะว่า การขึ้นค่าแรงเป็นเหตุของภาวะเงินเฟ้อ ซึ่งเป็นสิ่งที่สอดคล้องกับความคิดของกลุ่มอุตสาหกรรม (Fowler 1991: 2) ข่าวที่ปรากฏเป็นตัวแทนของความเป็นไปที่เกิดขึ้นในโลกและแฝงด้วยความเชื่อ และคุณค่า (value) บางอย่างอยู่ ยกตัวอย่างเวลาที่เราบอกเล่าเหตุการณ์เดียวกัน เราอาจเลือกใช้ภาษาที่แตกต่างกันไปได้ เช่น จะพูดถึงอดีตนายกรัฐนมตรีว่า “ท่านทักษิณ” หรือ “ไอ้หน้าเหลี่ยม” งานภาษาศาสตร์

วิพากษ์จึงเป็นการศึกษาหาสิ่งที่อยู่เบื้องหลังโครงสร้างวาทกรรมอย่างที่เห็น ซึ่งเป็นสิ่งที่สังคมสร้างขึ้น (social construct)

ฟาวเลอร์พูดถึงความสำคัญของภาษาว่าสะท้อนความคิดเบื้องหลังได้ โดยกล่าวโยงตั้งแต่แนวคิดเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างภาษาและความคิดนั้น ที่รู้จักกันดีคือสมมติฐานของซาเพียร์-วอร์ฟ (Sapir-Whorf) ซึ่งทำให้มีการถกเถียงกันในสองประเด็นคือทฤษฎีภาษาสัมพัทธ์ (linguistic relativism) ภาษาแต่ละภาษาให้ค่าหรือให้ความสำคัญกับสิ่งต่าง ๆ แตกต่างกัน เช่น ตัวอย่างที่คำในแต่ละภาษาแทนมโนทัศน์ที่แตกต่างกันได้ อย่างภาษาอังกฤษแยกความต่างระหว่าง sheep กับ mutton แต่ภาษาฝรั่งเศสใช้คำเดียว mouton และทฤษฎีภาษากำหนดความคิด (linguistic determinism) คือ ภาษาเป็นตัวกำหนดความเข้าใจโลกของคนในภาษานั้น คนที่พูดภาษาต่างกันจึงมองโลกด้วยมุมมองที่ต่างกัน แต่มุมมองแบบสุดขั้วนี้ไม่เป็นที่ยอมรับกันมากนัก คือแม้ว่าภาษาจะมีอิทธิพลต่อความคิด แต่ก็ไม่ใช่ว่าเราจะมองทะลุข้อจำกัดของภาษาไม่ได้ ไม่เช่นนั้น งานภาษาศาสตร์วิพากษ์ก็จะไม่สามารถชี้ให้เห็นถึงสิ่งที่ซ่อนเร้นในภาษาได้

การที่จะวิเคราะห์ภาษาที่พบนั้น งานส่วนของไวยากรณ์ระบบ-หน้าที่จึงเหมาะสมที่จะนำมาใช้ เพราะเป็นการมองภาษาจากบริบทการใช้ว่า แต่ละรูปแต่ละโครงสร้างที่ปรากฏออกมาในภาษานั้นเป็นผลจากการเลือกใช้หน้าที่ต่าง ๆ กัน งานทางด้านภาษาศาสตร์สังคมเอง ก็แสดงให้เห็นว่าตัวภาษาที่เกิดนั้นมีปัจจัยทางสังคมเข้ามาเกี่ยวข้องด้วย สำเนียงการออกเสียงของแต่ละคน ก็บ่งบอกถึงฐานะหรือกลุ่มชนชั้นที่คน ๆ นั้นเป็นสมาชิกอยู่ได้ การจะทำความเข้าใจวาทกรรมที่ปรากฏจึงต้องอาศัยความรู้ทางภาษาศาสตร์ประกอบการวิเคราะห์

ทำไมภาษาศาสตร์วิเคราะห์จึงสนใจศึกษาวาทกรรมผ่านสื่อสารมวลชน ก็เพราะสื่อสารมวลชนมีบทบาทสำคัญเพราะเป็นการนำเสนอต่อมวลชนจำนวนมาก เป็นเครื่องมือที่มีประสิทธิภาพในการตอกย้ำอุดมการณ์ความเชื่อบางอย่างให้ดำรงอยู่

สื่อมวลชนมีบทบาทมากต่อการรับรู้และเข้าใจโลกของคนในปัจจุบัน เรามีความคิดเห็น ความรู้สึกต่อบุคคลหนึ่งได้ แม้ว่าในชีวิตนี้จะไม่เคยได้พบปะพูดคุยกับคนนั้นเลย แต่เรารู้จักผ่านสื่อ รับข้อมูลที่นำเสนอผ่านสื่อ สื่อมวลชนจึงมีส่วนสำคัญช่วยให้เราสร้างโลกแห่งความเป็นจริง (social construction of reality) จริงอยู่ เดิมเราก็อาจรู้จักบุคคลอื่นผ่านทางสื่อบุคคลได้ (จากการบอกเล่าปากต่อปาก) แต่ก็เป็นไปในขอบเขตจำกัด เทียบไม่ได้กับสื่อมวลชนอย่างโทรทัศน์ วิทยุ และหนังสือพิมพ์ งาน CDA จำนวนมากจึงเลือกศึกษา discourse ที่พบในสื่อ เช่น การนำเสนอข่าวในสื่อต่าง ๆ โฆษณา

สื่อสังคมออนไลน์กับ CDA

นอกจากการศึกษา CDA ผ่านสื่อสารมวลชนที่กล่าวมา ปัจจุบัน รูปแบบการสื่อสารผ่านสังคมออนไลน์เป็นรูปแบบที่มีบทบาทสำคัญมากขึ้น และอาจมีบทบาทมากขึ้นเรื่อย ๆ จนการสื่อสารมวลชนแบบเดิมจะค่อย ๆ ลดความสำคัญลงไป การศึกษา CDA ในสื่อสังคมออนไลน์ เช่น Facebook, Twitter, Line ฯลฯ จึงเป็นเรื่องที่น่าสนใจ เพราะนอกจากจะเป็นการเปลี่ยนพฤติกรรมการสื่อสารจากเดิมที่การสื่อสารมวลชน เช่น โทรทัศน์ วิทยุ หนังสือพิมพ์ เป็นเรื่องที่ต้องอาศัยทุนขนาดใหญ่ในการดำเนินการ กลุ่มคนที่สามารถดำเนินการและอาจมีอิทธิพลชี้นำสารได้จึงมีจำกัด แต่การสื่อสารออนไลน์เป็นการสื่อสารที่เปิดกว้างมากกว่า คนจำนวนมากสามารถมีบทบาทเป็นผู้สร้างสารและเลือกรับสารได้เสรีกว่าเดิม และเมื่อมีการเปลี่ยนแปลงเช่นนี้ ประเด็นการครอบงำสื่อยังคงมีอยู่หรือเปลี่ยนรูปแบบไปหรือไม่อย่างไร

การวิเคราะห์ข้อมูลภาษาในสื่อสังคมออนไลน์เหมือนหรือแตกต่างจากการวิเคราะห์ภาษาในสื่อสิ่งพิมพ์หรือสื่อกระจายเสียงแต่เดิมอย่างไร การรวบรวมข้อมูลมีความแตกต่างจากการศึกษาเดิมที่รู้ที่มาของข้อมูลชัดเจนว่าใครเป็นผู้ผลิต ใครเป็นกลุ่มเป้าหมาย ข้อมูลเผยแพร่มาในรูปแบบใด แต่ในสื่อสังคมออนไลน์ การเก็บรวบรวมข้อมูลก็ต้องเรียนรู้วิธีการแบบใหม่ในการสกัดข้อมูลจากสื่อที่ต้องการ เช่น

Twitter, Facebook, Line, ฯลฯ เมื่อได้ข้อมูลมาแล้ว เราจะยึดตัวตนตามที่เจ้าของให้ข้อมูลได้เลยไหมในเมื่อแต่ละคนสามารถสร้างตัวตนในสัวคมออนไลน์ได้เสรี ข้อมูลที่รวบรวมได้สามารถใช้วิเคราะห์เพื่อเป็นภาษาของกลุ่มคนหรือชนชั้นใดได้หรือไม่ ในเมื่อมีการพูดถึงการสร้างตัวตนปลอมเพื่อปั่นกระแสความคิดของผู้คนในสังคม คน ๆ หนึ่งสามารถสร้างบัญชีปลอมหลาย ๆ บัญชีเพื่อให้ความเห็นจำนวนมากไปทางที่ต้องการ หรือสร้างบัญชีปลอมเพื่อเป็นฝ่ายตรงข้ามไปให้ความเห็นที่สุดโต่งโดยมุ่งหวังดิสเครดิตให้เกิดความเกลี่ยดชังฝ่ายตรงข้ามได้ หรือกลุ่มทุนอาจจ้างคนจำนวนหนึ่งมาเป็นนักรบไซเบอร์ช่วยทำการลักษณะนี้ หรือแม้แต่การใช้เงินจ่ายโฆษณาเพื่อให้เนื้อหาสารที่ต้องการไปปรากฏถึงกลุ่มคนเป้าหมายจำนวนมากได้ หรืออาจด้วยเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ที่สามารถวิเคราะห์พฤติกรรมการรับรู้ข่าวสารของแต่ละคนและเลือกป้อนเฉพาะข่าวสารที่แต่ละคนสนใจอยากเห็น การวิเคราะห์ข้อมูลจากสื่อสังคมออนไลน์จึงไม่เหมือนกับการวิเคราะห์สื่อแต่เดิมที่ระบุตัวตนและกลุ่มคนได้ชัดเจนว่าเป็นเสียงหรือความเห็นของใครและสื่อถึงกลุ่มเป้าหมายใด

แม้ว่าข้อมูลภาษาในสังคมออนไลน์จะเป็นข้อมูลรูปแบบใหม่ที่เก็บรวบรวมได้ลำบากกว่า การระบุที่มาและคัดเลือกข้อมูลมีความยุ่งยากลำบากมากขึ้น แต่ในอนาคต ในยุคที่ผู้คนโดยเฉพาะคนรุ่นหลังที่เป็น digital natives หรือพลเมืองโลกดิจิทัลมากขึ้น การสื่อสารการแสดงความเห็นและรับรู้ข่าวสารต่าง ๆ จะอยู่ในโลกสังคมออนไลน์มากขึ้นจนเป็นช่องทางหลัก การที่จะศึกษา CDA ในอนาคตจึงหลีกหนีประเด็นการศึกษาผ่านสังคมออนไลน์ไม่ได้ และต้องศึกษาทำความเข้าใจบริบทใหม่ในโลกสังคมออนไลน์ ซึ่งนอกจากข้อจำกัดต่าง ๆ ที่กล่าวมา ก็อาจมีข้อมูลหรือช่องทางใหม่ ๆ ที่น่าสนใจศึกษาที่สื่อแบบเดิมไม่สามารถทำได้ เช่น การดูพฤติกรรมการเชื่อมโยง การส่งต่อ การกดแสดงความเห็น การตอบโต้ ฯลฯ

ทฤษฎีภาษาศาสตร์ ๓ : กลุ่มไวยากรณ์หน้าที่และปริชาน (ร่าง ๒๐ มี.ค. ๒๕๖๖)

วาทกรรมว่าด้วยความจน

วาทกรรมความจนที่จะกล่าวนี้ เป็นตัวอย่างการวิเคราะห์วาทกรรมที่สร้างโดยรัฐบาลทักษิณ โดยความจนเป็นหนึ่งในสามสงครามที่รัฐบาลทักษิณได้ประกาศชูเป็นประเด็นต่อสู้มาโดยตลอด ในทางสังคมวิทยาอธิบายว่า "ความยากจน" หมายถึงการที่มีสภาพการครองชีพต่ำกว่ามาตรฐานขั้นต่ำที่กำหนดไว้ ซึ่งชี้วัดด้วยภาวะโภชนาการ สุขภาพอนามัย และ ที่พักอาศัย ความยากจนมีสองประเภท คือ ความยากจนอย่างสุด ๆ (absolute poverty) หมายถึงการที่ผู้คนมีระดับการครองชีพต่ำดำรงชีพอยู่ได้อย่างแร้นแค้น ยากแก่การรักษาสุขภาพและชีวิต และ ความยากจนเชิงเปรียบเทียบ (relative poverty) คือการที่ถูกจัดว่ายากจนเมื่อเปรียบเทียบกับคนอื่นในสังคมที่มีฐานะดีกว่า "ความยากจน" ถูกจัดว่าเป็นปัญหาสังคมประเภท "ปัญหาทางเศรษฐกิจ" เพราะถูกนำไปพ่วงกับเกณฑ์ชี้วัดทางเศรษฐกิจที่เรียกว่า "เส้นความยากจน" (poverty line) ซึ่งเป็นเครื่องมือสากลในการพิจารณาว่าบุคคลใดบุคคลหนึ่งเป็นคนจนหรือไม่ โดยธนาคารโลกเป็นผู้ริเริ่มนำเทคนิคการคิดคำนวณเส้นความยากจนมาใช้ในประเทศไทยครั้งแรกในปีพ.ศ.2513 (จุฑารัตน์ 2545)

ความยากจนในความหมายที่รัฐบาลทักษิณใช้นั้น คงไม่ต่างจากความเข้าใจโดยทั่วไปในทางสังคมวิทยา เพราะเป็นการมองเรื่องของรายได้เป็นสำคัญ แนวทางในการแก้ปัญหาความจนของรัฐที่นำเสนอจึงออกมาในรูปของการเพิ่มรายได้ แก้ปัญหาหนี้ และลดรายจ่าย ได้แก่ *“แก้ปัญหาความจน แก้หนี้นอกระบบก่อน ปรับโครงสร้างหนี้ให้ชำระได้ ถ้าคนไหนมีรายได้ไม่เพียงพอ เราก็จะพยายามหางานให้ทำเพิ่ม”* (นายกทักษิณคุยกับประชาชน, 15 พ.ค. 2547) นอกจากนี้ รัฐยังพยายามจัดหาทุนให้ผ่านโครงการแปลงทรัพย์สินให้เป็นทุน *“การที่คนจนไม่มีทุน มีสินทรัพย์เปลี่ยนเป็นทุนไม่ได้ ทำให้ไม่มีทุนในการสร้างความมั่งคั่งให้แก่ชีวิตตนเอง เพราะฉะนั้นต้องให้โอกาสหาแหล่งทุน ให้โอกาสที่จะนำสินทรัพย์นั้นมาทำเป็นทุนได้”* (9 พ.ย.

2545) และลดรายจ่ายผ่านโครงการเอื้ออาทรต่าง ๆ โครงการ 30 บาทรักษาทุกโรค โครงการพักชำระหนี้ เป็นต้น

แต่ความหมายของความจนนี้ ก็อาจมีผู้มองแตกต่างไปได้ เช่น ที่ศาสตราจารย์ ดร.นิธิ เอียวศรีวงศ์ ได้มองว่าความจนเป็นเรื่องของการที่ไม่มีทางเลือก *“นักเศรษฐศาสตร์ก็นิยามเรื่องของความยากจนอย่างหยาบ ๆ ซึ่งมันหยาบมากเท่าที่จะหยาบได้โดยเอาตัวรายได้มาเป็นตัววัด หรือมิฉะนั้นก็เอาตัวทรัพย์ที่ขายในตลาดได้มาเป็นตัววัด ... ผมคิดว่า"ความจน" อันที่หนึ่งก็คือ"การไม่มีทางเลือก”* (นิธิ เอียวศรีวงศ์ 2540)

การแก้ปัญหาความจน หากมองจากอีกวาทกรรมหนึ่งว่าเป็นเรื่องของการไม่มีทางเลือกแล้ว จึงไม่สามารถแก้ได้โดยการปรับโครงสร้างหนี้ เพิ่มรายได้ และสนับสนุนให้เป็นหนี้ หากโครงสร้างทางเศรษฐกิจของสังคมยังอยู่ในการควบคุมของคนส่วนน้อย

แต่ในวาทกรรมว่าด้วยความจนที่สร้างโดยรัฐบาลทักษิณ สิ่งสำคัญที่รัฐบาลได้เปลี่ยนแปลงไปคือบทบาทฐานะของคนจน จากเดิมซึ่งคนจนไม่เป็นที่สนใจของสังคมอย่างจริงจัง จากเดิมที่คนจนถูกมองว่าเป็นปัญหาสะท้อนถึงความด้อยพัฒนาของประเทศ รัฐบาลพรรคไทยรักไทยได้จัดวางตำแหน่งของคนจนในสังคมเสียใหม่ว่าเป็นกลุ่มคนที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาของประเทศ เป็นคนที่รัฐต้องเร่งให้การช่วยเหลือ พร้อมทั้งกล่าวถึงคนจนในทางที่ดีอยู่เสมอ เช่น เมื่อมีผู้วิตกว่า เงินกู้ที่ให้กับคนจนจะเป็นหนี้สูญ นายกรัฐมนตรีก็จะตอบอย่างให้คุณค่ากับคนจนว่า *“คนเหล่านี้ไม่ได้เข้าใจคนจน คนจนเหล่านี้ขอโอกาส เขาไม่ใช่นักฉวยโอกาส เขาต้องการโอกาส เราไปดูถูกว่าเขาจะฉวยโอกาส”* (15 มี.ค. 2546) และมักจะกล่าวถึงคนจนด้วยความรู้สึกดี ๆ เมื่อได้เห็นและใกล้ชิดกับคนจน พร้อมทั้งแสดงออกถึงความเห็นอกเห็นใจต่อคนจนอยู่เสมอ ๆ *“แต่เวลาคนจนยิ้มก็ยิ้มอย่างมีความสุขมันเป็นกำลังใจของ*

ผมอย่างหนึ่งว่าหลายอย่างที่เราได้ ทำให้เขามีความสุขซึ่งอันนี้ก็เป็นกำลังใจให้ผมได้มีความสุขในการทำงาน" (17 ส.ค. 2545)

แม้แต่คำที่เมื่อก่อนเคยใช้สำหรับคนจนคือ "สงเคราะห์" เช่น กองทุนสงเคราะห์ อาคารสงเคราะห์ สังคมสงเคราะห์ ศึกษาสงเคราะห์ ศูนย์สงเคราะห์ ฌาปนกิจสงเคราะห์ เงินสงเคราะห์ มูลนิธิสงเคราะห์ งานสงเคราะห์และจัดสวัสดิการ กองสงเคราะห์ผู้ประสบภัย ฯลฯ ก็ไม่ถูกนำมาใช้ในโครงการใหม่ ๆ ของรัฐ แต่จะเลือกใช้คำ "เอื้ออาทร" แทน เพราะไม่ต้องการตอกย้ำฐานะสังคมอันต่ำต้อยของคนจน แต่ต้องการแสดงออกถึงการให้ด้วยน้ำใจและความห่วงใย การใช้คำเอื้ออาทร แทน "สงเคราะห์" จึงเป็นการสร้างวาทกรรมความจนใหม่ ได้รับความรักความอาทรจากรัฐ ไม่ใช่อยู่ที่ฐานะที่ต้อยต่ำกว่าและเป็นปัญหาในสังคมที่ต้องคอยรับการสงเคราะห์จากรัฐ

นอกจากนั้น ถ้าสังเกตดู ก็จะเห็นว่าสื่อที่นายกรัฐมนตรีเลือกใช้ในการนำเสนอผลงานรัฐบาลทุกวันเสาร์ ก็เลือกที่จะใช้สื่อที่เข้าถึงคนจนมากที่สุด นั่นคือ สื่อวิทยุกระจายเสียง ภาษาที่นายกรัฐมนตรีใช้ก็เป็นภาษาที่ใช้สื่อกับคนระดับล่างเป็นสำคัญ คือ ใช้ภาษาง่าย ๆ ภาษาพูด มีความเป็นกันเอง แสดงความเด็ดขาดเข้มแข็งของผู้นำ และนายกรัฐมนตรีก็มักจะแสดงออกถึงความเป็นกันเอง เป็นพวกเดียวกับคนจนกลุ่มต่าง ๆ อยู่เสมอผ่านทางสื่อมวลชน เช่น ร่วมวงกินข้าวกับคนจน ใส่เสื้อคนขับรถแท็กซี่ขับรถแท็กซี่ในทำเนียบ เป็นต้น

จากความสัมพันธ์ระหว่างรัฐและคนจนในวาทกรรมความจนใหม่ในสมัยรัฐบาลทักษิณนี้ ในทางปฏิบัติ คนจนก็ได้เงินมาจับจ่ายใช้สอยในปัจจุบัน ได้ความรู้สึกดี ๆ ว่ามีผู้แสดงออกว่ายืนอยู่เคียงข้างตน รักและห่วงใย เมื่อมีความทุกข์ร้อนใด ๆ รัฐก็รับฟังเอาใจใส่ ได้รับโอกาสต่าง ๆ ที่ไม่เคยได้ ดังจะเห็นจากการเปลี่ยนแปลงในปัจจุบันหลาย ๆ กรณี เช่น การที่ผู้ป่วยซึ่งเป็นคนจนมีอำนาจในการตั้งคำถามสงสัยการรักษาของแพทย์มากขึ้น ซึ่งเป็นสิ่งที่ไม่ค่อยจะได้พบเห็นบ่อยใน

รัฐบาลก่อน ๆ หรือการได้รับทุนการศึกษาต่อต่างประเทศจากเงินหวย ก็เป็นเหมือนฝันที่เป็นจริงของคนจนที่จะได้มีโอกาสเห็นลูกหลานได้ไปเรียนต่อต่างประเทศเหมือนลูกหลานคนรวยทั้งหลาย สิ่งต่าง ๆ ที่รัฐบาลทำแม้อาจจะไม่สามารถแก้ปัญหาความจนในระยะยาว แต่ก็ได้ให้ความสุขแก่คนจนในปัจจุบัน ได้เติมเต็มความฝันและความหวังให้กับคนจน จึงไม่แปลกที่ทักษิณจะเป็นนายกรัฐมนตรีที่ได้ความนิยมจากคนจนอย่างล้นหลาม

การศึกษาวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ในภาษาไทย

การศึกษา CDA ผ่านตัวบทภาษาไทยเป็นงานที่มีคนสนใจศึกษาอยู่ไม่น้อย เนื่องจากไม่มีกรอบการวิเคราะห์ที่ตายตัว อาศัยการรวบรวมข้อมูล วิเคราะห์ และตีความผลที่พบทั้งในเชิงภาษาและบริบทสังคม การเลือกประเด็นศึกษาเป็นไปตามที่ผู้วิจัยสนใจยากรู้ จึงมีงานวิทยานิพนธ์จากหลาย ๆ สาขาวิชา เช่น ภาษาไทย ภาษาศาสตร์ รัฐศาสตร์ นิเทศศาสตร์ วรรณคดีเปรียบเทียบ ประวัติศาสตร์ สนใจศึกษาเรื่องนี้ ตัวอย่างงานวิทยานิพนธ์ เช่น กานดา สุขเกษม ศึกษา “วาทกรรมเชิงวิพากษ์ในรายการ "รัฐบานหุ่น" ทางสถานีโทรทัศน์ไอทีวี” (๒๕๔๖), จันทิมา เอียมานนท์ “การศึกษาวาทกรรมเกี่ยวกับผู้ติดเชื้อเอดส์ในสังคมไทยตามแนวปฏิพันธวิเคราะห์” (๒๕๔๙), ศจีรัตน์ พุฒเรืองศักดิ์ ศึกษา “วาทกรรมการเมืองที่ปรากฏบนปกนิตยสารมติชนสุดสัปดาห์” (๒๕๔๙), จารุวรรณ แก้วมะโน ศึกษา “วาทกรรมชาวบ้าน กับการจำกัดตนเองในการมีส่วนร่วมทางการเมือง” (๒๕๕๑), ถนอมนวล หิรัญเทพ ศึกษา “วาทกรรมความพิการในเรื่องเล่าสมัยใหม่ของไทย” (๒๕๕๑), สาธิยา หมานเรือง ศึกษา “การสร้างวาทกรรมออนไลน์เกี่ยวกับสตรีมุสลิม” (๒๕๕๒), เพ็ญนภา คล้ายสิงโต ศึกษา “อุดมการณ์ทางเพศสภาพในพาดหัวข่าวอาชญากรรมในหนังสือพิมพ์ไทย : การวิเคราะห์วาทกรรมเชิงวิพากษ์” (๒๕๕๓), ญาณินี ไพทยวัฒน์ “การศึกษาวาทกรรมเรื่องทาสไทย” (๒๕๕๓), วิสันต์ สุขวิสิทธิ์ ศึกษา “ความสัมพันธ์ระหว่างภาษากับอุดมการณ์ในหนังสือเรียนรายวิชาภาษาไทย ตามหลักสูตรประถมศึกษา พ.ศ.

2503-2544 : การศึกษาตามแนววาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์" (๒๕๕๔), ชนกพร พัวพัฒนกุล ศึกษา "ความสัมพันธ์ระหว่างภาษากับอุดมการณ์ในวาทกรรมการพยากรณ์ดวงชะตา : การวิเคราะห์วาทกรรมเชิงวิพากษ์" (๒๕๕๖), คชาธิป พาณิชตระกูล ศึกษา "ความสัมพันธ์ระหว่างภาษากับอุดมการณ์ว่าด้วยชายรักชายในหนังสือพิมพ์รายวันภาษาไทย ปี พ.ศ. 2555: การศึกษาวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์" (๒๕๕๖), กรองกาญจน์ การเนตร ศึกษา "วาทกรรมของขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคม : ศึกษากรณีขบวนการคัดค้านโครงการท่าเรือ อำเภอท่าศาลา จังหวัดนครศรีธรรมราช" (๒๕๕๗), สุนทรี โชติดิลก ศึกษา "บุญ : ความสัมพันธ์ระหว่างภาษากับอุดมการณ์ในวาทกรรมที่ผลิตโดยวัดพระธรรมกาย" (๒๕๖๐) เป็นต้น

อ้างอิง

Critical Approaches to Discourse Analysis Across Disciplines (http://wp.lancs.ac.uk/cadaad/)

Discourse in Society (http://www.discourses.org/)

Fowler, Roger. (1991). Language in the news : discourse and ideology in the press. London and New York: Routledge.

Fowler, Roger. (1996). On Critical Linguistics. In Texts and Parctices : readings in critical discourse analysis, Carmen Rosa Caldas-Coulthard and Malcolm Coulthard. (eds), London and New York: Routledge.

Mills, Sara. (1997). Discourse. London : Routledge.

Norman Fairclough. (2005). Critical discourse analysis, Marges Linguistiques 9 2005 76-94

van Dijk, Teun A. (1993). Principles of critical discourse analysis. Discourse & Society , 4(2), 1993, 249-283.

(http://www.discourses.org/OldArticles/Principles of critical discourse analysis.pdf)

van Dijk, Teun A. (2001). Critical Discourse Analysis. In D. Tannen, D. Schiffrin & H. Hamilton (Eds.), Handbook of Discourse Analysis. (pp. 352-371). Oxford: Blackwell (http://www.discourses.org/OldArticles/Critical discourse analysis.pdf)

van Dijk, Teun A. (2013). Discourse and Ideologies. In Michael Freeden, Lyman Tower Sargent & Marc Stears (Eds.), The Oxford Handbook of Political Ideologies. (pp. 175-196). Oxford: Oxford University Press. http://www.discourses.org/OldArticles/Ideology and Discourse.pdf

Wei Wang. (2006). Newspaper Commentaries on Terrorism in China and Australia: A Contrastive Genre Study. Ph.D. Dissertation. University of Sydney [Chap 4] (http://ses.library.usyd.edu.au/bitstream/2123/1701/5/05chapter4.pdf)

วิโรจน์ อรุณมานะกุล. (๒๕๔๗). ภาษา อำนาจ และการเมือง ใน รู้ทันภาษา รู้ทันการเมือง, เจิมศักดิ์ ปิ่นทอง และ อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์, บก., กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ขอคิดด้วยคน, 1-45.

อรวรรณ ปิลันธน์โอวาท (๒๕๔๖). กรอบวาทกรรมวิเคราะห์กับกรณีศึกษาไทย รายงานการวิจัย

รายการศัพท์

A discursive structure is "an articulatory practice which constitutes and organizes social relations" (Laclau and Moufee, 1985, p. 96), and it does so by "calling an individual into a socially predetermined space through language" (Howard, 1997, p. 75).

ทฤษฎีภาษาศาสตร์ ๓ : กลุ่มไวยากรณ์หน้าที่และปริชาน (ร่าง ๒๐ มี.ค. ๒๕๖๖)

A discursive event is an “instance of language use, analysed as text, discursive practice, social practice” (Fairclough, 1993, p.138).

Orders of discourse concern the “totality of discursive practices of an institution and relationship between them” (Fairclough, 1993, p.138).

discursive practice (how the texts are interpreted and received and what social effects they have)